SOSYALİZM - ÜÇÜNCÜ KİTAP

GÜNÜMÜZ VE TÜRKİYE

RIZA YÜRÜKOĞLU

SOSYALİZM - ÜÇÜNCÜ KİTAP
GÜNÜMÜZ VE TÜRKİYE
RIZA YÜRÜKOĞLU

SOSYALİZM – ÜÇÜNCÜ KİTAP

Günümüz ve Türkiye

ALEV YAYINEVİ
Alemdar Mah., Divanyolu Caddesi
Erçelik İş Hanı No: 54/102
34110 Eminönü – İstanbul
Tel: +90.(0)212.519 56 35

SOSYALİZM – ÜÇÜNCÜ KİTAP
GÜNÜMÜZ VE TÜRKİYE

RIZA YÜRÜKOĞLU

BİRİNCİ BASIM 2002

ISBN 975-335-034-8

DİZGİ VE HAZIRLIK: ALEV YAYINLARI
BASKI / CİLT: AÇAR MATBAASI

SOSYALİZM - ÜÇÜNCÜ KİTAP

Günümüz ve Türkiye

Rıza Yürükoğlu

Alev Yayınları

Yazarın Öteki Kitap ve Broşürleri

Durgunda Bir Kurşun (Şiirler) 1967
Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye 1978
Proletarya Entarnasyonalizmi 1979
Üçüncü Program ve Görevlerimiz 1979
Açık Mektup 1980
Sınıf Savaşının Vardığı Aşama ve
Komünist Partisin Taktikleri 1980
Propaganda ve Ajitasyonun Güncel Sorunları 1980
Sosyalizm Üstün Gelecektir 1980
Bu Kavga Gelecek Kavgasıdır 1981
Kankun Konferansı ve Düşündürdükleri 1982
Yaşayan Sosyalizm 1982
Sosyalizm ve Demokrasi 1983
Durum ve Görevlerimiz 1982
İyi Öncü Değil, Kötü Artçı Bile Değil 1984
Faşizmin Çözülüşü 1984
Kırkın Yarısı I – II 1986
Örgüt ve Örgütçü 1986
Tarihin Savaş Çağrısı 1987
Yayına Dönük Eğitim Seferberliği 1990
Okunacak En Büyük Kitap İnsandır 1990
Faşizm ve Burjuva Demokrasisi 1991
Sosyalizmin Çözülüşü Üzerine Üç Makale 1993
Doğu Asya Krizi 1998
Türkiye Komünist Partisi 6. Program Taslağı 1999

Yayına hazırlayanların notu

Değerli okuyucular,

Üç ciltlik bu çalışmanın nasıl ortaya çıktığını anlatan böyle bir yazıyı, gönül isterdi ki yazarın kendisi yazsın. Ne yazık ki, TKP tarihinin bu en önemli fikir adamı genç yaşında aramızdan ayrıldı. Onu 11 Aralık 2001 tarihinde yitirdik.

Türkiye halkı onu en çok, kendi isteği doğrultusunda, Türkiye Komünist Partisinin bütün parçalarının katılımıyla, Heybeliada'dan denize serpilen külleriyle tanıdı. Umarız bu çalışma, halkımızın onu fikirleriyle de daha iyi tanıması açısından katkıda bulunur.

Daha önce basılmış olan birinci kitaptaki yazım hatalarını düzelttik, alıntıları gözden geçirdik, dipnotları yeniden düzenledik.

İkinci ve üçüncü kitaplar bilgisayar dosyaları halindeydi. Kitapların planları çıkarılmış ve bölüm bölüm dosyalar açılmıştı. Dosyalarda kabaca iki kategori malzeme seçiliyordu:

1) Bölümü yazarken yararlanılacak Türkçe ve İngilizce metinler. Bunların bazıları üzerinde redaksiyon çalışması yapılmıştı.

2) Yazımı bitmiş ya da yarım kalmış özgün metin parçaları. Bazısı bütün içinde yerini almış, bazısı ise ait olduğu yere bağlanmayı bekliyordu.

Metinleri böylece tasnifleyerek ilerledikçe, yazarın berrak mantığının kendini pırıl pırıl ortaya koyduğunu gördük. Parçalar âdeta kendiliğinden yan yana gelip bütünü yükselttiler. Metin içinde veremediğimiz birinci kategori malzemelerin en önemlilerini her bölümün sonuna ek olarak koyduk.

Üçüncü kitap ikinciye nazaran daha az işlenmişti. Ancak bu kitapta ele alınan fikirlerin dergilerde çıkan makalelerde geliştirilmiş olduğunu gördük. Bir bakıma üçüncü kitap makalelerle sürdürülmüştü. Bu tespitten hareketle son makalelerini kitaba ekledik.

Bu üç kitap ve makaleler, aslında Yürükoğlu yoldaşın önerdiği programın teorik arka plan çalışmasıdır. Bir başka deyişle bütün bu çalışmalar gelip programla hayata müdahale kılavuzluğuna yükselmiştir. Bu açıdan bakınca, Program ve Programatik Tezlerin üzerinde yıllarca çalışılan asıl eser olduğunu anlıyoruz. Onun için "Program Taslağı" ve "Programatik Tezler Taslağı"nı kitap dizisine "Sonsöz" olarak aldık.

Yazarın kendisi yaşasaydı ve bu çalışmayı o tamamlasaydı, sonuç mutlaka bundan çok daha iyi olurdu. Ayrıca kendisi son yazım sırasında bazı konularda bizim öngöremeyeceğimiz değişiklikler de yapabilirdi.

Kitaba eleştiri yöneltecek lerin bu durumu akılda tutarak, kitaptaki fikirler üzerinde, kişiselliğe düşmeden, üretken, yararlı bir tartışma yürütmelerini bekleriz. Bu, ömrü boyunca komünizmi ilerletecek fikir tartışmasından yana olmuş, özellikle son yıllarında ise bunun hasretini çekmiş yazar için de güzel bir anma niteliği taşıyacaktır.

Onun anısı önünde saygıyla, sevgiyle eğiliyoruz.

İÇİNDEKİLER

Önsöz i

1. Marksist Teorinin Bölünmez Bütünlüğü 1

2. Marksizm Bugün Dünden Daha Gereklidir 7
2.1. Nasıl Bir Dünyada Yaşıyoruz 7
2.2. Bilimsel-Teknolojik Devrim 8
2.3. Yeni Teknolojilerin Gelişmekte Olan Ülkelere Etkisi 8
2.4. Bilimsel-Teknolojik Devrimin Toplumsal Gelişme Açısından Sonuçları 9
2.5. Mekanik Emekten Elektroniğe 15
2.6. Sovyet "Sosyalizmi": El Emeğinden Mekanik Emeğe 16
2.7. "Kapitalizmin Krizi" Görüşleri Abartılıydı 19
2.8. Proletarya Ortadan Kalkıyor mu? 20

3. Bugün Ne Yapmalı 23
3.1. Sınıf Kavgası 24
3.2. Voluntarizm 25
3.3. Dogmatizm 26
3.4. Kapitalizmden Komünizme Geçiş 27
3.5. "Yaşayan Sosyalizm" 28
3.6. Komünist Paradigma 29
3.7. Emperyalist Savaş 30
3.8. "İki Pazar" Teorisi ve İzolasyonizm 33
3.9. Yıkıldı-Yıkılacak Yaklaşımını Terk Etmiş Bir Komünist Hareket 34
3.10. Sosyalizmin ve Devrimin Nesnel ve Öznel Koşulları 37
3.11. "Ulusal Amaçları Savunarak Ulusun Lideri Olmak" 41
3.12. İşçi Sınıfının Dünya Stratejisi 45
3.13. Komünist Partisi ve Merkeziyetçilik 46
3.14. Uluslararası İşçi ve Komünist Hareketi 47

4. Türkiye'de Ne İstiyoruz 49
4.1. Biz Gelince Ne Yapacağız 53
4.2. Sosyalist Demokrasi Anlayışımız 59
4.3. Burjuva Demokrasisi Nedir, Ne Değildir 70

5. Ekler: Son Makaleleri 75
Dünyada Bugün Silahlı Devrim Yolu Kapanmış Görünüyor *77*
Büyük Dönemeç *87*
İşçinin Sesi Neden Başarılı Olamadı *103*
Türkiye ve Legalite *113*
Nasıl Bir Komünist Partisi *137*
Türkiye İçin TKP Zorunludur *145*
Genetiği Değiştirilmiş Yiyecekler Konusu ve Düşündürdükleri *155*
Proletarya Diktatörlüğü ve Parti Programı *161*
Emperyalistlik Dediğin Nedir Ki *179*

6. Son Söz Yerine 185
Programatik Tezler Taslağı *187*
Türkiye Komünist Partisi Program Taslağı *237*

7. Kaynakça 259

SOSYALİZM – ÜÇÜNCÜ KİTAP

Günümüz ve Türkiye

Ülkesinden hiçbir zaman ayrılmamış bir "sürgünden"
İçerideki sürgünlere

ÖNSÖZ

Sosyalizm, teorik modelinde, kapitalizmin artık toplumu geliştiremediği, geliştiremeyeceği noktadan *sonra* toplumu komünizme götürmek üzere bir *ara aşamadır*. Kapitalizmle komünizmin çeşitli öğelerini birleştiren, kendisi komünizmin alt aşaması olan bir geçiş aşamasıdır.

Marks'ın çok önemli bir sözü var: Hiçbir sistem tüm gelişme olanaklarını tüketmeden yıkılmaz. Tarihte, istilacıların silah zoruyla daha üstün uygarlıkları yıktıkları ama o uygarlığın bu kez istilacının içinde filiz verdiği çok görülmüştür. Ya da bir başka örnek: Feodalite çağında her yerde mülkiyete karşı eşitlikçi köylü ayaklanmaları olmuştur. Bu ayaklanmaların başarı kazandıkları yerlerde özlemler gerçekleşmiş midir, özel mülkiyet kaldırılabilmiş midir? Hayır, bu kez başa geçen köylü liderleri feodalleşmişlerdir.

Bugün sosyalizmin başına gelenler de *bir anlamda* ve *bir ölçüde* bu örneğe benzemektedir. Hangi "anlamda" ve hangi "ölçüde", buna ilerde değineceğiz. Herhangi bir büyük sorunu, savaşların getirdiği bunalımları vb. ya da kapitalizmin devresel krizlerini değerlendirerek iktidarı almak her zaman mümkündür de, toplumu komünizme götürebilmek için, yıkılan sistemin, toplumun komünizme yürüyebileceği bir gelişmeyi yaratmış olması gerekir. Başka bir deyişle, eski üretim biçiminin ömrünü doldurmuş olması gerekir.

Kapitalizm ne zaman ömrünü doldurmuş olur? Toplum artık gelişemez, üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki çelişki artık ferahlatılamaz bir noktaya geldiği zaman kapitalizm ömrünü doldurmuş olur. Sosyalizm, Sovyetler Birliğine de, öteki ülkelere de böyle bir aşamada gelmedi.

Türkiyeli devrimcilerin 1960'lardan bu yana sürekli başvurdukları bir fikir: "Kapitalizmin emperyalizme büyümesiyle dünya bir bütün olarak sosyalizm için olgunlaşmıştır." Bu önemli doğruyu bizler basitleştirdik ve "tüm ülkeler" sosyalizm için olgunlaşmıştır şeklinde anlamaya çalıştık.

Anonim şirketlerin ortaya çıkışı, çıktığı toplumları, dünya kapitalist ekonomisinin ortaya çıkışı da tüm dünyayı sosyalizmin üretim ilişkileri açısından olgunlaştırmıştır. Ama bu sosyalizmin bir ayağıdır. Öteki ayağı da üretim güçleri düzeyidir. Teknolojiyi, üretim güçleri düzeyini dikkate almadan komünizm düşünülemez. "Komünizm, kapitalizmin artık toplumu geliştiremeyeceği bir noktadan sonra gelecek."

Sosyalizm kuruculuğuna geçen ülkeler için sorun hiç de kapitalizmin artık geliştiremeyeceği bir noktadan sonra toplumu ileri götürmek olmamıştır. Endüstrileşme gibi burjuva tarihsel anlamda bir görevi proletarya diktatörlüğü üstlenmiştir. Bu ülkelerde sosyalizm Marks'ın işaret ettiği gereklilikten tarih sahnesine gelmiyor. Dünyanın bir bütün olarak sosyalizm için olgunlaşmış olması içinde, olağanüstü kargaşa ortamından yararlanan işçi sınıfı iktidara el koyuyor.

Lenin bu sorunları iyi anlıyor ve *Marksizmin Karikatürü*'nde açıkça söylüyor: *"Tamam Marks'ın, Engels'in öngördüğü bir toplum değil Rusya. Peki sosyalizm böyle bir ülke için öngörülmemiştir diye iktidarı almayalım mı? Alalım ve tarihi çabuklaştıralım."*

Türkiye'de sosyalizm kuruculuğu bazı açılardan daha avantajsız noktalardan başlayacaktır. Avantajlı ve üstün olduğu durumlar da var. Ama yine de, belli bir bolluk ortamı içinde giderek az çalışmaya, giderek daha çok serbest zamana yönelmek gibi bir tarihsel hedefle gelmeyecek, ki sosyalizmin tarihsel hedefi budur. Türkiye bugün Sovyetler Birliğinin ilk dönemlerinden çok daha ileridir, ama sorunsalı değişmiyor. Asıl sorun hala zenginliği, endüstriyi, teknolojiyi yaratmaktır.

Ya bekleyeceksin, kapitalizm nesilleri harcayarak her şeyi yapsın. Ya da, "sosyalizm Türkiye düzeyindeki ülkeler için önerilmedi ama işçi sınıfının iktidarı alma olanağı var, alalım" diyeceksin. Devrimci için görev budur. Yalnız bu ikinci yolda düzgün yürüyebilmek için can alıcı önemde bir görev var: İktidarı alınca ne yapacağını iyi bilmek. Sovyet deneyi, bu konudaki hazırlıksızlığın getirebileceği büyük yenilginin kanıtıdır.

Tüm tartışmanın sonunda varacağı nokta şurasıdır: Neler yapabiliriz, olanaklarımız nelerdir? Bunlar iradi şeyler değildir. Devrimci coşku bu noktada pek çözümleyici değildir. Az gelişmişlik zinciri nasıl kırılabilir, teknoloji üretebilen, kendini geliştirebilen bir ekonomi nasıl yaratılabilir? Zor bir sorun, ama aşılmaz değil.

Aklı başında her insan şu soruyu soruyor: *Sen gelince ne yapacaksın da ülke gelişecek?* Sosyalizmin "kızıl bayrağını" kaldırdın, sonra? Marşlar söyleyeceğiz. Sonra? Kapitalist devleti yıkacağız. Sonra? Aklı

başında, sağduyulu emekçi bu sorunun yanıtını istiyor. Kapitalizmin yapamadığı, yapamayacağı neyi yapacağız da, bu bozuk düzeni yaşanası bir düzene dönüştüreceğiz? Demagojiden kaçınmak gerek. Fikirsiz konuşmadan kaçınmak gerek.

Dev miktarlarda yatırımdan, ülke çapında kuruculuktan, teknik ve yönetsel kadrolardan, eğitimden, sağlıktan, konuttan, vb., söz ediyoruz. Nereden gelecek bu para? Sosyalist örgütlenmeyle hiç gelmez. Çünkü o, kapitalizmin toplumu (insanı ve maddesiyle) bir yere getirmesinin ardından anlamlı gelecek bir şeydir. Ondan önce uygulandığında, insanı ve altyapısı o aşamaya hazırlanmamış bir modeli dayatmış oluyorsun. O zaman, tarihsel olarak zenginlik *yaratmak* için geliyorsun, ama daha ileri bir düzeyin modelini uygulamaya kalktığın için yalnızca zenginliği *paylaştırmış* oluyorsun. Dolayısıyla fakirliği biraz daha hallice bir fakirlik halinde donduruyorsun. Sovyetler Birliğinde olan budur.

Sovyetler Birliği dünyanın altıda biriydi. Büyük hatalar yapıldı ama sorunun objektif yanını da unutmamalıyız. Kimse kapitalizmin ajanı değildi Sovyetler Birliği'nde. Bunların hiçbirisi başında öyle değildi.

Çok büyük bir sorun vardı. Aşılabilir miydi? Lenin aşılabileceğini düşünmeseydi o sözleri yazmazdı. Bu tarihsel açmazın üzerinden, hatta gelişmeyi çabuklaştırarak atlanabileceğini düşünüyordu. Getirdiği program nettir, NEP'tir.

Rusya ve hatta Türkiye gibi ülkelerde sosyalizmi kurabilmek için, "tarihin üzerinden lokomotif gibi geçeriz" tutumunu bırakmaya hazır olmak gereklidir. Ama işçi sınıfının siyasal, ekonomik, toplumsal etkinliğini artırma sürecinin içine oturmalı ve o yönlerdeki önlemlerle birlikte yürümelidir.

Marks ve Engels, kapitalizmden komünizme geçişin programını *Komünizmin İlkeleri* ve *Manifesto*'da ortaya koymuşlardır. NEP programı ise, sosyalizme geçmeye tam hazır olmayan toplumlar için bu geçişin programıdır. Dikkatle düşünüldüğünde, iki programın da özünde, ana ilkelerde ve yaklaşımda aynı program olduğu görülür. Tabii NEP, süreci çok daha uzun bir döneme yayar.

Sosyalizm döneminin programı NEP'tir. Bundan önceki düşüncelerimizde "sosyalist üretim tarzına geçmeden önce bir aşama" gibiydi NEP. Öyle mi, yoksa komünizme geçme için mi? Sosyalizm diye ayrı bir üretim tarzı yok ki. Sosyalizm, içinde kapitalist unsurları taşıyan komünizm değil mi? Öyleyse NEP onun ekonomik programıdır. Tabii, NEP'in Rusya somutunu ilgilendiren yanları değil, özü, ruhu, genel yanları.

İşçi sınıfı iktidarı ele aldığı zaman, kapitalistlere esnek davranması zorunludur. Bunun yanında devletleştirmeler de yapacak. Çünkü ekonomiden ve siyasetten bir daha dışlanmak istemiyor. Ortada bir denge tutturma sorunu var. O canından çok sevdiğin çocuk (ülke, ülkenin ekonomisi, vb.) kollarında ölmesin diye onu fazla sıkmaman lazım. Bir de çocuğu kimse çalmasın diye bazı önlemler alman lazım. Kapitalistleri razı edelim, "istediğin gibi yaşayacaksın, gel, dün sahip olduğun şu fabrikanın menajeri ol". Bu öneri başka türlü de olabilir. Ekonomik sektöre, güç dengesine, hatta kişisine bakıyor. "Tamam sen işinin sahibisin, devam et, ama şu kurallar altında çalışacaksın." Ya da, "fabrikanı devletleştirmek istiyoruz, kaç para istiyorsun?" Vay, o kadar sömürdüler, bir de parayla mı geri alacağız? Ama sorun, yarınları garanti etmek. Yarını garanti et, paylaşılacak bir zenginlik yarat ülkede. İstersen fabrikayı para vermeden alırsın ama onu daha ileriye götüremeyeceksen bir işe yaramaz.

Bu söylediklerim karşısında, "bunlar gereksiz yere çıkmaz ayın son çarşambasına atıyor komünizmi, daha devrimci yöntemler vardır" diyen varsa söylemelidir. Hangi devrimci yöntemle ülkeyi kalkındıracağız, duymak isterim. Ayrıca, bu öneriler komünizmi uzağa atmıyor, o zaten uzakta. Yalnızca, gerçeğe uyarlı bir teorik anlayışa ulaşmaya çağırıyor. Devrim sorununu ise hiç ertelemiyor. Günün görevi *devrimdir.* Çok şey yapılabilir ama tarihin bizden ne beklediğini net olarak bilirsek. Yoksa şarlatanlık ediyoruzdur.

Buradan, başka söze lüzum kalmadan "sosyalist devrim" tezinin saçmalığı da ortaya çıkıyor. İleri demokratik bir devrim gerekiyor Türkiye'de. Emek-sermaye çelişkisini tam olarak çözecek, sömürüyü tüm olarak yok edecek bir devrim değil. Proletarya erke el koyduğu için sosyalist ruhlu bir devrim, ama ekonomik alanda uzun bir geçiş programı gerekiyor

1. MARKSİST TEORİNİN BÖLÜNMEZ BÜTÜNLÜĞÜ

Uğrunda bir ömür verdiğiniz Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin ve bütün sosyalist düzenin çöküşüne ne diyorsunuz?

Açıkçası bütün dünya üstüme yıkıldı. Yalnızca benim için değil, sosyalist toplumun kuruluşu için canla başla çalışan herkes için böyle oldu. Kırk yıllık çalışmamız boşa mı gitti diye hayıflananlara katılmıyorum. Geçmiş kırk yıl boyunca zor koşullarda ne geliştirdiysek, özellikle toplumsal kazanımlar, gelecekteki savaşlarda hesaba katılacaktır.
Eric Honecker [1]

Kim ne derse desin, *Kapital*'de, yalnızca yüz yıl önce tarih sahnesine çıkmış sorunlara değil, aynı zamanda bugün insanları etkileyen temel sorunlara da yanıtlar vardır. Ve *Kapital*'in en önemli özelliği, en önemli yönü, bu sorunların çözülebilmesinin bilimsel yöntemlerini ortaya koymasıdır.

Sovyetler Birliğinin çöküşünden sonra, Marksizmi çürütme yolunda sayısız çabalar vardır. Bunlar, kapitalizmin 20. yüzyıldaki gelişiminin, Marks'ın teorisinde öngörüldüğü biçimde olmadığını kanıtlamaya çalışıyorlar. Tüm bu saptamalar tarihsel gelişmenin kendi akışıyla reddedilmiştir.

Kapital'de, Marks, kapitalist üretim biçiminin gelişiminin temel eğilimlerini açıklamıştır. Kapitalist üretim biçiminin yaşayan bir bütün olduğunu, tarihsel olarak belirlenmiş ve böylece insanlığın gelişmesinde tarihsel olarak geçiçi bir süreç olduğunu anlatmıştır. Kapitalizmi sistematik olarak hem kapitalizm öncesi formasyonlarla ve hem de gelecek komünist üretim biçimiyle karşılaştırmıştır. Bu yöntem, bir yanda Marks'ın kapitalist toplumun yapısı hakkında daha derin bir anlayışa

[1] Eric Honecker, *Çapraz Sorguda*

sahip olmasını sağlamış, öte yanda, kapitalizmin gelişme eğilimlerini (örneğin sosyalist devrimin kaçınılmaz olduğunu kanıtlamak gibi) açığa çıkarmasını sağlamıştır.

Marks gelecek toplumun detaylı bir resmini çizmemiştir, bu onun için olanaksızdı. Yine de, komünizm hakkında geniş bir biçimde görüş belirtmiş ve onun ana özelliklerini anlatmıştır. Bu nedenle, Marks'da komünist toplumun ana hatlarının oldukça tam bir resmini buluyoruz.

Kapital'de Marks, kapitalist üretim biçiminin, kendi çöküşünün maddesel koşullarını yaratmasının kaçınılmaz olduğunu göstermiştir. Kapitalizmde, üretken güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişki, üretimin toplumsal karakteriyle, üretimin sonuçlarına el koymanın özel biçimi arasındaki çelişki olarak gelişir.

> "Kapitalist üretim biçiminin çelişkisi, onun (...) üretken güçleri mutlak geliştirme eğiliminde yatar."[2]

Kapitalizmden komünizme geçiş kendi kendine olmaz. Bunun için, işçi sınıfının mutlaka kapitalist sınıfın egemenliğini kırması, siyasal gücü ele geçirmesi ve proletarya diktatörlüğünü kurması gerekir.

Burjuvaziyle proletarya arasındaki antagonizm, kapitalizmin temel çelişkisinden kaynaklanır. "Bu nedenle, sermayenin birikmesi oranında, emekçinin payı da, ücreti az ya da çok olsun, mutlaka kötüleşecektir."[3] Aynı zamanda, "(...) sermaye birikimiyle birlikte, sınıf savaşımı ve böylece, çalışanların sınıf bilinci"[4] de gelişir.

Marks, sermayenin birikim sürecinin işçiyi üç yolla olumsuz olarak etkilediğini belirtmiştir:

> "1) Üretim araçlarının, işçiye yabancı bir mülk olarak, sermaye olarak sürekli kendini sürdürmesi, kendi ücretli–işçi konumunu da ve dolayısıyla emek-zamanının bir bölümünde daima bir üçüncü kişi için bedavaya çalışma kaderini de sürekli sürdürür. 2) Bu üretim araçlarının artması, yani sermaye birikimi, işçinin artık-emeği üzerinde yaşayan sınıfların çapını ve boyutunu arttırır. Kapitalistlerin ve onların ortaklarının göreceli zenginliğini çoğaltarak, işçinin göreceli artık-emeğini işbölümü, vb., yoluyla arttırarak, işçinin konumunu göreceli olarak kötüleştirir ve brüt ürünün ücretler olarak kullanılan bölümünü ufaltır. 3) Son olarak, emek koşulları giderek daha dev boyutlarda ve

[2] *Kapital*, C. 3, s. 252.
[3] *Kapital*, C: 1, s. 645.
[4] *Kapital*, C. 1, s. 653.

> artan biçimde toplumsal güçler olarak tekil işçinin karşısına dikildiğinden, işçinin bunlara, küçük ölçekli endüstrideki gibi, bizzat sahip olma şansı kaybolur."[5]

Demek ki, işçi sınıfı kendini özgürleştirmek için mutlaka toplumsal devrimi gerçekleştirmelidir, bu onun tarihsel misyonudur.

Kapitalizmin çöküşünün kaçınılmazlığı vargısı Marks tarafından şu sözlerle açıklanmıştır:

> "Büyük sermaye sahiplerinin sayılarındaki devamlı azalmayla birlikte, sefalet, baskı, kölelik, soysuzlaşma, sömürü de alabildiğine artar; ama gene bununla birlikte, sayıları sürekli artan, kapitalist üretim sürecinin bizzat kendi mekanizması ile eğitilen, birleştirilen ve örgütlenen işçi sınıfının başkaldırmaları da genişler, yaygınlaşır. Sermayenin tekeli, kendisiyle birlikte ve kendi egemenliği altında fışkırıp boy atan üretim biçimine ayak bağı olur. Üretim araçlarının merkezileşmesi ve emeğin toplumsalaşması, en sonunda, kapitalist kabuklarıyla bağdaşamadıkları bir noktaya ulaşır. Böylece kabuk parçalanır. Kapitalist özel mülkiyetin ölüm çanları çalar. Mülksüzleştiriciler mülksüzleştirilirler."[6]

Engels, ölümünden kısa süre önce W. Sombart'a yazdığı mektupta Marksist teorinin çok güzel bir tanımını yapmıştır. "*Bu yolla meselelere bakış bir doktrin değildir, bir yöntemdir.* Hazır yapılmış dogmalar değil, araştırmayı daha ilerletecek ölçütler ve bu araştırma için yöntem sağlar."[7]

Sonuç olarak, büyük öneme sahip iki önermeye dikkati çekmek istiyoruz. Birincisi, Marksist teorinin içsel bütünlüğü, ikincisi, Marksist ekonomik teoriyle ondan çıkarılan devrimci sonuçların organik bütünlüğü.

Marksist teori, birinci kitapta oldukça geniş gördüğümüz gibi, felsefe, siyasal ekonomi ve bilimsel komünizmden oluşan temel bileşkenlerinin etkileşimiyle gelişmiştir. Bu bileşkenlerden her birinin kendisine özgü konusu vardır ve bağımsız gelişirler. Ancak bu bağımsızlık görelidir, çünkü bu bileşkenlerin birbirleriyle etkileşimi olmasaydı, Marksizm bütünsel bir teori olarak gelişemezdi.

---

[5] *Artık Değer Teorileri*, 3. Bölüm, s. 352.
[6] *Kapital*, C. 1, s. 715.
[7] *W. Sombart'a Mektup*, 11 Mart 1895. (abç)

Marks ve Engels'in 1840'larda, yaptıkları ekonomik çalışmaların sonuçlarıyla ve tarihi materyalist kavrayışlarından çıkardıkları sonuçlarla, bilimsel komünizmin teorisinin temel tezlerini formüle ettiklerini gördük. Tarihin diyalektik materyalist anlayışının ortaya konması, Marks'ın ekonomik araştırmasının yöntemsel ön koşullarını yaratırken, bilimsel komünizmin teorisinin geliştirilme gereksinimi de, bu araştırmayı bir zorunluluk haline getirmiştir. Ve nihayet, ekonomik teorinin ortaya konması, tarihsel sürecin materyalist anlayışını büyük ölçüde zenginleştirmiştir.

Bu çalışmada, ele aldığımız konu gereği, Marks'ın ekonomik teorisi ile bilimsel komünizm teorisinin iç içe geçmiş ilişkisine yoğunlaştık. Ancak, Marks'ın ekonomik teorisinden, tarihin materyalist anlayışını ilgilendiren çok önemli sonuçlar da çıkmıştır. Tarihin materyalist anlayışında toplumsal ekonomik formasyonun ele alındığı bazı örnekler verelim:

Birincisi, Marks kapitalizmin gelişinin kaçınılmaz olduğunu göstermiştir. Bu, onun, toplumun gelişiminin bir göstergesi olarak "toplumsal–ekonomik formasyon" görüşünün kanıtlanmasıdır. Marks, toplumsal–ekonomik formasyonun gelişiminin bir "*doğal tarihsel süreç*" olduğunu kanıtlamıştır. Bu süreç, her yerde "kaçınılmaz zorunluluk" olarak işler. "Endüstriyel olarak daha gelişmiş bir ülke, daha az gelişmiş olana, kendi geleceğinin resmini gösterir."[8]

İkinci olarak, kapitalizmin ekonomik yasalarını araştırırken, Marks, tarihin materyalist anlayışını şöyle anlatır: İnsan toplumunun yasaları, doğa yasaların tersine, insanların eylemleri aracılığıyla işler, ki bu da, sınıflı toplumlarda sınıf mücadelesi biçimini alır. Bu nedenle Marksizmin en temel özelliklerinden biri, eyleme, *pratiğe dönük* olmasıdır. Ekonomik teorisinde Marks, kapitalist üretim biçiminin nesnel ekonomik yasalarının sınıf savaşımı sürecinde gerçekleştiğini göstermiştir. Bu süreç, bu yasaların işlemesini etkileyen nesnel bir öğedir ve bu yasaları ortadan kaldırmadan, işleyişlerini gerçek anlamda değiştirmeye yeteneklidir.

Üçüncüsü, 1857 ekonomik krizi üzerine yaptığı çalışmanın ve 1857–58'de, ekonomik teorisinin kurallarını ele alışının bir sonucu olarak, (ki bunlar burjuva toplumun hareketinin ekonomik kurallarını keşfetmesini sağlamıştır) Marks, toplumsal formasyonun içinde var olduğu tarihsel sınırlar hakkında genel metodolojik sonuçlara varmıştır.[9]

---

[8] *Kapital,* C. 1, s. 19.

[9] *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı.*

Marks ve Engels'in teorik mirasının derin birliği, yalnızca bileşkenlerinin "yatay" etkileşimi olarak söz konusu değildir. Bu birlik aynı zamanda "dikey" olarak da sağlanmıştır. Yani, 1843 sonrasında Marks'ın teorisi bir tek gelişme çizgisi izlemiştir. Bu gelişme diyalektik, yani çelişkili bir yapıdadır. Teorinin bazı tekil öğeleri sonraki araştırmalarla yanlış çıkmıştır *ama Marks ve Engels'in teorik mirasının ancak bütünü Marksist teori hakkında doğru fikir verebilir. Kapital*, Marks'ın 1840'lardaki ilk çalışmalarında, özellikle *1844 Ekonomik ve Felsefi ElYazmaları*'nda, ana hatlarını çizdiği programın araştırmalarını özetler. Bu olguda Marks'ın tüm teorik mirasının içsel bütünlüğü yatar. Bu miras, modern Marksizm düşmanlarının icat ettiği "iki Marks" teorisinden çıkarak değil, farklı parçaların toplamı olarak değil, yalnızca gelişen bir bütün olarak, yaşayan bölünmez bir düşünce olarak ele alınırsa özümsenebilir.

Sözünü ettiğimiz bu birlik, yöntemsel düzeyde de vardır. Kapital elyazmalarının müsveddesinin ayırdedici özelliği, bunların, burjuva ekonomisinin somuttan soyuta yükselişi sürecinin teorik araştırması olmasıdır. Oysa, Kapital, soyuttan somuta yükselişi, işlenmiş bir ekonomik teorinin sunuşunu içermektedir. Yani, ancak Marks'ın ekonomik mirasını bütünsellik içinde çalışarak, onun teorik araştırma metodunu anlayabiliriz.

2. MARKSİZM BUGÜN DÜNDEN DAHA GEREKLİDİR

2.1. Nasıl Bir Dünyada Yaşıyoruz

Dünyayı değiştirmeyi düşünmeye başlamadan önce, onu anlamak zorundayız. Sosyalizmi bir kere daha tarihsel bir güç haline getirmek için atılacak ilk adım, bugün içinde yaşadığımız dünyayı doğru değerlendirmekten geçmektedir. Açıktır ki, bu dünya, birçok açıdan, bazı temel önermelerimizi değiştirmiştir.

Günümüzde kapitalizm, üretken güçleri, 19. yüzyıl endüstri devriminde olduğundan çok daha büyük değişime uğratarak devrimcileştirmektedir. Bilimsel ve teknolojik buluşlar, emek–yoğun üretimi, ekonomik büyümenin motoru olmaktan çıkarmıştır. Bunun sonucunda, ileri kapitalist ülkelerde endüstri proletaryasının üretim sürecinde oynadığı rol daralmaktadır. Bazı ülkelerde ise, endüstri işçilerinin sayısında mutlak azalma vardır.

Günümüzde kapitalizm, teknolojideki devrimler nedeniyle, dünya kapitalist ekonomisinde büyük değişimler yaratmış, küreselleşmeyi bambaşka bir düzeye yükseltmiştir.

Son 150 yıldır Marksistler, anlayışlarını kapitalizmin çöküşünün yakın olduğu üstüne dayandırmışlar, her olayı "kapitalizmin krizinin derinleştiği"ne yeni kanıt olarak görmüşlerdir. Böyle devam edemeyiz. Dünya kapitalizminin işinin bitmiş olduğunu ve beklenen "son kavga"nın çok yakında olduğunu yinelemek, siyasal olarak marjinalleşmemizin ana nedenlerinden biridir. Düzgün bir politika geliştireceksek, bugün dünyanın hiçbir ülkesinde sosyalist devrimin maddesel koşullarının tam anlamıyla oluşmadığı gerçeğine kendimizi alıştırmamız gerekir.

Lenin'in *tarihsel anlamda* doğru olduğunu kabul etmeliyiz. Eğer kapitalizm üretim güçlerini devrimcileştirme kapasitesini koruyorsa ve eğer işçiler arasında çıkabilecek muhtemel devrimci çıkışları engelleyebilecek ekonomik artı-değer yaratmaya devam edebiliyorsa, sistemi başaşağı etme beklentileri olgun beklentiler değildir. Başka bir deyişle, *dünya devrimindeki gecikme öznel değil nesnel nedenlerden dolayıdır.*

Tarih, içinde bulunduğumuz çağın doğasına ilişkin temel tezi de değiştirmemizi istemektedir. "*Sosyalizme geçiş çağı*" *henüz açılmamıştır.* Geride bırakmakta olduğumuz çağ, burjuvazi, proletarya ya da proletarya ideolojisinin öncülüğünde burjuva demokratik devrimleri çağıdır. Bugün, proleter devrimleriyle kapitalizmden komünizme geçiş çağının eşiğindeyiz.

2.2. Bilimsel–Teknolojik Devrim

Dünya devrimindeki "gecikme"nin, dünyada ortaya çıkan olağanüstü değişimlerin ve Sovyetler Birliğinin de çözülmesinin altında yatan temel etken, bilimsel-teknolojik devrimdir.

Yeni teknolojiler yalnızca üretim süreçlerinde değişim yaratmakla kalmamakta, toplumsal-ekonomik işleyişleri de etkilemektedir.

İletişimdeki ilerleme, geniş bir alanda (alış-veriş, enformasyon, eğitim, pazarlar ve ticaret, kentlerde yaşam vb.) büyük bir değişikliğin öncüsüdür. Bu gerçekten insancıl, özgürleştirici bir teknolojidir.

Elektronik ve bilgi işleme (bilgisayar, telekomünikasyon, yazılımlar ve sistemler), biyoteknoloji ve genetik mühendisliği, yeni maddeler, yeni ve yenilenebilir enerji teknolojileri, teknolojik gelişmenin yeni ve sürekli yenilenen bir aşamasını temsil etmekte ve ekonomik işleyişlerin giderek genişleyen bölümüne yayılmaktadır. Bu gelişmeler asıl olarak ileri kapitalist ekonomilerde gerçekleşmektedir.

2.3. Yeni Teknolojilerin Gelişmekte Olan Ülkelere Etkisi

Ekonomik ilişkilerde en önemli değişikliklerden birisi, az gelişmiş ülkelerle dünya kapitalizminin merkezleri arasında olmuştur. Geçmişte

doğal kaynaklar sunucusu olan az gelişmiş ülkelerde 1970'lerden itibaren kapitalizmin yayılması hızlandı. Bilgisayarlaşma, ulaşım, enformasyon ve haberleşmede gerçekleşen devrimlerin yardımıyla, uluslararası sermaye, endüstriyel kapasitesinin giderek büyüyen bir bölümünü dünyanın bu bölgelerine kaydırmaya başladı. Bu süreçte bazı az gelişmiş ülkeler ekonomik güç merkezleri oldular. Bu ülkeler yalnızca endüstriyel üretimin yeni merkezleri olmakla kalmıyor, hızla büyüyen tüketici pazarlarıyla da dünya ticaretinde giderek artan bir öneme sahip oluyorlar. Dünya kapitalizminin merkezlerinde işçi sınıfının endüstriyel bölümü küçülürken, yeni endüstrileşmekte olan ülkelerde büyüyor.

Yeni teknolojilerin gelişmekte olan ülkelere etkisi, üretim faktörü kaynaklarıyla, endüstriyel ve teknolojik gelişme düzeyiyle yakından bağlıdır. Mikroelektronik teknolojilerin geniş ölçüde emildiği Güneydoğu Asya ihracat yönelimli ekonomilerinden, yeni gelişmelerin aşağı yukarı hiç girmediği Afrika ülkelerine dek bu alanda geniş bir çeşitlilik vardır.

Dünya kapitalizminde, az gelişmiş ülkelerin temel ihracatı olan ürünler ve minerallerin, örneğin bakır, demir, çelik, şeker, pamuk, kauçuk gibi maddelerin yerini sentetik maddeler almaktadır.

Üretim yeteneğinde ve ticarette global göreceli avantaj yapısı değişmekte ve az gelişmiş ülkelerin temel avantajı olan ucuz emek avantajının önemi azalmaktadır. Yeni teknolojiler, işgücünü üretim dışına itmekte, nitelikli işçiyi bile üretimde işe yaramazlaştırmaktadır.

Endüstrileşmiş ülkelerle, yenilenme hızına ayak uyduramayan az gelişmiş ülkeler arasındaki bağlar giderek gevşemektedir. Teknolojik uçurum büyümesini sürdürürse, bu durum, söz konusu az gelişmiş ülkelerin toplumsal–ekonomik çevrenine ve siyasal koşullarına çok olumsuz bir etki yapacaktır.

2.4. Bilimsel–Teknolojik Devrimin Toplumsal Gelişme Açısından Sonuçları*

Marks'ın *Kapital*'de sözünü ettiği bilimsel-teknolojik devrim bugün bir gerçektir. Bu devrimle başlıca üç çeşit yenilik ortaya çıkıyor. Birincisi

* R. Yürükoğlu, *Kankun Konferansı ve Düşündürdükleri*, Ocak 1982.

yeni *araçlar* bulunuyor. İkincisi, yeni *enerji kaynakları* bulunuyor. Üçüncüsü, yeni *otomasyon ve kompütasyon teknikleri* bulunuyor.

Bilimsel-teknolojik devrimin toplumsal gelişme açısından belli başlı sonuçlarını şöyle sıralayabiliriz:

Birincisi, toplumsal üretimde insanların harcaması gereken zaman azalıyor. Eskiden sekiz saatte yapılan iş, bugün dört saatte yapılabilir oluyor. Ancak kapitalizm özel mülkiyete, sömürüye ve kar güdüsüne dayalı bir sistem olduğu için bunun pratik sonucu işgününün kısaltılması değil, tam tersine artık değer kitlesinin büyümesi oluyor.

Ortada bir paradoks var. Makinelerin gelişmesi sonucunda sekiz saatte yaptığım işi dört saatte yapabiliyorsam, dört saat çalışıp evime gideyim. Ama öyle olmuyor. Yine sekiz saat çalışmaya devam ediyorum, belki ücretim biraz artıyor, ama kapitalistin eline transfer olan artık değer kitlesi büyüyor.

Burada bir noktayı unutmamak gerekir. Bu hep böyle olmasına karşın, tarihsel bir eğilim olarak sınıf kavgasıyla işgünü de yavaş yavaş kısalıyor. Ama teknolojik ilerlemenin anında elverdiği hızda değil, çok arkadan gelerek ve sınıf kavgasıyla.

Bilimsel-teknolojik devrimin ikinci sonucu, toplumsal üretimde kullanılan yaşayan emeğe olan gereksinimin azalmasıdır. İşçiye olan gereksinim azalıyor, ölü emeğe, yani makinelere artıyor. Bunun da mantıksal sonucunun şöyle olması gerekirdi: On kişinin yaptığı işi beş kişi yapabilecekse ve çıkacak sonuç yine en az on kişiyi besleyecek bir sonuç olacaksa, işgünü yine bu oranda kısalmalıdır. Bu olmuyor. Yine kapitalizmin, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin getirdiği bir açmaz olarak, işgücü gereksinimi arttıkça, işsizlik büyüyor. Mutluluğu artıran bir gelişme olması gerekirken, işsiz kuyrukları artıyor. Eziyet, cefa artıyor.

Burada bir parantez açalım. Yeni teknik, yeni makine işsizlik yaratıyorsa, sendikaların bu durumda tutumu ne olmalıdır?

Sendikaların yeni teknolojiye karşı çıkmaması gerekirken, ne yazık ki karşı çıkıyorlar. Bu gerici bir tutum oluyor.

İleri makine insanların mutluluğu için olması gerekirken, kapitalizmde insana karşı işliyor. Üretim güçlerinin bir bölümünün gelişmesi, en önemli üretim gücü olan insana karşı çalışıyor! Tarihin en ilerici sınıfı olan işçi sınıfı, işsizliğe karşı savaşım adına yeni makinelere karşı çıkıyor. Endüstri devriminin başlarında makineleri kırmışlar. Ama aradan yüzlerce yıl geçti. Bugün başka şeyler yapmak gerekiyor. İşçiye bu yanlış tutumu nedeniyle kızmak da olmaz, çünkü o makine kendisini açlığa mahkum ediyor. Bu durumun nedenlerini göstermeliyiz

ki, makineye değil, kapitaliste kızsın. Kapitalisti ortadan kaldırınca, o makine yaşamı cennete çevirir. Sendikaların kesinlikle teknolojik gelişmenin önünde durmayan bir program geliştirmeleri gerekir. Tersine, teknik gelişmeyi hızlandırıcı bir programla çıkmalıdırlar. En başta işgününün kısalması olmak üzere, yeni meslek alanlarına kaydırma vb. olanaklar için savaşım yürütmelidirler.

Bilimsel-teknolojik devrimin sonuçlarına dönersek, üçüncü sonucu, emek sürecinde kafa emeği oranının yükselmesidir. Bu iki yönden oluyor. Bir yandan işçi sınıfının içinde kafa emeğiyle çalışanların oranı artıyor. Bir yandan eskiden üretim süreci dışında duran bir takım entellektüel uğraşlar bugün "üretken emek" kavramı içine giriyor, üretim sürecinin parçası oluyor.

Bu saydığımız üç sonuç, harcanması gereken emek zamanının azalması, harcanması gereken emek miktarının azalması ve emeğin niteliğinin değişmesi, tarihsel bir gidiş olarak çok iyi bildiğimiz bazı kavramlara işaret ediyor: Marks'ın *Gotha Programı*'nda komünizmi tanımlarken söylediği "üretimin en az enerji harcayarak yapılması". Yine *Gotha Program*'ında Marks'ın söylediği "insan yapısına layık" üretim. Ve *Gotha Programı*'nda, *Alman İdeolojisi*'nde, *Kapital*'de temel bir fikir olarak gelen "gerçek özgürlük dönemi". Bilimsel-teknolojik devrimin üç sonucu da gelişmenin nesnel olarak o yöne olduğunu gösteriyor. Üretim güçlerinin gelişmesinin önündeki boyunduruk, üretim araçlarının özel mülkiyeti kalksa, işgünü hızla düşecek, çok insan tüm yeteneklerini istediği gibi geliştirmeye başlayabilecek ve kafa ile kol emeği arasındaki çelişki çok daha hızlı bir biçimde yok olacaktır.

Üretim güçlerinin zorladığı yön, bizim komünizm diye tanımladığımız yöndür. Zorladığı ve her çeşit itiraza karşı götürdüğü yön...

Bilimsel-teknolojik devrimin dördüncü sonucu, çok yerde devlet kapitalizminin genel gelişmesinin mantığı olarak değindiğimiz bir şeydir. Üretimin toplumsal niteliğinin artması, mülkiyetin toplumsal temelinin genişlemesini zorluyor. Bilimsel-eknolojik devrim, mülkiyetin toplumsal tabanının genişlemesini ve giderek tüm topluma yayılmasını istiyor. Bu isteğe devrim yoluyla temiz, tutarlı, kesin, tam bir yanıt verilmediği sürece, kapitalizm bu isteği kendi sınırları içinde, kendi yapabildiği ölçüde karşılamaya çalışıyor. "Tersinden çözme" dediğimiz kavram bunu anlatıyor.

Üretim güçlerinin her yeni gelişme aşamasında, ona uygun bir mülkiyet genişlemesi zorunludur. Kapitalizmin tüm tarihi buna örnektir. Marks Kapital'de anonim şirketlerin doğuşunu buna örnek verir. Daha

sonra tekellerin ortaya çıkışı buna örnektir. Devlet-tekel kapitalizmi, mülkiyetin tabanının çok daha da fazla genişlemesine işarettir.

Tarih bu yönde işliyor. Devrimlerle çözülmüyorsa, kapitalizmin mülkiyetin tabanını mutlaka genişletmesi gerekiyor. Bunu kendine uygun biçimde yapıyor. Ve öyle bir yapıyor ki, bugün ileri kapitalist ülkelerde artık "özel mülkiyet" deyimini kullanmak bile zorlaşıyor. Onun yerine "kollektif kapitalist mülkiyet" ya da yalnızca "kapitalist mülkiyet" demek daha doğru olur. Özünde kollektif kapitalist mülkiyet de özeldir. Fakat artık şirketlerin binlerce, on binlerce hissedarı var. Aile şirketleri artık çok azdır. Bu gelişme burada da durmayacaktır. Mülkiyetin tabanı daha genişleyecektir. Mülkiyetin tabanını, üretken güçlerin isteği doğrultusunda genişletmenin olanağı kapitalizmin varlık sınırına dayandığı an, devrimin dışında hiçbir başka kurtuluşun kalmadığı bir an demek olacaktır. Çünkü bu an, mülkiyet ilişkilerinin üretken güçlerin gelişmesini mutlak olarak engellediği an olacaktır.

Bilimsel-teknolojik devrimin beşinci büyük sonucu şu oluyor: Üretken güçler o denli büyüyor ki kıtasal çapta bir-iki ülke dışında hiçbir ülkenin bugünkü üretken güçler düzeyinde yapılması gereken üretime kaynakları yetmiyor.

Bunun sonucunda, artık ülke çapında da değil, dünya çapında üretim ve dağıtım planlaması gerekiyor. Üretken güçlerin gelişmesi – ki bilimsel teknolojik devrim 15-20 yılda tüm insanlık tarihinde sağlanan gelişmeden daha büyük bir gelişme sağlamıştır – dünya çapında, hammadde, enerji kaynağı ve pazarı birlikte ele alan bir üretim ve dağıtım planlamasını zorunlu kılıyor.

Lenin, tekelci kapitalizm, devlet-tekelci kapitalizmi plansız bir ekonomi değildir diyor. Sık sık söylediğimiz bir şey var. Kapitalizm plansız ekonomidir, sosyalizm planlı. Bu temelden yanlış bir şeydir. Devlet-tekel kapitalizmi de planlı bir ekonomidir, ama özel mülkiyet altında uygulanabileceği kadar planlıdır.

Bu beşinci sonuca bağlı olarak, sınırlar bugün iyice gericileşiyor. İşgününün kısalmasının önünde özel mülkiyet nasıl bir engelse, sınırlar da aynı biçimde üretken güçlerin önünde engel oluşturuyor. Sınırları düşünmeyen bir planlama gerekiyor. Hem üretim, hem dağıtım açısından, hem hammadde ve enerji, hem de pazar açısından sınırların gericiliği iyice ortaya çıkıyor.

Komünizm – gerçek bir zorunluluk: Bilimsel-teknolojik devrimin kısaca değindiğimiz en önemli beş sonucundan şöyle genel bir sonuca varabiliriz: Dünya ve özellikle ileri kapitalist ülkeler sosyalizm istiyor.

Modern üretim teknikleri gelişip yayıldıkça, üretken güçler bu tempoda büyüdükçe, bunların özel mülkiyet tarafından denetimi giderek verimsizleşiyor, uygunsuzlaşıyor. Gereksinime giderek yanıt veremez oluyor. Bu bildiğimiz, üretimin toplumsal niteliğiyle ürünlere el koymanın özel niteliği arasındaki çelişki büyüdükçe, üretim güçlerindeki gelişmenin engellenmeye başlamasıdır.

Bu noktada şöyle bir soru gelebilir. Öyleyse ileri kapitalist ülkeler nasıl hala gelişiyor? Bu soruda bir yöntem hatası söz konusudur. Sormamız gereken soru şudur: İleri kapitalist ülkelerde, kapitalizm olmasaydı, bugünkü üretim güçleriyle ulaşılacak düzey ne olurdu? Bu soruyu sorduğumuz zaman, üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin gelişmeyi nasıl yavaşlatıcı bir rol oynadığını görürüz. Üretken güçler her zaman belirleyici olanıdır, üretim ilişkileri hiçbir zaman onları kalıcı biçimde durduramaz. Kalıcı olarak durdurabilecek noktaya gelindiği zaman o sistem tüm olanaklarını tüketmiş demektir ve sistem olarak çöker. Bugün söz konusu olan bu değildir. Üretken güçler kendi özgür gelişmesine bırakılsa çok daha hızlı gelişebilecekken, önünde özel mülkiyet engeli durduğu için onunla sürekli kavga içinde, onu sürekli iteleyerek, mülkiyeti genişleterek, yani zaman kaybederek ilerliyor.

Bilimsel–teknolojik devrimin ortaya çıkardığı büyük toplumsal değişiklikler yukarıda söylediklerimizden anlaşılacağı gibi, komünizm açısından çok önemli sonuçlar doğuruyor.

Bir yanda komünizm eskisine oranla çok daha kolay kavranabilir, pratik bir olasılık oluyor. Eskiden komünistler için hep, "idealist", "ütopyacı", "cennet hayal ediyorlar", "hayalperest", vb., denebilirken, şimdi, "yahu gelişme bu adamların söylediği yöne gidiyor" deniyor. Çünkü üretimin gelişmesi, ekonominin gelişmesi komünizmi pratik bir olasılık olarak kavranabilir duruma getiriyor.

Aynı madalyonun bir de öteki yüzü var: Komünizm bir yandan da üretken güçlerin duraksamadan gelişebilmesi için pratik bir zorunluluk durumuna geliyor. Bu zorunluluk eninde sonunda yığınlar, hatta komünizme en çok karşı olanlar tarafından bile kabul edilecektir. Çünkü ekonomik zorunluluklar eninde sonunda kendilerini dayatır, insan bilincine yolunu bulur girer.

Bu noktada bütün sol guruplarda çok yaygın olan bir kaba anlayıştan sıyrılmak gerekiyor. Evet, özellikle ileri kapitalist ülkeler ve geneliyle dünya sosyalizm istiyor. Ama bu, kapitalizmin, emperyalizmin sonu bugün gelmiş demek değildir.

Her sistem dönem dönem darboğazlar içine girer. Kapitalizmin dönem dönem içine girdiği bu darboğazlardan devrimci bir çıkışla bilinçli bir biçimde yararlanılmazsa, bunun nesnel anlamı, şöyle ya da böyle, sistemi kendi gelişmesine bırakmak demektir. Kendi gelişmesine bırakılan hiçbir sistem de, tüm gelişme olanaklarını yitirmeden yıkılmaz.

Dünya ekonomisinde 1970'lerden bu yana belirginleşen yapısal değişimin en önemli özelliği, üretim ve dolaşımın hızla küreselleşmesi, uluslarüstü tekellerin rolünün artmasıdır.

Ekonominin küreselleşmesinin önemli bir göstergesi, dünyada üretilen tüm mal ve hizmetlerin giderek daha büyük bölümünün uluslararası ticarete girmesidir. Bu durum ekonomilerin iç içe geçmişliğini de arttırıyor. Uluslararası ticaret, ulusal devletlerin alanı olmaktan çıkıyor ve giderek artan bölümü tekellerin mal ve değer akımı biçimini alıyor. Tekellerin dünya çapında yürüttüğü planlama, üretim, dağıtım ve tüketim süreci ile karşı karşıyayız.

Uluslarüstü tekellerin birbirleriyle ilişkileri de o denli iç içe geçmiştir ki, karar alma merkezlerinin sayısı uluslarüstü tekel sayısından çok daha azdır.

Giderek artan küreselleşme sonucunda, kapitalizmde merkezci eğilim güç kazanıyor. Bu durum, merkezkaç eğilimleri yok etmiyor, özellikle az gelişmiş ülke burjuvazisiyle emperyalist burjuvazi arasındaki çelişkiler derinleşiyor. Fakat, bugün dünyada hiçbir burjuvazi, emperyalizmden bağımsız yaşayamaz. Dünya ölçeğinde sermayenin genişletilmiş yeniden üretimi olmazsa, az gelişmiş ülkelerde üretim ancak giderek küçülen boyutlarda sürdürülebilir.

Günümüzde, ulusal çerçevedeki kapitalizmin iflasını belgeleyen ve gelecek açısından büyük önem taşıyan bir yenilik vardır. Dünyanın çeşitli yerlerinde bölgesel birleşmeler ve daha önemlisi, Uluslararası Para Fonu (IMF), Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü (OECD), Nükleer Enerji Ajansı (NEA), Uluslararası Enerji Ajansı (IEA), Gümrük ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), Dünya Bankası gibi çok sayıda uluslarüstü kuruluş ortaya çıkmıştır. Bunlar, dünya ekonomisini kollektif olarak düzenleyen örgütlerdir. Bunlar, emperyalist dünya kurumlarıdır.

Dünya kapitalist ekonomisinin genel gidişine kendisini çok daha hızlı uyarlayan finans kapitalle, ulusal devlet (iç pazarın istemleri) arasındaki uyumsuzluk giderek vurgu kazanmaktadır. Uluslarüstü tekellerle ulusal devlet arasındaki çelişki derinleşmektedir. Bu gelişme, sınırların giderek gerici bir rol oynadığını, üretim sürecinin giderek dünya çapında örgütlenmek istediğini bir kez daha gösteriyor.

Buraya dek söylenenlerden şu genel sonuç çıkar: Değişik ülkeler sermaye guruplarının birliğini temsil eden uluslarüstü tekellerin güçlenmesi, uluslarüstü finans oligarşilerinin gelişmesi, bunların dünya çapındaki işlemlerini düzenleyen uluslarüstü kurumların ortaya çıkışı, uluslarüstü tekeller arasında endüstriler, ülkeler ve kıtalar için kavganın keskinleşmesi anlamına geliyor. Emperyalistler arasında dünya ekonomik olarak yeniden paylaşılıyor.

2.5. Mekanik Emekten Elektroniğe

İçinde yaşadığımız bilgi çağı, makineler çağının sonu anlamına gelmektedir. Bu çağın içeriği, mekanikten elektroniğe sıçramadır. Elektronik ve modern üretim emeği ortadan kaldırdığından, değer yasası temelinde işleyen hiçbir toplumsal formasyon bu üretken teknolojiyi tam anlamıyla kullanamaz.

Üretken güçlerin bir nitelikten ötekine sıçraması, yeni üretken enerji biçimlerine geçiş demektir. Yeni üretken enerji biçiminin öğelerinin verili bir tarihsel zamana girişiyle, "*toplumsal devrim çağı*" başlar. Elektroniğin gelişmesi, dünyayı tam da böyle bir dönemin eşiğine getirmektedir. Elektronik, toplumu polarize olmaya ve sosyalizme sıçrama için kendini hazırlamaya itiyor.

Bazı belirli olgunlaşma noktalarına varıldığında, niceliksel artışlar niteliksel sıçramaya yol açarlar. Hiçbir değişiklik, bir nitelikten bir başkasına ani bir değişim değildir. Niteliksel değişim, farklı bir niteliğin belirli bir niceliğinin eskiyen niteliğe girişiyle başlar. Böylece sıçrama, bir niteliğin başka bir nitelik tarafından niceliksel olarak yer değiştirmesiyle meydana gelen bir dizi değişimden oluşur. Bu niceliksel değişimler, yeni aşamanın tamamen niteliksel olarak ortaya çıkmasına kadar sürer. Sıçrama budur. Elektro-mekanikten elektroniğe geçişte de bu sıçramayı görüyoruz. Elektronik aşama aşama mekaniğin yerini alıyor. Bir kez dönüşüm başladı, artık tüm endüstri yeni yöntemleri almak, niceliksel olarak genişletmek zorundadır ya da pazarın dışına atılacaktır. Bütünüyle geçiş zaman alacaktır ama tamamlanana kadar durmayacaktır. Doğada ve toplumda, sıçramanın tamamlanması uzun zaman alır.

Kapitalist sistem endüstriyel üretim araçları üzerinde ve onlarla uyumlu bir biçimde gelişir. Niteliksel olarak yeni üretim araçları endüstriye girdiğinde sıçrama başlar. Bununla tüm eski ilişki biçimleri

arasındaki uyum bozulur çünkü tüm zenginliğin artmasının kaynağı olan ücretli emeğin değeri ve fiyatı düşer.

Yeni niteliğin her yeni giren niceliği, sistemi daha fazla bozar. Kar, artık (ya da ödenmemiş) emek zamanıdır. Makine ve robotlar ise yalnızca kendi değerlerini üretime aktarırlar. Bu nedenle, robotla üretimin yüksek karlılığı, içinde daha az emek miktarı taşıyan ürünleri pazara, içinde daha çok emek miktarı taşıyan ürünlerle aynı fiyata çıkarmaktan gelir.

Elektroniğe doğru bu giderek hızlanan geçiş, bir yanda anlatılamaz derecede zenginlik, bir yanda da anlatılamaz derecede sefalet üretiyor. Yeni elektronik, şimdiye kadar hiç bilinmeyen bir yoksulluğu, şimdiye kadar hiç bilinmeyen bir bollukla birlikte yaratıyor. Giderek daha fazla işçi kalıcı olarak işsiz kalıyor. Mutlak zenginlik ile mutlak fakirlik kutuplaşıyor. Elektro-mekaniğe tekabül eden üretken ve toplumsal ilişkiler terk ediliyor ya da sessiz sedasız bir dönüşüm geçiriyor.

2.6. Sovyet "Sosyalizmi": El Emeğinden Mekanik Emeğe

Sovyetler Birliği'nde başarısızlığa uğrayan, kapitalizmle gelen gelişmiş endüstri, maddi bolluk, demokratik kurumlar ve kültürlü bir toplum gibi, sosyalizmin kurulabilmesi için zorunlu ön koşulların hiçbirisi ortada olmadan girişilen sosyalizm kuruculuğu çabasıydı.

Sovyetler Birliği için tarihsel olarak gerekli sıçrama, kapitalizmden sosyalizme değil, el emeğinden mekanik emeğe sıçrama idi. Gerçekten de *Sovyet tarihi, endüstrileşmenin tarihidir*. Yani, kapitalizm de, Sovyet "sosyalizmi" de, mekanik emeğin ürünlerini dağıtmak için ortaya çıkan toplumsal formasyonlardır.

Sovyet "sosyalizmini" komünizmin ilk aşaması olarak tanımlayan daha sonraki kafa karışıklığına rağmen Marks şu konuda açıktı: Üretken güçlerin kapitalizm altında mümkün olabilecek en yüksek düzeyi, komünist toplumun ilk aşamasına sıçramanın *zorunlu koşulu*dur. Daha da öte, Marks komünist devrimin, ekonomik olarak en gelişmiş ülkelerde aşağı yukarı aynı zamanda olacağını öngördü.

> "Bu 'yabancılaşma' ancak iki *pratik* koşul varsa kaldırılabilir. 'Tahammül edilemez' bir güç, yani insanların ona karşı devrim yapacağı bir güç olabilmesi için, büyük yığınları 'mülksüz'

bırakmış olması ve aynı zamanda, varolan dünyanın zenginlik ve kültürünün çelişkilerini meydana çıkarmış olması gerekir. Her iki koşul da üretken güçlerde büyük bir artışı, üretken güçlerin yüksek derecede gelişmiş olmasını varsayar. Öte yandan, üretken güçlerin bu gelişmesi (ki bu insanların yerel varoluşları yerine, *dünya-tarihsel* varoluşlarında ortaya çıkan gerçek amprik varoluşlarını anlatır) mutlak gerekli pratik koşuldur. Çünkü bu olmadan yalnızca yoksunluk, *yoksulluk* genelleşmiş olur ve de yoksullukla birlikte gereksinimler için savaşım yeniden başlar, tüm kirli işleyiş zorunlu olarak geri gelir. Daha da öte, bir yandan *tüm* uluslarda aynı anda 'mülksüz' yığınlar olgusunu (evrensel rekabet) yaratan, böylece her ulusu öteki ulusların devrimlerine bağımlı yapan ve öte yanda *dünya-tarihsel* amprik olarak evrensel bireyleri yerel bireylerin yerine koyan insanlar arasındaki *evrensel ilişki*, ancak üretken güçlerin bu evrensel gelişmesiyle kurulabilir. Bu olmazsa, birincisi, komünizm ancak yerel bir olgu olarak var olabilir. İkincisi, ilişki *güçlerinin* kendisi, *evrensel*, dolayısıyla 'tahammül edilemez' güçler olarak gelişmiş olamazlar, hurafelerle çevrili yerli malı 'koşullar' olarak kalırlar. Üçüncüsü, ilişkinin her genişlemesi, yerel komünizmi ortadan kaldırır. Amprik olarak komünizm ancak egemen halkların 'hep birlikte' ve aynı anda bir eylemi olarak olanaklıdır, ki bu üretken güçlerin evrensel gelişmesini ve onlarla bağlı olarak dünya ilişkisini varsayar."[10]

Marks ve Engels özel olarak elektroniği önceden göremezlerdi ama komünizm için gerekli üretken güçlerin gelişme derecesinin emeği kaldıracağı, işgününü olağanüstü kısaltacağı ve kafa ile kol emeği arasındaki antitezi ortadan kaldıracağı konusunda açıktılar.

"Şimdiye kadar olan tüm devrimlerde çalışma biçimi daima hiç değişmeden kaldı ve sorun yalnızca bu çalışmanın değişik bir dağıtımıydı, emeğin yeni bir dağıtımıydı. Oysa komünist devrim, daha önceki çalışma biçimine karşı yönelir, emeği ortadan kaldırır ve tüm sınıfların yönetimini sınıfların kendileriyle birlikte yok eder."[11]

---

[10] Marks-Engels, *Alman İdeolojisi,* Lawrence and Wishart, 1982, s.56.
[11] *Agy*, s. 94.

"Aslında özgürlük alanı, ancak emeğin zorunluluk ve günlük kaygılarla belirlendiği alanın fiilen bittiği yerde başlar. Yani işlerin doğası gereği fiili maddi üretim alanın dışındadır. Nasıl ki vahşi insan gereksinimlerini karşılamak, yaşamını sürdürüp yeniden üretmek için doğayla boğuşmak zorundaysa, aynı şekilde uygar insan da, hem de her türlü toplumsal oluşum ve tüm olası üretim biçimlerinde bunu yapmak durumundadır. İnsanın gelişmesiyle birlikte, gereksinimleri de artacağı için bu fiziksel zorunluluklar alanı genişler ama aynı zamanda bu gereksinimleri doyuran üretken güçler de artar. Bu alanda özgürlük, ancak toplumsal insanın, birleşmiş üreticilerin, kör güçler tarafından yönetilircesine doğanın esiri olmak yerine, doğayla alışverişlerini rasyonel bir biçimde düzenlemeleri, doğayı kendi ortak denetimlerine almaları yoluyla olanaklıdır; ve bu da en az enerji harcayarak ve insan doğasına en elverişli ve layık koşullarda elde edilir. Ancak bu yine de bir zorunluluk alanıdır. İşte bunun ötesinde, kendi içinde bir amaç olarak insan enerjisinin gelişmesi, gerçek özgürlük alanı başlar. Ama bu da ancak zorunluluk alanı temelinde boy verebilir. İşgünün kısalması bunun temel önkoşuludur."[12]

"Komünist toplumun üst aşamasında, bireyin işbölümüne kölece bağımlılığının ve bununla birlikte kafa ile kol emeği arasındaki antitezin yok olmasının ardından; emeğin yalnızca bir yaşam aracı değil, yaşamın temel gereksinimi olmasının ardından; bireyin her yönlü gelişmesiyle birlikte üretken güçlerin de artmasının ve kooperatif zenginliğin tüm ırmaklarının daha bolca akmasının ardından – işte ancak o zaman burjuva hakkın dar ufku bütünüyle aşılabilir ve toplum sancaklarına şunu yazabilir: Herkesten yeteneği kadar, herkese gereksinimi kadar!"[13]

Dünya tüm sömürü ilişkileri ve çarpıklıklar içinde daha iyiye gidiyor, çünkü sınıfsız toplumun temelleri olgunlaşıyor. Otomasyon ve bilgisayarlaşma işçinin mesleğini çalıyor ama yeni ve çok daha rafine meslekleri yaratıyor. Üretken güçlerin ilerlemesi insanları kültürsüzleştirmiyor. Tam tersine, kültürü her yönüyle ve toplumsal düzeyde daha

[12] *Kapital*, C. 3, s. 820.
[13] *Gota Programının Eleştirisi.*

da geliştirmenin nesnel olanaklarını yaratıyor, potansiyel serbest zamanı arttırıyor, kafa–kol emeği ayrımını azaltıyor.

Günümüz işçisi, yüz yıl önceki işçiyle, emekçiyle karşılaştırılabilir mi? Günümüzde üretim güçlerinin sürekli ilerleyişi sayesinde kültür, tüm toplum çapında yayılıyor ve yükseliyor. Bu gelişim eğrisi içinde, kapitalizmin kültüre vurduğu, yer yer iğrenç sınıfsal damgayı eleştirmek başka şeydir, üretim güçlerinin ilerlemesi tüm toplumu kültürsüzleştiriyor demek başka şeydir. İkincisi, sözcüğün en dolu anlamıyla *gericilik* olur.

Dünya tarihinde içinde bulunduğumuz dönem ancak, elektronik gerçeğiyle ve modern üretken enerjinin bütünüyle birlikte ele alındığında anlaşılabilir. Toplumlarda giderek daha çok görülmeye başlanan toplumsal kutuplaşma ve yıkım, komünizme yükselmeye hazırlanan *dünyanın son antagonist aşamasıdır.*

2.7. "Kapitalizmin Krizi" Görüşleri Abartılıydı

Sovyet Marksizmi başından itibaren sömürgeciliğin sonunun kapitalizme yapacağı etkiyi yanlış okudu. Sömürgeciliğin bitişinin "kapitalizmin genel krizinin yeni (üçüncü) bir devresini" anlattığını öne sürdü. Ve sömürgecilik sonrası kapitalizmi, sömürge ile metropol ülke arasındaki eski ilişkileri yinelemeye çalışır olarak gördü:

> "Emperyalist tekeller, yeni bağımsız olan ülkelerin endüstrileşmesini engellemek, endüstrisi gelişmiş kapitalist dünyanın tahta yontucuları ve su taşıyıcıları olarak kalmaları için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar."[14]

Bu çözümleme, işlemekte olan gerçek süreci yansıtmıyordu. Her ne kadar tüm emperyalist güçler, sömürgelerinin bağımsızlık isteklerine karşı çıktılarsa da, sömürgeciliğin sonu, birçok bakımdan dünya kapitalizmi için büyük bir açınım getirdi.

Eski sömürgelerde makineleşme büyüyen sayılarda köylüyü topraktan kopardıkça, dünya kapitalizmi endüstride çalıştırmak için geniş bir ucuz işgücü potansiyeli buldu. Bilim ve teknolojideki devrimin yardımıyla dev korporasyonlar, farklı ülkelerdeki işletmelerine farklı işler vererek işbölümlerini dünya ölçeğine yaydılar. Öngörülerin tersine,

[14] Trepelkov, *Kapitalizmin Genel Krizi*, s. 89.

sömürgeciliğin çöküşü ne dünya kapitalizmine zarar verdi, ne de üçüncü dünyada endüstrileşmeyi engelledi.

2.8. Proletarya Ortadan Kalkıyor mu?

"Gerçekler, günümüz işçi sınıfının yapısal olarak Marks ve hatta Lenin'in belirlemelerinden değişik olduğunu göstermiyor mu?" Son 10–15 yıldır iyice yaygınlaşan (ve giderek de yaygınlaşacak olan) bu itiraz Marksist teoriyi yanlış anlamaya dayanıyor. Marks'ın teorisi bir çeşit "saf" proletarya tanımına dayanmaz. "Saf" proletarya yoktur. Bu teori, *belirli bir çağdaki* karakteristikleriyle toplumsal sınıfların bir resmine de dayanmaz. Marks'ın teorisinin amacı, çelişkilerin kendisini incelemek, bunların evriminin yasalarını ve tarihsel dönüşümünü ortaya koymaktır. Sınıflar arası çelişkinin mutlak karakteri ile toplumsal sınıfların değişmezliği fikrini birbirine karıştırmak yanlıştır.

Tam anlamıyla "burjuvazi", tam anlamıyla "proletarya" artık yoktur, deniyor. Güç, bir sınıf olarak burjuvazide değildir, artık 25-30 büyük tekel gurubunun elindedir. Kapitalist sistemin anti-tezi artık proletarya değil, herkestir ya da hemen hemen herkestir; çünkü herkes emekçi insanların bir parçasıdır! Proletarya ise artık yalnızca, öteki emekçilerin bir kategorisidir deniyor.

Oysa gerçekler kapitalizmin gelişmesiyle birlikte, emek–sermaye çelişkisinin daha derinleştiğini ve giderek artan bir biçimde dünyanın her bölgesine yayıldığını göstermektedir. Çalışanların giderek daha geniş kesimlerinin proletere dönüşümü karşı konulamaz bir biçimde ilerlemektedir. Burjuvazinin devlet gücünün merkezileşmesi ve onun, proletaryayla ilişkili olarak sermayenin yoğunlaşması sürecine bağımlılığı artmaktadır.

Kapitalizmin tarihinde, yönetici sınıfın bazı katmanları arasında derin bir siyasal eşitsizlik her zaman var olmuştur. Her zaman, yöneten sınıfın devlet gücünü elinde tutabilmek için "öncü rol"ü oynayan, devlet aygıtını kendi özel karına kullanan bir kesim olmak zorundadır. Böyle bir kesimin hegemonyası, bir bütün olarak yönetici sınıfın egemenliğinin koşuludur. Çünkü, *devletin tarihsel bir özerkliği yoktur, kendi kaynağını kendi içinde barındırmamaktadır.* Devlete egemenlik, maddi üretim alanında sınıf egemenliğinden, üretim araçları sahipliğinden kaynaklanır. Bu nedenle, emperyalist çağda devlete tekelci kapitalizm

egemendir. Ancak, egemen kalmasının asıl nedeni, tüm burjuvazinin sınıf çıkarlarını temsil etmesidir.

Bu söylediklerimizden, proleter devrimi ve proletarya diktatörlüğü açısından çıkarılacak çok önemli bir sonuç vardır. Burjuvazi sınıf olarak homojen bir bütün değildir, çok sayıda karşıt çıkarların birbiriyle kesişmesinden oluşmaktadır. Burjuvazi devlet gücünü, emekçi sınıfları bastırmak yanında, kendi içinde varolan çelişkilere egemen olmak, orta ve küçük burjuvaziye finans ve endüstri sermayesinin hegemonyasını kabul ettirmek için de elinde tutmaktadır. Burjuvazi bir sınıf olarak devlet gücünü elinde tuttuğu sürece, burjuvazi arasında büyük burjuvaziyi yalıtlayacak kalıcı bölünmelerin olması ve küçük burjuvaziyle proletaryanın devrimci bir birlik oluşturması çok zor, hatta olanaksızdır. Lenin'in bazen kullandığı deyimle, "devlet gücünün aygıtı", yönetici sınıfın mücadele birliğine dışsal değildir ve bu, devletin karakteri otoriterleştikçe ve merkezileştikçe daha da doğrudur. Bir hükümet kendi gücü için, devlet aygıtına dayanmak zorundadır; ona karşı hiçbir gücü yoktur. Bu nedenle de emekçilerin temsilcilerinin hükümeti ele geçirmesi, siyasal mücadelede önemli bir an oluşturabilir ama proletaryanın iktidarı eline aldığı anlamına gelmez.

Burjuvazinin sınıf yapısı, sermaye birikimi ve yoğunlaşmasıyla, egemenlik alanını tüm dünya üzerinde genişletmesiyle tarihsel olarak değişiyorsa, proletarya da bu sürecin dışında, değişmeden kalamaz. Bu nedenle, proletarya diktatörlüğü sorununu ortaya koyduğunuz anda, proletaryanın tarihsel bir tanımını vermek zorundasınız.

Sınıfları tarihsel bir anlayış içinde açıklamak, sosyolojik bir tanımlama yapmaktan çok farklıdır. Yani, içinde bireylerin sınıflandırıldığı (ve hatta "ekonomik", "siyasal" ve "ideolojik" ölçütlerin de eklendiği) bir yapı kurmak değildir. Sınıfları tarihsel bir anlayış içinde açıklamak, sınıf olarak yapılanma sürecini ve bunun devlet erki için tarihsel savaşımla olan ilişkisini incelemektir. Marks, *Komünist Manifesto*'da, "her sınıf savaşımı siyasal savaşımdır" diye yazmıştır. Bu, sınıf kavgasının her zaman siyasetin diliyle kendini dışa vurduğu anlamına gelmez. Ancak, uzlaşmaz sınıfların oluşumu, gücü kimin elinde tuttuğu sorusunun başından beri ana soru olduğu *bu kavganın* sonucudur.

Proletarya homojen, değişmez bir sınıf değildir. Süregen bir süreç içinde oluşan tarihsel bir sonuçtur, sermaye birikimi sürecinin öteki yüzüdür. Eşitsiz, çelişkili bir süreçtir ama son çözümlemede geri dönüşsüz bir süreçtir.

Bu tarihsel sürecin maddi temeli ücretli emeğin gelişmesidir. Sermayenin yoğunlaşmasının sonucu olarak işçiler büyük işyerlerinde

yoğunlaşır. Böylece, işgücü makine sistemine boyun eğer. Bu süreç, kapitalist endüstrinin "kollektif emekçi"sinin oluşması sürecidir. Bu aynı zamanda, işgücü sömürüsünün endüstriyel biçimlerinin toplumsal emeğin öteki kesimlerine genişleme eğilimidir. Böylece verili tarihsel ve toplumsal koşullar altında, işçilerin bireysel tüketimi, işgücünün basit yeniden üretimine indirgenir. Son olarak bu aynı zamanda devresel işsizlik ve küçük üreticilerin yıkımı yoluyla endüstri yedek ordusunun yaratılmasıdır. Tüm bu unsurlar, her ne kadar bir tek mekanizmada birleşmişlerse de, hepsi düzgün bir şekilde birlikte çalışmazlar.

Proletaryanın oluşumu sürecinde her yeni yükselmeye sermayenin "yeniden yapılanması" damgasını vurur. Proletaryayı tarihsel kavramına uygun olarak tanımlamak, bizi çok önemli ikili sonuca götürür:

Burjuvazinin devlet gücünün gelişmesi, bu gücün maddi müdahale araçlarının güçlendirilmesi ve müdahalenin giderek artan kullanımı, hiçbir biçimde basit teknik ve ekonomik gereksinimlerin sonucu değildir, hatta genel olarak siyasal erkin evriminin kaçınılmaz sonucu da değildir. Proletaryanın bir sınıf olarak oluşum sürecinin doğrudan sonucudur. Bu nedenle, emperyalist çağın devleti yalnızca sınıf uzlaşmazlığının bir ürünü olmakla kalmaz, aynı zamanda açıkça preemptif karşı–devrim devleti olarak örgütlenir.

Proletaryanın bir sınıf olarak oluşum süreci, tam da onu yaratan kapitalizmin karşı koyuşlarıyla, bitmemiş bir süreçtir. Bu süreç, proletarya devrimi olmadan sonuna gelemez. Proletarya sınıf olarak oluşumunu, ancak kendisini yönetici sınıf düzeyine çıkarınca sonul olarak tamamlayabilir. Ama bu, proletarya diktatörlüğünün kendisinin çelişkili bir durum olduğunu anlatır. Proletaryanın, iç bölünmelerinin üstesinden gelmeyi sonunda başaracağı ve kendini bir sınıf haline getireceği, ama aynı zamanda sömürüden kurtulduğu oranda bir sınıf olmaktan çıkmaya başlayacağı bir durum. Böylece proletarya diktatörlüğünü ilgilendiren tartışmaların neden hemen proletaryanın kendisini ilgilendiren tartışmaları getirdiğini ve proletarya diktatörlüğü kavramını terk edişin neden hemen proletarya kavramının "kaybolması"na yol açtığını anlayabiliriz.

3. BUGÜN NE YAPMALI

Bizim için komünizm yerleştirilecek bir düzen, gerçeğin kendisini uyarlaması gereken bir *ideal* değildir. Biz komünizm diye bugünkü durumu kaldırıp atan *gerçek* harekete diyoruz. Bu hareketin koşulları, bugün varolan temelden çıkar.
K. Marks[15]

"Yaşayan sosyalizm"in çöküşü, dünyanın her yerinde solun içine düştüğü krizi derinleştirirken, aynı zamanda yeni bir fırsat açmıştır. Sovyet sosyalizm anlayışının voluntarist/totaliter yöndeki temel kavramsal hatalarının anlaşılması ölçüsünde, sistemin çöküşüne yas tutmaya gerek yoktur. "Yaşayan sosyalizm"in ve onun siyasal örgütlenmelerinin ve ideolojik kurgularının çöküşü, sosyalizm davasını uzun dönemde ilerletecektir. Çünkü bu çöküş, gerçeğe dayalı toplumsal gelişme sürecinin önündeki engeli kaldırmıştır.

Komünist hareketin krizinin Sovyetler Birliğinin çöküşüyle başlamadığı gerçeğini yüzleyerek işe başlamalıyız. ve *yeni bir komünist hareket* yükseltmeliyiz.

Komünistler olarak, her zaman görevimizin yalnızca dünyayı anlamak değil, ama değiştirmek olduğu fikriyle övündük. Fakat, her alandaki bilimsel adımların, pratik sorunların çözümüyle doğrudan bağlantılı olduğunu unuttuk. Gerçeğin tek hazinesinin bu dünya olduğu ve tüm zenginliği ve sınırlamaları, olasılıkları ve karmaşıklıklarıyla yaşayan ve gelişen bir organizma olarak onu değiştirmenin yolunun onu *anlamaktan* geçtiği fikrine dönmek zorundayız.

Komünizm öncelikle sosyalistlerin kafasında bir kavramdır. Siyasal eylem anı, çoğu insan için yoksulluk, haksızlık ve baskı koşullarını değiştirmektir. Bu demektir ki, siyasal gündemimizi "toplumsal adalet ve ekonomik–toplumsal hak için olan halk hareketleri" belirlemelidir fikrimize geri dönmek zorundayız. Öteki yol yalnız kalmanın reçetesidir.

[15] Mark-Engels, *Alman İdeolojisi,* Lawrence and Wishart, 1982, s. 56.

Yeni hareket insanların yaşam, demokrasi, toplumsal hizmet gibi somut sorunlarına odaklaşmalıdır.

Yeni komünist hareket, yeniden dünya çapında bir güç olabilmek için, bir dizi konuda kendisini düzeltmek, Marksizme ve yaşama yeniden tam uydurmak zorundadır. Yeni komünist hareketin en önemli görevlerinden birisi, Marksizmi Marks, Engels ve Lenin'den öğrenmek ve öğretmektir. Bunu yaptığımızda Marksizmin bugünün de önünde giden bir hazine olduğunu daha iyi anlayacağız.

3.1. Sınıf Kavgası

Manifesto, "şimdiye dek yaşamış tüm toplumların tarihi sınıf kavgaları tarihidir" der.

Yukarıdaki cümle bağlamında, içinde bulunduğumuz çağda bazı ortak "insani çıkarlar"ın sınıf kavgasının üstüne çıktığını söyleyen "yeni düşünce"yi açıkça reddetmek zorundayız. "Evrensel yıkım"ın* tehlikelerini küçük gören bir siyasal hareket, tabii ki, gerçekle bağlantısını kesmiş demektir. Ama bu "yeni" fikir, kapitalizme ideolojik olarak teslim olmaktan başka bir şey değildir.

"Evrensel yıkım" endişelerine Marksizmin verdiği yanıt, son çözümlemede, ortak "insani çıkarı" savunmanın tek yolunun kapitalizmi devirmek olduğunu göstermektir. ABD Komünist Partisi yöneticilerinden Sam Webb şöyle diyor:

> "Sınıf çıkarlarının, genel insani çıkarlara boyun eğmesi gerekmektedir deniyor. Ama yaşam gösteriyor ki, genel insani çıkarlar, ancak özel kar için olan kapitalist sömürü sisteminin ortadan kalkmasıyla, bir başka deyişle, tüm emekçilerin sınıf savaşımının zaferiyle sonul olarak üstün gelecektir. Genel insani çıkarlarla sınıf savaşımı arasında çelişki, ancak birincisi, ikincisini engellerse, bozarsa ortaya çıkar. Genel insani çıkarların gerçekleşmesinde ve sonul zaferinde sınıf kavgasının öncelliğinin can alıcı öneme sahip olduğunun kavranmasıyla, ikisi arasında bir birlik ve bağlaşıklık ortaya çıkar."[16]

---

* Nükleer savaş, insanlığın uğrayabileceği yıkımın tek kaynağı değildir. Çevresel yıkımın değişik biçimleri giderek dünyadaki tüm yaşamı söndürebilecek felaketlere yol açmaktadır.

[16] *The Class Struggle Today*, Eylül 1993.

Yeni bir Marksist hareket, sınıf kavgası kavramını, düşüncemize sıkça egemen olan ekonomizmden de mutlaka ayırmalıdır. Çünkü işçiler ve kapitalistler arasında emeğin sonuçları üzerine olan kavga, sınıf savaşımının temel yönüdür ama yalnızca bir yönüdür. Sık sık başka konuların (ırkçılık, savaş, kadının aşağılanması, demokrasi, devletin dinselleştirilmesi, çevresel sorunlar, vb.) hatta uzun bir dönem için, siyasetin keskin ucu olarak öne çıkabildiği ortadadır.

3.2. Voluntarizm

Yeni komünist hareket, kendinden önceki nesillerin neredeyse karakteristiği durumuna gelen voluntarizmi reddetmek zorundadır.

Marks'ın tarihsel materyalist bakışının merkezinde şu önerme yatar:

> "İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar, ama kendi keyiflerince yapmazlar. Bunu, kendilerinin seçtiği koşullar altında değil, doğrudan karşılaştıkları, *geçmişten verilen koşullar altında* yaparlar."[17]

Oysa, komünist hareket, siyasette öznel öğenin kapasitesini olduğundan fazla görmeye ve insan iradesinin yalnız başına toplumsal koşulları değiştireceğine inanmaya sürekli bir eğilim göstermiştir.

Tabii ki, voluntarizme doğru bir eğilim tüm devrimci hareketlerde neredeyse kaçınılmazdır, çünkü devrim, tanımı gereği, insan eyleminin tarihi değiştirmek için harcadığı olağanüstü bir çabadır. Ama, her ne kadar öznel öğe devrimci anda başarı için can alıcı ise de, "geçmişten verilen koşullar altında" oluşan toplumsal ilişkileri değiştirmede kesinlikle sınırlı bir kapasiteye sahiptir. Olgun bir devrimci hareket, bu kısıtlamaları kabul etme yeteneği gösteren ve perspektiflerini buna göre düzeltebilen harekettir. Yine tarihin gösterdiği gibi, bu değişiklikleri yapmayı başaramayan hareketler ve partiler kaçınılmaz olarak çökerler.

Ütopik bir sosyalizm kavramıyla, bu ütopyanın nasıl gerçekleştirileceği üstüne olan voluntarist bakış açısı, birbirlerine kopmaz ve kaçınılmaz bir biçimde bağlıdır.

---

[17] Lui Bonapart'ın 18. Brumiyeri, *MESY*, s. 398. (abç)

3.3. Dogmatizm

Tarihin gösterdiği bir gerçek olarak dogmatizm, başlangıcı ideolojik olan tüm hareketlerde sürekli olarak ortaya çıkmaktadır. Öyle ise, bu eğilimle bir daha karşılaşmayı da bekleyebiliriz. Ama kendi mirasında bu eğilimin olumsuz sonuçlarını gören bir hareket, onu yeniden ortaya çıktığında engellemeye daha hazırlıklı olur.

Marks'ın felsefi yaklaşım ve varsayımları ile Sovyet Marksizmi arasında ancak biçimsel bir ilişki vardı. Ama dogmatizm, "yaşayan sosyalizm"in ilkel bir yönü olmaktan daha ciddidir. Her ne kadar basit çözümleme biçimlerini besliyorsa da, basit düşüncenin bir sonucu da değildir. Tüm doktrine dayalı hareketlerde (ister dinci, ister laik olsun) dogmatizm, ideolojiyle somut gücün birleşme noktasında ortaya çıkan bir iltihaptır. ve gücü arttırmak için ideolojiyi kutsallaştırarak varolan otoriteyi yasa haline getirmede araç işlevi görür.

Dogmatizmin komünist hareket içinde temel dışa vurumlarından biri, Sovyet deneyimini evrenselleştirme eğilimidir. Ama Lenin, soruları somut gerçekler temelinde yanıtlayan büyük bir materyalist olarak, Bolşevik parti modelini tüm Komintern partileri için zorunlu tutmak dışında, bu yanlışa düşmedi. (Bunun da tam bir yanlış olmadığına, çünkü Avrupa'nın ayaklanmalar ve devrimlerle dolu bir dönemi yaşamakta olduğuna önceki bölümlerde değinmiştik.) Nitekim, "solcu çocuksuluk" dogmatizmini eleştirirken, Bolşevik devriminin gelişme çizgisinin "yinelenmesini" bir "tarihsel zorunluluk" olarak getirmiyordu:

> "Bizim devrimimizin bazı temel özellikleri, yerel, ya da özellikle ulusal, ya da yalnızca Rus değil, fakat uluslararası bir öneme sahiptir. (...) Burada "uluslararası"nı kelimenin dar anlamında, yani, uluslararası önemi, ülkemizde olanın uluslararası geçerliliği ya da uluslararası düzeyde tekrarının tarihsel kaçınılmazlığı anlamında kullanıyorum. Kabul edilmelidir ki, bizim devrimimizin bazı temel özellikleri bu anlamı taşımaktadır."[18]

Ekim deneyiminin evrenselliğinin bu şekilde sınırlandırılmasına sonradan hiç rastlanmamıştır.

[18] 'Sol' Komünizm, *LTY*, C. 31, s. 21.

3.4. Kapitalizmden Komünizme Geçiş

Bugün, sosyalizme geçişten ne anladığımızı açıklayacak yeni bir perspektife gerek vardır. Şimdiden şurası açık ki, bu perspektif, ne süreç, ne de sonuçları açısından "yaşamış sosyalizm"e benzememeli, Marks'ın öngörüleri üzerine oturmalıdır.

Sovyet Marksizminin Marks'ı çarpıttığı ana nokta, *sosyalizme geçiş ile sosyalizmin arasındaki sınırı bulandırmasıdır.* Stalin'de kaynağını bulan bu teorik sapma, sosyalizmin, kapitalizmin ekonomik, siyasal ve toplumsal ilişkilerini reddedişinin *uzun bir süreç* alacağını belirten Marks'ın ve Lenin'in teorisini ayaklar altına almıştır. Sovyet Marksizmi, Marks'ın koca bir tarihsel dönemi kapsayacağını düşündüğü dönemi, 15 yıla indirmiştir!

Aslında, önceki bölümlerde gördüğümüz gibi, komünizme geçiş süreci, üretim sürecinin toplumsallaşmasıyla ve üretimin yeni kollektif biçimlerinin ortaya çıkmasıyla, kapitalizm altında başlar. Sistemin dengesini bir bütün olarak tehlikeye atan kapitalist üretimin mantıksızlıklarını dengelemek için ekonomiye devlet müdahalesi gerektiğini kabul eden kapitalizmin kendisidir. Bu düzeltmeler, sistemin mülkiyet ilişkilerini ya da temel mantıksızlıklarını değiştirmemiştir. Yine de bunlar, yalnızca emek sürecinin değil, aynı zamanda ekonomik karar vermenin de toplumsallaşacağı gelecek toplumun habercileridir.

Yeni toplumsal ve ekonomik düzene geçiş uzun sürecektir. Dolayısıyla, proletarya diktatörlüğünün kurulmasından sonra, sosyalizmin, tarihsel olarak saptanmış bir zaman noktasında "başlamayacağı" fikrine kendimizi alıştırmak zorundayız. Günümüz koşullarında, sosyalizme geçiş ve sosyalizmin gelişmesi uzun bir zamana yayılacak, Marks'ın belirttiği gibi, "tüm bir tarihsel dönemi" kapsayacaktır.

Bu süreç bir anlamda çoktan başlamıştır. Lenin'in, kapitalizmin tarihsel olasılıklarını tükettiği tezi, doğru anlaşılırsa, doğru bir tezdir. Gerçek bir noktaya oturur. Üretim sürecindeki toplumsallaşmanın genişlemesinin bir sonucu olarak, tam da kapitalizmin karşıtı olan yapılanmalar ve sistemler ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, tam da bu kapitalist üretimin düzeyi ve uluslararası ekonomik hareketliliğin önemi, sistemin önemli bir aktörü olarak devletin rolünü arttırmıştır. Bu değişiklikler muazzam bir kapitalist genişleme çağına yol açmıştır ama tam da bu nedenle çürümenin de habercisidirler.

Bugün her kapitalist ülke, değişik biçimlerde ve değişik büyüklükte bir devlet sektörüyle, devletin pek çok yolla orkestra şefliğini yaptığı

"özel" sektörden oluşan karma ekonomiye dayanmaktadır. Her iki sektörde de ekonomik eylemin gerçek toplumsal denetimi olmadığı için, böyle bir yapılanmaya "sosyalist" demek olanaksızdır. Öte yanda, burjuva siyasal erki kırıldığında, bugünkü kapitalist devlet sektörünün dönüşümünün, öteki mülkiyet biçimlerine oranla çok daha kolay olacağı da açıktır.

Yine de, kapitalizmin basitçe sosyalizme "büyüyeceği", *çağımız açısından* var olmayan bir olasılıktır. Üretimde ve toplumda toplumsal iradeyi bir bütün olarak kurabilmek için, kapitalizmin temel sınıf ilişkilerinin baş aşağı edilmesi gerekmektedir. O noktada, toplumun burjuvaziyle çarpışması, reform için savaşımın ötesine geçecek ve erk için savaşım olacaktır.

3.5. "Yaşayan Sosyalizm"

Son on yıllardaki büyük çalkantıların ve yaşanan Sovyet deneyinin ışığında, tüm toplum, nasıl bir sosyalizm amaçladığımızı bilmek isteyecektir. Bizim sosyalizmimiz daha farklı, daha iyi olacaktır demek yetmez. Neden daha iyi olacaktır? Bu soruyu yanıtlayabilmek için, Sovyet sisteminin başarısızlığının kaynağını göstermek gibi bir zorunluluğumuz vardır.

Sovyet sistemi, bilimsel teknolojik devrimin pratik uygulamalarına direnerek (böylece emek verimliliği, kaynakların verimli kullanımı ve çok yönlü ekonominin oranlı gelişimi gibi can alıcı konularda kapitalizmin gerisine düşerek) sınıfta kalmıştır. Aynı şekilde, totaliter ve "burjuva demokrasisi"nden çok daha katı siyasal sistemiyle de sınıfta kalmıştır.

Sorunun merkezinde, yönetsel–emir ekonomisi yatmaktadır. Öznel iradeyle hareket etmeye çalışan ve temel ekonomik yasaların işleyişini bozan bir sistem kök salamaz. Doğrudur, bu sistem başlarda devrim öncesi Rusya'nın geri kalmışlığını yenmede önemli başarılar kazanmıştır. Ancak, ekonomide yeni buluşların, verimlilik ve üretkenliğin motoru olması anlamında hiçbir zaman kapitalizme rakip olamamıştır. Bunun sonucunda, "toplumsal adalet" savını sürdürmek giderek olanaksızlaşmıştır. ve liderlerden hesap sorulabilmesini sağlayan bir işleyişi kuramama başarısızlığı, yeni koşullara bir toplumun kendini uydurabilmesi açısından canalıcı olan değişim olasılıklarını söndürmüştür.

"Yaşayan sosyalizm"in en temel yapısal zaafı, sistemin hiçbir zaman kendini yeniden üreten bir üretim biçimi haline gelememesiydi. Sorunları daha da kötüleştiren, içinden çıkılamaz yapan yaklaşım, Marksizmin bu konudaki ciddi uyarısını anlamaya çalışmak yerine, "*sosyalizmin yasaları otomatik olarak işlemez*" diyerek üstünden atlamaya çalışmaları oldu.

Bu doğal olmayan sistemin sonul iflası ise, yönetimdeki öncü partinin, onu korumaktan çok önünde engel oluşturduğunu kanıtlamasıyla oldu. Yıllarca denetlenemeyen erk, partiyi öylesine bir statüko içine kilitlemişti ki, parti, yaşama uymayan yapıları düzeltme gücünü kendinde bulamadı.

3.6. Komünist Paradigma

Eğer sosyalizm, en iyi anlatımıyla, komünizme geçiş toplumu ise, peki komünist toplumun yapısı nasıldır? Marks ve Engels, Marksist bir hareket için çok yararlı olan, komünizm hakkında iki önemli fikir ileri sürmüştür. Biri, sosyalizmin komünizmin "alt aşaması" olduğudur. Ötekisi, önceki üretim biçimleri ekonomik kıtlık koşullarını yansıttığı halde, komünizmin bilimsel bilgi ve üretken güçlerin ilerlemesi sayesinde bolluğa dayalı bir ekonomi olacağıdır. Engels'in dediği gibi:

> "Büyük çaplı üretim öyle bir düzeye gelişecek ki, varolan gelişme düzeyi anlamsız görülecek (...) ve topluma, herkesin gereksinimini karşılayacak miktarda yeterli ürün sağlayabilecek. Aynı şekilde tarıma (...) yeni bir ivme getirilecek ve bol miktarda ürün toplumun kullanımına sunulacak."[19]

Bu teoremler Marksizmi hem ütopik sosyalizmden hem de anarşizmden ayırır. Yeni toplumsal ilişkiler maddesel bir temele dayanır ve idealist projeler icat edilerek yaratılamazlar.

Marks ve Engels, komünist toplumun şu ilke üzerinde işleyeceğine inandılar: "Herkesten verebildiği kadar, herkese gereksinimi kadar." Böyle bir toplumun "silahlı özel güçlere" ve öteki baskı kuruluşlarına ihtiyacı yoktur. Böylece devlet, bir sınıfın başka bir sınıfı boyunduruk altında tutan baskı aygıtı olmaktan çıkıp "sönecek" ve devletin yalnızca

[19] Komünizmin İlkeleri, *METY*, C. 6, s. 352.

"yönetimsel" fonksiyonları kalacaktır. Lenin daha sonra bu fikri *Devlet ve Devrim*'de genişletmiş ve şöyle demiştir:

> "İnsanlar, toplumsal ilişkilerin temel kurallarını izlemeye iyice alışınca ve emekleri, gönüllü olarak kendi yeteneklerine göre çalışmalarına izin verecek kadar üretken olunca, o zaman toplum açısından ürünleri dağıtmaya, herkesin alacağı miktarı düzenlemeye gerek kalmayacaktır. Herkes serbestçe 'gereksinimlerine göre' alabilecektir."[20]

Bugün, üretimin sınırsız büyümesi fikri, endüstriyel hava kirliliği, toksik artıklar, nükleer tehlike, büyüyen çevresel felaket ve kaynak israfı gibi kötüye giden sorunlar tarafından sorguya çekilmektedir. Oysa, bu durum yalnızca kapitalizmin kesimsel çıkar peşinde koşan yıkıcı yönünü gösterir, kaynakların kıtlığını değil.

Tabii ki, bilim yeni, sınırsız enerji kaynakları keşfedecektir. Nükleer gücün kullanımını zararsız hale getirecek ve toksik artıkları yok etmenin zararsız yollarını bulacaktır. Azalan doğal kaynakları karşılamak üzere yeni materyaller geliştirecek ve gezegenimizin ozon katmanını tamir edecektir. Ancak öyle görünüyor ki, bunların büyük çoğunluğu yeni toplumsal sistemle birlikte olabilecektir.

3.7. Emperyalist Savaş

Emperyalistler arası savaşın kaçınılmazlığı tezi, dünya komünist hareketi için teorik bir köşe taşıydı. Lenin, sömürgeciliğin, kapitalizmin daha önceki yayılmasında merkezi rol oynadığını söylüyordu. Fakat, 20. yüzyılın başlarıyla birlikte kapitalizm dünyayı sonul paylaşımını tamamlamıştı:

> "Burada sonulla kastedilen, yeniden paylaşımın olanaksız olduğu değildir, – tersine yeniden paylaşımlar olanaklı ve kaçınılmazdır – kapitalist ülkelerin sömürgeci politikalarının gezegenimizin işgal edilmemiş bölümlerini de ele geçirme işlemini tamamlamasıdır. Artık dünya ilk kez tamamen bölüşülmüştür ve gelecekte ancak yeniden bölüşümler söz konusudur. Yani artık sahipsiz bir

[20] *LTY*, C. 25, s. 469.

> toprağın birinin 'sahipliğine' geçmesi söz konusu değildir, topraklar ancak bir 'sahipten' bir başka 'sahibe' geçebilir."[21]

Fakat kapitalizmin eşitsiz gelişmesi ve amansızca pazar, hammadde kaynakları ve ucuz işgücü arayışı temelinde bakıldığında, bunlara sahip olmayan kapitalist ülkelerin dünyanın yeniden paylaşımını gündeme getirmeleri ve bunun da savaşa götürmesi kaçınılmazdı:

> "Kapitalizm altında, bir yanda üretken güçlerin gelişmesiyle sermaye birikimi, öte yanda sömürgelerin ve etki merkezlerinin finans kapital için paylaşımı arasındaki eşitsizliği çözmek için savaştan başka ne yol olabilir?"[22]

Birinci Dünya Savaşı, bu tezin en canlı kanıtıydı. Lenin, çatışmanın, kapitalist rekabetin savaş alanına transferinden başka bir şey olmadığını öne sürmüştü. Bu çatışmanın göbeğinde, artık Avrupa'nın en hızlı büyüyen ve en dinamik sermayesi haline gelmiş olan Alman sermayesinin, Afrika ve Asya'nın büyük çoğunluğunu kendi sömürgeci imparatorlukları içine katmış olan İngiliz ve Fransız sermayelerinin sahip olduğu nimetlerden "hak ettiği payı" koparıp alma girişimi yatıyordu.

İki karşıt emperyalist blok arasında bir çatışma olarak başlayan İkinci Dünya Savaşı, bu tezi daha da kanıtladı.

Lenin'in çizdiği çerçeve bugün de her iki savaşın altında yatan nedenlerin en doğru açıklaması olma üstünlüğünü koruyor. Fakat, önde gelen kapitalist güçlerin, o günden bugüne aralarındaki barışı koruyabilmiş olmaları bu genellemenin yeniden gözden geçirilmesini gerektiriyor.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında emperyalistler arası düşmanlıkları geride tutmada sosyalist ülkeler tehdidi önemli bir öğe idi. Fakat, dev uluslarüstü banka ve şirketlerin büyüyen rolü ve dünya kapitalizmine giderek artan biçimde aracılık eden yeni dünyasal kuruluşlar daha da önemlidir. Sermaye, ulusal karakterini yitirmesine bağlı olarak, karşıt kapitalist devletleri savaşa iten zorlamaları zayıflatmaktadır. Dahası, nükleer silahların savaştan caydırıcı etkisi de dikkate alınmalıdır.

Emperyalist ülkeler arasında, tek tek ya da bloklar halinde elli yıldır savaş olmadı. Yakın bir gelecekte de böyle bir olasılık gözükmemektedir. Savaşlar ve işgaller hep oldu, oluyor. Fakat, ana kapitalist güçler birbirlerine karşı askersel bir tehditte bile bulunmadılar.

---

[21] *Emperyalizm.*
[22] *Emperyalizm.*

Savaş tehlikesi ortadan kalkmamıştır ama dünyanın yeni koşulları emperyalistler arası savaşların "*kaçınılmaz*" olduğu tezini reddetmektedir.

3.8. "İki Pazar" Teorisi ve İzolasyonizm

Sovyet teorisinin ana temalarından birisi, 1917 ile birlikte dünyanın iki birbirinden bağımsız toplumsal düzene – kapitalizm ve sosyalizm –, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından da iki bağımsız pazara bölündüğü idi.

1917'nin devrimci coşkusu içindeki, kapitalist dünyanın amansız düşmanlığıyla karşı karşıya kalmış bir komünist neslin, tamamen kendine yeterli bir ekonominin kurulmasını varlıklarını sürdürebilmede tek umut olarak görmeleri anlaşılabilir. Böylece, Sovyetler Birliği ekonomik hayatın her kesiminde, gıda maddelerinden hammaddelere, üretim araçlarından tüketim mallarına kadar, kendi kendine yeterli olmayı amaçlayan otarşik bir gelişme yolunu seçti. 1945 sonrasında ise "iki dünya pazarı" teorisi aynı amaca hizmet etti.

Zorunluluk yaratıcılığın anasıdır derler ama bu, genellemelerin de anası olması gerektiği anlamına gelmez. İki bağımsız dünya sistemi ve iki bağımsız dünya pazarı teorileri tam da böyle bir genellemeydi. Zorunluluktan bir sosyalist meziyet (ve ilke) türetmeye çalışıyordu. Ne yazıktır ki, *bu yanlış teori ve ondan kaynaklanan siyasal strateji son tahlilde kendi kendini yıkıcı bir rol oynadı.*

Rusya'nın sınırlı maddi kaynakları temelinde kendine yeterli bir sosyalist sistem kurmasını olanaklı gören varsayım yanlıştı. Bu, 1930'larda, Stalin'in son hız endüstrileşme programının Sovyetler Birliği ile ileri kapitalist ülkeler arasındaki arayı daraltttığı dönemde kendisini o kadar açık etmiyordu. *O zamanlar önemli ilerlemeler yalnızca nicelikle ölçülüyordu.* Fakat, bu yıllarda kurulan otarşik sistem, İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelen bilimsel teknolojik devrimin kapitalist ülkelere sağladığı ilerlemeye ayak uyduramadı. Bu transformasyon kapitalist üretim biçiminde bir devrime yol açtı ve izole bir devletin (ya da devletlerin) yarışamayacağı bir sistem yarattı.

Bilimsel teknolojik devrimin belki de en önemli sonucu her ülkenin içinde yer almak zorunda olduğu tek bir dünya ekonomisini iyice ortaya çıkarmasıdır. *Gelecek sosyalizm, ne yapıp yapıp, dünyadan soyutlanmamak zorundadır.*

Fakat, iki dünya sistemi kavramının yanlış saptamalar üzerinde inşa edildiğini gösteren özel koşulların da ötesinde, daha büyük bir soru yatıyor! Dünyanın kapitalizmden sosyalizme geçişi iki birbirine rakip dünya sisteminin açık çarpışması sonucu gerçekleşecek diyebilir miyiz? Tüm tarihsel örnekler böyle olmayacağını gösteriyor. Dünya çapında bir üretim biçiminden ötekine geçişler, birçok nesiller boyunca iki biçimin sancılı bir süreçte yan yana varolması şeklinde gerçekleşti. Eşitsiz gelişme bir gerçek olmaya devam ettikçe, kapitalizmden sosyalizme geçişin de aynı çizgiyi izleyeceğini varsaymak çok daha doğru olur. Siyasal erk yıllar, hatta aylar kadar kısa bir sürede ele geçirilebilir. Fakat ekonomik dönüşümler bu denli hızlı olamaz.

3.9. Yıkıldı-Yıkılacak Yaklaşımını Terk Etmiş Bir Komünist Hareket

Dünyanın bugünkü çerçevesini anlayabilmek için, kapitalizmin geçtiğimiz yüzyıl boyunca nasıl ayakta kaldığını ve nasıl müthiş geliştiğini anlamak gereklidir.

Devletin rolü: Devlet, kapitalist genişleme için uygun koşullar yaratmada her zaman önemli bir rol oynamıştır. Ancak 1930'larda Keynesci ekonomi teorisinin kullanılmaya başlamasıyla kapitalist ekonomide devlet müdahalesi, olmadığı takdirde parçalanacak olan sistem için vazgeçilmez bir norm haline geldi.

1914'ten 1955'e kadar sistem birçok şiddetli şoklar yaşadı: İki dünya savaşı, Rus devrimi, faşizmin yükselişi, Büyük Bunalım, "sosyalizmin" Sovyetler Birliği sınırlarından taşması ve sömürge karşıtı başkaldırı hareketleri. Ama kapitalizmi sarsan bu büyük travmalar, kapitalizmi yıkmak bir yana, burjuva sistemine şok tedavisi etkisi yaptılar.

ABD'de 1933'de Franklin Roosevelt tarafından uygulanmaya konulan "New Deal" hamlesi, devletin ekonomiye daha önce eşi görülmemiş ve kapitalizme uygun olduğu hiç düşünülmeyen bir ölçekte müdahalesiydi. Bu programların birçoğu devletin, kapitalizmin altyapısını yenilemesine olanak verdi. "New Deal", kapitalist krizlerin işçi sınıfına dayattığı bazı zorlukları iyileştirme gibi bir yöne de sahip olarak devrimci seçenekleri saptırabildi. Ardından gelen İkinci Dünya Savaşı, devletin kapitalist ekonomideki denetleyici/düzenleyici rolünü arttırdı.

Ancak devletin yeni rolü savaşın bitmesiyle bitmedi. Tekeller savaş sonrasının gündemini çekip çevirecek kapasiteye sahip değillerdi. Avrupa ve Japonya'da savaş sonrası toparlanmayı örgütlemek, muazzam büyümüş uluslararası ticareti düzenlemek, nükleer gücün üretim ve kullanımını denetlemek ve soğuk savaşı yönetmek gibi sorunlar, kaynaklar ve sermaye üzerinde önemli ölçüde genişletilmiş bir otoriteye sahip devlet aygıtını gerektirdi. Devletin bu yeni rolü pratikteki acil sorunlara yönelik bir yanıt gibi gözükse de, aynı zamanda gelişmiş bir kapitalist ekonominin büyüklüğü ve karmaşıklığından yükselen içsel bir zorlamayı da yansıtmaktaydı.

Tekel ve "kaybolan" orta sınıf: Tekel, "serbest" kapitalizmin kaçınılmaz bir sonucuydu, üretimin geniş ölçekli işletmelerde yoğunlaşması eğiliminden büyümüştü. Lenin'e göre, bu gelişme, "ekonomik özü" tekelci kapitalizm olan emperyalizmin, sistemin son aşaması olduğunun bir göstergesiydi:

> "Kapitalizm, emperyalist aşamasında üretimin en kapsamlı toplumsallaşmasına yol açar. Sözün gelişi, kapitalisti kendi isteği ve bilincine rağmen, bir çeşit yeni toplumsal düzene, tamamen serbest rekabetten tamamen toplumsallaşmaya geçiş dönemine götürür. Üretim toplumsallaşır, ama el koyma özel kalır."[23]

Lenin'in tezi özünde üç önerme getirmektedir: 1) Tekel ara sınıfların ekonomik işlevlerini keskin biçimde azaltır ve böylece toplumu uzlaşmaz iki sınıfa böler. 2) Sermaye sahipleri üretimden uzaklaştıkça, yani "asalaklaştıkça", üretim sürecinde bir zamanlar ne işlevleri var idiyse kaybederler ve bu görevleri menajerler ve teknisyenler üstlenir. 3) Toplumsallaşmış üretim ve merkezileşme yönünde giderek büyüyen yönelim, kapitalizmin kendisinin, sosyalizmin yolunu döşediği olgusunu yansıtır.

Yukarıda anlatılan eğilimlerin hepsi de, farklı düzeylerde de olsa, uygulamada doğrulanmıştır. Bazı alanlarda küçük kapitalist işletmeler çok zayıfladılar, hatta bazı durumlarda tamamen ortadan kalktılar. Bu, küçük özel çiftçiler için özellikle doğrudur. Süpermarketler, zincir dükkanlar, alışveriş merkezleri ve hızlı yiyecek yerleri, küçük dükkanların yok olması pahasına çoğaldılar. Buna rağmen, tekelin büyümesi, tekel dışı işletmeyi önemli bir ekonomik güç olarak yok etmedi. Zaten Lenin de bunu demiyordu. Hatta, butikler, tamir servisleri gibi yüksek düzeyde uzmanlaşmış perakendeci kuruluşlar çoğaldı ve geneliyle

[23] *Emperyalizm.*

hizmet sektöründe görülmedik bir büyüme oldu. Ama ne oldu? Küçük ve orta sermayenin bağımsızlığı kesinlikle ortadan kalktı.

Evet, küçük burjuva üretim yok olmadı (ki, Lenin de bunu söylemiyordu zaten) ama tekeller üretimi tümüyle ellerine aldılar. Hatta, tekellerin tamamen kendine yeterliliği ekonomik olmadığından ilginç bir yapı ortaya çıktı. Bugün, dev şirketlerin, eskiden kendi yaptıkları pek çok işi dışarıya, daha çok da, şu ya da bu işlemde uzmanlaşmış küçük işletmelere vermeleri yönünde güçlü bir eğilim var. Öte yanda, yeni ve daha bireyselleşmiş ürünlerdeki patlama ekonomide hizmet sektörünün büyümesi ve modern üretimde "insan faktörü"nün rolünün artmasıyla beraber desantralize küçük işletmeler hızla çoğalmaktadır. Ama tekellerin yörüngesi içinde.

Burada önemli nokta, tekelleşmeye doğru eğilim yavaşlamadığı halde, küçük sermayeye de yeni bir rol veren bir yönelimin ortaya çıktığıdır.

Demek ki, söz konusu olan mutlaklar değil, eğilimlerdir ve bu eğilimlerin işlediği de ortadadır. Dahası, bu söylenenlerin hiçbiri, kapitalizmin bütünü içinde "asalaklığın" giderek büyüyen bir özellik olduğu olgusunu reddetmez. Bu eğilimler sosyalizme geçişin çok yakın olduğunu anlatmaz ama Lenin'in söyledikleri geneliyle doğru çıkmıştır.

Üretken güçlerin gelişmesinin engellenmesi: Lenin'in modern kapitalizmin çürüyen karakterine ilişkin çizdiği çerçevenin merkezinde tekelci kapitalizmin üretken güçlerin önünde eninde, sonunda engel teşkil edeceği fikri yatıyordu. Sık sık unutulan gerçek şudur ki, bu önerme, mantıksal indirgemelere dayanan teorik bir saptamaydı ve bunun böyle olduğunu gösteren bir dizi delile dayanmıyordu. Bu yüzden de Lenin, rekabetin azalması ve tekellerin fiyatları belirleme kapasiteleri nedeniyle, "teknik ve dolayısıyla her türlü öteki gelişmeyi sağlayan temel nedenin belli ölçüde ortadan kalktığını ve bundan da öte teknik ilerlemenin kasıtlı olarak önünü kesici bir ekonomik olasılığın ortaya çıktığını"[24] savunuyordu.

Fakat, tekelciliğin teknolojik gelişmeyi önemli ölçüde engelleyeceği ve ekonomik hayatın bir bileşeni olarak kapitalist rekabeti azaltacağı görüşü doğrulanmadı. Çünkü en başta, tekelci egemenlik çok ender olarak mutlaktır. Tersine, aynı endüstri dalında birkaç dev şirketin rekabeti, birçok kuruluş arasındaki rekabetin yerini almıştır. Bunun sonucunda, teknolojik yaratıcılık ve kaynakların daha verimli kullanılması arayışları önemini yitirmemiştir. Dahası, dünya kapitalist

[24] *Emperyalizm*

ekonomisinin sürekli uluslararasılaşması ve özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasında neredeyse tam egemenliği sağlamış ABD'ye karşı ortaya çıkan güçlü ekonomik rakipler, rekabeti arttırmış ve son on yılların bilimsel-teknolojik devriminin fitilini ateşlemiştir.

Bu sisteme dünya çapında bir bütün olarak bakarsak, kapitalizmin, toplumun üretken güçlerini bir değil, birçok kez devrimci bir şekilde ilerlettiği tartışma götürmez. Kapitalizm, enerji dalında (nükleer), üretimde (bilgisayarlı otomasyon), haberleşmede (televizyon, uydular), enformasyon irdelemesi ve kullanımında (bilgisayarlar) ve genel olarak fizik bilimlerinde devrimler yarattı. Fiziği, kimyayı, hatta biyolojiyi ekonomik gelişmeye yardımcı kılan yepyeni teknolojiler yarattı.

Lenin, daha o zamandan, oldukça derin ve kapsamlı bir planlamanın tekelci kuruluşların bir özelliği haline geldiğini söylemişti. Bu gelişmede, kapitalizmin kendisinin sosyalizmin yollarını döşediği olgusunu görmüştü:

> "Büyük bir işletme olağanüstü oranlarda büyüdüğünde, ve yığınlarca verinin kusursuz kompütasyonu temelinde, on milyonlarca insan için gerekli hammaddelerin üçte ikisinin, hatta dörtte üçünün arzını bir plan çerçevesinde örgütlediğinde; hammaddeleri bazen birbirine yüzlerce, hatta binlerce mil uzaktaki en uygun üretim bölgelerine sistematik ve örgütlü bir biçimde taşıdığında, birçok çeşit bitmiş malın yapımına kadar maddelerin işlenmesinin birbirini izleyen tüm aşamalarını tek bir merkez yönettiğinde; bu bitmiş ürünlerin on milyonlarca, yüz milyonlarca tüketiciye tek bir plana göre dağıtıldığında – işte o zaman üretimin toplumsallaşmasına sahip olmuşuzdur. (...) Yani artık özel ekonomik ilişkilerin ve mülkiyet ilişkilerinin oluşturduğu kabuk içeriğine dar gelmeye başlar ki, artık bu, kaldırılıp atılması yapay olarak geciktirildiğinde çürümek zorunda olan bir kabuktur."[25]

O günden bu yana, bilgisayar kullanımı kaynakların verimli kullanımını daha da geliştirdi, üretim sürecini gereksiz malzeme büyümesini sınırlandıracak biçimde uyumlaştırdı ve pazar araştırmasında isabeti arttırdı. "Pazar payı" korporatif planlamada kabul edilen ve işleyen bir kavram haline geldi. ve pazar payı, rekabeti ortadan kaldırmamasına rağmen, gereğinden fazla iyimser beklentilerin yarattığı üretim fazlasından kaynaklanan sorunları bir dereceye dek azalttı.

---

[25] *Emperyalizm.*

Uzun dönemde üretiminin toplumsallaşmasının özel mülkiyete dayalı toplumsal ilişkilerin kapsamını aşacağına ilişkin önerme doğrulanacaktır. Fakat, şimdiye dek kapitalizm, toplumsallaşmış üretimin en ileri biçimlerini, en yüksek kar arayışının içine oturtmayı başarmıştır. Bununla birlikte, bu sistemde hala büyük bir israfın sürdüğü de inkar edilemez.

Marks'ın tarihsel gelişmeyle ilgili en temel gözlemi şudur: Hiçbir toplumsal düzen, tüm üretken güçleri, kendi sınırlarının elverdiği düzeyde geliştirmeden yok olmaz.

3.10. Sosyalizmin ve Devrimin Nesnel ve Öznel Koşulları

Sovyet teorisi, sosyalizmin ve devrimin koşulları konusunu bilinçli olarak bulandırmış, nesnel ve öznel koşullar konusunu içinden çıkılmaz, anlaşılmaz bir mistiğe büründürmüştür.

Nesnel ve öznel nedir? Nesnel nerede başlar, öznel nerede biter? Önce bu sorularla başlamak gerekir.

Nesnelle öznelin sınır çizgisi mutlak değildir, ele alınan zaman birimine göre değişir. Örneğin en geniş, tarihsel düzeyde ekonomik–toplumsal düzen nesnedir, insan eylemi öznedir.

Öte yanda, tarihin öznel öğesi dediğimiz insan eylemi kendi içinde nesnel ve öznel yanlar taşır. Bir kez, devrimci bir sınıfın varlığını anlatır. Devrimci sınıfın doğuşu, gelişmesi nesnel yandır. Sınıfın bilinci, savaşımda uyguladığı taktikleri (eylemi) ve partisi (örgütlülüğü), öznel yandır.

Siyaset düzeyine inersek, öznel ve nesnelde yine yer değiştirme görürüz. Daha genel düzeyde öznel olan bazı öğeler, bu aşamada nesnelleşir. Partinin içinde çalıştığı ortam ve bunun dayattığı savaşım ve örgütlenme biçimi, gelenekler vb. siyaset düzeyinde nesnel olarak ele alınması gereken koşullardır. Bir anda değişmezler. Siyasetin, "insanların ya da partilerin önceden yaptıkları planlar dışında kendi nesnel mantığı vardır."[26]

[26] *LTY*, C. 11, s. 379.

Devrim düzeyinde de nesnel ve öznel koşullar arasında yer değiştirme görürüz. Devrimin nesnel koşulu devrimci durumdur. Öznel öğe, devrimci sınıfın eylemi ve örgütlenmesidir.

Kendisi nesnel koşul olan devrimci duruma yakından bakınca, öznel ve nesneli yine iç içe görürüz. Yönetememe, yönetilmek istememe, yüksek savaşım düzeyi. Bunlar aslında öznel öğelerdir, ama devrimci durumun kendisi nesnel koşuldur. Sınıfın psikolojisi, hareketliliği bilinçle, öznel öğeyle ilgilidir ama devrimci durumda nesnel koşul olarak ortaya çıkmıştır.

Zaman dilimini iyice daraltalım, devrimci durumla devrimci sınıfın eylem yeteneği (yani devrimin nesnel ve öznel koşulları) birleşirse, "ülke çapında kriz" (devrimci kriz) ortaya çıkar. Devrimci durum, devrime gidebilir de, gitmeyebilir de. Ülke çapında kriz (devrimci kriz) aşaması, devrime gider. Tarihin devrim yasası budur: Devrimci durum devrimin nesnel koşuludur ve devrim ülke çapında krizden doğar.

O zaman şöyle diyebiliriz. Ele alınan düzeye, zaman dilimine bağlı olarak, tarihten devrim anına dek nesnelle öznel arasındaki sınır her aşamada değişir. Bir üst düzeyde öznel olan, insan bilincini ilgilendiren pek çok öğe, daha dar zaman diliminde genel olarak nesnelleşir. Bu mantığı kavrarsak, karmaşıklaştırılmış konu kolayca çözülecektir.

Bir de şunu unutmayalım, nesnel-öznel ayrımı geneliyle mantıksaldır. Bunlar, biri ötekinden kaynaklanan öğelerdir.

Genel olarak nesnel ve öznelden, sosyalizmin nesnel ve öznel koşullarına gelirsek, *Alman İdeolojisi*'nden aktardığımız cümleler çok öğreticidir:

> "Üretken güçler ile ilişkilerin biçimi arasındaki çelişki, gördüğümüz gibi, tarihte birçok kereler, ama temeli tehlikeye sokmadan, her seferinde zorunlu olarak bir devrime patlayarak, aynı zamanda topyekun çarpışma, çeşitli sınıfların çarpışması, bilinç çelişkisi, fikirlerin çatışması, siyasal anlaşmazlık vb. gibi farklı ek biçimler alarak ortaya çıktı. Kişi dar bir bakış açısıyla bu ek biçimlerden birini ayırıp, bu devrimlerin temeli olarak ele alabilir. Ve bu, devrimleri başlatan bireyler, kendi kültürel düzeylerine ve tarihsel gelişmenin aşamasına göre, kendi faaliyetleri hakkında illüzyonlara sahipseler, daha da kolaydır.

> "Böylece, bizim görüşümüze göre, tarihteki bütün çarpışmalar kaynağını üretken güçlerle ilişkilerin biçimi arasındaki çelişkide bulur."[27]

Gerçekten hepsi budur. Üretken güçlerle üretimin sonuçlarına el koyuş biçimi arasındaki çelişki her şeyin, devrimci durumun da, devrimin de, sosyalizmin de kaynağıdır.

Üretken güçlerin ve bunların örgütlenmesinin düzeyi, ekonominin teknik yapısı, sosyalizmin maddi ön koşullarıdır. Öte yandan, "sermaye bir şey değildir. O, daha çok, bir şeyde ifadesini bulan ve ona özgün toplumsal bir karakter veren, toplumun belirli bir toplumsal üretim ilişkisidir."[28] Böyle olduğu için bilimsel komünizm, dikkatini ekonominin maddi–teknik yanından çok, asıl olarak kapitalizmin üretim ilişkilerine verir. Bu nedenle de, üretim ilişkilerinde gömülü olan sınıfsal çelişkilerin keskinliği üzerinde durur.

Şimdi sosyalizmin ve devrimin, nesnel ve öznel koşullarını tanımlayalım.

Sosyalizmin nesnel koşulları, pazarın bütünlenmesi, üretimin toplumsallaşmasıdır.

Sosyalizmin öznel koşulu, çelişkilerin keskinleşmesi ve bunun getirdiği devrimdir. Devrimsiz sosyalizm kurulmayacağına, devrim de insan eylemi olduğuna göre, sosyalizmin öznel koşulu olarak devrimi koymak gerekir.

Avrupa'da sosyalizmin nesnel koşulları, elektronik ve robotik teknolojisinin yayılması oranında olgunlaşmaktadır. Fakat bunların ürünü olması gereken öznel koşullar olgun değildir. Neden? Çünkü orada bir de *emperyalist kar* vardır. Bu karın bir bölümü işçi sınıfına gitmektedir. Emperyalist kar kalksın, olgun zeminde sınıf çelişkileri hızla keskinleşecektir.

Devrimin nesnel koşulu, devrimci durumdur. Varlığı, gelişme hızı ve biçimleri, sınıf çelişkilerinin keskinliğine bağlıdır.

Devrimin öznel koşulu, "devrimci sınıfın yığınsal harekete geçme yeteneğidir."[29]

Resmi metinlerde sık sık iki ayrı kavram, sosyalizmin ve devrimin koşulları, birlikte kullanılmakta, böylece demek istenenin üzeri örtülmektedir.

---

[27] *MESY*, C. 1, s. 62.
[28] Marks, *Kapital*, C. 3, s. 814.
[29] *LTY*, C. 21, s. 214.

İbret verici bir alıntı okuyalım. Plehanof, "Nisan Tezleri"nin yazılmasından sonra, Lenin'i, ülkeyi proleter devrime çağırdığı için şu gerekçeyle eleştiriyor:

> "Eğer bir ülkede kapitalizm, ulusal üretken güçlerin gelişmesini engelleyecek ileri bir düzeye yükselmemişse, orada kent ve kır işçilerini ve köylülüğün en yoksul katmanlarını sistemi devirmeye çağırmak saçmalıktır."[30]

Lenin, sosyalizme hazır olmayan, görece geri bir ülkede proleter devrimi fikrini Marks'dan almıştır. Marks'ın zamanında emperyalizm yok, yalnızca Avrupa ve Kuzey Amerika'da kapitalist ülkeler ve Orta Doğuda, Hindistan'da bu kapitalizmin çerçevesi içine girmiş bir topluluk vardır. Marks, kapitalist ilişkilerin yayıldığı bu alan için, dünya kapitalist pazarı için konuşmaktadır. Lenin'in yaşadığı dönemde ise kapitalizm emperyalizme büyümüş ve tüm dünyayı sarmıştır. Dolayısıyla, Lenin dünya için, dünya kapitalist ekonomisi için konuşmuş ama aynı fikri savunmuştur.

Marks şöyle diyor:

> "Bizim görüşümüze göre, tarihteki tüm çatışmalar kaynağını, üretken güçlerle ilişki biçimi arasındaki çelişkide bulur. Şunu da söyleyelim ki, bu çelişkinin bir ülkede çatışmalara yol açması için, o ülkede son sınırına ulaşmış olması gerekmez. Uluslararası ilişkilerin genişlemesinin yarattığı, endüstriyel açıdan daha ileri ülkelerle rekabet, geri endüstrilere sahip ülkelerde benzer çelişkiyi yaratmaya yeterlidir."[31]

İşte diyalektik! Görece geri bir ülkede proleter devrimi için gelişmenin kaç santim olduğu değil, sistemin çelişkisi söz konusudur. Sistemin içinde yer almışsa, o ilişkiye girmişse yeterlidir. Amerika ve Avrupa'da aşırı derinleşmiş çelişki, Türkiye'de kendisini aşırı keskinleşmiş olarak vurur. Bugün Türkiye'de çelişkiler bu kadar keskinleşiyorsa anlamı budur. Emperyalist sömürü, karları Batıya, çelişkilerin keskinliğini de sömürdüğü ülkelere transfer etmektedir.

Marksizmin her boydan düşmanları, emperyalizmin bir dünya sistemi olduğunu unutturmaya çalışırlar. Oysa emperyalizmle birlikte, ileri ülkelerde sağlam taban tutmuş olan kapitalizm, dünyanın her yerinde

---

[30] Plehanof, *Yedinstvo (Birlik)*, 12 Nisan 1917, Aktaran Zaradof, *Devrimin Siyasal Ekonomisi.*

[31] Alman İdeolojisi, *MESY*, C. 1, s. 62.

ortaya çıkar ve buralarda, üretim düzeyi ne denli düşük olursa olsun, proleter devrimi *olasılığını* yaratır. (Tabii, sosyalizmi kurmak ise başka koşullara bağlıdır.)

3.11."Ulusal Amaçları Savunarak Ulusun Lideri Olmak"

Ulus, en başta ortak maddi yaşam koşullarıyla (ortak toprak, ortak ekonomik yaşam, ortak dil) belirlenen, tarihsel olarak biçimlenmiş insan topluluğudur. Kapitalizmle birlikte feodal soyutlanmışlığın kırılması, ülkenin değişik bölgeleri arasında ekonomik birliğin kurulması, yerel pazarların tek bir ulusal pazara bağlanması, ortaya çıkışının ekonomik temelidir.

İşbölümüyle birlikte kan bağına dayalı klan ve kabile birliği yerini milliyetlere bırakmıştır. Kapitalizmin, bütünlenmiş güvenlikli pazar ve merkezileşme gereği de, ulusal devleti ve ulusu yaratmıştır.

Komünist Manifesto şöyle diyor:

> "Burjuvazi, nüfusun, üretim araçlarının ve mülkiyetin dağınık durumunu giderek daha fazla ortadan kaldırdı. Nüfusu birleştirdi, üretim araçlarını merkezileştirdi ve mülkiyeti birkaç elde yoğunlaştırdı. Siyasal merkezileşme, bunun zorunlu sonucuydu. Değişik çıkarlara, yasalara, hükümetlere ve vergi sistemlerine sahip bağımsız ya da gevşek bağlı bölgeler, tek hükümete, tek yasa sistemine, *tek ulusal sınıf çıkarına*, tek sınıra ve tek gümrük düzenine sahip tek bir ulusa dönüştü."[32]

"Ulusal sınıf çıkarı" tanımlamasının da anlattığı gibi, ulusal, sınıfsalın çerçevesidir, biçimidir, ortaya çıktığı alandır.

Kaldı ki, dünya kapitalist ekonomisinin bugünkü gelişme düzeyinde, işçi sınıfının savaşının öncelikle kendi burjuvazisine karşı olma, "ulusal" olma niteliği de giderek azalmaktadır.

Bugünkü üretim güçleri ve ilişkileri düzeyinde bu tanımlama dar gelmektedir. Bunun böyle olacağını Lenin görmüş ve şöyle demiştir:

> "Gelişen kapitalizm, ulusal sorunda iki tarihsel eğilim tanır. Birincisi, ulusal yaşamın ve ulusal hareketlerin uyanması, tüm

[32] *MESY*, C. 1, s. 113.

ulusal baskıya karşı savaşım ve ulusal devletlerin yaratılmasıdır. İkincisi, uluslararası ilişkinin her biçiminin gelişmesi ve sıklaşması, ulusal sınırların parçalanması, genelde ekonomik yaşamın, siyasetin, bilimin, vb., yaratılmasıdır.

"İki eğilim de kapitalizmin evrensel yasasıdır. Gelişmesinin başlangıcında birincisi ağırlıktadır, ikincisi sosyalist topluma dönüşümüne doğru ilerleyen olgun kapitalizmi karakterize eder. Marksistlerin ulusal programı, iki eğilimi de dikkate alır ve birincisi, ulusların ve dillerin eşitliğini ve bu çerçevede *imtiyazların* kabul edilmezliğini (...) savunur. İkincisi, enternasyonalizm ilkesini ve proletaryanın burjuva ulusçuluğuyla, hatta onun en incelmiş biçimiyle bile, zehirlenmesine karşı uzlaşmasız savaşımı savunur."[33]

İşte, Lenin'in sözünü ettiği ikinci eğilim, bugün dünya kapitalizmini belirleyen eğilimdir. Sınırlar her yoldan aşılmakta, gericileşmektedir.

Sınıflı toplumlarda, tüm toplumsal ilişkiler, doğrudan ya da dolaylı, siyasal bir nitelik kazanır. Fakat öte yanda, devletler ve sınırlar olduğu sürece, siyasal hareketlilik kaçınılmaz olarak ulusal yapılar içinde yürür. Hatta, kapitalizm altında "ulusal", siyaset alanının dışında da rol oynar. Her çeşit düşünce hareketi aynı zamanda ulusal biçim alır. Böyle olduğu için, yüzeysel yaklaşıldığında, sınıflar ulusu çatışan parçalara böldüğünden ve ulus ise farklı sınıfları birleştirdiğinden(!), sınıfsalla ulusalın ilişkisi düzgün anlaşılamaz. Sınıfların ve sınıfsal ilişkilerin toplum yaşamındaki *belirleyiciliği* kavranamaz.

Burjuva ideologları, oportünizm ve revizyonizm bu güçlükten yararlanarak, "ulusal"la sınıfsal yanaşımı küllemek için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Haydar Kutlu, işçi sınıfının toplumsal kavgada önderliği ele geçirmesi konusunda şöyle demişti:

"Tekelci sermaye, uluslararası finans oligarşisi ile sıkı bağ içinde bizim gibi ülkelerde ulusun iradesini hiçe sayıyor. Onu yokolmaya sürüyor. Bu durumda işçi sınıfı ulusal çıkarları, 'genel ulusal amaçları' kararlı bir biçimde savunan, ulusal sorunların çözüm yolunu gösteren bir sınıf ve hatta tek sınıf olarak ortaya çıktığında ulusun gözünde büyük bir saygınlık kazanıyor."[34]

---

[33] Ulusal Sorun Üzerine Eleştirisel Düşünceler, *LTY*, C. 20, s. 27.

[34] *TKP ve Demokrasi Savaşı*, s. 15. (abç)

Haydar Kutlu, *Manifesto*'dan bir alıntıyı da şöyle kullanmıştı:

> "Marks ve Engels şunu belirtiyorlar: 'Proletarya her şeyden önce politik egemenliği ele geçirmek, ulusun öncü sınıfı olmak için ayağa kalkmak, kendisini ulus haline getirmek zorunda olduğundan, bu kadarıyla onun kendisi, sözcüğün burjuva anlamında olmamakla birlikte, ulusaldır.' Eğer, Türkiye işçi sınıfı bu ulusal misyonu yüklenebilirse ve bunun gerektirdiği politika ve programla donanabilirse tarihin sunduğu bu eşsiz fırsat (*ulusun önderi olma fırsatı*) değerlendirilebilir."[35]

Bu alıntılarda öne sürülen ve Marks'a dayandırılan fikir şudur: İşçi sınıfı, ulusal çıkarları ve amaçları kararlı biçimde savunursa, ulusun önderi olur!

Oysa hem yukarıdaki alıntıda, hem her yerde, Marks ve Engels, bunun tersini söylerler. Sınıf savaşımı öncelikle bir ulusun içinde geçtiğinden, ilerici sınıf, *kendi sınıf çıkarını* toplumun (ulusun) çıkarı durumuna getirmeli, toplumu, *kendi sınıf çıkarları çevresinde* toplamalıdır.

Biri ulusal çıkarları savunmak, öteki kendi sınıf çıkarlarını toplumun çıkarı yapmak diyen bu iki fikir, iki ayrı dünya, iki ayrı sınıf sözcülüğüdür. Sonuçta, kilit soru şudur: Toplum, işçi sınıfının çıkarlarını mı benimseyecek, yoksa "ulusal" çıkarlar mı işçi sınıfının davranışını belirleyecek?

Kendi sınıf çıkarlarını toplumun çıkarı yapmak fikrini Marks ve Engels, *Manifesto*'dan önce, kapitalist gelişmenin başlarında Fransa ve Almanya burjuvazisi için öne sürmüşlerdir. Örneğin, 1840'larda Almanya'da büyük bir işsizlik ve yoksulluk vardır. Marks ve Engels, bu yoksulluk nasıl yenilecek diye sormuş ve şöyle yanıtlamışlardır:

> "Yalnızca *bir* yolu vardır. *Bir* sınıf, tüm ulusun ayağa kalkışını *kendi* ayağa kalkışına, tüm öteki sınıfların çıkarlarının karşılanmasını *kendi* çıkarlarının karşılanması ve geliştirilmesine bağımlılaştıracak denli güçlenmelidir. Bu *bir* sınıfın çıkarı o süre için ulusal çıkar durumuna, ve bu sınıf o süre için ulusun temsilcisi durumuna gelmelidir."[36]

Almanya'da bu sınıf o gün için burjuvazidir. Böyle olduğu ve burjuva toplumundan konuşulduğu için, "tüm ulusun" ayağa kalkmasından

---

[35] *Yeniçağ*, Sayı 35.

[36] Almanya'da Anayasal Sorun, *METY*,C. 6, s. 85.

da söz edilebilmektedir. Oysa, burjuva toplumunda işçi sınıfı tüm ulusun değil, ancak sömürülen emekçi sınıfların başına geçebilir. Tüm ulus değil, ancak çalışan yığınlar ayağa kalkabilir.

Haydar Kutlu'nun almayı unuttuğu satırlarla birlikte alıntıyı bir daha okuyalım:

> "Proletaryanın burjuvaziyle kavgası, özde değil ama biçimde, *ilk önce* ulusal bir kavgadır. Her ülkenin proletaryası tabii ki önce kendi burjuvazisi ile hesabını görmelidir."[37]
>
> "İşçilerin vatanı yoktur. Sahip olmadıkları bir şeyi onlardan alamayız. Proletaryanın her şeyden önce siyasal üstünlüğü elde etmesi, ulusun önder sınıfı olmak üzere yükselmesi, kendisini ulus yapması zorunlu olduğundan, bu kadarıyla o, sözcüğün burjuva anlamıyla olmasa da, ulusaldır."[38]

Proletaryanın bilinçlenmesi ölçüsünde, şu ya da bu fabrikada, şu ya da bu iş kolunda, şu ya da bu bölgede yürüyen kesimsel kavgalar genelleşir ve ülke çapında sınıf savaşımı durumuna gelir. Proletaryanın sınıf savaşımını yürüttüğü alan, öncelikle hükümetin burjuvazinin elinde olduğu ulusal devlet sınırları içindeki alandır. İşte bu nedenle, gerçekte değil görüntüde, özde değil biçimde, sınıf savaşımı ulusaldır. Belli bir ulusun sınırları içindedir.

Resmi ideoloji, "proletarya ulusal çıkarları savunarak ulusun öncüsü olur" diyerek, *Manifesto*'nun "kendi sınıf çıkarlarını toplumun yapmak" fikrini çarpıtmıştır.

Resmi ideoloji bu çarpıtmayla bir şey daha yapmıştır. *Manifesto*'nun en ünlü cümlelerinden, Marksizmin temel taşlarından olan, *işçilerin vatanı yoktur* fikrini de kaldırıp atmıştır.

"Vatan" ve "ulus", *burjuvazinin tarihsel çıkarıyla* (ulusal çıkar) bağlı kavramlardır. Uluslararası alanda kapitalist devletlerin, "ulusal çıkar" diye birbirinin gözünü oyması da bunun somut bir göstergesidir.

Proletarya, ayrı sınıf olduğu bilincine varmadığı sürece, *"ulusal sınıf devleti"*, yani burjuva devleti, ona "vatan", "kendi devleti" gibi gelir. Oysa bu, burjuvazinin kendine kurduğu vatandır. Sınıfın bilinci yükseldikçe bu aldatmaca aşılır.

Aldatmaca aşılır ama sınıf savaşımının yürüdüğü ulusal çerçeve yerinde durur. Proletarya sınıf bilincine tam erdiğinde, siyasal erki

---

[37] *MESY*, C. 1, s. 118.

[38] *MESY*, C. 1, s. 124. (abç)

almaya yöneldiğinde de, bu kavgayı *önce* belirli bir ulusun, devletin sınırları içinde verir. Önce ulusal sınırlar içinde yönetici sınıf olmayı hedeflediğinden "ulusal" bir müfrezedir. Bu anlamda, proletaryanın tabii ulusal bir görüntüsü vardır. Ancak, proletarya ulusal değil, *enternasyonalist* bir sınıftır.

İşçilerin vatanı yoktur sözü, onlar doğup büyüdükleri yerleri sevmezler anlamına gelmez. Tabii severler, mahalleyi de, evi de, bağı da severler. Fakat, işçi sınıfı *yurtsever* değil, *enternasyonalist* bir sınıftır. Onun sevgisi de, ilgisi de enternasyonalist sınıf benliğinin prizmasından geçer.

Kapitalizmin gelişimi boyunca iki eğilime sahip olduğunu yukarıda Lenin'den okumuştuk. Başlangıçta, küçük birimleri birleştirerek tek bir pazar, tek bir ulusal devlet yaratma döneminde, *ilerici* işlev gören bir uluslaşma, ulusallaşma çizgisi vardır. Bu dönemde, "ulusal sınır" büyük bir aşama, büyük bir ilerlemedir. Oysa emperyalizm aşamasında ulusal sınırlar, başta burjuvazinin kendisine, kapitalizmin gerek duyduğu pazara yetmez olmuştur. Dolayısıyla, kapitalizmin yaygınlaşıp derinleşmesi oranında ulusal çerçeve, ulusal özellikler silikleşmektedir.

Bugün dünya kapitalizmini belirleyen ikinci eğilimin işleyişi sonucunda, dünyanın çeşitli bölgeleri arasında sınıf savaşımının koşulları da giderek birbirine yakınlaşmaktadır. Değişik ülkelerde sınıf savaşımı arasındaki farklılıklar azalmaktadır. Böylece, tüm dünya çapında işçilerin *savaşım programı* giderek benzeşmektedir. Dünya ölçeğinde stratejik karar yeteneğine, yani *dünya ölçeğinde örgüte* sahip birleşik bir güç olarak savaşılmazsa, "ulusal" sınırlar içinde proletaryanın kurtuluşu giderek zorlaşmaktadır.

Artık, ancak değişik ülkelere, değişik uluslara bölünmüş işçilerin *savaşım ve örgüt birliği* geliştikçe, kendi burjuvazilerine karşı yürüttükleri kavga, tekil çatışmalar olmaktan çıkıp anlamlı bir savaş durumuna gelebilir. Ancak böyle durumlarda, *uluslararası sınıf kardeşliği* kavramı, gerçek anlamını kazanır ve devrimlerin utkusu yakınlaşır.

3.12. İşçi Sınıfının Dünya Stratejisi

Günümüzde işçi sınıfı için dünya ölçeğindeki tek geçerli strateji, bilimsel-teknolojik devrim üzerine kurulu stratejidir. Gündemin baş sorunu, *bilimsel–teknolojik devrimin yayılmasını sağlayacak, kapitalist sistemin açmazlarını savaşla çözmesine karşı duracak ve halkları bilimsel–*

teknolojik devrimden sosyalist devrime ulaştıracak bir strateji çizmektir.

Üretken güçler her zaman belirleyicidir, üretim ilişkileri hiçbir zaman onları kalıcı biçimde durduramaz. Kalıcı olarak durdurduğu noktaya gelindiğinde, sistem tüm gelişme olanaklarını tüketmiş demektir ve çöker. Bugün kapitalizm o noktaya gelmemiştir. *Kapitalizmin sonuna varılmamıştır.* Kapitalizm üretken güçleri devrimcileştirme yeteneğini sürdürdüğü sürece, dünya kapitalist sistemini baş aşağı etme beklentileri olgun değildir. Başka bir deyişle, *dünya devrimindeki* gecikme, *öznel değil nesnel nedenlerden dolayıdır.*

Kapitalizm dönem dönem bunalıma girer. Bu aynı zamanda gelişmesinin yoludur. Kapitalizmin girdiği bunalımlardan devrimci yönde yararlanılmazsa, bunun sonucu, sistemi kendiliğinden gelişmesine bırakmaktır. Kendiliğindenliğe bırakılan hiçbir sistem de, tüm gelişme olanaklarını yitirmeden yıkılmaz. O zaman da emperyalizmin kaçınılmaz olarak gideceği yol, dünya pazarını alabildiğine derinleştirmek, komünizmi alabildiğine yakınlaştırmaktan başka bir şey değildir. Komünistlerin görevi, bu sarhoş ve ağır gidişi, bilinçli bir gidişe çevirmektir.

3.13. Komünist Partisi ve Merkeziyetçilik

Lenin'in parti öğretisi, içinden doğduğu koşullardan çok zor ayrılır: Bir işçi sınıfı ki, yalnızca son on ya da yirmi yıldır tarladan ayrılmış ve ağırlığıyla köylü bir ülkede nüfusun küçük bir oranını oluşturuyor. Çarlığın otoriter basıncı ve ülkenin ekonomik gelişmesini geriye çeken çürümüş bir siyasal yapı hüküm sürüyor. ve devrime açıkça hazır bir kesim var. Lenin'in parti öğretisi asıl olarak kriz dönemlerinin ya da totaliter rejimlerin ortamına uygundur.

Komünist partisi, demokratik merkeziyetçi bir işleyişe sahiptir. Legal ortamlarda çalışan partilerde demokrasi daha geniş olur, illegal ya da sıcak çatışma ortamlarında çalışanlarda merkezilik öndedir.

Ancak geçmiş deneye bakıldığında bu genellemelerin pratiği belirlemedeki yetmezliği ortadadır. Ülke yöneten ya da en legal ortamlarda çalışan partilerde bile demokratik yön son derece geri kalmıştır. Nesnel ortama uymayan merkeziyetçilikler (uyanlara sözümüz yok), liderlerin en kötü yönlerini öne çıkardı ve entellektüel konformizmi besledi.

Lenin'in geniş görüşlülüğü ve demokratlığı, bu eğilimlerin çoğunu, kendi yaşam sürecinde denetleyebilmişti. Ayrıca o sıraların nesnel

ortamı da bu çeşit örgütlenmeyi haklı kılıyordu. Ama komünist hareketin tüm deneyimine bakarsak görürüz ki, mutlak ya da mutlağa yakın bir gücü devralmış insanların anlayışına dayanan bir örgüt, değişme kapasitesini ve kültürü için can alıcı önem taşıyan demokratik normları hızla yok etmektedir.

Bugün anti demokratik eğilimlerin yeniden yaratılmaması için bizleri eğitebilecek önemli bir deneyim birikimi oluşmuştur. Bundan yararlanmalıyız. Yeni komünist hareket, en illegal, en çetin koşullarda çalışan partilerin bile demokratik yönlerini geliştirmenin yolları üzerinde düşünmelidir.

3.14. Uluslararası İşçi ve Komünist Hareketi

Tarihin gidişini kestirme, bilinçli bir gidişe çevirme görevi önündeki önemli bir engel dünya komünist hareketinin durumudur.

Uzun bir dönem bir bütün olarak sağa kayan dünya komünist hareketi, uluslararası karşı devrim dalgasına dayanamadı, çözüldü. Bu çözülüş karşısında, dünya devriminin genel ve temel çıkarlarının önüne parçaların dar ve kısa erimli çıkarlarını geçiren oportünizme karşı savaş daha büyük önem kazandı.

Bu savaşımın maddi güce dönüşmesi ve somut sonuç elde etmesi, dünya devriminin genel çıkarı doğrultusundaki devrimlerin başarısıyla yakından bağlıdır. Önemli bir zayıf halka olan Türkiye'nin komünistleri, oportünizme karşı savaşın, emperyalizme ve burjuvaziye karşı savaştan ayrılmayacağının bilinciyle çalışmalıdırlar.

Sovyetler Birliğinin çözülmesiyle bir devir kapanmıştır. 19. yüzyılda başlayan sosyalizmin birinci evresi, sosyal demokrat partiler kendi emperyalizmlerinin suç ortağı durumuna girdikleri için 1914 yılında sona erdi. Bunu izleyen sosyalizmin ikinci evresi de, uzun bir hastalığın ardından sosyalist sistemle birlikte çöktü.

Bugün sosyalizmin üçüncü evresinin eşiğindeyiz. Bu yeni dönem, sermayenin uluslararasılığına karşı savaşma yeteneğine sahip bir enternasyonalizmi gerektirmekte olup, küresel bir sosyalizm perspektifini dayatmaktadır.

Günümüzde, uluslarüstü tekellere karşı ulusal ölçekte örgütlenme ve eylemin yetersizliği açıkça görülmektedir. Tüm dünyada işçilerin *savaşım programı* uluslararasılaşmıştır.

Bugün dünya kapitalist ekonomisinde ortaya çıkan değişimlere, müfrezelerin kesimsel çıkarlarını değil, sınıfın dünya çapındaki genel çıkarlarını yansıtan ORTAK devrimci yanıt gereklidir. Dünya işçisinin ideolojik, siyasal ve örgütsel *birliği* gereklidir.

Yeni komünist hareketin *dünya ölçeğinde* mutlaka kendi zamanına, koşullarına ve siyasal misyonuna uygun örgütsel yapılar yaratması gerekir.

Bu örgütlenme, merkezi tek bir model içinde olmamalı, ülkelerin somut koşullarına göre ortaya çıkan değişik örgütlenme ve strateji biçimlerini kapsayabilmelidir. Çünkü dünya, ne en büyük ve güçlü partinin ve ne de partiler çoğunluğunun, çeşitli partilere haksızlık yapmadan, belirli strateji ve taktikleri dayatabileceği kadar bir örnek değildir.

Her partinin, kendi izleyeceği yola ilişkin görüşlerinde serbest olduğu, küresel konuları içeren daha geniş, daha esnek bir birlik.

4. TÜRKİYE'DE NE İSTİYORUZ

Dünyanın her yanında küçük burjuva radikalizminin paylaştığı, hem siyasal, hem de ekonomik açılardan yıkım getirebilecek tehlikeli yanlış anlayışlar vardır. Bu anlayışlar Türkiye'de de yaygındır.

Bunların başında, gelir bölüşümü ve bunun üretkenlikle ilişkisi gelir. Yoksul kesimlerin refahının zenginlerden alarak sağlanabileceği yönünde bir inanç vardır. Oysa bu pek doğru değildir. Zenginlerin servetinin bir bölümü dağıtılamaz, bir bölümü ise bir defalığına dağıtılabilir. Toplumda aşırı zenginlerin varlığını hoşgörüyle karşılamanın bir gerekçesi olamaz. Ancak onların servetlerinin dağıtılması halinde, kitlelerin refahı açısından büyük bir farklılık ortaya çıkmayacağı da açıktır.

"Varlık vergisi", mirasın artan oranda vergilendirilmesi doğru hedeflerdir. Ama büyük servetlere vurmak başka şeydir, orta ya da küçük işyerlerine vurmak başka şeydir. Orta çiftçinin ya da küçük işyeri sahibinin, miras vergisini ödemek üzere mülkünü ya da onun bir parçasını satmak zorunda kalmasını engellemek gerekir. Öte yanda, miras ya da varlık vergileri büyük servetlerle sınırlı tutulursa, sonuç hayal kırıklığı yaratacak oranda yetersiz kalır. Ciddi sonuç verecek düzeye kadar indirilirse de, orta sınıfları isteksizlendirmeye gider.

Orta sınıfların çıkarlarına tez elden saldırmaya gerek kalmadan, işçi ve emekçilerin koşullarını iyileştirme olanağı sağlayacak, aynı zamanda da toplumu sosyalizm yolunda daha hızlı yürütecek bir çözüm yolu vardır ve bu tek çözüm yoludur: Yüksek üretkenlik.

İthal edilen çeliğin ülkede üretilenden %30 daha ucuz olduğunu varsayalım. İthalatı mı yasaklamalı? Yüzde 30 vergi mi koymalı? Bu miktar, kullanılan çeliğin maliyetine eklenmeyecek mi? Makinelere gelince, ithal kısıtlamalarının nasıl sonuç vereceğini düşünebiliyor muyuz? Kuşkusuz, yeterli biçimde korunursa kimi endüstriler yaşatılabilir. Ama, ithalatı yasaklarsak, ihracatın durumu ne olur?

Bu dediklerimiz her türlü korumaya karşı çıkmak değildir. İthal malı akınıyla belirli bir endüstri tehdit altına girdiği zaman getirilen *ad hoc*

kısıtlamaları dışlamak da değildir. Ancak bunlar, genelleşmiş ve uzun dönemli bir "çözüm" değil, acil durumlarda başvurulacak çarelerdir.

Sosyalist amaçlar taşıyan bir hükümet, iki yoldan yürüyebilir. Birisi, ekonomik gücü, küçük işyerleriyle ittifak halinde, büyük işyerleri patronlarının elinden adım adım almaktır. Devletleştirme bunda en önemli yoldur. Emekçiler, yükselen ücretler ve düzelen toplumsal hizmetler biçiminde doğrudan kazanç elde etmeye başlayacaklardır. Bu kazançları üretkenlikteki fiili kazanımların koyduğu sınırlar içerisinde tutmanın da yolu bulunmalıdır.

Piyasa güçlerinin işlemesine izin verilmeli; piyasa, fiyat denetimleri, ithalat kısıtlamaları ve malzeme dağıtımından oluşan bir bileşimle kargaşaya itilmemelidir.

Sol entellektüeller zamanlarının çoğunu çok uluslu şirketleri suçlamakla tüketirler. Ancak ne yazık ki, bu tekellerin oynadıkları asıl rolün ne olduğunu, onlarla bağlar koparılırsa nelerle karşılaşacağımız konusunu hiç bir zaman anlamamışlardır.

Ele alınması gereken başka konular da vardır. Endüstriler hangi ölçütlere göre devletleştirilecektir? Devletleştirilmiş endüstriler hangi etkinlik ölçütlerine göre işlemelidir? Ölçütleri kim belirlemelidir? İşletme yönetimiyle siyasal organlar arasındaki ilişki ne olmalıdır?

Daha önemlisi, dikkatlerin nicelik ve fiyat gibi yalnızca iki değişken üzerinde toplanması, geleneksel devlet tekeli kuramının zayıf yönlerinden biridir. Bu zayıflık, nitelik, dakiklik, satış sonrası hizmet ve güvenilirlik gibi çok önemli başka boyutların atlanmasını getirmiştir. Rekabetçi bir ortamda, bir dükkanda bir saat kuyruk beklemek zorunda kalıyorsanız, başka yere gidebilirsiniz. Bunun ticari açıdan zarar verici olduğunun bilinmesi, müşteriyi tatmin etmeye yönelik maddi teşvik sağlar.

Müşterinin başka yere gidemediği, ya da mevcut ikame çeşitlerin elverişsiz ve pahalı olduğu durumda müşteriyi tatmin etme dürtüsü kalmaz. *Bu nedenle, Sovyet sisteminde planları müşterinin zararına uygulamak olanaklı olmuştur.* Bir dükkanın önünde uzayıp giden müşteri kuyruğu, dükkandaki işçi başına "üretkenliği" yükseltir, satış birimi başına maliyeti düşürür, karları arttırır. Kamu ulaşım araçlarının sıkış tepiş doldurulması da aynı sonucu verir.

Buna karşı çıkmak için bir şeyi görerek işe başlamak zorunludur. Devlet tekelleri, üretimleri amaç ve işlevle ilişkilendirilmediği sürece "etkin biçimde" işleyemezler. Bunun en iyi nasıl belirleneceği sorunu, pratikte karmaşık ve değişik sektörlere göre büyük değişiklikler sergileyen bir sorundur.

Devletleştirmenin, çok sayılara parçalanmış özel işletmeler karşısındaki üstünlüğünü göstermesi gereken nokta burasıdır. Oysa uygulamada eğilim, tam tersine, her ayrı etkinlik ve yatırımın "kendi maliyetini karşılaması" gerektiğinde ısrar etmek yönünde olmuştur. İngiltere'de Thatcher hükümeti devlet endüstrilerinin, karlı faaliyetlerini satmıştır. Standart bir ücretle ancak maliyetlerini karşılayan bir demiryolu ya da otobüs şebekesi düşünün. Yolcu-kilometre başına maliyet büyük farklılıklar göstereceği için, şebekenin yarısı maliyetleri karşılar görünürken, öteki yarısı da karşılamaz görünecektir. Bunları birbirinden ayırmak yanlış olur, çünkü sistemin bölünmezlik-tamlık boyutunu hiçe sayar. Sistemin bir parçasını devre dışı bırakmak akılcı olabilir, ama karar bir bütün olarak sistem üstündeki etkileri göz önüne alınarak verilmelidir.

İngiltere'den verilecek bir başka örnek, postaneyle ilintilidir. *Postane kuruluşundan beri bir hükümet dairesi gibi çalışmıştır.* Dünyanın çoğunda, ABD'de bile bu hep böyledir. *Niçin? Hükümetlerin posta işlerinin, gerek toplumsal refah ve gerekse ticaret üstünde doğrudan etki yaptığını değerlendirmeleri nedeniyle.* Posta hizmetinin topluma yaptığı katkının posta işlemlerinin karlılığıyla ancak dolaylı yollardan ilintisi vardır. Bu katkı o denli önemlidir ki, postanenin kar-zarar hesabını, gördüğü kamu hizmeti karşısında ikincil düzeye indirmek temel sayılmaktadır.

Küçük adalara, ücra köylere gönderilen mektupları yerine teslim etme gibi yükümlülükleri taşıyan posta hizmetlerine yalnızca ticari açıdan bakılabilir mi? İşin özü şurada: Ölçütler konusunda iyi düşünmek gerekmektedir. Rekabetin zayıf kaldığı yerde aranması gereken ölçütler, işlev, kalite ve amaçtır.

Demokratik sosyalizmi hedefleyen ve dolayısıyla ister seçimde olsun, isterse daha az demokratik araçlarla olsun, yenilgiye uğramamak gibi bir kaygısı olan bir hükümet yönetiminde çalışanların ve sendikaların geçiş dönemi süresince, devletleştirilmiş endüstrilerin yönetimindeki rolü ne olmalıdır?

Bir kere, üreticilerin ve tüketicilerin çıkarlarının çelişebileceğinin farkında olunması gerekir. Nasıl yöneticiler müşterinin zararına kazançlarını arttırabiliyorlarsa, aynısını işçiler de yapabilir.

Otoritenin çalışanların temsilcileriyle paylaşılması ya da bir tür özyönetim, yapıcı bir tutuma mı yol açar, yoksa kesimsel çıkarların peşinde koşulması eğilimini mi güçlendirir? Çok şey bu soruya verilecek yanıta bağlıdır. Sendikal hareket, kısa görüşlü ve kesimsel çıkarların üstünde kalan bir ücret politikasını destekleyebilir mi? Sosyalist bir

ekonomide tam istihdama yakın bir durumu sağlamanın ön koşulu olarak gelirlerin düzenleneceği açıktır.

Devletleştirilmiş endüstrilerin yönetimine dönelim. Devletleştirilmiş endüstriler kullanıcı gereksinmelerine duyarlı kalmalı, ekonomik ve teknik etkinlikle işlemeli, görevler ve standartlarla ilgili direktifleri yerine getirmeli ve çalışanlarını karar verme süreçlerine ortak etmelidirler. Çıkarları rekabetle gözetilmiyorsa kullanıcıların (tüketicilerin) daha etkili biçimde temsil edilmeleri de yaşamsal önemdedir. Bu amaçları uzlaştırmak kolay değildir.

Nelerin ve nasıl devletleştirilmesi gerektiği konusunda da yeni düşünceler gereklidir. Bütün bir endüstrinin devletleştirilmesi, sonra da o endüstriyi, hükümete karşı sorumlu tek bir merkezi yönetimle idare etmek acaba doğru mu? Bir takım endüstrilerde bunun bir anlamı olur. Örneğin elektrik şebekesi tek bir sistem olarak kabul edilir. Ancak çok sayıda ekonomik eylem vardır ki, özel girişimin, devlet ve kooperatif işletmelerinin birbirleriyle rekabet halinde olmasını gerektirir. Ölçeklerinin görece küçük olması, anlamlı bir katılımı çok daha olanaklı kılar.

Yüksek işsizliğin görüldüğü bir dönemde yaşadığımızı, teknik ilerlemenin emekten tasarruf yönünde gerçekleştiğini, büyük çaplı kronik işsizliğin toplumsal karışıklıklara katkıda bulunduğunu ve insan kaynaklarının savurganca harcandığını anımsatmaya gerek yok. *Devlet ya da özel işletmelere fazla işçi çalıştırmaları için parasal yardım yapmaktansa, kooperatif işletmelerin özendirilmesi çabasına girimelidir.* Küçük ölçekli, yabancılaştırıcı olmayan, işçileri kendi işlerini idare etme yönünde eğitmeye yarayan işletmeler. Bunlar iflas etmiş özel firmalar üzerine temellenebilir, düşük faizli krediler yardımıyla yeniden çalıştırılabilir ya da devlet kendi mülkünü bir kooperatife kiralayabilir. *Bu yol, elbette bütün çözümler gibi, güçlüklerden arınmış değildir.* Başarısız kooperatifler ne olacak? Zarar varsa kooperatif üyeleri bu zararın ne kadarını ve nasıl üstlenmeli?

Devletleştirilmiş endüstrilerle ancak bir ölçüde ilintili ama işsizlikle doğrudan ilintisi bulunan son bir noktaya geçelim: Daha kısa çalışma saatleri sorunu. Sendikalar ücretleri düşürmeden daha kısa çalışma haftası isteminde ısrarlı olmalıdırlar.

Devletleştirme konusunda olanaklı olduğu yerlerde rekabetin sağlanması gereklidir. Her ne kadar elektrik, havagazı ve petrol arasında ısıtma açısından bir rekabet varsa da, elektrik üretiminde birbiriyle rekabet eden çeşitli şebekelerin olması aptallık olur. Özgül firmalar yerine tüm endüstriyi devletleştirmek gibi çok önemli bir gereksinme de yoktur.

Yığınsal işsizliğin görüldüğü bir sırada, devletin bir yatırımcı olarak rolü de önem kazanabilir. Sosyalist bir hükümet arkasına önemli oranda halkı alarak bu doğrultuda ilerleyebilir. Elbette tüm bu anlatılanlar bir karma ekonomiyi içerir.

4.1. Biz Gelince Ne Yapacağız

Aklı başında her insan şu soruyu soruyor: *Sen gelince ne yapacaksın da ülke gelişecek?* Kapitalist devleti yıkacağız. Sonra? Sağduyulu emekçi bu sorunun yanıtını istiyor. Kapitalizmin yapamadığı, yapamayacağı neyi yapacağız da, bu bozuk düzeni yaşanası bir düzene dönüştüreceğiz?

Sosyalizm kuruculuğuna geçen ülkeler için (yarın Türkiye'de de) sorun hiç de kapitalizmin artık geliştiremeyeceği noktadan alıp toplumu ileri götürmek olmamıştır. *Endüstrileşme gibi burjuva-tarihsel anlamda bir görevi proletarya diktatörlüğü üstlenmiştir. Marks'ın işaret ettiği gereklilikten tarih sahnesine gelmedi bu ülkelerde sosyalizm.* Dünyanın bir bütün olarak geneliyle ve minimum ölçüde sosyalizm için olgunlaşmış olması içinde, olağanüstü kargaşa ortamından yararlanan işçi sınıfı iktidara el koydu. Peki, tekil bir ülkenin sosyalizme hazır olmayışı iktidar mücadelesi vermemeye gerekçe yapılabilir miydi? Lenin'in yaklaşımı şöyleydi:

Bizim ülkemizde sosyalizmin nesnel ekonomik önkoşullarının var olmadığı argümanı tam bir basmakalıptır. Bunların hiçbirinin aklına şunu sormak gelmiyor: Peki, kendisini birinci emperyalist savaş sırasında oluşan bir devrimci durum içinde bulan bir halk ne yapacaktır? Durumunun umutsuzluğundan etkilenerek, uygarlığın gelişiminin sıra dışı koşullarını sunma şansı olan bir kavgaya en azından dalamaz mı?

> "'Rusya'nın üretken güçlerinin gelişmesi, sosyalizmi olanaklı kılacak düzeye ulaşmamıştır.' Bütün İkinci Enternasyonal kahramanları, (...) bu önermeyi yineleyip dururlar. Bu tartışılamaz önermeyi bin değişik notadan ha bire çalarlar ve sanırlar ki devrimimizin belirleyici ölçütü budur.
>
> "Fakat, (...) emperyalist dünya savaşına Rusya'yı çeken (...) durum, Rusya'yı ve onun gelişmesini, hiç de daha az Marksist olmayan Marks'ın kendisi tarafından 1856'da Prusya için

söylediği 'köylü savaşı' ile işçi sınıfı hareketinin birleştirilmesini başarmayı olanaklı kılacak bir konuma koyduysa ne olacaktır?

"Ya ortamın mutlak umutsuzluğu, işçi ve köylülerin çabalarını on katı arttırarak, bize, uygarlığın temel gereklerini Batı Avrupa ülkelerindekinden değişik bir yoldan yaratma olanağı verdiyse? Bu durum, dünya tarihinin genel gelişme çizgisini değiştirir mi? Dünya tarihinin genel akışına girmiş ya da girmekte olan bütün ülkelerin temel sınıfları arasındaki temel ilişkileri değiştirir mi?

"Sosyalizm kuruculuğu için belirli bir kültür düzeyi gerekliyse (ki bu belirli 'kültür düzeyi'nin tam ne olduğunu kimse söyleyemez, çünkü o her Batı Avrupa ülkesinde değişiktir), biz neden önce bu belirli kültür düzeyinin önkoşullarını devrimci yoldan elde ederek başlamayalım ve daha sonra işçi köylü hükümetinin ve Sovyet sisteminin yardımıyla, öteki ulusları geçmeye yönelmeyelim?"[39]

"Sosyalizmi kurmak için uygarlığın gerekli olduğunu söylüyorsun. Çok güzel. Fakat, önce toprak sahipleri ve kapitalistleri atarak ülkemizde uygarlığın önkoşullarını yaratıp, sonra sosyalizme doğru yürümeye başlayamaz mıyız? Olayların olağan tarihsel akışında böyle değişikliklerin kabul edilemez ve imkansız olduğunu nerede, hangi kitapta okudun?"[40]

Lenin bu sorunları iyi anlıyor ve *Marksizmin Karikatürü*'nde açıkça söylüyor. Tamam Marks'ın, Engels'in öngördüğü bir toplum değil Rusya. Peki sosyalizm böyle bir ülke için öngörülmemiştir diye iktidarı almayalım mı? Alalım ve tarihi çabuklaştıralım. (Bu sözler, buraya kadar söylediklerimizin aklanmasıdır. Lenin "Rusya için düşünülmedi sosyalizm" diyor.)

NEP'in üzerinde çok düşünülmesi gerekir. Lenin, mücadelenin beklenmedik dönüşleri içinde NEP politikasını tam olarak uygulayamıyor ama NEP'de önerdiklerine bakarsanız, getirdiği önlemlerin hepsi, işçi sınıfı iktidarı altında toplumu olabildiği kadar rahat bırakarak zenginlik yaratmaya yöneliktir.

İlk kredi kartı 1988'de çıktı Sovyetler Birliğinde. Bunu Lenin NEP politikasında öneriyordu. Kredi kartı uygulaması zenginlerin para

[39] 16 Ocak 1923, *LTY*, C. 33, s. 476.
[40] 17 Ocak 1923, *LTY*, C. 33, s. 480.

kaçırmasını önler, zenginlerin harcamalarını izleyebilmenin iyi bir yoludur diyordu.

Türkiye'de sosyalizm kuruculuğu bazı açılardan teorinin öngördüğünden daha geri noktalardan başlayacaktır. Belli bir bolluk ortamı içinde giderek az çalışmaya, giderek daha çok serbest zamana yönelmek gibi bir tarihsel hedefle gelmeyecektir, ki sosyalizmin tarihsel hedefi budur. Türkiye bugün Sovyetler Birliğinin ilk dönemlerinden çok daha ileridir, ama sorunsalı değişmiyor. Asıl sorun hala zenginliği, endüstriyi, teknolojiyi yaratmaktır.

Ya bekleyeceksin, kapitalizm nesilleri harcayarak her şeyi hazırlasın. Ya da, "sosyalizm Türkiye düzeyindeki ülkeler için önerilmedi, ama işçi sınıfının iktidarı alma olanağı var, alalım" diyeceksin. Marksistin görevi ikinci yol için çalışmaktır. Yalnız bu ikinci yolda düzgün yürüyebilmek için can alıcı önemde bir görev var: İktidarı alınca ne yapacağını iyi bilmek. Sovyet deneyi, bu konudaki hazırlıksızlığın getirebileceği büyük yenilginin kanıtıdır.

Tüm tartışmanın sonunda varacağı nokta şurasıdır: Neler yapabiliriz, olanaklarımız nelerdir? Bunlar iradi şeyler değildir. Devrimci coşku bu noktada pek çözümleyici değildir. Az gelişmişlik zinciri nasıl kırılabilir, teknolojiyi üretebilen, kendini geliştirebilen bir ekonomi nasıl yaratılabilir? Zor bir sorun, aşılmaz bir sorun değil.

Dev miktarlarda yatırımdan, ülke çapında kuruculuktan, teknik ve yönetsel kadrolardan, eğitimden, sağlıktan, konuttan, vb., söz ediyoruz. Nereden gelecek bu para? Sosyalist örgütlenmeyle hiç gelmez. Çünkü o, kapitalizmin toplumu (insanı ve maddesiyle) bir yere getirmesinin ardından anlamlı gelecek bir şeydir. Ondan önce uygulandığında, insanı ve altyapısı o aşamaya hazırlanmamış bir modeli dayatmış oluyorsun. O zaman, tarihsel olarak zenginlik *yaratmak için* geliyorsun, ama daha ileri bir düzeyin modelini uygulamaya kalktığın için sadece zenginliği *paylaştırmış* oluyorsun. Dolayısıyla fakirliği biraz daha hallice bir fakirlik halinde donduruyorsun. Sovyetler Birliğinde olan budur.

Tarihe zaman verirsen kapitalizm kuşakları harcayarak toplumu o düzeye getiriyor. Sen gelirsen, kapitalist sınıfın bavullarını toplayıp İsviçre'ye kaçmasını önlemek zorundasın. Bu tabii büyük ölçüde iktidara geliş yolunla da bağlı. İç savaşla gelirsen bunları yapman çok daha zordur, ama olanaksız değildir.

Kapitalist sınıfla uzun bir dönem, iki-üç yıl gibi istekçi sürelerle değil, uzun bir dönem birlikte yaşanacağı yönünde işçi sınıfını eğitmek gereklidir. Onlar ve menajer kadrolar kalmalı ve çalışmalıdırlar. Onlardaki ekonomik yönetim tecrübesi hiçbir şeyle ölçülmez. Bilgisayarı,

aleti neticede para verirsen bulursun ama ötekini bulamazsın. Yabancı sermayeyi de çağırmak lazım.

Bunları anlamadan, sosyalizm Türkiye'nin sorunlarını nasıl çözecek? Demokrasi getireceğiz tamam ama zenginlik yaratmaktan konuşuyoruz. Korkunç finansmandan, teknoloji üretiminden, yüksek nitelikli işgücünden konuşuyoruz. Halkın özverisi bir yere kadar götürüyor. Özveri yapılmadı mı Rusya'da? Ama özveri bir yere dek, sonra insanlar iyi yaşamak istiyorlar. Proletarya diktatörlüğü ne yapacak da Türkiye'yi kalkınmış bir ülke yapacak? Kalkınmadan sosyalizm olmaz.

Sovyetler Birliği dünyanın altıda biriydi. Büyük hatalar yapıldı ama sorunun objektif yanını da unutmamalıyız. Kimse kapitalizmin ajanı değildi Sovyetler Birliğinde. Bunların hiçbirisi başında öyle değildi.

Türkiye'nin sınırlılıkları ise belli. "Şunu yapmıyor burjuvazi, biz yapacağız ve sorunlar bitecek" dediğiniz şeyler neler? Genç zamanlarımızda şöyle diyorduk: "Bir kamulaştıralım o zenginlikleri, tamam." Tamam değil. Paylaştırılan zenginliğin kendini büyüterek yenileyebilmesi gerekir. Sabancı'nın Çukurova'yı bir uçtan bir uca doldurmuş fabrikalarını bugün kamulaştıralım, bak ne oluyor? Çoğu kapanır, camı kırık, kapısı kırık, çocuklar oyun oynar içinde. Ya da, bu kadar abartmalı bir değişim olmasa bile, karlılık yönü kalmaz.

Turizm büyük bir kaynak. Ancak, ülkeyi turizme açabilmek için esnek ve güçlü bir iktidar olmak lazım. Çünkü nereye turist gelirse, orada kapalı devreler iflas eder. Demek ki kapalı devresi olmayan bir düzen kurabilmek zorunludur. Bunların pek çok açmazı var. Kolay değil, kısa çözümleri yok.

1930'larda Stalin, "artık geri dönülmez bir şekilde, sosyalizmin sonul zaferi kazanılmıştır" diyor. Bunu ona söyleten ne? Ülkedeki belli bir endüstrileşme ve belli ölçüde sosyalist üretim ilişkilerini getirme. Köylüleri kırbaçlayarak kollektifleştirme ve endüstri devriminin İngiltere'de yaptığını işçi iktidarı altında o da yarım yamalak yapmak.

Çok büyük bir sorun vardı. Aşılabilir miydi? Lenin aşılabileceğini düşünmeseydi o sözleri yazmazdı. Bu tarihsel açmazın üzerinden, hatta gelişmeyi çabuklaştırarak atlanabileceğini düşünüyordu. Getirdiği program nettir, NEP'tir.

Rusya ve hatta Türkiye gibi ülkelerde sosyalizmi kurabilmek için, "tarihin üzerinden lokomotif gibi geçeriz" tutumunu bırakmaya hazır olmak gereklidir. Ama bunlar işçi sınıfının siyasal, ekonomik, toplumsal etkinliğini artırma sürecinin içine oturmalı ve o yönlerdeki önlemlerle birlikte yürümelidir.

Marks ve Engels, kapitalizmden komünizme geçişin programını *Komünizmin İlkeleri* ve *Manifesto*'da ortaya koymuşlardır. NEP programı ise, sosyalizme geçmeye tam hazır olmayan toplumlar için bu geçişin programıdır. Dikkatle düşünüldüğünde, iki programın da özünde, ana ilkelerde ve yaklaşımda aynı program olduğu görülür. Tabii NEP, süreci çok daha uzun bir döneme yayar.

NEP programının hedeflediği toplumlarda sorun bugün de aynıdır: Kalkınma ve zenginliği yaratma. Kısa erimde devrim yapma şansına sahip tüm ülkelerde aynı açmaz vardır. Bu açmaz belki bugün, Rusya'da olduğundan daha az keskindir ama bunun karşılığında Rusya'nın elindeki büyüklükler de bu ülkelerin elinde yoktur. Dolayısıyla böyle ülkeler için kapitalizmden komünizme geçişin programı NEP programıdır.

Sosyalizm döneminin programı NEP'tir. Bundan önceki düşüncelerimizde "sosyalist üretim tarzına geçmeden önce bir aşama" gibiydi NEP. Öyle mi, yoksa komünizme geçme için mi? Sosyalizm diye ayrı bir üretim tarzı yok ki. Sosyalizm, içinde kapitalist unsurları taşıyan komünizm değil mi? Öyleyse NEP onun ekonomik programıdır. Tabii, NEP'in Rusya somutunu ilgilendiren yanları değil, özü, ruhu, genel yanları.

İşçi sınıfı iktidarı ele aldığı zaman, kapitalistlere esnek davranması zorunludur. Bunun yanında devletleştirmeler de yapacak. Çünkü ekonomiden ve siyasetten bir daha dışlanmak istemiyor. Ortada bir denge tutturma sorunu var. O canından çok sevdiğin çocuk (ülke, ülkenin ekonomisi vb.) kollarında ölmesin diye onu fazla sıkmaman lazım. Bir de çocuğu kimse çalmasın diye bazı önlemler alman lazım. Kapitalistleri razı edelim, "istediğin gibi yaşayacaksın, gel, dün sahip olduğun şu fabrikanın menajeri ol". Bu öneri başka türlü de olabilir. Ekonomik sektöre, güç dengesine, hatta kişisine bakıyor. "Tamam sen işinin sahibisin, devam et, ama şu kurallar altında çalışacaksın". Ya da, "fabrikanı devletleştirmek istiyoruz, kaç para istiyorsun?" Vay, o kadar sömürdüler, bir de parayla mı geri alacağız? Ama sorun, yarınları garanti etmek. Yarını garanti et, paylaşılacak bir zenginlik yarat ülkede. İstersen fabrikayı para vermeden alırsın ama onu daha ileriye götüremeyeceksen bir işe yaramaz.

Bütün bunları "genel" bir kararname çıkararak değil, ekonomideki yerlerine, başındakilerin yaklaşımlarına göre tek tek çözmek gerekir. Eczacıbaşı, Koç giderse çok şey kaybederiz. Sabancı, küçümsenir gibi değil, dünyanın üçüncü büyük tekstil holdingi. Biz hangi göstergede, trafik kazaları dışında, üçüncülüğe çıkmışız? Büyük bir birikim var.

Bu söylediklerim karşısında, "bunlar gereksiz yere çıkmaz ayın son çarşambasına atıyor komünizmi, daha devrimci yöntemler vardır" diyen varsa söylemelidir. Hangi devrimci yöntemle ülkeyi kalkındıracağız, duymak isterim. Ayrıca, bu öneriler komünizmi uzağa atmıyor, o zaten uzakta. Yalnızca, gerçeğe uyarlı bir teorik anlayışa ulaşmaya çağırıyor. Devrim sorununu ise hiç ertelemiyor. Günün görevi *devrimdir.* Çok şey yapılabilir ama tarihin bizden ne beklediğini net olarak bilirsek. Yoksa şarlatanlık ediyoruzdur.

Lenin, "proletarya diktatörlüğü, siyasi kararları işçi sınıfının yönlendirmesidir" diyor. Ne kadar güzel. İktidarı aldıktan sonra, hakikaten proletarya diktatörlüğünü kurabilirsek o zaman yaparız. İşçi sınıfı karar versin. İşçi sınıfı teoriyi bilmiyor, ama hayatı biliyor, sınıf çıkarını biliyor, olurunu biliyor meselenin. Biz, yarım yamalak öğrendiğimiz teoriyle bozuyoruz her şeyi. Teori hayatı izliyor. Teori hayatı anlatıyor. "Proletarya diktatörlüğü parti diktatörlüğü değildir"i unutmazsak, kararları halka aldırtırsak, olur. Demek ki gelişmeyi çabuklaştırmanın yollarını arayıp bulmalıyız.

Buradan, başka söze lüzum kalmadan "sosyalist devrim" tezinin saçmalığı da ortaya çıkıyor. İleri demokratik bir devrim gerekiyor Türkiye'de. Emek-sermaye çelişkisini tam olarak çözecek, sömürüyü tüm olarak yok edecek bir devrim değil. Proletarya erke el koyduğu için sosyalist ruhlu bir devrim ama ekonomik alanda uzun bir geçiş programı gerekiyor.

En sonunda nasıl geldiğine bakıyor çok şey. Nasıl geldiğinin belirleyici bir önemi var. Burjuvazi, görüşlerimizi değiştirmeden legalite içinde mücadele ederek iktidara gelme şansı tanımamakla bizi eziyete, işkenceye, ülkesinden uzakta kalmaya mahkum etmiyor yalnızca. Asıl olarak yaptığı, eğer bu koşullar altında bile biz iktidarı alırsak, ondan sonraki başarı şansımızı minimum bir noktaya mahkum ediyor. Bilerek yapmıyor tabii ama tarihsel olarak öyle. Anladığımız anlamda devrimden, iç savaştan başka bir yol bırakmadığı zaman, iktidara geldikten sonra başarısızlığın için yapabileceği her şeyi de yapmış oluyor. İç savaşla gelmişsin, ortalıkta kan var, sen ondan sonra kimi ikna edeceksin de seninle kalacak? Başta sen ikna etmek istemeyeceksin, sen istesen, o istemeyecek. Dolayısıyla o gelişin getireceği düzenin totaliter bir yana gitmesi kaçınılmaz değil ama kolay.

4.2. Sosyalist Demokrasi Anlayışımız*

Demokrasi yalnızca oy verme, vb., gibi anlaşılamaz. Hele sosyalizmde. demokrasi sürekli bir fikir oluşturma ve karar verme sürecidir. Sürekli bir süreçtir. Altı yılda, beş yılda bir değil. Böyle olduğu için her alanda, her düzeyde geniş tartışma olanağı ister. Tartışma olmadan neye karar vereceksin? Bunsuz demokrasi en iyi biçimiyle olsa olsa burjuvazinin en iyi demokrasisi olan rıza demokrasisi olur. Oysa sosyalizmin gereği yığın demokrasisidir. Aktif demokrasidir.

Bunları akılda tutarak, proletarya demokrasisinin nasıl bir demokrasi olması gerekir? Devrimden sonra nasıl bir yapı kurmak istiyoruz? Burada belirli bir çerçeve koyabiliriz.

Demokrasi programını dört alanda düşünebiliriz. Ayıracağım dört alan her devlette birbirinin içindedir. Sosyalizmde özellikle daha fazla iç içedir, çünkü üretim araçlarının devlet mülkiyetine geçmesiyle tarihte ilk kez emek alanıyla siyaset alanı tam olarak birbirine geçmiştir. Fakat düşünce kolaylığı olsun diye dört alana ayırabiliriz:

1. Devlet aygıtının örgütlenişinde demokrasi.
2. Siyasal sistemin örgütlenişinde demokrasi. (Ne denli ayrılmaz olduğu zaten adlarından belli.)
3. Ekonominin örgütlenişinde demokrasi.
4. Uluslararası ilişkilerin düzenlenişinde demokrasi.

Devlet Aygıtının Örgütlenişinde Demokrasi

Devlet aygıtının örgütlenişinde proletarya diktatörlüğünün kendi yapısına en uygun olan yığın demokrasisi için şunlara sahip olması gerekir.

a) Lenin'in sözleriyle "merkezde proletarya diktatörlüğü, yörelerde özerklik". Bu şu anlama gelir: Ülkenin her yanına söz geçirebilen yetkin merkezi otorite, yerel organlarda, örneğin belediyelerde, vb., ise geniş bir özerklik ve bu özerkliği güvence altına alacak mali kaynak, personel, ekonomik olanak, vb. Yoksa özerklik sözde kalır.

Böyle bir mekanizma kurulması bürokratizme karşı en güçlü savaşım araçlarından biridir. Çünkü en küçük bir konuda bile karar almak için yukarıya başvurmak zorunluluğu ortadan kalkar. Yerel organ kendi kararını verir, geneli ilgilendirir biçimde uygun gelmediği zaman merkezin o kararı değiştirme yetkisi vardır. Fakat bu yukarıdan aşağıya

* R. Yürükoğlu, *Sosyalizm ve Demokrasi*, Ekim 1982.

doğru bir şeydir. Aşağıdan yukarı danışmayı kaldırınca bürokrasiyi önleyen en önemli önlemlerden birini almış olursun. Yığınların devlet çalışmasına, yönetime katılmasına kapıyı açan en büyük olanaklardan biri budur. Bu aynı zamanda proletarya diktatörlüğünün hedefi olan *ucuz, basit, çabuk devleti* sağlamanın yollarından biridir.

b) Tüm devlet görevlilerinin – yalnızca saylavların değil tüm devlet görevlilerinin (yönetim, yargı, eğitim) – seçimle gelmeleri ve seçmenlerin bunları *her an* geri çağırma hakkına sahip olması. (İki yılda bir geri çağırma hakkı, vb., değil, sürekli bir hak olarak.)

Paris Komününün uyguladığı bu önlem, Lenin'in, Marks'ın proletarya diktatörlüğünün vazgeçilmez unsuru olarak saydıkları özelliklerden biridir. Gerçek demokrasinin de vazgeçilmez bir özelliğidir. Belli derecelerde ve rahat dönemlerde emperyalist ülkelerde de buna benzer şeyler uygulanıyor. Ancak hiçbir zaman yukarıda belirttiğimiz tamlık içinde uygulanamamıştır, uygulanamaz.

c) Yine Paris Komünü'nde uygulanan ve Lenin'in, Marks'ın ölçü olarak getirdikleri bir şey: En yüksek devlet memurunun aylığı nitelikli bir işçinin aylığını geçemez. Hala bir uzmanlık dalı olan devlet işlerini yapanların yaşam düzeylerinin işçiden kopmaması, devletin işçiden kopmamasının önemli koşullarından biridir. Ayrıca, "aylık" konusunu sözcük anlamı içinde de anlamamalıyız. Örneğin, Polonya'da radyo ve televizyonun başındaki kişinin devlet parasıyla satın aldığı bir uçağı, bir helikopteri, 4-5 milyon marklık bir yatı ve birkaç özel villası varmış! Paris Komününün bu ilkesini tüm önlemleriyle birlikte düşünmeliyiz.

d) Yargı alanında iki değişiklik yapmak gerekiyor. Birincisi, mahkemelerde halk temsilcilerinin yer alması. Buna *jüri* deniyor. Jürinin görevi suçu ve suçluyu saptamak, yargıcın görevi cezayı kesmek. İkincisi, tüm yargıçların ve savcıların seçimle işbaşına gelmesi ve seçmenlerin her an geri çağırma hakkının olmasıdır. Bunun çeşitli ülkelerde uygulandığını ama savcılar için değil, yargıçlar için varolduğunu sanıyorum.

e) Ordu dağıtılıp yeni halk ordusu kurulduktan sonra, halktan soyutlanmasını, halkın dışında bir güç olmasını önleyecek bir dizi önlem almak gerekiyor. Bunları da Marksist hareketin iktidarı almadan önce kaba hatlarıyla geliştirmesinde büyük yarar vardır. Elini bağlayacak somut "planlarla" değil ama teorik çerçevesiyle geliştirmezse, devrimi yaptıktan sonra ordunun sosyalist toplumdaki konumunu düzenlemede büyük sorunlar doğabilir.

Silah üretimi ve dağıtımı kesinlikle proletaryanın bilgisi ve denetimi altında olmalıdır. Ordu cephaneliklerinin tümü işçi kollektiflerinin bekçiliğine devredilmelidir.

f) Toplumu ilgilendiren önemli konuların, çıkartılan önemli yasaların halk oylamasına (referanduma) sunulması.

g) Devlet işleyişinde açıklık ilkesi. Görüşülecek yasa tasarılarının yayınlanması. Yasama organı oturumlarının radyo, televizyon, gazete yoluyla halka açılması. Her düzeyde devlet organlarının mali hesaplarının halk tarafından ulaşılabilir olması.

Siyasal Sistemin Örgütlenişinde Demokrasi

a) *Çok partili sistemi kabul.* Neden? Bir kez, çeşitli sınıf ve katmanlar olduğundan. Çeşitli sınıf ve katmanlar varsa bunların parti içine sızarak, onun işçi sınıfı partisi olma özelliğini bozarak, bir takım organları ele geçirerek, niyet ne olursa olsun nesnel olarak yıkıcı bir biçimde istekleri ortaya koymaları yerine kendi çıkarlarını ayrı siyasal bir partide ortaya sürmeleri en uygunudur. Lenin, "demokrasi sınıf kavgasını ortadan kaldırmaz, tam tersine demokrasi sınıf kavgasını daha açık, daha geniş, daha kolay hale getirir" diyor. Sınıflar, katmanlar varsa, partilerini kursunlar, işçi sınıfı partisine sızmasınlar. SBKP'nin yönetimine, hatta üye bileşimine baktığımız zaman çoğunluğu işçi sınıfı oluşturmuyor. Böyle olmasın. Çeşitli sınıf ve katmanlar var olduğu için çok partili sistemi kabul etmede büyük yarar vardır.

İkincisi, aynı sınıf içinde de mutlaka farklı yaklaşımlar olacaktır. Aynı sınıftanım diye bir başkasıyla aynı düşünmek zorunda değilim. Evet, her durumda doğru tektir. Ama o doğruyu herkes bulmayabilir. Farklı görüşler aynı parti içinde kalmayı engelleyecek denli derin bir ayrılığa gidebilir.

Üçüncüsü, işçi sınıfının ve emekçi halkın çıkarlarını en tutarlı biçimde komünist partisinin savunduğunu bildiğimize göre başka partilerin varlığından neden korkacağız?

Daha sayılabilir. Hepsi çok partililiği kabul noktasına bağlanıyor. Çok partililiği kabul, sınıf savaşını daha açık, daha namuslu, daha geniş yapar. Yığınları daha fazla bu savaşa katar. Ve partiyi deforme etme yönündeki köylü ve aydın etkisini kaldırır.

Sovyetler Birliğindeki tek parti sistemi, sosyalizmin zorunlu bir özelliği değildir. O sisteme koşulların dayatmasıyla varıldı. Oysa Lenin, ilkesel düzeyde çok partililiği kabul etmiştir. 1917-18 yıllarında yazdığı çok yazı buna örnek gösterilebilir.

b) Çok partililiğin doğal sonuçları: Devletimizin anayasası şunları garanti altına almak zorundadır.

i) Komünist partisinin programını kabul etme gereği olmadan, parti kurabilme özgürlüğü. Sosyalist ülkelerde, komünist partisinin programını kabul zorunluluğu koşuluyordu. Sonra da farklı partiler var deniyordu. Öylesi, farklı parti değil, komünist partisinin transmisyon kayışı olur. Çok partililiği kabul ediyorsan, komünist partisinin programını kabul koşulu koyamazsın.

ii) Dolayısıyla, proletarya devletinin *demokratik düzenine karşı çıkmayan* tüm partilere özgürlük. İşçilerin ve emekçilerin çıkarını en iyi komünizm savunur diyorsak ve bunları sağlama yoluna girmişsek, insanların yanlışın peşinden gideceğini düşünmek için onları çok hor görmek gerekir. Proletarya devletinin demokratik düzenine karşı çıkmadıkça isteyen istediğini kursun. Bunlar Komünist Partisinin halkın gönlünü kazanma zorunluluğunu canlı tutar. Bir tehdit varsa, o parti hayallerle uğraşmaz, pisliklere dalamaz. Sürekli olarak işçi sınıfının nabzını elinde tutmak, çoğunluğunu korumak zorundadır. Bu da onun halktan kopmasını önleyen en önemli unsur olacaktır.

iii) Her partiye toplumda sağladığı destek oranında basında, televizyonda yer. Bunlarsız da parti kurma özgürlüğünün anlamı yoktur.

iv) Halkın iradesine tam saygı. Bu şu anlama gelir: Seçimler yapılacak. Seçimleri kaybedersen gideceksin. Başka türlüsü mantıksızdır. Temsilcisi olduğu sınıf devlete sahip olduğu, üretim araçlarını toplumsallaştırdığı, sömürüyü ortadan kaldırdığı, sürekli olarak ilerlediği halde, halkın çoğunluğunun desteğini kaybetmiş bir parti çok beceriksiz bir partidir. Böyle bir parti, çadır bile kuramaz. Öyleyse seçimi kaybedince çekilsin daha iyi. Başkacası iki yüzlülük olur. Halkın iradesine saygı zorunluktur. Devrime dek halkın gönlünü kazanmak için tüm çabanı harca, devrimi yaptıktan sonra halk ne isterse istesin yerinden oynama. Böyle şey olmaz.

Çeşitli partilerin işçi-köylü ve asker sovyetlerinde temsil edildiği 1918 yılı başında bu *çok partili sovyet sisteminin* üstünlüğünü savunurken Lenin şöyle demektedir: "Emekçi halk partisinden hoşnut olmazsa

başka delegeler seçebilir, *iktidarı bir başka partiye devredebilir* ve hükümeti devrimsiz değiştirebilir."[41]

c) Seçim sistemi: Seçim sistemi nasıl olmalıdır? Lenin'in "bu olmazsa demokrasi olmaz" dediği bir şey var. Tek dereceli seçim. Lenin, "tek dereceli seçimle seçilmemiş komiteler demokratik komiteler değildir" diyor.

Eşit ve genel oy hakkı (mahpuslar dahil) ve parti sistemine dayalı nispi temsil.

Seçim sisteminde mutlaka olması gereken bir başka şey de gizli oylama, açık sayımdır.

Seçim sisteminde *tüm* kişi ve örgütler mutlaka doğrudan aday gösterme hakkına sahip olmalıdır. Hatta, liste dışı insanlara oy verilebilmeli, herkes istediği adayı hiçbir şey demeden, hiçbir yerde de adı olmadan gidip sandığa atabilmelidir.

Seçim sisteminin mutlaka olması gereken bir başka yönü de geri çağırma hakkıdır. Seçimler dört yılda bir yapılıyorsa, iki yılda bir gözden geçirip, kimler iyi çalışmamışsa bunları geri çekme biçiminde değil, seçmen çoğunluğunun belli bir yüzdesi ne zaman geri çekmek isterse, o zaman geri çekebilmelidir.

d) Sivil (*civic*) toplumun (bunun tam karşılığı "vatandaşa ait", "halka ait" demek) gelişmesi için somut özendiriciler. Örneğin, derneklere devletin mali yardım yapması, toplantı yeri, yayın olanağı sağlaması, vb.

e) Demokrasi sürekli bir karar alma demekse, toplumda her konuda serbest tartışmaya olanak tanımak, azınlık görüşlerin çoğunluk haline gelebilmesinin de olanaklarını yaratmak için, belli oranda destekçi bulmuş her görüşe devlet basımevlerinde görüşlerini basma ve yayma hakkı tanınmalıdır.

Diyelim birisi bir kitap yazdı. Beş yıllık planda yok. Belki kimsenin de hoşuna gitmeyecek. Ama adam yazdı. Şimdi bunu nerede bastırsın? Hele "ters" görüşler taşıyorsa sosyalist ülkede hiçbir yerde bastıramaz. Böyle olursa her şey donuklaşır, hiçbir şey ilerleyemez. Kimsenin bir şey yapmaya isteği kalmaz. O zaman, diyelim ki on bin kişi bu kitabın basılmasını uygun görüyorsa, kitap devlet basımevinde basılacak. O on bin kişinin, kitabın içindeki görüşlerle uyuşması da gerekmez. Fikirleri benimsendiği için ya da yalnızca tartışılsın diye belli bir destek sağlayabilmiş her görüşe devlet basımevlerinde görüşlerini basma ve yayma hakkı sağlanmalıdır.

[41] *LTY*, C. 26, s. 498. (abç)

f) Toplumsal ve siyasal yaşamda, açıklık ilkesinin garanti altına alınması. Açıklık ilkesinin uygulanması bürokrasiyi dizginler. Bürokrasi daima karanlıklarda, kapı arkalarında iş görür. Açıklık, halkın sorumluluk üstlenmesinin, girişimini arttırmasının yolunu açar. Halk sorunları, dertleri bilmezse, bunların çözümü için seferber olmaz.

g) Kişi ve konut dokunulmazlığı, özel yaşamın özelliği güvence altına alınmalıdır.

h) Ölüm cezasının ve insan onuruyla bağdaşmayan tüm cezaların kaldırılması, işkencenin yasaklanması. (Psikiyatrik hastane cezası, vb.) Lenin çok yerde söylüyor, "biz karşı-devrimciyi öldürürüz ama işkence etmeyiz". Üstelik çıplak diktatörlük dönemi için konuşuyor. Biz ise zaten o çıplak diktatörlük dönemi dışında konuşuyoruz. Proletarya diktatörlüğünün demokrasisini konuşuyoruz. İdam, işkence, eziyet insanlık onuruna yakışmaz, yapanı küçültür.

i) *Düşünce ve söz özgürlüğü*: Düşündüğünü söyleyemedikten sonra bu nasıl bir düşünce özgürlüğüdür? Biz düşünce, söz ve toplanma özgürlüğünü birlikte savunuyoruz.

Bunlarla bağlı olarak kişisel ve kurumsal dinsel inanç ve ibadet özgürlüğünü savunuyoruz. Kişi olarak herhangi biri dine inanabilir ve ibadet edebilir. Kurum olarak din cemiyeti de kurar, kilise de kurar. Bu taktik bir gerekçeyle böyle değildir. Bunun altında derin bir felsefi neden yatıyor. Engels'in deyimiyle "ateizm zorunlu bir inanç maddesi yapılamaz". Kendisi inançsızlıktır.

Allaha inanmamayı bir yere yazmak, "inanmak gerekir" diye yazmak gibi bir şey olur. Ancak komünist partisi dinlerle savaşacaktır. Din halkın afyonudur. Ama şimdi komünist partisini değil, devleti konuşuyoruz. Devlet dine karşı bir kısıtlama getiremez.

j) Ülke içinde gezi ve yerleşme özgürlüğü ve yurt dışına gezi özgürlüğü.

k) Ulusların kendi yazgılarını belirleme hakkına saygı: Bu da toplumun demokratikleşmesi için zorunlu maddelerden biridir.

l) Herkese silah taşıma hakkı. Bu hakkın, halkın toplumdaki örgütlü silahlı güçlerle baş edebilecek biçimde ve çağdaş teknoloji dikkate alınarak örgütlenmesi. Örneğin, *işçi kollektiflerinin* tahrip gücü yüksek modern silahlara sahip olması.

Ekonominin Örgütlenişinde Demokrasi

a) İşyeri demokrasisi: Tüm işyerlerinde işçilerin ve işçi kollektiflerinin yönetime ve denetime katılması. Menajerleri kim seçecek?

Mutlaka iki taraflı işleyişler koymak gerekiyor. Merkezin haklarını güvence altında tutmak, öte yanda menajerin altında çalışacak insanların iradesini genişletmek gerekiyor. İşyeri demokrasisi, sosyalizmin demokratikliğinin önemli kaynaklarından biridir. Fabrikada ya da işyerinde fiilen çalışanların alınan kararlar üzerinde denetimi yoksa, devlette de demokrasiden söz etmeye olanak yoktur.

b) Sendikaların, ekonominin örgütlenmesi ve denetimindeki yetki ve sorumluluklarının giderek artmasını güvence altına almak. Bunun da somut yollarının geliştirilmesi gerekecek. Sosyalizm komünizmin üst aşamasına uzanan sürekli bir devrimci *dönüşüm* dönemidir. Durağan bir aşama değil, daima akışkan bir süreçtir. Ekonominin gelişmesine göre üstyapısını bilinçli olarak değiştirmek zorunda olduğumuz, işçi sınıfının, çoğunluğun iradesini, sendikaların, yığın örgütlerinin, sivil toplumun yetkilerini her dakika geliştirmek zorunda olduğumuz bir aşamadır.

c) Toplu sözleşme, grev ve genel grev haklarının güvence altına alınması. Sosyalizmde işçi sınıfının kendi devletine karşı grev yapması ters bir durumdur. Ama böyle durumlar çıkabilir. Öyle dönemler ya da durumlar olabilir ki, grev proletarya diktatörlüğünü kurtarabilir. Yine öyle durumlar olabilir ki, Polonya'da olduğu gibi, zararlı sonuçlara gitmeye başlayabilir. Ne var ki, işçi sınıfının bu en doğal hakkı hiçbir zaman elinden alınamaz.

d) Ekonominin durumu hakkında kapsamlı istatistiklerin yayınlanması.

Uluslararası İlişkilerin Düzenlenmesinde Demokrasi

a) Halkın egemenliğini, iradesini yok eden ya da sınırlayan tüm uluslararası antlaşmaların yırtılması, bu nitelikteki örgütlerden çıkılması.

b) Devrimden sonra, işçi sınıfının ve halkın yararına imzalanacak anlaşmaların, girilecek örgütlenmelerin halk oyuna sunularak bağlayıcılık kazanması ve belli aralarla yeniden halk oyuna sunulması. Dolayısıyla "gizli" anlaşmaların olmaması.

Bu hakkı verdiğin zaman halkın enternasyonalizmini de geliştirmek zorundasın. Halkı enternasyonalist bir ruhta eğitmiyorsan, her şeye dar ulusçu sınırlar içinde bakacaktır.

Anlatılanların Genel Çerçevesi

Buraya dek değindiğimiz koşulların tümü yalnızca genel bir anlayışı belirlemek içindir. Çok daha somutlanabilir. Bu çerçeve, *anayasadır* ve genel düzeyde ele alınmıştır. Çünkü, bugün bize adım attıracak nokta bu anayasanın temel çerçevesidir.

Devlet aygıtının örgütlenişine ilişkin önlemleri birlikte düşündüğümüz zaman, bunların hepsi bir yönü gösterir: Devlet aygıtının çeşitli alanları uzmanlık dalı olduğuna göre, başta burjuva aydınlarını kullanmak durumundayız. Sonra işçi sınıfından bunları yapabilecek insanları yetiştirip, onlara devredeceğiz. İşçi ve köylünün içinden çıkan, dolayısıyla onların durumundan daha iyi anlayan bu yeni kesim, artık aydınlar–bürokrasi denen, işçi ve köylünün *dışında* bir kesim oluştururlar. Dolayısıyla tüm önlemler devlet işleyişine işçi sınıfının ve çoğunluğun iradesini ne denli sızabilirse o denli sızdırmayı amaçlıyor. Tüm önlemler bürokrasiye karşı savaş, devletin halkın dışında bir güç olmasını önlemek için savaş anlamını taşıyor.

Siyasal sistemin örgütlenişinde sayılan birinci, ikinci ve üçüncü maddelerin altında sosyalizmde devlet–parti ilişkisini düzenleme çabası yatıyor. Bunlar özdeş şeyler değildir. Partiler devletin izleyeceği siyaseti belirler. Devlet kendisi uygular. Devlet katlarındaki partililer parti üyesi olarak bu işleyişi kolaylaştırır, çabuklaştırır, yaşama daha tam, daha etkin geçmesini sağlarlar.

Komünist partisinin sosyalist toplumdaki yönetici rolü de esas olarak bu anlama gelmektedir. Parti proletarya devleti altında egemenliğin, iktidarın ruhudur. Proletarya diktatörlüğünün lider gücüdür ama devletin kendisi değildir, devlet değildir. Devletle parti özdeş değildir. Öte yanda, komünist partisi işçi sınıfının kendisi de değildir.

Toplumun demokratikleşmesi ve devleti giderek daha etkin denetleyebilmesi, giderek devlet görevlerinin daha geniş bölümünü üstlenebilmesi için de birtakım önlemler gereklidir. Siyasal sistemin örgütlenişi bölümünde üçüncü maddenin ardından gelen maddeler de asıl olarak bunu sağlamayı amaçlamaktadır.

Burada saydığımız ve aslında çok daha geliştirilebilecek demokratik hakların kendileri, günlük işleyişlerde aşılması gereken güçlükler yaratmaktadır. Bunun bilincindeyiz. Ama bunlar adım adım aşılacak güçlüklerdir. Bunlar, büyük güçlüklerin gelmesini önleyecek en sağlam güvencelerdir. Birdenbire tüm sistemin alabora olmasını engelleyen en önemli güvenceler, bu kendi ellerimizle yaratacağımız küçük küçük

engellerdir. Bu küçük engellere saygı duydukça o büyük, yıkıcı engelle karşılaşma olasılığı azalacaktır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, proletarya diktatörlüğü kendine en uygun devlet biçimi olan aktif yığın demokrasisine ancak bu saydığımız koşullar sağlandığında sahip olabilir. Ve ancak böyle aktif yığın demokrasisine sahip olursa komünizmin üst aşamasına doğru ilerleyebilir. Çünkü devletin sınıf egemenliği sorunu, devletin yönetilmesi sorunuyla karıştırılmamalıdır. Lenin "sınıfın yönetici sınıf durumuna gelmesi onun derhal yönetebilir duruma gelmesi anlamına gelmez"[42] diyor. Komünizme devrimci dönüşüm aşamasının önemli bir çelişkisi budur. İşçi sınıfı yönetici sınıftır, fakat yönetmeye hazır değildir. Onun adına yönetmesi gereken birtakım insanları kabul etmek zorundadır. Bunları ne derece denetleyebildiği sorusunun yanıtı onun komünizme ne denli ilerleyeceğini belirleyecektir. Bunları ne derece avcunda tutabildiği de demokrasinin ne denli uygulandığıyla eş anlamlıdır.

> "Demokrasi, proletarya diktatörlüğünün tam da varoluşunun koşuludur, onun yaşamının özüdür. Demokrasi, diktatörlük ilkesinin bürokrasi tarafından çarpıtılmasını önlemeye yarar ve devlet gücünün hiçbir zaman, işçi sınıfının ve onun bağlaşıkları olan emekçi halkın hem günlük hem de uzun erimli çıkarlarını bir an olsun gözden kaçırmamasını sağlar. Sosyalist demokrasi proletarya diktatörlüğünün karşısına dikilmez ve onun yerine geçmesi diye bir sorun yoktur."[43]

Bir Daha Demokrasi Kavgasının Önemi Üzerine

Buraya dek kaba hatlarıyla, Türkiye'de işçi sınıfı devletinin getireceği demokrasiyi anlatmaya çalıştık. Bu söylenenler, proleter demokrasisinin en üst sınırı da değildir. O sınır, sistemin oturması ve gelişmesi oranında genişleyecektir.

Ne var ki, proleter demokrasisinin bu düzeyi bile hiçbir burjuva devletinin, en rahat döneminde verememiş ve *hiçbir zaman* veremeyecek olduğu bir düzeydir. Çünkü demokrasi gerçek olmaya, halkın iradesini süregen biçimde yansıtmaya yöneldikçe kapitalist sistemin temelini dinamitlemeye başlar. Bu nedenle, *çağımızda demokrasinin tek ve gerçek sahibi işçi sınıfıdır.*

---

[42] *LTY*, C. 30, s. 457.

[43] Bela Biszku, *Sosyalist Kuruculuk Döneminde Devlet Gücünün Rolü*, Corvina Press, Budapeşte, 1978.

Kapitalist ülkelerde üretim ilişkileri üretim güçlerinin gelişmesini engellemektedir. Bu ülkelerde üretim güçlerinin gelişebileceği sınır, sosyalizm altında yapabileceğiyle karşılaştırıldığında çok gerilerde kalır. Sosyalizmde gelişmenin sınırı yoktur. Üretimin toplumsallığı ile mülkiyetin özelliğinin uyuşmazlığı kapitalizmi patlatıp yok edecektir. Bilimsel–teknolojik devrim, kapitalizmin yetmezliğini iyice azdırmaktadır. Bugünkü bilimsel ve teknolojik gelişme ve üretimin toplumsallaşması düzeyinde, giderek daha demokratik bir ekonomik ve toplumsal işleyiş getirmeden *üretimi sürdürmek olanaksızlaşmaktadır.*

Buradan öldürücü bir çelişki doğmaktadır. Bir yanda, bilimsel-teknolojik gelişme temelinde ekonomik ve toplumsal yaşam giderek daha fazla demokratikleşmeyi zorunlu tutuyor. Öte yanda gerçek demokrasi kapitalizmde uygulanamaz. Bir yerden sonra kapitalizmi reddeder. Bu nedenle, kapitalist, özellikle ileri kapitalist ülkelerde demokrasi kavgası işçi sınıfının sosyalizm kavgasının can alıcı bir parçasıdır.

Bize gelince, söylemekten ne çekinelim, Türkiye toplumu geri kalmış, hoşgörüsü eksik, ödünsüz, barbar tarihinin baskısından kurtulamamış bir toplumdur. Belki belli bir süre çizmeye çalıştığım çerçeve uygulanamayacaktır, ya da ancak belli oranda uygulanabilecektir. Biz, proletarya diktatörlüğünün istediği demokrasi budur diyoruz. Ulaşmak istediğimiz budur. Programımızda bunlar yer alacaktır. Engel olunmuyorsa kuracağımız da budur.

Bunların Türkiye'de ne denli uygulanabileceği bugünden belli olmasa da bu, komünist hareketin bugüne dek çeşitli nedenlerle eksik bıraktığı bir yönü doldurmamıza engel değildir. Sosyalizmle demokrasiden ne anladığımızı ortaya koymaya engel değildir. Devrim sonrasını bir yana bırakalım, *devrimi yapmak istiyorsak* bunu koymak zorundayız. Dünya gelişmesi öyle bir noktaya geldi ki, sosyalizm ile demokrasi arasındaki çeşitli somut örneklerinde var olan ayrılıkları açıklamazsak, devrimci Marksistlerin demokrasiyi gerçekten savunan tek güç olduğunu ortaya koymazsak, devrimi *biz* yapamayız. Bu sorun Avrupa'da daha şiddetlidir. Orada bunu çözemedikleri sürece komünizm tehlikededir. Ama Türkiye de Avrupa'nın çok dışında değildir. Üstelik gelişmesi Sovyetler Birliğinin o günkü gelişmesiyle kıyaslanamayacak denli ileri bir düzeydedir.

Türkiye'de gerçekten zorlu bir demokrasi kavgasına girmek zorundayız. Bizim kavgamız devrimi yapana kadarla sınırlı değildir. Asıl olarak devrimden sonra ne yapacağımızı söylememiz gerekiyor. Demokrasi ile sosyalizm arasında somut örneklerle belirmiş olan ayrımı temizlemeden Türkiye'de demokrasi sorununa gelemeyiz.

Demokrasinin sosyalizm için neden can alıcı öneme sahip olduğunu, demokrasinin sosyalizmin komünizme yürümesi için zorunlu koşul olduğunu saflarımıza kavratmak zorundayız. Bunu küçümsüyorsak komünist olamayız. Demokrasiyi küçümsemeyi bilincimizde kesinlikle yasaklamak gerekiyor ki, Türkiye'de demokrasi sorununu tartışırken dudak bükme olmasın. Sözcüğün tarihsel anlamını kavrayarak konuşalım. Bu bugün halkın gönlünü kazanmak için, yarın komünizme yürüyebilmek için gereklidir.

Saflarımızda demokrasiyi küçümseyen eğilimler az değildir. Hatta bir yoldaşın demokrasi kavgası üzerine konuşurken şöyle bir şey dediğini hatırlıyorum: "Evet bugün devrimci durum yok, işsiz kalmayalım, demokrasi kavgası verelim." Demokrasiye böyle küfürle yanaşmak, onu burjuvazinin cebine koymak olur.

Sosyalizmle demokrasi arasındaki *sahte ayrılık* yalnız o yoldaşın kafasında olan bir anlayış değildir. O yoldaş bunu sosyalizmi benimseyerek söylüyor. Milyonlarca insan ise demokrasiyi benimseyerek söylüyor. Sosyalizmde demokrasi yok, ben bunu istemiyorum diyor. Bunu temizlemek gerekiyor, yoksa komünistlerin öncülüğünde devrim yapmaya olanak yoktur.

Farklı partilere izin vermek gerekiyor, seçimlerde kim kazanırsa, iktidarı ona devretmek de gerekiyor. Bir yere dek halkın iradesini kabul edip, bir yerden sonrasını kabul etmemek ikiyüzlülüktür. Bu ikiyüzlülüğü yapıp yapmamak herkesin kendi sorunudur. Bizim bir hareket olarak böyle bir sorunumuz yoktur.

Halkın önüne doğru biçimde çeşitli platformları serip seç dediğinde, hem de burjuvazinin namussuzluklarından arınmış bir düzende yanlışı seçeceğini düşünüyorsan, bu felsefi olarak ters bir şeydir. O zaman *onun adına* komünizmi kuracağını sanıyorsundur.

Biz şunu da söylüyoruz: Seçimleri kaybetmeyeceğiz. Kendi devletinde seçimleri kaybedecek partiye lanet olsun. Böyle bir partiyle hiçbir şey yapılamaz. Yalnızca çöküşü geciktirir, dünya işçilerine en kötü örnek olur.

Ayrıca, bu sorunu çeşitli konularda söylediklerimizi birleştirerek düşünmek gerekiyor. Komünizmin üst aşamasına geçildiği ana dek olan sosyalizm dedikleri aşamada sınıflar vardır. Sınıflar ve sınıf kavgası var ise ve sen demokratik olanakları sağlamıyorsan, sınıf kavgası var olan örgütler içinde geçecektir. Siyasal olarak var olan örgüt komünist partisidir. Sosyalizmi kuralım derken komünist partisini dejenere edebiliriz. Marksizm–Leninizme, tümüyle aykırı bir anlayışla, sözümona sosyalizmi kurtaracağız. "Halk anlamaz, halk geri, sömürücülere izin mi vereceğiz"

gibi laflar arasında yaptığımız, komünist partisini dejenere etmek olur. Sınıflar varsa, sınıf kavgası varsa, bu mutlaka siyasal arenaya yansıyacaktır. Tek bir parti varsa ve o da komünist partisiyse, tüm farklı görüşler, sınıflar kavgası onun içine dalacaktır.

İşçi sınıfının birkaç tane partisi olamaz mı? Tabii ki olur. İşçi sınıfının gerçek partisi tektir, komünist partisidir, ama bu başka bir anlamdadır. *Komünist Manifesto*, işçi sınıfının çeşitli partilerini sayar. Ama işçi sınıfının tümünün uzun erimli çıkarlarını anlatan tek parti vardır, o da komünist partisidir der. Burjuva toplumunda da çeşitli partiler var. Sosyalizmdeki çatışmalar, o çeşit antagonist çatışmalar değil, ama mutlaka çıkar farkları da olacaktır. Aynı sınıfın içinde de olacaktır. Hele sosyalizm ilerledikçe, işçi sınıfı giderek toplumun öteki kesimlerini içine almaya başladıkça, mesleksel ayrımlar daha fazla önem kazanacaktır. Bunlara dayalı olabilir, olmayabilir, yalnızca ideolojik planda olabilir, farklı partiler olacaktır. Amerika'da ya da İngiltere'de bir burjuva partisi gidiyor, öteki geliyor diye burjuva diktatörlüğü yıkılıyor mu?

Bunları hayal sanmayalım. Bunları hayal sanmak, sosyalizmin bugünkü geri kalmışlığına teslim olmak demektir. Bu dünya neler görecek. En ileri demokrasiyi de sosyalizmi de görecek.

Biz demokrasiye samimi olarak inanalım, onu aşağılamayalım, onun sürekli geliştirilmek zorunda olan bir şey olduğunu, komünistliğimizin ayrılmaz bir parçası olduğunu iyice içimize yerleştirelim. Yalnızca bu anlayış bile iktidara geldiğimiz zaman yapacağımız bir sürü şeyi belirler.

4.3. Burjuva Demokrasisi Nedir Ne Değildir*

Birincisi, feodal güçlere karşı yanına aldığı proletaryayı sınırlama zorunluluğudur. Kapitalizm feodalitenin serfini özgürleştirir, ama bu hakları bir noktada sınırlamazsa kapitalizm yaşayamaz. Kapitalizmin bu tarihsel açmazını iyi anlamak, burjuva demokrasinin tarihsel sınırlılığını daha iyi kavramaya ve bir takım hayaller besleyenlere karşı daha iyi savaşmaya götürür.

İkincisi asıl olarak proletaryayı sınırlama zorunluluğundan doğan bir durumdur. Savaşıp iradesi altına aldığı feodallerle bağlaşıklık kurma zorunluluğu.

* R. Yürükoğlu, *İşçinin Sesi*, Sayı 299, 3 Şubat 1986

Burjuva toplumunun, oluşmaya başlamasıyla birlikte çözmek zorunda kaldığı bu üç tarihsel sorunu sıralarsak:

1. Kapitalizmin işleyebilmek için yasallığa, demokrasiye gereksinimi vardır.
2. Kapitalizmin ayakta kalabilmek için proletaryanın haklarını sınırlamaya gereksinimi vardır.
3. Bu nedenle de, kapitalizmin yıktığı toplumla uzlaşmaya, feodallerle bağlaşıklığa gereksinimi vardır.

Burjuva demokrasisi geldiği anda bu üç tarihsel sorunu çözmek zorundadır. Bunların birlikte "çözümü", demokrasinin nesnel olarak baştan güdük, sınıfsal (burjuva) olmasını dayatır.

Burjuva demokrasisi kapitalizmin olağan üstyapısıdır ama bu üç sorunu çözüş süreci içinde somut farklılıklara bağlı olarak ortaya çeşitli bileşimler, yapılar çıkabilmiştir. Yine de, burjuva olağan üstyapılarının ortak bir yönü vardır: Belli bir hukuk anlayışı. Tüm çeşitliliği içinde burjuva demokrasisi bu anlamda feodalizmden temelden ileridir. En az gelişmiş ülkedeki en güdük parlamenter düzende bile bu farkı bulmak olanaklıdır. Yakına inip bakıldığında demokratiklikle ilgisi olmayan pek çok düzen, yukarıdan tarihsel bakınca burjuva demokrasisi çerçevesine oturur.

Bugün en demokratik kapitalist ülkeye yakından bakılsa, burjuva "demokrasi"sinin ne olduğunu anlamaya yetecek çok şey bulunur. Ne var ki, burjuvazi gerçekten usta bir sınıftır, "bu gözle" baktırmıyor, koşullandırıyor. Demokrasi dendiği zaman en başta devletin işleyişine bakmak gerekir. Nasıl bir devlet, nasıl kuruluyor, nasıl işliyor? Toplumla devlet arasındaki ilişkiler, vb. Bunlara baksalar, burjuva demokrasisini çok yükseklerde tutanların dünyada burjuva demokrasisi bulamaması gerekir.

Örneğin, İngiltere'de dört güvenlik örgütünün devlet bütçesi içinde dev bir payı vardır. Bu korkunç payın üzerinde en ufak bir denetim olanağı yoktur. Güvenlik harcamalarının gerçek bütçesi parlamentodan geçmemektedir. Toplumsal yaşamın her yanında kısıntı yapılırken bu alana ayrılan para genellikle artar. Bu paranın bir bölümü Savunma Bakanlığı bütçesinden belirsiz bir kalemden, bir bölümü başka yerlerden aktarılır. Demokrasi nerede? Bırakın İngiltere toplumunu, tüm dünyayı etkileyecek denli güçlü aygıtların ne mali, ne örgütsel denetimi, "her şeyin üstündeki" yasama organından geçmemektedir.

Peki, devletin öteki kilit aygıtları nasıl kuruluyor, nasıl çalışıyor? En tepeden emirle. Halkın hiçbir denetimi yoktur. Ordu devletin dünyayı teslim almış parçasıdır. Hangi yasama organında denetlenebiliyor?

Bir örnek de Amerika'dan verelim. Hatırlanacağı gibi, Amerika'da Vietnam Savaşı uzun zaman Senato'dan da, halktan da gizlendi. Vietnam'da Amerikan ordusu savaşmıyordu!

Bunlara bakanlar, dünyada demokrasi olmadığı sonucuna varabilirler. İşin hoş yanı, doğru da bir sonuca varmış olurlar, çünkü en ileri burjuva demokrasisi bile sınırlı bir demokrasidir.

Her altyapının, kendine uyarlı bir üstyapı yaratacağı Marksizmin ABC'sidir. Fakat bu üstyapı içinde çeşit çeşit farklılıkların olacağı da Marksizmin ABC'sidir. Burjuva demokrasisi ülkelerin somut koşullarına göre en geri olandan en az güdüğe dek bir yelpaze içinde sıralanır. Ülkelerin somut durumuna inince, Batıdaki bir takım hakların bu ülkelerde olmayışı önem taşır, bir savaşım odağıdır. Fakat bu, burjuva demokrasisinin hiçbir zaman, hiçbir yerde gerçek bir demokrasi olamayacağı gerçeğini değiştirmez. En ileri burjuva demokrasisi de, burjuvaya demokrasi, işçiye diktatörlüktür.

Ancak bu genel çerçeveyi koyduktan sonra ülkeler arası farkların önemine sıra gelir. Ekonomik–toplumsal bunalım içindeki ülkelerde burjuva demokrasisinin temelleri konusu ancak o zaman konuşulabilir.

Doğal Üstyapı–Olağanüstü Devlet

Kapitalizmin doğal üstyapısı burjuva demokrasisidir demek, bu doğal üstyapının dışında başka yapıların olmayacağı anlamına gelmez. Her zaman doğal ve genelin içinde, ayrıcalar ortaya çıkabilir. Yalnız, bunlar uzun erimli ve kalıcı olamaz. Tüm çıplak diktatörlüklerin durumu böyledir.

Genel olarak kapitalizme en uyarlı üstyapı burjuva demokrasisidir, ama olağanüstü dönemlerde farklı devlet biçimleri (çıplak diktatörlükler) ortaya çıkabilir dedikten sonra da önümüze gelen ve Batı burjuva demokrasisinden farklı gözüken her devlet biçimini çabukça bu ayrıcalar arasına atmamak gerekir. Bu çeşit devletlerin bir bölümü yine burjuva demokrasisi sepetine girecektir. Bu nedenle, ele alınan ülkede iktidar ilişkisinin nereden geçtiğine dikkatle bakmak gerekir.

Çıplak diktatörlükle burjuva demokrasisi arasındaki fark nerededir? Bu soru çeşitli açılardan yanıtlanabilir. *Faşizmin Çözülüşü* kitabında, o çerçeve için gerekli açıdan yanıtlamıştık. Yasama-yürütme-yargı arasındaki ilişkiler, siyasal partiler, seçimler ve anayasa gibi. Bu ölçütlerin hepsi son çözümlemede iktidar ilişkisinin geçtiği çizgiyi

belirlemek anlamını taşır. Başka yaklaşımlarla da bu çizgi ortaya çıkartılabilir. Kapitalizmde demokrasi ile çıplak diktatörlük arasındaki genel geçerli anahtarları bulmak sorunudur. Tek bir ülkede, demokrasi ile diktatörlüğü ayıran çizgiyi bulmak oldukça kolaydır. Bu çizgiyi başka bir ülkede belki başka bir yerde buluruz. Fakat ancak çok sayıda ülke ele alınıp sonuçlar çıkarıldığında bir genelleme yapılabilir.

Az Ve Orta Gelişmiş Ülkelerde Demokrasi

Kapitalizmin ilk dönemlerinde burjuvazinin üç tarihsel sorunla karşılaşmış olduğunu belirtmiştik. Şimdi bu üç sorun açısından az gelişmiş ülkelerin durumuna bakalım.

1. Kapitalizmin işleyebilmesi için özgür kölelere, mülkiyetin dokunulmazlığına, sermayenin akışkanlığı önündeki duvarların kalkmasına, serbest ticarete vb. gerek vardır. Söz konusu ülke gelişmiş ya da az gelişmiş olsun, bu gereksinim değişmez. Kapitalizmin yürümesi için eski topluma oranla liberalleşme ve demokratikleşme az gelişmiş ülkeler için de zorunludur. Köleyle fabrika işlemez.

2. Az gelişmiş ülkelerde de, burjuva diktatörlüğünü tehlikeye sokmayacak bir demokrasi için proletaryayı sınırlama gereksinimi vardır. Hatta bu gereksinim Batıda o dönemlerde olduğundan çok daha şiddetlidir. Çok yönlü bunalım, getirilebilecek demokrasiyi iyice güdükleştirir.

3. Feodallerle bağlaşıklık. Bugünün az ve orta gelişmiş ülkelerinde bunun yerini asıl olarak emperyalizmle bağlaşıklık zorunluluğu almıştır. Sistemin yaşayabilmesi, emekçi sınıfların sınırlanabilmesi üretimin yürüyebilmesi için.

Görülüyor ki, burjuva düzeninin olanaklarını belirleyen üç temel sorun açısından fazla bir değişiklik yoktur. Burjuva demokrasisinin olası düzeyi yine bu üç tarihsel sorunun optimal çözümünde yatmaktadır.

Öyleyse günümüzün getirdiği asıl büyük değişiklik neresidir? Büyük değişiklik, bu üç sorunun bu ülkelerde aşılmaz bir ekonomik bunalım ve emperyalizme bağımlılık içinde ortaya çıkmasındadır. Dolayısıyla sorunların çözümü iyice zorlaşmaktadır. Sorunların birinde yapılacak ufak bir ilerleme, öteki yanlarda büyük kaynamalar getirmektedir.

Sonuç olarak bu tarihsel üç sorun, az gelişmiş ülkelerde kapitalizmin üstyapısal açmazını belirlemektedir diyebiliriz.

Kapitalizmin ilk gelişme döneminde Batıda belli bir çözüm ortaya çıkabilmişse, bu ülkelerde bugün çözüm olağanüstü güçtür. Az ve orta gelişmiş ülkelerde düzgün ve istikrarlı bir üstyapı kurulamamakta, düzen sarkaç gibi bir o yana, bir bu yana gidip gelmektedir. Bu ülkelerin kendi içinde, açmazı çözebilecek mekanizma yoktur. Aslında, Batıda o tarihlerde de pek kendi içinde çözülmemiş, Afrika'dan, Amerika'dan altın ve hammadde getirerek, koloniler açarak çözülmüştür. Bugün az gelişmiş ülkeler açmazlarını çözmek için ne bulabilir? Suudi Arabistan gibi özel konumlu ülkeler için bazı öğeler sayılabilir, fakat ya geride kalan çok büyük çoğunluk? Adını koyacak olursak, sorunları belli bir dengede çözebilmeyi o gün de, bugün de sağlayan emperyalistleşmedir. Az gelişmiş ülkeler arasında çok özel birkaçı dışında emperyalistleşmenin kapısı sıkıca kapalıdır. Bu nedenle, bugün bu ülkeler için açmazı çözebilecek tek öğe devrimdir.

5. EKLER: SON MAKALELERİ

DÜNYADA BUGÜN SİLAHLI DEVRİM YOLU KAPANMIŞ GÖRÜNÜYOR*

(Günümüzde–RY) bazı çok güçlü yığın hareketleri ortaya çıkmaktadır. Meydan okumayla karşı karşıya olan onlardır. Son çözümlemede her şey onlara bakar. Ancak, onlar, değişik taktikler kullanacaklardır. Bolşevik taktiklerini, hatta bizim taktiklerimizi değil. Dünya değişmiştir. Günümüz dünyasında yeni taktiklere gereksinim vardır.

Fidel Castro[44]

1. Genel Giriş: Onuncu Kongre Kararı ve MK Raporu

1999 yılında toplanan Türkiye Komünist Partisinin Onuncu. Kongresi, ana kararında şu önemli saptamayı yaptı:

> "Dünya, Sovyetler Birliğinin yıkılmasının ardından, *tek merkezli* bir yapı kazandı ve emperyalizm II. Savaştan bu yana görülmedik bir pervasızlık içine girdi. Bu durum, belki çok özel koşullara sahip bir iki ülke dışında, tüm dünya ülkeleri için, silahlı propagandayı öne alan bir stratejinin önünü kapattı."

* R. Yürükoğlu, *1000 Çiçek,* Kasım 1999.

[44] Kanal 4 televizyonu, *Fidel* belgeseli, İngiltere, 6 Ocak 1999.

Bunun ardından, Eylül 1999'da yeni Merkez Komitesi, kardeş komünist partilerine gönderdiği mektubunda da, yukarıdaki saptamayı irdeledi. Şöyle dedi:

> "Dünyaya baktığımızda, *yeni dönem* diye adlandırabileceğimiz son on yıl içinde dünyadaki güçler dengesinde olağanüstü değişiklikler görüyoruz. Başta Sovyetler Birliği olmak üzere, doğu ve güneydoğu Avrupa'daki sosyalist ülkelerde, hemen hemen hiç kimsenin burnunun kanamadığı ve kapitalizme geri dönüşle sonuçlanan "kadife devrimler" yaşandı. Dünya emperyalizmi ve özellikle onun zirvesindeki ABD emperyalizmi böylece yetmiş yıldır kendi varlığına tehlike oluşturan bir "karşı–güç"ten kılını kıpırdatmadan kurtuldu. Hemen ardından da, kendi ekonomik ve siyasal çıkarları temelindeki tercihlerini, dünya halklarına dayatmaya başladı. Bu çıkarlar temelinde dünya ülkelerini dost ve düşman (kendi deyişleriyle demokrasi ya da diktatörlük!) diye sınıflandıran ABD emperyalizmi ve onun yakın bağlaşıkları G7, NATO, IMF gibi uluslararası askersel ve finansal kuruluşların bu dayatmaları giderek pervasızlaştı. Uluslararası yasalar ve anlaşmalar hiçbir dönemde bu son on yılda olduğu denli çiğnenmedi.
>
> "Bu ortamda, bırakalım silahlı propagandayı temel alarak devrime ulaşmayı amaçlayan bir siyasetin başarı şansının hemen hemen yok olduğunu, en iyi koşullarda halkın ezici çoğunluğunun aktif, hatta silahlı desteğini alabilmiş bir komünist partisi bile, bugün siyasal devrimi başarmak için, emperyalizmin doğrudan askersel müdahalesine karşı durabilme hesaplarını yapabilmek zorundadır. Çünkü emperyalizm, kendi çıkarları oranında, devrimin patladığı ülke burjuvazisinin yanında yerini alacaktır. Devrimleri boğma girişimleri tabii ki yeni bir olgu değildir. Bugün yeni olan durum, bunun artık pervasızca, kurumsallaşmış bir kural olarak uygulanmasıdır.
>
> "Böylesi bir ortamda, tarihsel misyonunu bulunduğu ülkede devrimi gerçekleştirerek sınıfsız topluma gidişin yollarını açmak olarak belirleyen bir komünist partisi de, örgütsel stratejisini bu yeni duruma uygun olarak geliştirip, uluslararası komünist hareketin güçlenmesi için çaba harcamak zorundadır. Dünya emperyalizmine karşı, ulusal sınırlar içinde kalan bir meydan okumaya kalkışmak, savaşı baştan yitirmek demek olacaktır."

Bu metinlerde söylenenler, niyetleri, istekleri değil, olguları yansıtmaktadır, gerçekleri yansıtmaktadır. Son dönemde dünyanın her yanında silahı başa alan hareketlerde önemli bir güçten düşme gözlenmektedir, başarılı tek bir örnek yoktur. Çünkü, bu yönde ideolojik bir koşullanma taşımayan yığınlar, durumu hatta bizlerden önce kavramıştır.

İki Örnek

Şimdi bu söylediklerimizi, görünürde birbirine ters iki somut örnekte görelim.

A) Yugoslavya

Yirmi dört Marttan 10 Hazirana dek, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti (YFC), NATO tarafından yürütülen, tarihte ender görülebilecek bir hainlikte hava saldırılarına uğradı. Bu saldırı için emperyalist güçlerin eline en büyük kozu, Sırpların Kosova'da giriştikleri akıl ve sağduyu dışı tutumlar sağladı.

Ancak, böyle de olsa, NATO'nun bu savaşı daha en başından açıkça yasa dışı ve haksızdı. Birleşmiş Milletler anlaşmasını ve uluslararası hukuk kurallarını ayaklar altına almıştı. Hiçbir biçimde Kosova Arnavutlarının güvenliğine yönelik "insancıl kaygılar"la ilgili değildi.

Ancak, burada gözden kaçmaması gereken bir nokta var. Batı toplumları, uzunca bir süredir, evlatlarının uzak ellerde, elle tutulmaz "devlet çıkarları" uğruna telef olmasına, savaşlara atılmasına karşıdır. Dolayısıyla, "insani kaygılar" gerekçe yapıldı. Dikkat edilirse, Sovyetler Birliğinin yıkılmasından bu yana dolu dizgin ilerleyen dünyayı yeniden paylaşım, asıl olarak çeşitli ülkelerde ayrılıkçı akımları "destekleme" yolundan ilerliyor. Bu yol, tabii, kendi toplumlarına, "demokratik, insancıl kaygılar" olarak kolayca yutturulabiliyor.

Yugoslavya'ya karşı yürütülen hava saldırıları da bu çerçevede, Federal Cumhuriyetin 1991'de parçalanmasıyla başlayan çevirme ve kuşatma politikasının son perdesiydi.

Bu günlerde Batı basınına, Rambuyye (Rambouillet) görüşmelerinin başarısızlığa uğramasında, Yugoslav hükümetinin bir suçu olmadığı yönünde yazılar sızıyor. Oysa, saldırı öncesi ve sırasında tüm basın güdümlü bir biçimde bunun tersini söylüyordu. Güvenilir bazı kaynaklar

şimdilerde, çoğumuzun başından bu yana kuşkulandığı bir olguyu açıklıyorlar: ABD görüşmecileri anlaşma maddelerini kasıtlı olarak öylesine düzenlemişler ki, YFC bunları reddetmek zorunda kalsın ve NATO saldırılarını başlatabilmek için gerekçe doğsun. Dahası, söz konusu kaynaklar şunu da iddia ediyorlar: Madlin Olbrayt (*Madelaine Albright*) ve NATO kurmayları, önde gelen burjuva basınını ve görsel medyayı savaş başlamadan önce kapalı bir brifinge çağırıyorlar ve bu gizli stratejiyi onlara anlatıyorlar ve onlardan, gelecek NATO saldırısı yönünde kamuoyunu hazırlamalarını istiyorlar.

Bunun ardından, NATO güçleri, kendileri için çok elverişli uluslararası ortamı ve olağanüstü hava üstünlüğünü kullanarak, Yugoslavya'ya savaşı dayattılar. Yine de, yetmiş sekiz gün süren korkunç bombalamaya karşın, halkın direnişi nedeniyle, amaçlanan hedeflerin tümüne ulaşamadılar. Yugoslavya'ya verilen zararın 150 milyar doların üzerinde olduğu sanılıyor.

Bu savaş ve sonunda Belgrad ve NATO arasında sağlanan siyasal anlaşma üzerine bir tarihsel yargı için henüz çok erkendir. Fakat yine de temkinli bir siyasal değerlendirme yapılabilir.

Savaş gerçekte ne içindi? NATO güçlerinin gerçek amaçları ve hedefleri nelerdi?

Yugoslav devletinin parçalanması sürecinin tamamlanması içindi;

Balkanlarda ABD varlığını güçlendirmek içindi. Almanya ve Rusya'ya karşı avantajlı konuma geçmek ve Türkiye'yi stabilize etmek amacıyla, Balkanlarda güç dengesini değiştirmek ve bölgeyi NATO (ABD) denetimi altına sokmak içindi;

ABD/NATO "tek-taraflılığı" yolunda, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin otoritesini yok etmek içindi. Bir başka deyişle, dünyanın tümünde, uluslarüstü finans–kapitalin çıkarlarını korumak ve ilerletmek için en güçlü emperyalist devletin ve onun bağlaşıklarının mutlak yönetimi içindi.

Neden YFC'nin parçalanması isteniyordu?

Bu yolla Belgrad'da, Batılı güçlere hizmet edecek bir kukla hükümeti iş başına getirmek için;

Ekonominin özelleştirilmesi ve kapitalizmin restorasyonu sürecini, öteki tüm Doğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi hızlandırmak için.

Yugoslav Federal Ordusunu güçten düşürmek için. Çünkü Federal Ordu, bundan önceki dokuz savaş yılından güçsüzleşerek değil, tam tersine, daha güçlenerek ve daha tehlikeli bir "düşman" olarak çıkmıştı.

Yalnızca Kosova'yı değil, aynı zamanda Sancak, Karadağ ve Voyvodina'yı da Belgrad'dan koparmak ve Sırbistan'ı, güçlü düşman devletlerle çevrilmiş eski "Belgrad Paşalığı"na döndürmek için.

NATO bu amaçlarının çoğuna ulaştı ama beklediği mutlak zaferi elde edemedi. Rambuyye "anlaşması"nda yazılı tüm koşulları dayatmada başarılı olamadı. Yaptığı işgal üzerinde BM Güvenlik Konseyi denetimini istemeyerek de olsa kabul etmek zorunda kaldı. Ve Kosova'nın, Yugoslavya'nın parçası olduğunu onaylamak zorunda kaldı ve Kosova'daki işgal güçleri KFOR içinde NATO-dışı birliklerin varlığını kabul etti.

Emperyalistler çok şey kazandılar ama tüm amaçlarına kesinlikle ulaşamadılar. En başta da, yenilmezliklerini tam anlamıyla kanıtlayamadılar. Hava bombardımanıyla Yugoslav ekonomisine ölçülemez zarar verdiler, Kosova'da belirli sayıda asker konuşlandırdılar fakat Sırbistan'ı ezemediler ve kendi yönetimleri altına koyamadılar. Ve, Kosova'dan çekilişinin de açıkça gösterdiği gibi, Federal Ordunun askersel ve lojistik potansiyelini kıramadılar. Bu olgunun gerçek anlamını kavrayabilmek için, Sovyet silahlı güçlerinin 1980'lerdeki utanç verici erimesiyle, Yugoslav Federal Ordusunun onurlu tutumunu ve etkinliğini karşılaştırmak yeterlidir. Dolayısıyla da, *dünya halklarına, silahlı mücadelenin belirli koşullar altında zafere giden yol olabileceği yönünde kanıt sağladılar.*

Sırp halkının, saldırı sonucunda Kosova'nın düşmana terk edilmesiyle içine düştüğü kargaşa ve öfke seli kolayca anlaşılabilir. Yugoslav liderliği Haziran ayı başlarında dramatik bir açmazla karşılaşmıştı: Ya hiçbir anlaşmayı kabul etmeyecek ve büyük çaplı bir jenosit tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktı (Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında da aynen böyle olmuş ve iki savaşta da erkek nüfusunun üçte biri öldürülmüştü) ya da bir uzlaşmayı kabul edecekti.

Hiç kuşku yoktur ki, bu uzlaşma NATO'ya çok elverişli koşullar sağlayan uluslararası güçler dengesinin bir anlatımıydı, bu dengenin bir sonucuydu. Başka ne yapılabilirlerdi? Uzlaşma ancak savaşı sürdürme perspektifiyle reddedilebilirdi ve savaş ancak belirli bir başarı olasılığı varsa sürdürülmeliydi. NATO'nun akıllı bir davranışla bölgeye kara orduları göndermeyişiyle, Federal Ordunun düşmanı yenme şansı ortadan kalkmıştı. Düşman, olağanüstü hava üstünlüğünü, kendi ülkelerindeki iç barışı ve Rusya'nın güçsüzlüğünü değerlendiriyordu.

Kumanovo anlaşması işte böyle bir uluslararası güçler dengesinin ürünüdür. Bu denge, direnişin sürdürülmesiyle değiştirilemezdi. Sonu gelmeyecek bir direniş, er ya da geç, ülkenin çökmesine yol açardı.

Çatışma süreci içinde, Batıda bir savaş karşıtı hareketin gelişmeyeceği, Rusya'nın enerjik bir rol üstlenemeyeceği ve de Atlantik bağlaşıklığı içinde sonuç değiştirici bir çatlak oluşmayacağı açıklık kazandı. *Uluslararası koşullar, direnişin zaferle bitmesine izin vermedi.*

Yugoslavya, halkının birliği ve beraberliği sayesinde direnebildi ve bu birlik de, ekonominin büyük bölümünün devletin elinde olması ve öteki Doğu Avrupa ülkelerinin tersine, çokuluslu tröstlere ya da yerli kapitalist mafyaya satılmamış olması nedeniyle sağlanabilmişti. Tito liderliğindeki devrimin sağladığı bazı toplumsal kazanımlar hala yerinde durmaktaydı.

Dolayısıyla, bugün Sırbistan'ın önündeki temel tehlike, yeni bir NATO saldırısı değil, "yeniden yapılanma" örtüsü altında yürüyecek önü alınmaz bir liberalizasyon ve özelleştirmedir. Sınır güvenliği, direnme gücü, vb., yalnızca silahlı güçlere bakmaz, hatta asıl olarak toplumsal birliğe, adalet ve saydamlığa dayalı bir ekonomik yeniden inşa politikasına, kapitalist mafyanın gücünü arttırmasını önleyecek politikalara dayalıdır. Demek ki, bugün Yugoslavya'da halk yığınlarının rolü, her zamankinden daha belirleyicidir.

Güçler dengesi, diplomatik anlaşmalardan, masa başı siyasal stratejilerden ya da devrimci niyetlerden binlerce kat daha önemlidir. NATO'nun dünya polisliği sürdükçe, Kosova da, kapitalist Kosova mafyasının elinde kalacaktır. *Kosova'nın geleceği, "Yeni Dünya Düzeni"nin geleceğine bağlıdır.* Yeni dünya düzeni çöktüğünde, ki elbet çökecektir, Kosova da kapitalist mafyanın elinden kurtulacak ve kendi kaderini kendisi özgürce belirleyecektir.

B) Kürt Mücadelesi ve PKK

PKK'nin son on yılda yürüttüğü silahlı mücadeleye, dünyada bugüne dek *en elverişli* koşullarda yürütülen bir gerilla mücadelesi denebilir:

1. Bu mücadelenin, Kürt halkının büyük çoğunluğunun desteğini, hatta aktif desteğini kazanmış olduğu hiç yadsınamaz bir gerçektir.

2. Bu silahlı mücadele, son derece elverişli bir siyasal yapı karşısında yürütülmüştür. Halkın çoğunluğunun güvenini yitirmiş bir devlet ve parlamento, güçsüz ve ömürsüz hükümetler, burjuvazinin irade birliğinin parçalanmışlığı, vb.

3. Bu silahlı mücadele, son derece elverişli bir coğrafyada yürütülmüştür. Yalçın dağlar, mağaralar, gedikler, kovuklar, vb.

4. Bu silahlı mücadelenin son derece elverişli bir sınır ötesi vardır. Türkiye'ye düşman, dolayısıyla "düşmanın düşmanına dost" ülkeler:

Suriye, İran, Ermenistan ve Yunanistan; ve merkezi otorite boşluğu yaşayan bir Kuzey Irak.

5. Bu silahlı mücadele, dünya ölçeğinde birinci sınıf bir kurmaylık, istihbarat ve planlama desteğine sahipti. Suriye gizli servisinin, dünyanın en iyileri arasında olduğu bilinir.

6. Bu silahlı mücadele, büyük bir uluslararası desteğe sahipti. Çeşitli tarihsel, ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenlerle Türkiye'ye dostluk gütmeyen çeşitli Avrupa devletlerinin ve bu ülkelerde Kürt halkının haklı davasını benimseyen toplum kesimlerinin desteği arkasındaydı.

Bu silahlı mücadele, birinci, dördüncü, beşince ve altıncı maddelerin sonuçlarından biri olarak da, son derece güçlü bir mali yapıya sahipti.

Tüm bu olağanüstü avantajlara karşın, Kürt gerilla mücadelesi, Türkiye silahlı güçleri karşısında, yenilgiyle sonuçlandı. (Bu yenilgi, yanlış bilmiyorsam, gerillanın düzenli ordu önünde yenilmesinin de ilk ve tek örneğidir.)

Neden böyle oldu?

Çünkü emperyalizmin patronu olan ABD, Türkiye'nin yanında durdu. (ABD'nin dünya hegemonyasının sarsıldığı, Almanya merkezli Avrupa Birliğinin ve Japonya'nın, bu hegemonyaya rakip odaklar durumuna geldiğini son on yıldır dinlemekte ve bir o süredir de ret etmekteyiz. Son on yılın Araştırma-Geliştirme yatırımları, teknolojik yenilenme oranları, ekonomik gelişme göstergeleri ve bunlara dayalı askersel güçlenme oranları da bizi desteklemektedir. ABD, dünya kapitalizminin rakipsiz patronudur.) Dolayısıyla, *uluslararası koşullar, Kürt gerilla mücadelesinin başarı kazanmasına izin vermedi.*

Buraya dek olgulardan, kanıtlanabilir gerçeklerden söz ettik.

Peki, neden, aslında Kuzey Irak'da bir Kürt devletinden yana olan, dünyanın her yanında "azınlık haklarını savunma" yolundan devletleri küçültmeye çalışan, Kosova'daki tutumunu unutmadığımız ABD, Türkiye'nin yanında durdu?

Bu soruya, son dönemde toplumumuzu bir salgın gibi sarmış olan *komplo teorileri* açısından yanıtlar getirilebilir (neden son dönemde komplo teorilerinin ortalığı sardığı konusu da, hem Marksistler, hem sosyologlar açısından önemli bir inceleme konusu olmalıdır): "Aslında ABD ile Türkiye anlaştı, Öcalan, Kuzey Irak'a gönderilerek genel Kürt hareketinin başına geçirilecek, o da tüm Kürdistan'ı alarak getirip Türkiye'ye bağlayacak, bunun ardından Federal bir Türkiye devleti kurulacak, zaten Öcalan başından bu yana TC devletinin adamıdır; ve zaten büyük olasılıkla bir ABD sismik bombası sonucu olan depremin

ardından devlet, yetersiz çalışmasıyla, bu gelişmeye yolu temizlemek için, bilinçli olarak gözden düşürüldü", vb.

Hiçbir somut kanıta dayanmayan, her tutarlı yanıtla birlikte kale direklerini başka yere kaydıran, dolayısıyla karşı çıkanı gölge boksuna mahkum eden *komplo teorisi yaklaşımını* daha 1966–68 gençlik yıllarında reddetmiş birisi olarak, yalnızca basit bir şey söyleyebilirim:

Kürt mücadelesine karşı ABD Türkiye'nin yanında durdu, çünkü Türkiye'den beklentileri, petrol bölgelerine bir ölçüde yakınlık dışında hiçbir uluslararası kartı olmayan Kürt oluşumunun verebileceğinden çok fazlaydı. Bu beklentileri sayalım:

Yetmiş milyonluk ve örneğin Yunanistan'ın on katı büyüklükte, endüstrisi gelişmiş, alt emperyalist bir Türkiye'nin, kendisine, petrol bölgeleri için bile sağlayabileceği avantajlar, tek üstünlüğü bu bölgelere birkaç yüz kilometre daha yakın olmak olan Kürdistan'la ölçülemez.

Avrupa Birliğine kendi stratejik-küresel amaçları için lokomotiflik yapan Almanya'ya karşı, bugünkü kesitte yanında dursa da, kendi tarihsel amaçlarını kovalayan güçlü bir emperyalist ülke olan İngiltere'nin yanında bir ikinci olarak, çok yönden ABD'ye bağımlı ve onun politikalarına tam destek verecek bir Türkiye son derece önemli bir kozdur.

Etnik ve tarihsel bağları, akrabalığı nedeniyle Türkiye, büyük, zengin ama geri kalmış Orta Asya pazarında en güçlü koç başıdır ve bu bölge ABD'nin iki potansiyel rakibi olan Almanya, Japonya ve hala geri devşirmeye çalıştığı Rusya ile temel kapışma alanıdır.

Ve Türkiye, dünya endüstriyel üretim sıralamasında on altıncı durumda olan, önümüzdeki on yılda bu sıranın çok daha üstlerine tırmanacağı da emperyalist odaklarca kabul edilen büyük bir ülkedir.

Bizce, işte bu nedenlerle ABD, son çözümlemede, Türkiye'nin yanında durmuştur.

Genelleme

Kuzey Irak, Kosova, Doğu Timor gibi örneklerin gösterdiği gibi, dünyadaki tüm barışsever halklar ve devrimci güçler, emperyalist saldırganlığın doğrudan sonucu olarak gelişmekte olan uluslararası hukukun yeniden yazılmasının getireceği uzun dönemli zararlar üzerinde düşünmek zorundadırlar.

Şurada ya da buradaki savaş bitebilir, başka bir yerde "kurtarılacak" yeni bir azınlık keşfedilebilir ama bir gerçek var ki, o hiç değişmemek-

tedir: *Dünya bugün tarihsel bir dönemeçtedir.* Olağanüstü bir hızla gelişen üretken güçlerin çapı ve üretim süreçlerinin giderek birbirine bağlanması, ekonominin *küreselleşmesini* getirmiştir, dayatmıştır. Kimin, hangi gücün eliyle yürürse yürüsün, bu, *geri döndürülemez* (döndürmeye çalışmak da gericilik olur!), *kalıcı* bir gelişmedir.

Fikret Başkaya'nın derlediği kitaba verdiği ad (basım Haziran 1999), sol çevrelerde yaygın ama içi boş bir düşüncenin güzel örneğidir: *"Küreselleşme mi, Emperyalizm mi?"* Yani, küreselleşme diye yutturulan şey aslında emperyalizmdir, emperyalizmin yeni atağıdır! Hayır, küreselleşme, üretken güçlerin ulaştığı boyuttan kaynaklanan, *nesnel bir eğilimdir* ama ne yazık ki bugün emperyalistler eliyle yürümektedir. Bu ikisini birbirinden ayırabilmek, günümüz dünyasını ve yarınları anlayabilmede ve sahte devrimci konumlar almamada kilittir.

Küreselleşme nesnel eğilimi, dünya pazarlarında kim varsa, kim etkinse, onun eliyle yürüyecek ama yürüyecektir. Sovyetler Birliği yıkılmasaydı ve gerçek bir sosyalizme dönüşebilseydi, onun eliyle yürüyecekti. Yarın, Uranüs'den gelenler dünya pazarlarında söz sahibi olurlar ve "uzay yolu" (uyduruyorum) diye bir ekonomik sistem getirirlerse, onların eliyle yürüyecektir. Dünya, ortaçağa, taş devrine döndürülmek istenmiyorsa, bu böyle olacaktır. Ve bu nesnel eğilim, *komünizmi içinde taşıyan*, komünizmi yakınlaştıran, komünizmi giderek reel bir zorunluluk durumuna getirecek olan eğilimdir.

Doğaldır ki, bunları söylemekle iş bitmiyor. (Eğer biterse, emperyalizmin yardakçısı durumuna, onun her yaptığını alkışlama konumuna düşülür.) Küreselleşme nesnel eğilimini saptadıktan ve ama bu eğilimin bugün emperyalizm eliyle yürüdüğünü belirledikten sonra, bu nesnel sürece emperyalizmin getirdiği olumsuzlukları ortaya koymak ve bu olumsuzluklara karşı mücadele vermek görevimiz vardır.

İşte bu anlamda dünya bugün keskin bir dönemeçtedir. Bu dönemeç, tüm dünya ülkeleri ve halkları üzerinde emperyalizmin açık askersel egemenlik için harekete geçmişliğini yansıtmaktadır. Bu, uluslararası kapitalizm ve onun en güçlü devletlerinin gerçekleştirmek istedikleri yeni siyasal düzendir, "*yeni dünya düzeni*"dir.

ABD ve öteki emperyalist güçler, Balkan harekatının sonuçlarından da cesaretlenerek, şimdi dünyanın başka yerlerinde yeni olaylar kışkırtmanın peşindedirler. Bu, Kore yarımadası olabilir, Keşmir üzerine yürüyen Hindistan/Pakistan çatışması olabilir, Afrika'nın güney burnu olabilir. Mutlaka sürekli olarak bir şeyler bulacaklardır.

Bu gelişmeler, tüm dünya ölçeğinde geniş, çok yönlü ve çok merkezli, birleşik bir *barış hareketinin* yeniden yükseltilmesini mutlak bir

zorunluluk olarak dayatmaktadır. Bugün yürümekte olan süreci durdurabilecek, emperyalizm ve onun saldırgan gündemini engelleyebilecek tek güç, dünya halklarının barış ve gelişme isteyecek sesidir.

Türkiye'de de bu, dün bir ölçüde var olan koalisyonları, bağlaşıklıkları yeniden, hem de daha güçlü inşa etmek ve yeni bir barış hareketi ve örgütlenmeleri yaratmak (ki bugün hiçbirisi yoktur) anlamına gelmektedir; orada burada emperyalizmin taraf olduğu savaşların gerçek karakterini Türkiye halkına anlatmak anlamına gelir.

Yazımızda buraya dek kısaca ele aldığımız gelişmelerin bir sonucu olarak da, dünyada bugün silahlı propaganda ve silahlı devrimin önü kapanmış görünmektedir. Ve bu, dünyada ilk kez de olmamaktadır. Marks'ın ölümünün ardından gelen yıllarda da böyle bir ortam doğmuş ve Engels bu olgunun altını çizmişti. Bizler öznel değerlendirmelerimizi ya da eğilimlerimizi nesnel koşulların yerine geçirme hatasını işlememeliyiz. Böyle bir hata, yalnız bugünü değil, yarınları da ipotek altına alır.

BÜYÜK DÖNEMEÇ*

1. Türkiye Emperyalist Hiyerarşide Terfi Ediyor

Bin Çiçek'in üçüncü sayısında yayınlanan yazımda özetle şöyle demiştim: Dünyada bugün silahlı devrim, silahlı propaganda gibi, silahı öne alan mücadele yollarının önü tıkanmıştır.

Bu yazıda, o noktadan sürdürerek Türkiye'nin durumunu ele almak istiyorum.

1978 yılında yayınlanan *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* adlı kitapta, ülkede finans kapital oluşumunun ve yer yer başlayan sermaye ihracının da gösterdiği gibi, Türkiye'nin emperyalistleşme aşamasına dayandığını, ama bu kapının kolayca açılamayacağını söylemiştik.

Aradan yirmi yıl geçti, evet hele emekçi halk için hiç de kolay olmadı ama Türkiye emperyalist oldu. 1999 yılı başlarında toplanan Türkiye Komünist Partisinin Onuncu Kongresinin de saptadığı gibi, bugün Türkiye emperyalist bir ülkedir. Biz, emperyalizmin de bir bütün olmadığını, hiyerarşik bir merdiven olduğunu ve Türkiye'nin bu merdivenin alt sıralarında bulunduğunu anlatabilmek için buna *alt emperyalizm* diyoruz. Alt emperyalizm, emperyalist "kulübün" dışında ve altında oluşu değil, emperyalizmin alt sıralarında yer alışı anlatmaktadır.

Ancak, bugün değişik bir durum var. Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin son bildirisinde söylendiği gibi, *Türkiye, emperyalist hiyerarşide terfi ediyor*, yukarılara çıkıyor.

Bu tırmanışın hem sağlayıcısı, hem de kanıtı olan bir kaç konuya değinelim.

* R. Yürükoğlu, *1000 Çiçek,* Aralık-Şubat 2000.

Birincisi, Rus-Çeçen savaşının nesnel olarak hizmet ettiği amaç – öznel amaçları bilemeyiz – Rusya'yı küçültmek, Türkiye'yi güçlendirmek olmuştur.

Bu savaş, Rusya'nın Hazar çanağı petrolünü Novorosisk limanına aktarma önerisinin önünü kesmiştir. Çünkü, Azeri petrolünü Rusya'ya taşımakta olan boru hattı Çeçenistan'dan geçmektedir. Çeçen savaşının çıkmasıyla beraber Rusya opsiyonu çökmüştür. Geride iki öneri var. İran'ın, Azeri petrolünü kendi üzerinden dünya pazarlarına çıkarma önerisi, bir de Bakü-Ceyhan hattı. ABD, islamcı ideolojiyi güçlendirmek istemediğinden, İran önerisi de dikkate alınmıyor. Dolayısıyla, Çeçen savaşı Türkiye seçeneğini birdenbire güçlendiriyor.

Bunun üzerine Rusya büyük telaşlara kapılıyor ve altı ay içinde Çeçenistan'ı atlayarak Dağıstan'dan geçen yeni bir boru hattı kurarım diyor. Ama Çeçen gerillaları, böyle bir boru hattı yapılmaya başlandığı anda sabotaj yapacağız, daha ilk şantiye kurulsun bombalayacağız diyorlar. Yabana atılacak bir tehdit değil!

Doğaldır ki, Rusya'nın elindeki kartlar bitmiş değildir. Kafkaslarda huzursuzluklar, hatta iç savaşlar, hatta kendisinin taraf olacağı bir savaş yaratma olasılığı büyüktür. Ne olursa olsun, süreç sonuçta dünyadaki güçler dengesine oturacaktır. Rusya elindeki tüm kartları oynasa da, sonuçta, belki 2004 yılında değil ama biraz daha sonra, petrol ve doğal gaz Türkiye'ye gelecektir. Gelmesinin önünde henüz büyük badireler var ama gelecektir.

Sürecin böyle bir gelişim içine girmesi, Türkiye'nin gücünün ve emperyalizm önündeki inandırıcılığının arttığının kanıtıdır. Yine bu süreç, Orta Asya ve Kafkasları Rusya'dan koparacak ve Türkiye'yi ciddi biçimde güçlendirecektir. Çünkü bu konu, bugün dünyanın en önemli sorunudur, yirmi birinci yüzyılın enerji kaynakları sorunudur.

İkincisi, Türkiye'nin, İslam dünyasının ılımlı lideri olarak öne çıkması da, hem terfiinin kanıtıdır, hem terfiyi güçlendirmektedir. Özellikle ABD yönetimi, giderek Suudi Arabistan'a eleştirilerini arttırmakta ve çeşitli ağızlara, Suud'ların İslam köktendinci terörizmini desteklediğini söyletmektedir. Öte yandan, her vesileyle Türkiye'yi, seküler bir ılımlı İslam ülkesi olarak öne sürmekte, vitrine çıkartmaktadır. Büyük bir oyun var ortada ama Türkiye'yi olağanüstü güçlendiren bir oyun. Ve de, güvenilmeyen noktalarda olan bir ülke için bunlar planlanamaz.

Üçüncüsü ve en önemlisi, tüm kargaşası içinde ekonomi hızla güçleniyor, modernize oluyor ve dünyaya adapte oluyor. Depremleri, uzak doğu krizi, vb., içinde, ekonomi ilerliyor. Son otuz yıldır iç içe yaşadığımız enflasyonun da dizginleneceğini göreceğiz. Çünkü dün sermaye

birikimi yolu olarak bilinçle, ustaca ve vahşice kullanılan enflasyon, bugünkü yeni çerçeveye artık zararlı olmaktadır.

Zayıf Halka kitabında kullandığımız bir alıntı şöyle diyordu: "İç savaşı önlemek istiyorsan, emperyalist olacaksın". Olan budur. Türkiye'de iç savaş "tehdidi" gündemden kalkmıştır. Kendimizi aldatmayalım.

Dördüncüsü, Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılma süreci de hem terfiinin kanıtıdır, hem de terfiyi güçlendirmektedir. Son aylarda yazılanlardan ve söylenenlerden şu açıkça görülüyor ki, Türkiye'nin jeopolitik önemi Avrupa'nın kafasına dank etmiştir.

Bu jeopolitik önem, Sovyetler Birliği döneminde olduğundan da daha büyüktür bugün. O tarihlerde Türkiye'nin işlevi, Sovyetler Birliğine karşı bir sınır karakolu olmaktı, ama enerji yatakları Sovyetler Birliğinin denetimindeydi. Oysa bugün, Türkiye, enerji kaynaklarına giden yoldur. Dolayısıyla Avrupa Birliği de görüyor ki, artık Türkiye'yi içine almak zorundadır.*

Avrupa Birliği neden birdenbire Türkiye'den yana konuşmaya başladı? Amerikan baskısı mı? ABD her zaman yapıyordu o baskıyı. Yeni olan ne?

Türkiye devleti bugün askeriyle, cumhurbaşkanıyla, "demokratikleşeceğiz" diyor. Dün de diyordu, evvelsi gün de diyordu. Dün inanmıyorlardı, bugün neden inanıyorlar? Yeni olan ne?

Yeni olan, Türkiye'nin yeni jeopolitik öneminin, lök gibi masanın ortasına oturmasıdır.

Ne var ki, nüfusu son derece genç bir Türkiye, öylesine dinamik bir Türkiye. Şu kadar milyon işsizi ile Avrupa'yı basarsa ne olacak? Yani, Avrupa Birliği, Türkiye ile de olamıyor, onsuz da olamıyor. Sonuçta almak ağır basacaktır ama serbest dolaşım hakkı uzun bir süre Türkiye'nin eline verilmeyecektir.

Özetle, Türkiye'nin ekonomik gücü artıyor, jeopolitik önemi artıyor ve Türkiye emperyalist hiyerarşide üst sıralara yükseliyor.

2. Türkiye Artık Demokratikleşme Süreci İçindedir

Buraya dek söylediklerimizden şu sonuç çıkar ki, en başta toplumumuzun dayatmasıyla, hem de yukarıda saydığım öğelerin etkisiyle, Türkiye bir demokratikleşme sürecine girecektir, girmiştir. Şu ya da bu kadar

* Bu yazı, Helsinki'de Türkiye AB aday üyeliğine alınmadan önce yazılmıştır.

demokratikleşecektir, ne kadar olacağını göreceğiz ama süreç kaçınılmazdır. "İç savaşı önlemek istiyorsan emperyalist olacaksın" sözleri ne anlama gelir? İşte bu anlama gelir. İşte onu yapacak noktaya geldi, geliyor Türkiye.

Bu demokratikleşme sürecinin sahiciliğini arttıran iki öğe daha vardır. Onları da değerlendirmeye katmak gerekir.

Birincisi, PKK ile yürüyen savaşın devre dışına çıkarılması, topluma hem ekonomik, hem siyasal, hem psikolojik katkı sağlamıştır. Toplumsal psikolojide önemli bir değişim vardır. Dün, iyi niyetli ama ilerici, vb., olmayan geniş kesimler, ülkenin savaş içinde olduğunu görüyor, "ne yapalım, savaş zamanında olağanüstü koşullar egemendir" diyordu. Şimdi savaş bitti. Yeni bir güven geldi Türkiye toplumuna. "Haydi bakalım" diyor herkes, "demokrasi istiyoruz".

İkincisi, Avrupa Birliğine katılım süreci de demokratikleşmeyi zorluyor. Bunun bir bölümü oyun olarak yapılıyor, Öcalan konusunda olduğu gibi. Devlet, Öcalan'ın idam edilmemesinden yanadır ama bu kararı kendisi kolayca alamıyor, çünkü halkın psikolojisi müebbet yönünde henüz değiştirilemedi. Toplumun bu yargısı kaldığı sürece Öcalan'ı asmamaları çok zordur. O zaman, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne aldırıyorlar kararı. Avrupa hukukuna imza atmışız, mecburuz, vb... Osmanlı'da hile tükenmez. Bu bir oyun olabilir de, sonuçta Avrupa Birliğine giriş süreci, demokratikleşme sürecini zorunlu olarak derinleştirecektir.

Şu da çok önemli bir noktadır ki, Türkiye'nin içine girdiği demokratikleşme sürecinin neler getireceği, ne denli derinleşeceği biraz da bizlerin, komünistlerin, ilericilerin, devrimcilerin, demokratların tutumuna bakacaktır.

3. Biz Ne Yapacağız

"Durumdan görev çıkarmak" gereklidir. TKP'nin, önündeki bu sürece uyarlanması zorunludur. Nasıl? İki alanda aynı anda, hızlı ama aceleci ve telaşlı olmayan, iyi düşünülmüş adımlar atarak: 1) Parti yapısı daha da demokratikleştirilmeli, 2) İllegalite sorgulanmalıdır.

3.1. Partide Demokratikleşme

TKP Onuncu Kongresi bu yönde ciddi adımlar attı, önemli bir demokratikleşme sağladı.

Örneğin, eski tüzükle parti, sekreter hegemonyası demiyorum, sekreter diktatörlüğü altında bir örgüttü. Hücre sekreteri, il sekreteri, Genel Sekreter, her düzeyde sekreter diktası vardı. Tabii, o gücün nasıl kullanıldığı büyük ölçüde o yerleri dolduranların kişisel yapılarına göre değişiyordu ama durum özünde dediğim gibiydi.

Eski tüzüğe göre, bir organda çoğunluk bir yönde karar ister ama sekreter bir başka yönde karar isterse, sekreterin dediği karar oluyordu. İstenirse konu bir üst organa götürülüyordu ama üst organlarda, sekretere değil de komite çoğunluğuna hak veren kararların alındığını da pek anımsamıyorum. Aynı durum için yeni tüzük ise, organ çoğunluğunun isteği karar olur ama sekreter bu kararla uyuşmuyorsa ve isteniyorsa durum üst organa götürülür diyor. Bu çok önemli bir adımdır, bugün TKP, sekreter diktasından, çoğunluk diktasına geçmiş bir örgüttür.

Onuncu Kongrenin bu demokratikleşme adımlarını atmasından önceki tartışma sürecinde ve kongreden sonra değişiklikleri uygulama sürecinde, kadromuzda demokratikleşme bilinci yükseldi. Ne kimseyi, ne kendimi aldatmadan ve abartmadan söylüyorum, yükseldi. Tam oldu mu? Tabii tam olmadı, birdenbire tam olması da beklenemez. Daha hala çevremizde, demokratikliği fikir düzeyinde benimseyen ama asıl olarak kendisi için benimseyen, yanındaki ya da altındaki yoldaşlara o demokratikliği tanımamaya çalışan yoldaşlar görüyoruz.

Ne olursa olsun, partide demokratikleşme bilinci yükselmiştir. Şimdi bunu bir adım daha yükseğe çıkarmak zorundayız. Dün sekreter diktatörlüğünde bir partiydik, bugün çoğunluk diktatörlüğünde bir partiyiz, en kısa bir sürede çoğunluk iradesini diktatörlük olmaktan çıkarmış, farklı görüşlere yaşama ve çoğunluğa geçme haklarını tanımış ama eylem birliği bozulmayan bir parti olmalıyız.

Bu alanda (ve de tüzükte) yapılması gereken çok değişiklik vardır. Burada yalnızca bir tanesine değineceğim, ki bence yapmamız gereken değişikliklerin en önemlisidir. Rusya Komünist Partisi (RKP) Onuncu Kongresinde, "klikler ve hizipler" üzerine alınan kararı açıkça reddetmeliyiz.

Bu noktada durup, demokratik merkeziyetçilik ve RKP'nin Onuncu. Kongresini kısaca ele alalım. Çünkü bu konu, dünya komünist hareketini yıkan nedenlerin başlarında gelir. O tarihten itibaren o "geçici" madde, Sovyetler Birliği yıkılana dek tüm KP'lerde muhalefetleri, farklı görüşleri, tartışmayı, fikir üretimini yok eden bir işleyiş olarak sürüp gitti. "Fraksiyonlara hayır, monolitik parti" diye bağırıp yürüdük. Her türlü fikir üretme süreci durdu. Doğruların kendisine "indiğini" düşünen bazıları, ama aslında fikirlerinin gücüyle değil, kolunun gücüyle, geldi gitti ve dünya komünist hareketi çöle döndü.

Demokratik Merkeziyetçilik ve RKP Onuncu Kongresi

1899 makalelerinde Lenin, devrimci bir örgütün, onun demokratik karakteri korunurken, nasıl etkin bir örgüt haline getirileceği sorunuyla boğuştu. O dönemde devrimcilerin en çok gereksinim duydukları şey, liderliğin tüm siyasal eylemi planlayabildiği ve yönetebildiği, yüksek düzeyde merkezileşmiş bir parti idi. Lenin'in merkeziyetçilik üzerinde ısrarla durmasının temel nedeni, Rus devrimcilerinin çalışmak zorunda oldukları ortamın aşırı baskıcı koşullarıydı.

Bu çerçeve içinde Lenin parti içi demokrasi sorununu ikincil bir sorun olarak görmek zorundaydı. Örneğin, yönetim organlarını seçilmiş delegelerden oluşan bir kongrenin seçmesi, partinin demokratikliğini sağlamada yeterli olmak durumundaydı. Buna karşın, devrim öncesinden Lenin'in ölümüne dek parti içinde yürüyen yoğun tartışmalar hatırlandığında, parti içinde geniş, açık ve özgür bir tartışmanın uygulandığı da görülür. Ancak, "geniş demokratik ilke"nin, partinin temel örgütsel ilkesi olması gerektiğini savunanlara karşı Lenin şunları söylemiştir:

> "Otokrasinin karanlığı ve jandarmanın boyunduruğu altında, parti örgütünde geniş demokrasi, yararsız ve zararlı bir oyuncaktan başka bir şey değildir. Yararsız bir oyuncaktır çünkü, işin gerçeği, ne denli isterse istesin hiçbir devrimci örgüt geniş demokrasiyi uygulamamıştır, uygulayamazdı da. Zararlı bir oyuncaktır çünkü 'geniş demokratik ilke'yi uygulama yönünde her girişim, polisin geniş çaplı baskınlar yapmasını kolaylaştıracak, hüküm süren ilkelliği sürdürecektir."[45]

[45] *LTY*, C. 4, s. 479-80.

RSDİP'nin İkinci Kongresi sıralarında (1903), uzun bir tartışmanın ardından belirmeye başlayan "merkeziyetçi" sistem, altı temel örgütlenme ilkesine dayanıyordu:

> "1) Azınlık çoğunluğa bağlı olmalıdır. 2) Kongre, yani tüm yetkili örgütlerden gelen seçimli delegelerin toplantısı, partinin en üst organı olmalıdır; dahası, bu seçilmiş delegelerin tüm kararları sonul olmalıdır. 3) Partinin merkez organına (ya da organlarına) seçimler doğrudan oylamayla ve kongrede yapılmalıdır. Kongre dışında seçimler, iki aşamalı seçimler, vb., kabul edilemez. 4) Hem yerel, hem merkezi, tüm parti yayınları hem parti kongresine ve hem de ilgili merkezi ya da yerel parti örgütlerine tamamıyla bağımlı olmalıdır. Örgütsel olarak partiyle bağlanmamış parti yayınlarının varlığı kabul edilemez. 5) Parti üyeliğinin ne anlama geldiğinin tam anlamıyla açık bir tanımı olmalıdır. 6) Aynı biçimde, *herhangi bir parti azınlığının hakları* da parti tüzüğünde açıkça tanımlanmalıdır."[46]

Komünist hareketin daha sonraki pratiği ışığında bakıldığında, bu sonuncu noktanın özellikle önemi büyüktür. Çünkü Rusya'nın o koşulları altında bile, yalnızca azınlıkların varlığı değil, onların "haklar"ının da olacağı kabul edilmiştir. Bunu Sovyetik teoriyle karşılaştırınca aradaki büyük uçurum hemen görülür: Resmi Sovyet parti teorisi, "azınlığa bir çeşit özel haklar verilmesi istemi, parti disiplininin gerekleriyle uzlaşmaz" der.

Parti disiplini ve demokratik merkeziyetçilik anlayışının gelişim süreci içinde çok önemli bir moment daha vardır: 1905 devrimci dalgasının otokrasiden önemli siyasal ödünler kazanmasının ardından, 1906'da RSDİP'in Birlik Kongresi, parti içi yaşamda bir dizi yeni, daha demokratik işleyişler kabul etti. (Yani ortam izin verdiği anda partinin demokratikliği yükseltildi.) Ve o tarihten itibaren artık "demokratik merkeziyetçilik" terimi yaygın olarak kullanılmaya başlandı. Kongrenin hemen ardından Lenin şöyle dedi:

> "Demokratik merkeziyetçilik ilkesi üzerinde, tüm azınlıkların ve (partiye – RY) sadık muhalefetlerin haklarının garantiye alınması üzerinde, parti örgütlerinin otonomisi üzerinde, tüm parti görevlilerinin seçilmeleri, partiye hesap vermeleri ve geri alınabilmeleri üzerinde hepimiz anlaşıyoruz. Bu örgüt ilkelerine pratikte

[46] *LTY*, C. 9, s. 166. (abç)

> uyulmasını, bunların sürekli ve samimi uygulanmasını, bölünmelere karşı bir garanti olarak, parti içi ideolojik mücadelenin mutlak örgütsel birlikle tümüyle uygun olabileceğinin ve olması gerektiğinin bir garantisi olarak görüyoruz."[47]

Lenin'in demokrasiye bağlılığı – partide ya da toplumda olsun – hiçbir zaman mutlak olmadı, çünkü demokrasi her zaman varolan koşullar altında ele alınmalıdır. Ancak şunu da kesinlikle söylemek gerekir ki, Lenin, ardından gelenlerin tersine, parti demokrasinin sınırlanması gereken bir durumla karşılaştığında, bunu daima açıkça söylemiştir.

Bu söylenene en güzel örnek, daha sonra demokratik merkeziyetçiliğin temel ilkesi durumunu alan, parti içi hizipler yasağıdır. Hizipleri yasaklayan karar ilk olarak RKP'nin 1921'deki Onuncu. Kongresinde alındı. Parti içi işleyişlere bir dizi *geçici* sınırlamalar getiren, "parti birliği" üzerine daha geniş bir kararın parçası olarak alındı. Söz konusu acil önlemler, köylülerin, işçilerin ve askerlerin savaş komünizmine karşı yığınsal eylemlere girerek, Sovyetlerin gördüğü en ciddi krizi yarattıkları bir ortamda alınmıştı. Lenin'in NEP programı önerisi, bu kriz ortamına yanıt olarak getirilmişti. Ancak NEP'e karşı parti içinde önemli bir örgütlü "sol muhalefet" ortaya çıkmıştı. Parti bölünmek ve devlet erkini yitirmek üzereydi. İşte, hizipler yasağı bu koşullar altında önerilmişti. Bakın Lenin bu gerçeği nasıl anlatmaktadır:

> "*Parti içinde muhalefetin yasaklanması, içinde bulunduğumuz anın siyasal mantığından kaynaklanmaktadır*... Şu anda muhalefetsiz de olabiliriz yoldaşlar, şimdi zamanı değil! (...) Nesnel durumdan kaynaklanıyor, sızlanmanın bir yararı yok. (...) Şu anda parti dışı yığın, Rusya'nın bugünkü ekonomik konumunda kaçınılmaz olan küçük burjuva dalgalanma içindedir (...) ve biz yalnızca biçimsel değil, derin, geniş bir birlik göstermeliyiz."[48]

Lenin bu kararın olağanüstü, *geçici* ve sınırlı yapısını başka yollardan da vurguladı. Örneğin, hiziplerin yasaklanması kararının gelecek parti kongresi için de geçerli olmasını isteyen bir önergeyi reddetti. Dahası, şunu da söyledi ki, kararın, Merkez Komitesinin kendi üyelerini Merkez Komitesinden çıkarmasına izin veren bölümünün,

---

[47] *LTY*, C. 10, s. 314.
[48] *LTY*, Rusça, C. 41, s. 108.

> "demokrasiyle de, merkeziyetçilikle de hiçbir ilgisi yoktur. (...) Kongre, Merkez Komitesini seçer ve bunu yaparak ona liderliği verir ve en yüksek güvenini gösterir. Fakat Merkez Komitesinin kendi üyelerine ilişkin olarak böyle bir hakka sahip olabilmesi, partimizin hiçbir zaman izin vermediği bir şeydir. Bu, içinde bulunduğumuz durumun bilinciyle yapılmış aşırı bir uygulamadır."[49]

Bu söyledikleri ve yaptıkları Lenin'in amacını tartışmasız bir biçimde sergilemektedir. (Bir şey daha ekleyeyim, Lenin bu kararı alırken bile, aynı kongrede, parti içi tartışmanın yine de yürüyebilmesi için, üyelere dönük bir tartışma bülteni çıkartılması kararını aldırmıştır.) Ne var ki, daha sonraki Sovyet anlayışı, Onuncu Parti Kongresi'nin parti birliği üzerine olan *geçici* kararının, "hiziplerin kabul edilmezliğinin", parti yaşamının vazgeçilemez kuralı olduğu anlayışına dayandırıldı.

Parti Birliğini Demokratikleşme Değil, Bilinç Eksikliği Bozar

RKP'nin Onuncu Kongresinde ne diyor Lenin? Üyelerin en doğal hakkı olan tartışma ve farklı fikirler öne sürme hakkını ellerinden alıyoruz ama bu geçici bir durumdur çünkü parti bölünme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Peki, o geçici durum dışındaki uygulama nasıldır? Herhangi bir konuda MK karar almadan önce, herkes istediği fikri parti içinde ya da dışında açıkça söyleyebilir. Karar alındıktan sonra, o konuda ne parti içinde, ne parti dışında konuşulamaz, eylemdeki birliği korumak için.

Günümüz koşullarında bu çerçeveyi nasıl anladığımızı da bir kez daha açıkça ortaya koymakta yarar vardır. Çünkü dünya komünist hareketinin uygulamaları bu doğru tutumun da içini boşaltmıştır. Karar alındıktan sonra ne parti içinde, ne dışında konuşamazsın kuralı "mutlaklaştırılmış", süresizleştirilmiş ve böylece pratik şu noktaya kilitlenmiştir: MK çoğunluğu bu kararı aldı, sen fikirlerini yutmak zorundasın. (...) Böyle bir anlayış egemen olduğu zaman, tartışma olamaz. Çünkü o noktada çoğunluğun diktatörlüğü yerli yerinde durmaktadır.

Çok önemli bir konudur bu. Demokratikleşen bir partide, çoğunluğun üstünlüğü, belirleyiciliği evet ama çoğunluğun diktatörlüğü olmamalıdır. Fikir tartışması olmayan yerde, zamanı yakalamanın olanağı yoktur.

---

[49] *Agy.*

Sonra ne oluyor? "Mutfak kabineleri" kuruluyor, liderin, yakın arkadaşları ile mutfakta fikir oluşturması süreci doğuyor. Bu en büyük yozlaşma ve anti demokratiklik oluyor.

İlla her fikir tartışmasından doğru sonuç çıkar mı? Çıkmaz. Bazı "fikir" tartışmaları soysuzlaşıp partiyi bölebilir bile, ama öteki yolun sakıncası karşısında bunlar göze alınması gereken tehlikelerdir. Bir yerde fikir tartışması yoksa, orada yaşam yoktur.

Ancak, tartışmanın da mutlak bir sınırı vardır, çünkü eylemde birlik olamadıktan sonra parti yine yok olmuştur. Bir irade birliği içinde tavır koymayacaksak, yine olmaz. Ha ben bu karara katılmadım, baltalayacağım. Bu komünistlik olmaz. Biraz özdenetimle, biraz partinin denetimiyle bağlı bir şey. Komünistin yetişkinliğiyle, *bilinciyle* bağlı bir şey.

Bir komünisten ya da bir insandan görüşlerini değiştirmesi istenemez. Böyle bir hakkı kim kendisinde buluyor? Çoğunluğun doğruyu bulacağı nereden çıkmış? Ama çoğunluksa, sorgusuz uyulur, çünkü örgütüz. Uyulur ama fikrim değişmeyebilir.

Biz, çoğunluk kararına uymaya bir şey daha eklemeliyiz: Karar alındığı zaman o karara uyulur. Ve de organında istediğin zaman o karara karşı fikrini yeniden getirebilirsin, yeniden görüşme açılmasını isteyebilirsin. Hangi organda karar alınmışsa, orada yeniden görüşülmesini isteyebilirsin.

Bu yaklaşımı pratikte uygulamak çeşitli yanlışlara kapı açabilir mi? Açabilir, ölçüyü kaçırmamak zordur. Zor da olsa, yapılmalı. Partinin vicdanı belli bir süre içinde her şeyi anlar. Sen bunu kötüye kullanırsan, bir küçük konuyu yaşamın en önemli sorunu durumuna getirirsen, her toplantıda illa bunu görüşelim dersen, toplantıyı baltalarsan, o zaman eylemde birliği bozuyorsundur. Bu çıkar ortaya. Tartışmanın önünü açan bir yapı kazanmak zorundayız.

Şimdi, bazı yoldaşlarda şöyle bir düşünce gelişebilir: Partinin demokratikleşmesi yönünde bir tartışma yararlı olmayabilir, çünkü hala illegal bir partiyiz. Sonuçta, legalleşme gündeme geldiğinde, gelirse, tüzük de, program da değişecektir. O an gelmeden tüzüğün değişmesinin aciliyeti yoktur. Parti zaten Onuncu Kongresi ile demokratikleşmenin önünü açtı. Bu bir kültür sorunudur. Dolayısıyla, parti içinde demokratikliğin vurgulanmasının aslında bir tehlikesi de vardır. İllegal kalıp da demokratikleşmeye vurgu vurursak, o zaman desantralizasyon ortaya çıkabilir...

Böyle bir düşünce doğru olmaz. İllegal partide de demokratikleşme olur, ölçüsünü bilme sorunudur. İllegaliteyi tehlikeye atmadan, partinin

merkeziliğini bozmadan, bir komünist partisi, RKP Onuncu Kongre kararını reddedebilir, reddetmelidir.

Bu atılması gereken demokratik adımdır, kendimizi demokratikleştirmede de yararlıdır. Evet bilinç ilerliyor ama çevreyi aldatmak bir derece kolaydır da, namuslu insanlar için, insanın kendisini aldatması biraz daha zor olmalı. Hiçbirimiz demokratikliği tam anlamıyla içimize sindirmiş değiliz. Legale çıkacaksak zaten o olabildiğince demokratikleşen tüzük de gidecek, yenileri yapılacak, tabii, ama oraya gidiş süreci içinde, bizim o süreci daha iyi karşılamamızı sağlayacak bir momentum getirir, partinin hareket birliğini bozmaz. Onuncu Kongre kararlarını legal parti reddedebilir, illegal parti reddedemez diye bir şey yok. Tam tersine, Bolşevik partisi illegal çalıştı uzun dönemler ve farklı düşünceleri hiç yasaklamadı, bu kararları ise legalken aldı. Bu nedenle, itiraz tarihsel örneklere de uymaz.

Son yayınlanan önemli TKP Merkez Komitesi bildirisi de şöyle demektedir:

> "Partimiz, yakın bir zaman önce toplanan Onuncu Kongresinin gösterdiği yolda, kendi iç örgütsel işleyişinde, düşüncenin yaratıcılığını donduran tepeden inme merkeziyetçiliğin yerine, Lenin'in *yaratıcı bilimsel düşünceyi örgütlü duruma getiren*, gerçekten demokratik merkeziyetçiliğini ölçüt alacak değişimlerden başlayarak, çalışma biçiminde, siyaset üretme ve uygulamasında, eylem anlayışında bir dizi değişiklik için hazırlık yürütmeyi kararlaştırmıştır."

3.2. İllegaliteyi Sorgulamak

Önce şu soruları kendimize ciddi olarak soralım: İllegalite araç mıdır, illegalite sevdalısı mıyız biz, yoksa amaç mıdır? Halka ulaşmanın legal yolunu kestikleri için, biz de illegal çalışırız dememiş miyiz? Legal çalışma olanağı varsa, ya da bu olanak, ideoloji ve siyasetimizden ciddi ödünler vermeden zorlanabilirse, illegalitede ısrar edilir mi? Legal çalışma olanağının var olduğu yerde, illegal çalışma diye bir şey var mı Marksizmde?

İllegalite bir amaç değildir, bizi zorladıkları ve *çeşitli alanlarda* bize çok şey yitirten bir yoldur. Boşuna zorlamadılar devrimci hareketi

illegaliteye. Burjuvazinin işine gelmese o yola zorlar mı TKP'yi ve öteki devrimci örgütleri?

Bugün, Türkiye'nin yaşamakta olduğu gelişim nedeniyle, toplum bilincinde illegalite, zorunluluğunu ve meşruluğunu yitiriyor. Yazının başından buraya dek değindiğim tüm olgular şu anlama da geliyor: Demokratikleşme ilerledikçe, "illegalite gerekmez, ne söyleyeceksen çık söyle, bu yollarla bir yere varılmaz" bilinci toplumda geliştiği için, illegal çalışma verimsizleşiyor. Halk illegal çalışmaya yakın dursa, polise karşı korunma sorunları bir yana, illegal çalışma neden verimsizleşsin? Neden son birkaç yıldır illegal çalışma yetersizleşmekte verimsizleşmektedir? Çünkü iç ve dış koşullar toplumun bilincinde, kendisi belki legal-illegal sözcüklerini bilmese bile, belli bir oluşum yaratıyor. Bu oluşum, illegal çalışmanın verimsizliğini getiriyor. Durum böyle iken, illegal çalışmada ısrar etmek, devrimcileri halktan soyutluyor ve kendi içine kapatıyor. *Çalışabilmek için bir araç olan illegalite, çalışamamanın aracına dönüşüyor.*

Legalite konusunda şöyle endişeler mutlaka bazı yoldaşların aklından geçecektir: Partinin likide olması tehlikesi yok mu? Reformizm, düzene yedeklenme... Ya da gücümüz bunu kaldırabilir mi, ne denli yapabiliriz?

Legalitenin tehlikeleri vardır. Tümüyle güvenlikli bir yolda koşmayacaksın, tabii ki tehlikeleri vardır. Ancak, likidasyonun da çeşitleri vardır. Evet, legale çıkıp da oportünistleşmemek zor bir şey. Dünya işçi hareketinde örneği yok gibidir. Bu bir likidasyondur. Yalnız, emperyalist merdivende yukarılara tırmanmakta olan Türkiye'yi yine de bir Avrupa ile karıştırmayalım. Türkiye'nin sorunları öyle kolay ortadan kaldırılamayacak, Türkiye yine sorunlu bir ülke olarak devam edecektir. Dolayısıyla, Avrupa'daki legal partilerden daha şanslı olacağız.

Gücümüz legaliteyi kaldıramazsa ortaya çıkabilecek bir erime, yok olma anlamında da bir likidasyon tehlikesi vardır. Dolayısıyla, "tüm söylenenler doğru da, yine de legaliteyi götürebilecek kadromuz yok" diye düşünülebilir. Böyle bir düşünce önemli ölçüde meşrudur, Allahın bildiğini kuldan mı saklayacağız? Ancak, legalleşme sürecinin kendisinin, bu alanda sonuç değiştirici bir dinamik olabileceğini de unutmayalım. Günün gerçeklerinin atılmasını istediği bir adım var. Bu adımı atma noktasına geldiğimiz zaman, acaba yapabilir miyiz diye ikircime düşmek yanlış olur. Yapmak için varız, yapmak için elimizden geleni yaparız. Toplumsal bir oluşumdan söz ediyoruz. Kazananı önceden belli bir tarih, mistik bir şey olurdu. Determinizm mistizme dönüşürdü.

Kilit önem taşıyan nokta, güven veren bir yönetim kadrosudur. Son bir yıldır görüştüğüm tüm yoldaşlara söylediğim, önemle üzerinde durduğum bir tek şey var: Halk, birbirine bağlı, terbiyeli, birbirini seven, birbirinin dostu bir yönetim kadrosu görmek istiyor. Büyük adlar filan değil, tutumlarıyla, birbirine bağlılıklarıyla kendisini ortaya koyan, dürüst bir yönetim kadrosu. İnsanlar bunu özlemiş durumda. Başkanım, genel sekreterim diyor, arkasından kuyusunu kazıyor. Yok öyle değil, "bunlar başka bir formasyon" dedirtebilmek gerek. Bu noktanın altını çizmem, böyle bir yönetim kadrosuna sahip olmadığımız anlamına gelmiyor. Bu alanda atılması gereken birkaç adım daha olduğu anlamına geliyor. Bu adımların da atılacağına inandığım içindir, bu adımı atalım, bu büyük dönemeci dönelim diyorum.

Kaldı ki, yaptığımız çözümlemeler doğruysa, bir üçüncü likidasyon biçimi daha vardır. Legal çalışmayı kaldıramayız, erir, yok oluruz endişesi varsa, şunu unutmayalım ki, illegal partiler de likide olur. Halktan kopuk, çalışamamanın aracı durumuna dönüşmüş bir illegalite altında komünist partisi, enerjisini içe döndürür. Küçük burjuvalıklar azar. Senin kapını kimse çalmazsa, sen git gide etkisizleşirsen, bu likidasyon değil midir? Böyle bir likidasyondansa, halka ulaşmaya çalışmanın getireceği likidasyon tehlikeleriyle boğuşmak bence tercih edilmesi gereken yoldur.

Türkiye'de komünizm bugün serbest, komünizmi yazmak, konuşmak serbest. Siyasal partiler yasasını veri alırsın, ona göre bir tüzük hazırlatırsın avukatlara, legal parti kurarsın, bu bir yoldur. Bir de, o yasayı veri almadan, (hiç ödünsüz olacağını söylemiyorum, ama ideoloji ve siyasetten ödün durumuna gelmeden), o yasaya karşın bugün legaliteyi zorlayabilir misin? Tabii zorlarsın: "Ben şöyle bir tüzükle komünist partisi kurmak istiyorum. Kabul etmiyor musun? Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gidiyorum."

Avrupa Birliğine girmeye çalışıyorlar, demokrasiyi geliştireceğiz diyorlar. Avrupa'nın hangi ülkesinde Komünist Partisi yasal değildir? Demek ki, parti kadrolarının onayını alırsa, şunu bilelim, bizim anladığımız legalite sürecinin her adımında mücadele vardır.

Legalite ve Ödünler Sorunu

Ödünler konusunda şunu baştan kabul edeceğiz ki, legale çıkacaksan ödün vereceksin.

Ödün verme konusunda Lenin'in verdiği bir örnek vardır: Bir salonda işçiler toplanmışlar, kapıyı da bir takım adamlar tutmuş, girenin

üstünü arıyorlar. Sen şimdi oraya girmek için üstünü aratır mısın, aratmaz mısın? Üstünü aratmak önemli bir ödün değil midir? Lenin, aratırsın diyor, çünkü oraya gireceksin, işçilerle buluşacaksın. Aldığın verdiğin dengesinin hesabıdır. Tabii ödün vereceksin ama verdiğin ödün rengini bozuyorsa, o yanlış olur.

Dünyanın en demokratik ülkesinde bile (neresi ise!!) bazı şeyler Komünist Partilerin programlarında yer alamaz. Nedir bunlar?

İlk programımızı yazarken ve daha sonraki yıllarda programda değişiklik gerektiğinde Komünist Partilerin programlarını defalarca inceledik. Hiç bir legal Komünist Partisinin programında proletarya diktatörlüğü sözcükleri yoktur. Demek ki, sözcükleri ödün olarak vermek zorunda kalabilirsin ama kavramın içeriğinden ödün veremezsin.

Sonra, tüm dünyada legal partiler için hücre esası, özellikle de işyerlerinde örgütlenme yasaktır. Örneğin, bu nedenle Kanada Komünist Partisi hücre yerine, "kulüp" adını kullanıyordu.

Bu iki engeli de aşmanın yolu bulunacaktır. Hücre esasını kaldıran bir parti, komünist partisi olmaz. Proletarya diktatörlüğü fikri olmazsa, komünist partisi olmaz.

Dahası, bizim adımız onurlu bir addır, bu adı da vermemeliyiz. TKP, yetmiş dokuz yıldır bizim yalnız adımız da değil, kanımız, varoluşumuz, benliğimiz, kimliğimizdir. İzin vermiyorlar mı, bunun da kavgasını yapmalıyız.

Bugünün koşullarını, ortamını, belki ağır ödünlerle ama Kürt hareketi iyi değerlendirmektedir. Komünistler de, işin özünü bozmayacak ödünlerle, aynı değerlendirme yeteneğini göstermek zorundadırlar. O günler geldiğinde, sanıyorum TKP'nin çekileceği çizgi, tüm legal Komünist Partilerin çekildiği çizgiden çok daha ileride çizilecektir. Türkiye'nin bugünkü ortamında illegal koşullarda ısrar, bir şey yapmamakta ısrardır. İyi komünist, kötü komünist, er meydanı orasıdır. Herkes kendini orada gösterir. İnanıyorum partimiz bu süreçten yüzünün akıyla ve güçlenerek çıkacaktır.

İllegalite ve Güvenlik

İllegalite bir de şu yönlerden sorgulanmalıdır: Devlet birimleri, gizli servisler, "derin devlet", bunlar süregen. Adam 25 yaşında giriyor, 55-60 yaşında emekli oluyor, o emekli olmadan, yerine geçecekler çoktan gelmiş ve yetişmiş oluyor. Bunlar süregen örgütler, dolayısıyla muazzam bilgi, deneyim ve hüner biriktiriyorlar. Devrimci hareket ise, kaçınılmaz olarak belli aralarla hep yeniden başlamak zorunda. Polis

öldürüyor, içeri düşüyor, düşüncesi değişiyor gidiyor... Böyle bir durum var.

Aynı nedenle, devlet birimlerinin süregenliği, devrimci örgüt birimlerinin bu süregenliği gösteremeyişi nedeniyle, bir başka durum daha doğuyor. Devlet birimleri, basına, televizyona sızdığı kadarıyla bile iyi anlaşılıyor ki, son 6-7 yıldır olağanüstü yüksek teknoloji kullanıyor. Devrimci hareket bu alanda da kaçınılmaz olarak çok yoksul kalıyor. Mali güç, yetişkin kadro, süreklilik sorunudur.

Bu irdelemeden net bir sonuç çıkar: Devrimci illegal örgütler polis karşısında büyük ölçüde deşifredirler, dostlarından ise büyük ölçüde gizlidirler.

Buraya dek söylediklerimizi şöyle bağlayalım: Hem dünya, hem Türkiye, hem parti gerçekleri, legalleşme yoluna girmemizi istemektedir.

Tüm partilileri, tüm dostlarımızı, bu iki süreci, demokratikleşme ve legalleşmeyi tartışmaya çağırıyorum.

İŞÇİNİN SESİ NEDEN BAŞARILI OLAMADI*

Önce şunu soralım: Devrimci solda başarılı bir parti ya da örgüt var mı? Tabii, başarının değişik ölçütleri olabilir. Somut bir anda nesnel koşulların gerektirdiği şeyleri denkleştirebilmişsen bu da başarıdır. Yani 50 kişilik bir örgüt başarılı olabilir, 1 milyon üye başarısızlığa engel değildir. Bu anlamda başarılı örgütler eminim vardır. Ancak, toplumda yer tutan, büyüyen, çekim gücünü arttıran, sosyalizm anlayışını yenileyen dinamik bir örgüt anlamında yok. Yalnızca Türkiye'de değil, tüm dünyada yok. Demek ki, durumun bir nesnelliği var. O zaman ne konuşacaksak bu çerçevenin içine koymak zorundayız.

Tabii ki bu bizi rahatlatmamalı, başarısızlığın temel nedenlerini arayıp bulmalıyız. Bu yazıda bunu yapmaya çalışacağım. Bu yazının bu konuda son söz olacağını düşünmüyorum, gelecek katkılarla daha tam bir resme ulaşacağımıza inanıyorum. Kolay değil, 1976-2000 arası, yirmi dört yılın bilançosu. Başından bugüne dek içinde olduğum, bazı yoldaşların uzun bir bölümünde, bazı yoldaşların kısa bir bölümünde yer aldıkları bir yirmi dört yıl.

Başarısızlığın bazı nedenleri, tüm öteki örgütlerle ortak nedenlerdir, bazıları ise bize özgü nedenlerdir. Örneğin, biz yapılabilecek her şeyi yaptık mı? Değerlendirmelerin sonunda aldığımız uygulama kararları sonuç vermedi. O zaman bu kararlar izlendi mi, sonuna dek uygulanabildi mi? Örgüt yaşamında bunlar da önemlidir.

Önce bu yirmi dört yılın dönemlerini belirleyelim. Bunu yaptığımızda, yukarıda sözünü ettiğim nesnellik daha iyi anlaşılacaktır: 1976-79, Zayıf Halka'nın yazılışı, SBKP ve TKP'nin siyasal çizgilerine karşı çıkış ve parti içi muhalefet. 1980-84, TKP-İşçinin Sesi olarak ayrı örgütlenme, ülkenin ve Avrupa'nın çok yerinde başarılı bir örgütlenme, oldukça iyi bir durum. 1984-87 arası duraklama. 1990 sonrası gerileme.

* R. Yürükoğlu, *İşçinin Sesi*, Sayı 474, Eylül 2000

1993-94, legale çıkma ve İngiltere'de yığın örgütleri için belediye yardımlarını reddetme üzerine karar alınmak üzere. 1994-95 provokasyon ve ardından Gazi olayları: yeniden eski çizgiye geri dönüş.

Yukarıda ayırdığım dönemlere bakınca şu hemen fark ediliyor ki, bu tarihler, dünya ve ülkedeki değişimlerle üst üste oturmaktadır. Tabii, bire bir, matematiksel bir eşitlenme beklenemez ama üst üste oturuyor. Öyleyse, temel nedenler buralarda aranmalıdır.

Dünya ve Türkiye

1980-90 arası ama özellikle bu dönemin son yarısı (1985 sonrası), dünya komünist hareketinde büyük bir krizin ortaya çıkışı ve giderek derinleşmesi yılları. Güçten düşmeyen, hatta bölünmeyen parti yok gibi. (Tam da örgütümüzün yükselişinin sonu, duraklamanın başlayışıyla aynı tarihlere denk düşüyor.)

Ardından, SSCB'nin "komünistler" eliyle içeriden yıkılması, yirminci yüzyılın en büyük olayı. Yıllardır amentü gibi yineleriz ama önemini yeterince kavramış değiliz. 1917'den de daha büyük olay. Gerçekten tarihsel önemdeki olaylar, yalnızca dünyayı değiştirmekle kalmaz, dünya hakkındaki düşüncelerimizi de, anlayışımızı da değiştirir. Bu yıkılış çok şeyi açığa çıkardı. Yanlış hesapların, yanlış teorilerin, yanlış siyasetlerin Bağdat'tan döneceğini gösterdi.

Bu yıkılışla tüm devrimci hareketler, KP'ler tüm dünyada marjinalleştiler. Adlarını değiştirenler, sosyal demokrat olanlar vb. Ancak, tüm komünist partileri marjinalleştiler. Şu parti de bunun dışında diyen olursa, hep birlikte öğrenmiş oluruz. Bu, tüm örgütleri içine alan büyük bir oluşumdur. "Aynı sandaldayız" sözü bir tarihsel gerçeği anlatıyor. Tepesinden tırnağına karşı olduğumuz çok komünist partisi var. Onlarla da aynı sandaldaymışız. Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra, Sovyetçisi, Maocusu, Troçkisti, birlikte zayıflamaya başladık. Demek ki, onlarla da aynı sandaldaymışız.

Biz, eleştirilerimizi 1978'den itibaren açıktan yaptığımız için belki hemen üye kaybetmeye başlamadık ama yeni üye kazanma giderek yavaşladı ve sonunda durdu. Bu sürecin bir noktasından başlayarak da, üyeler arasından, kimisi inancını yitirerek, kimisi bin çeşit başka nedenle, azalma başladı.

Bu sürecin sonunda, "kritik kütle" (*critical mass*) noktası çevresine düştük. Bizden daha büyük olan hareketler henüz bu noktaya düşmemiş olabilirler ama doğru tutumu almazlarsa onlar da düşeceklerdir.

Bunu önlemenin (o da olabildiğince, çünkü nesnel, tarihsel bir olgudan söz ediyoruz, tümüyle önlemenin, nehri tam tersine akıtmanın olanağı yoktur) tek yolu, "sosyalizmi nasıl anlıyoruz ve nasıl bir sosyalizm istiyoruz"u, düzgün ve erken ortaya koyabilmekti. Sovyetik anlayıştan farkımızı koyabilmekti. Bunu yapabilmek, kendimizi de yenilemek anlamına gelecekti. Ki bu gerçeği biz ta 1989'da dile getirdik. Ama yetiştiremedik. 1994-95'de karşı karşıya kaldığımız provokasyon da bunda önemli rol oynadı.

SSCB'nin yıkılışının ardından, bu anlamda tek merkezli bir dünya ortaya çıktı. Bunun, konumuz açısından, iki temel sonucu oldu: Birincisi, silahlı mücadelenin, silahlı devrimin ve illegal çalışmanın önü tıkandı. Biz buna uyamadık. İkincisi, halkların baskısı altında siyasal parlans değişti. Daha hümanist, açık, aleni, şeffaf, sakin, demokratik bir yaklaşım gelişti. Bu değişime de, emperyalizm bile uymaya çabalıyor ama biz uyamadık.

Dünyada siyaset parlansı değişti derken, emperyalizm rengini değiştirdi demiyorum. Emperyalizm değişmedi. Halkların baskısı ile siyaset parlansı değişti, daha demokratik, daha saydam tutum isteniyor. Emperyalizm de buna uymaya çalışıyor, azınlıkları, vb., "korumak" için gidiyor ama emperyalizmin cibilliyeti değişmedi.

Demek ki, Sovyetler Birliğinden sonra biçimlenen dünyanın iki büyük gerçeğine biz uyamadık.

Türkiye'de de, 1980'lerden bu yana büyük değişimler ortaya çıktı. Hızlı bir ekonomik değişim ve güçleniş tabanı üzerinde halkın demokrasi istemi olağanüstü şiddetlendi. Avrupa Birliği süreciyle de bütünleşen bu istem, adeta yeni bir toplum biçimlendirdi. Tabii, hala faili meçhuller, derin devlet zorbalıkları sürüyor ama geriliyor.

Böyle bir süreç içinde, 1984 sonrasında ülkede "legal olanaklardan yararlanma" durumu giderek arttı. 1990 sonrasında ise, "legal parti" olanağı doğdu.

Biz bu değişimleri de doğru dürüst yakalayamadık. Güçten düştük, başarılı olamadık, çünkü ülkenin nesnel gelişmesinin, ortamın gerisinde kaldık.

O zaman bir ara sonuç söylersem, başarısızlığımızın temel nedeni, hem dünya, hem ülke koşullarının gerisine düşmemizde yatmaktadır.

Parti Teorisi

Neden ortamın gerisine düştük? Marksizm bilgimiz, teorik anlayışımız öteki örgütlerle kıyaslanmayacak kadar ileri olduğu halde neden değişimleri yakalayamadık?

Bu soruya da benim yanıtım şöyledir: Nedeni Stalinci parti anlayışında yatıyor. Bizler daha Birinci Konferansta Stalin'e kapsamlı eleştiri getirdiğimiz halde, Stalinci parti anlayışını terk edemedik, yerine, Marksçı, Leninci, demokratik anlayışı getiremedik.

Neden partide her düzeyde, hücre sekreterinden başlayarak, MK sekreterine kadar, kişi diktatörlüğü oldu? Bunun yanıtını onun bunun diktatörlük sevdasına bağlarsanız, çok yanlış yaparsınız. Bu durum yalnızca bizde değil, tüm komünist partilerinde böyleydi. Avrupa'nın demokratik ülkelerindeki legal partilerde bile böyleydi. O demokratik koşullarda doğmuş büyümüş, bizim ülkemizdeki gibi koşulları ancak romanlarda okumuş toplumların partilerinde de böyleydi. Neden partimizde her düzeyde kişi diktatörlüğü oldu? Herkesin nasıl sekreterlik yaptığını biliyorum. Üsluplar değişebilir, ama kişi diktatörlüğü vardı. Neden? Çünkü Stalinci parti anlayışı bize, "KP monolitik olur" diye öğretti. Parti tek sesli olur.

İllegal parti demokratik olamaz, illegal parti çoğunluk diktası dışında çalışamaz. Ama, Avrupa'da, Amerika'daki legal partiler de sekreter diktası altında çalıştılar. Bu ne anlatır? Demek ki, Komünist Partilerde görülen her düzeyde sekreter diktatörlüğü, illegaliteyle doğrudan bağlı değildir. Hatta, devrimini yapıyor, devletini kuruyor, yine diktatörlük. İllegalitede, tabii ki, düşman sızmasın, polis sızmasın diye demokrasiyi askıya almak zorunludur. Ama bu uygulama illegal parti ile sınırlı değildi, tüm partilerde böyleydi. Onun için Stalinci anlayışla bağlıdır.

"Bizim tarihimizde legal çalışma olanağı olmadı, dolayısıyla her düzeyde sekreter diktası bizde Stalinci parti anlayışının yansıması değildi" denebilir mi? Hayır, denemez, çünkü örgütümüzde Stalinci parti teorisinin varlığının sayısız kanıtları vardır.

"Monolitik parti" anlayışı, kaçınılmaz olarak, her düzeyde, sekreter diktasına ve kadrolarda bürokratlaşmaya varır ve vardı. Parti monolitik olur dediğin zaman diktatörlük vardır, bürokratlık vardır. Yalnızca bizde değil, her partide bunu görüyorsun. (Biz bu bürokratlaşmayı Avrupa'da yığın örgütlerine yapılan belediye yardımlarının etkilerine yorduk. Neden belediye yardımlarını reddedelim diye konuştuk? Çok iyi hatırlıyorum, bürokratlaştırıyor bizi dedik. Yani biz olguyu gördük,

saptadık ama hatayı götürüp, asıl büyük kapı dururken, küçük bir kapının önüne koyduk.)

Şunu da fark edemedik ki, böyle bir durumda, kongreler ya da MK seçimleri de gerçek anlamını kazanamaz. Kongrelerimizde tüm kararlar oybirliğiyle alındı? Bu ne demektir? Ya gerçek bir fikir birliği vardı (ama o zaman alınan kararların yaşama geçirilmesi gerekirdi), ya kararlar herkesin içinde bir şeyler bulabildiği ortalama kararlardı (ki böyle olduklarını düşünmüyorum), ya da bazıları düşüncelerini gizliyordu.

Yoldaşlara İkinci Konferansta hazırlanan tüzüğü yeniden okumalarını öneririm, çok iyi açılımlar vardı. Ama Beşinci Kongrede gelen tüzükle geriye devşirildi. Daha sonraları tüzüğe yapılan eklemeler bu hataları biraz hafifletti ama örgütsel anlayış olarak ciddi bir geri dönüş yapılmış oldu. İkinci Konferans hala monolitik kavramını aşmamıştı ama monolitikliğe farklı bir yorum getirmişti. Monolitiklik farklı görüşleri dışlamaz, farklı görüş söyleyen kanatlar olabilir diye bir anlayışı vardı. Muhalefet olmanın getirdiği psikoloji içinde, "farklı görüşlere partide yer verilmelidir" dedik ama sonra diktanın getirdiği kolaylıklar öne çıktı. Farklı sesler "dert" getiriyor. Dolayısıyla o noktada geriye kaydık, monolitikliğin klasik anlayışına oturduk.

Bu süreçte ne oluyor? Farklı düşünce ya da yaklaşım getiren ve de bunu ısrarla savunan eleniyor. (Partiden çıkartılması gerekmiyor, çoğunlukla kendiliğinden eleniyor. Partimizde yirmi küsur yıl içinde partiden çıkarılanların sayısının iki elin parmağını geçmeyişi bu dediğimi doğrular.) Geride, evet efendimcilerle, evet efendimciliğe zorlananlar kalıyor... Kişilik kırılması doğuyor, hem illegaliteden geliyor bu kişilik kırılması, kapı arkasında iş yapma, hem de Stalinci parti anlayışından geliyor. Parti içi tartışma, yeni düşünce üretme canlılığı duruyor, parti donuklaşıyor. Böylece, yaşamı yakından izleme yeteneği düşüyor. Bizde de olan budur. Komünist partilerinin dünya çapında yaşadığı derttir bu.

Oysa, parti içinde doğruyu aramanın, yaratıcı çalışmayı zorlamanın standart haline geldiği bir ortam gerekiyor. Bizim tarihimizde böyle dönemler vardır, biz bu yolda çok adım atmaya çalışmışızdır. Geriye bakınca daha iyi görülüyor. Ne zaman bu alanda adım atmamışız, çalışmamız daralmış. Somut bir şey yapmak istiyorsan, önce azınlık fikrini kabul etmen gerekiyor. Geniş bir teorik tartışma, derine giden bir tartışma, örgütsel yapıda da yansımasını bulan bir tartışma. Tartışmaya olanak vermeden hiçbir örgüt ileri gidemez.

Bir de, mistik bir parti anlayışı var. Bunu yıkmak da çok zor. Çünkü örgüt kültürünün içine girmiş. Olduğundan başka anlamlar yüklememek gerekir, ne kişilere, ne örgüte, ne kurullara. "Örgüt bilir, genel sekreter

bilir." Bu Marksist bir anlayış değil, idealist bir anlayıştır. Marksizmi bir din durumuna sokan bir anlayış.

Dolayısıyla, yirmi dört yıllık bir süreci, tüm iniş-çıkışları içinde değerlendireceksek ve bu değerlendirme sosyolojik bir değer taşıyacaksa, başarısızlığı kişilerde değil, parti teorimizde aramalıyız. Değişen koşullara uyan bir siyaset geliştiremeyişimizi kişilerde değil, parti teorimizde aramalıyız. Öyle inandığımız için, hep birlikte öyle davrandık. Bu, kişilerin yanlışlarını aklamaz ve ben bunları, kendi yanlışlarımı aklamak ya da gizlemek için de yazmıyorum.

Kişisel Not

Güzel bir söz vardır, "hayat ileriye doğru yaşanır, fakat ancak geriye doğru anlaşılır" der. Bu, hem kişisel yaşamlarımız için, hem de tarihsel dönemler, çağlar için geçerlidir. Kişisel yaşantımızda ya da toplumsal evrelerde, içinde yaşadığımız dönemin gerçeği genellikle ancak sonuna yaklaşıldığında berraklık kazanır. Ya da Hegel'in Doğrunun Felsefesi'nde dediği gibi, "Minerva'nın (akıl tanrıçası) baykuşu, kanatlarını ancak hava kararmaya başladığında açar." İnsan yaşantısında ya da tarihsel aşamalarda, daha doğru ve derin bir anlayışa, ancak o dönemin sonuna gelmekte olduğu zaman varılır.

Neden söylüyorum bunları? Beş yıl önce yaşadığım evi değiştirdikten ve hayatımın son otuz yılında ilk kez ailemle yalnız yaşamaya başladıktan sonra, düşünmeye çok zamanım oldu. Hem parti teorisini yeniden çalıştım, hem kendi yanlışlarımı masaya yatırdım. Sahte alçakgönüllülüğe gerek görmüyorum, var olan kadro içinde, benim görevimde bir başkası olsaydı, bugünlere de gelemezdik diyorum. Ancak, şimdi görüyorum ki, önemli yanlışlar da yaptım. En önemli yanlışım, parti içinde demokratik bir ortam, Merkez Komitesinde bir ekip çalışması yaratamayışımdır.

Marks, babasına yazdığı 10 Kasım 1837 tarihli mektupta şöyle diyor: "Kişinin yaşamında öyle anlar vardır ki, bir dönemin kapanışını ama aynı zamanda yeni bir doğrultuyu anlatan sınır kuleleri gibidir. Böyle geçiş anlarında, içinde bulunduğumuz gerçek konumun bilincine erebilmek için, geçmişi ve günü düşüncenin kartal gözleriyle incelemek zorunluluğunu duyarız." Kartal gözleri deyimi bizler için çok fazla ama o zorunluluğu ben de duyuyorum. Yaşamımın yeni bir döneminin eşiğinde olduğumu hissediyorum. Yaşama fal bakılmaz ama şunu iyi

biliyorum, içinde yaşadığım dönem benim için kapanıyor. Nasıl bir dönem açılacak, onu yaşayıp görürüm ancak.

Bu nedenle, kişisel düzeyde bir amacım var: Yıllar içinde bilerek bilmeyerek haksızlık ettiğim, kalplerini kırdığım yoldaşlardan özür dilemek, yeniden gönüllerini kazanmak. Buna başladığımı da söyleyebilirim. Ancak bu, tek tek yoldaşlarla aramda olan bir şey. Öte yanda, kişilerle ilişkiden daha önemlisi, örgütün 24 yıllık lideri olarak, örgütün geri kalmasında üstlendiğim bir sorumluluk var. Bunun değerlendirmesini ve özeleştirisini, hiç belirsiz olmayan bir dille, Onuncu Kongrede yaptım, "başarılı olamadım, genel sekreterlikten ayrılmalıyım" dedim.

Bir şey daha söyleyebilirim; bugün, Stalinci parti anlayışını aştığımı, demokratik anlayışı içime sindirdiğimi samimi olarak söyleyebilirim. Buna iki de kanıt verebilirim. Birincisi, Onuncu Kongredeki değişiklik, genel sekreterlikten ayrılmam. Böyle bir zorlama mı vardı? Hayır. İkincisi, dünkü parti anlayışım olsaydı, hiçbir şekilde birlikte olmayı kabul etmeyeceğim yoldaşlarla bugün aynı partideyim ve onların çok aykırı düşüncelerini her platformda dile getirebilmelerini ısrarla savunuyorum.

Sonuç

Kişisel parantezi kapatırsam, İşçinin Sesi'nin başarısızlığının en önemli nedeni, çoktan değişmiş bir dünyada, Stalinci parti anlayışını terk edemeyişimiz nedeniyle, yaşama uyamayışımızdır.

Stalinci parti anlayışını zamanında terk edebilseydik, çok başarılı olabilir miydik? Kesinlikle hayır. Bunu kastetmiyorum. Başarısızlığın üzerine oturduğu bir nesnellik var. Başarılı olabilirdik diyen, dünyada bir başarı örneği de göstermek zorundadır. Yüzlerce komünist partisi, daha da fazla devrimci örgüt var. Ancak, eğer bu Stalinci parti anlayışını zamanında terk etseydik, bugünkü noktada da olmazdık. Bir kere daha söyleyeyim, son çözümlemede gerçek başarı ve başarısızlığı dikte eden konjonktürdür, nesnel ortamdır.

Tarihten çok örnek verebilirim. Marks iyi bir komünist değil midir? Ama, kaç tane örgüt kuruyor, hiçbirisi çok ve kalıcı başarılı değil. Demek ki ne olursan ol, konjonktürün dışında hiçbir şey olamıyorsun, ama onun içinde yapabileceğinin azamisini yaptın mı yapmadın mı, o ayrı bir konu. Bakın 1864'de, Lasal'ın ölümünün ardından Marks ne diyor: "Tanrı biliyor ki, saflarımız sürekli olarak azalıyor ve ufukta yeni

katılımlar da görünmüyor." (Marks'dan Engels'e Mektup, 7 Eylül 1864) Böyle bir dev, yanında başka devler de var, böyle bir ortamdan kurtulamıyor, kapıyı çalan yok diyor, ufukta da yok diyor. Bunları yerine oturtmak zorunludur. Sovyetler Birliğinin çöküşünün ardından, ne yaparsak yapalım, başarılı olamazdık. Ama ortama daha iyi uyabilirdik ve bu denli gerilemezdik.

"Bu parti oportünisttir, çünkü söylediğini yapmıyor, ya da yapmamış" denebilir mi? Hayır, denemez. Böyle bir anlayışla hiçbir yere varılamaz. Bu anlayış Lenin, Kimilsung, Mao, bir kaç kişi dışında, oportünist olmayan komünist bulamaz. Marks ve Engels en başta olmak üzere, milyonlarca komünist ömür boyu söylemişler ama yapamamışlar!

Onuncu Kongre ile, tüzük açısından, sekreterler diktasından çoğunluk diktasına geçtik ama pratikte henüz tam geçemedik. Bu bir süreç ve eğitim işidir. Ama şimdi, çoğunluk diktasından tam demokratik örgüt anlayışına, hem teorik, hem pratik olarak geçeceğiz. Ve yaşamı yakalayacağız.

Dar bir kilise mi kuracağız? Legal parti dediğimizde, *Sosyalizm Nedir*[*] ve *Büyük Dönemeç*'teki[**] düşünceleri kabul eden gelsin, gerisi gelmesin diye bir yaklaşım olamaz. Mutlaka geniş bir kilise olmalıdır. Kendi sosyalizm anlayışımız dediğimizde buna ancak ikiz kardeşlerimiz gelir. Biz TKP adını alamadık, kendimiz kendimize ne ad verirsek verelim. Yarın başkaları da TKP der, önemli değil, ana gövde oradaydı ve hala oradadır. Ülkenin her yanında diri kadrolar var, çalışıyorlar, ellerinden geleni yapıyorlar, onlar da parça pürçükler. Ayrıca yeni insanlar ortaya çıkıyor, genç insanlar.

Bugün Türkiye işçi sınıfının sosyalizmle ilgisi yok. Ama bizim ona ulaşmak gibi bir görevimiz var. Nasıl ulaşacağız? Steril bir küçük grup olarak, (herkes aynı şeyi söylüyor, herkesin sosyalizm anlayışı aynı) nasıl sınıfın içine girilir?

Dünyanın koşulları böyle, Türkiye'nin koşulları böyle diyoruz, ondan sonra öyle bir yol öneriyoruz ki, bize mikrop bulaşmasın! Bilmem kaç yılda işçi sınıfına girelim, önce iki kişi, sonra beş kişi... Ama şunu unutmayalım ki, "iyi komünistler" olarak bizler aşılı mıyız? Bu sermaye düzeni her dakika hepimizi etkilemiyor mu? Biz kendi küçük partimizle, en doğru fikirlerle işçi sınıfına gidiyoruz, iki yıl sonra baktığında o küçük güzel partimizin bir bölümü, sınıfın nesnel çıkarlarına ters

[*] Elinizdeki yapıtın birinci kitabı.
[**] Bkz. Sayfa 87.

şeyler söylüyor. Küçük güzel partide bunun kaçınılırlığı yoktur. Ters gelecek belki ama bundan kaçınmanın tek yolu yığınla buluşmaktır. Çünkü yığının içinde sınıf gerçeği var. Küçük partilerde, küçük gruplarda böyle bir gerçek yok.

Tüm bu tartışmalar ne için? İşçi sınıfına nasıl gideceğiz? Siyaset yapmak istiyorsak, kalabalık olmadan siyaset yapılmıyor, kalabalık olmadan işçi sınıfı da bakmıyor zaten. Bir fikir gurubu olarak, kenarda kitaplarımızı yazalım, o da yararlı, saygı değer bir davranıştır ama onu amaçlamıyoruz.

Burada hem kendime, hem herkese bir uyarım var: "Allah rızası için", dogmatizmi ve sekterliği artık tam olarak yıkıyoruz, gerçekten demokratik olacağız dedikten sonra, insanımıza yeni bir dogma sunmaya kalkışmayalım. Tüm görüşler tartışılmalıdır. Düzeyli tartışmaya ve polemiğe ihtiyacımız var. Ülkemize, bilgili ve uzak görüşlü toleransın örneğini sunalım. Özellikle yöneticiler olarak bizler, yeni bir toleranssızlığın liderleri olmayalım. Marks'ın sık sık yinelediği Dante'nin sözleri ne diyor: *Segui il tuo corso, e lascia dir le genti* – Kendi yoluna git ve bırak diller oynasın.

TKP'nin içinde olumlu ne varsa, İşçinin Sesi ona sahip çıkmaya çalışmıştır. Bugün de aynı noktadadır. Yalnızca TKP'nin değil, dünya komünist hareketinin geçmişinde olumlu ne varsa, onlara sahip çıkmaktadır.

TKP İS, günümüz Türkiye'sinin her yerinden kendi doğallığı içinde yeniden filizlenmekte olan Partinin tarihinde yalnızca bir olgudur, bir andır. Dönem, büyük ve güçlü TKP'yi, anasının ak sütü gibi hakkı olan legalite içinde yükseltme dönemidir. Bu görev de ancak kıran kırana bir demokrasi mücadelesiyle, yeni güçlere ulaşabilme, onlarla bağlanabilme yeteneğini ve cesaretini göstermek koşuluyla yerine getirilebilir.

TÜRKİYE VE LEGALİTE*

1. Legalite

Bu bölümde, Marks, Engels ve Lenin'in yaşamlarından birkaç anekdot aktaracağım. Birbirleriyle bağlantısız ve daha çok birer küçük hikaye gibi.

Böyle yapacağım çünkü yalnızca bizim partimizde değil, genel olarak illegal solda, çok yanlış olarak, legaliteyi küçümseme, onu oportünizmle eşitleme eğilimi var. "Koşullara göre legal olanaklardan şu ya da bu biçimde yararlanılır ama devrim bu düzende hiçbir zaman legal olamayacağına göre, Komünist Partisi de legal olamaz" anlayışı var. Bu anlayış bazen açıkça dile getiriliyor, bazen derinlerde duruyor ama mantığı belirliyor. Bu aktaracağım anekdotların, legalitenin, her zaman uğrunda çırpınılacak yaşamsal önemde bir olanak olduğunu, illegalitenin ise, eğer zorunluysa, katlanılmak zorunda olunan bir bela olduğunu anlamamıza yardım edeceğini düşünüyorum.

1) On dokuzuncu. yüzyıl ortalarında Almanya'da kapitalizm yayılıyor ve yerleşiyor. Dolayısıyla, buna uygun düşünceler öne geliyor: Demokrasi ve özgür basın. (Hemen ardından da Birleşik Almanya fikri gelecektir.) Köln, bu yeni düşüncelerin, düzen karşıtı her çeşit düşünürün ve tatminsizin buluşma merkezi oluyor. Bunlar, bilgi zenginliklerini, zenginliğin bilgisine sahip iş adamlarıyla paylaşıyorlar. Bu paylaşmadan doğan çocuğun adı, *Rheinische Zeitung*. Bu liberal gazete, 1841 sonbaharında bir grup zengin endüstri ve finans burjuvası tarafından kuruluyor. (Köln Ticaret Odası başkanı da aralarında.)

* R. Yürükoğlu, *Doğa Toplum Düşünce,* Haziran 2001.

Marks, önce bu gazetenin yazarı oluyor, kısa süre içinde tam bir egemenlik kuruyor ve editör oluyor. Bu dönemde Marks'ın düşünceleri idealizmden materyalizm doğru değişmektedir. Dolayısıyla, bu işbirliğine, "işte o nedenle" denebilir. Ancak sonraki örnekler bunu çürütür.

2) *Komünist Parti Manifestosu*, insanlık tarihinin en çok okunan siyasal metnidir, ama aynı zamanda en yanıltıcı başlığa da sahiptir: O tarihte böyle bir parti yoktur.

Manifesto'nun ortaya çıkış süreci, Marks'ın en geniş yığınlarla bağlanma, dolayısıyla legalite konusuna bakışını ortaya koyan önemli ve ilginç bir süreçtir.

1847 yılında *Komünist Ligi*, bir "inanç deklarasyonu" yazılması kararı alıyor. (Bir çeşit "dinsel" tınısı da var.) Haziran 1847'de Engels ilk taslağı yazıyor. Bu taslak, Engels'in henüz hala Fransız illegal sektlerinin etkisinde olduğunu gösteriyor. Metin, bu sektlerin üye alımında kullandıkları soru–yanıt biçiminde hazırlanmış:

> "S: Sen bir Komünist misin?
> "C: Evet.
>
> "S: Komünistlerin amacı nedir?
> "C: Toplumu, onun her üyesinin, toplumun temel koşullarını zedelemeden, tüm yeteneklerini ve güçlerini tam bir özgürlük içinde geliştirebileceği ve kullanabileceği bir biçimde örgütlemek.
>
> "S: Bu amaca nasıl ulaşmak istiyorsun?
> "C: Özel mülkiyetin kaldırılması ve onun yerine ortak mülkiyetin getirilmesi yoluyla."[50]

Engels'in bu katekizmi (soru-yanıt yoluyla öğretme, böyle yazılmış din kitapları), daha önceki yıllardaki *Yasadışılar Ligi* ya da *Hakkaniyet Ligi* gibi gizli örgütler için uygun olabilirdi. Ancak Marks, yeni *Komünist Ligi*'ni bu gizli, konspiratöryal gelenekten kurtarmak istiyordu ve Engels'e, daha değişik bir üslup bulması gerektiğini söyledi.

Engels, birkaç gün içinde yeni versiyonu yazıyor. Marks'ın ikazı üzerine, metne proletaryanın gelişimi üzerine uzun bir tarihsel döküm koyuyor, ama yine aynı soru–yanıt formatını koruyor.[51] Marks bir daha eleştirince, Engels, 23 Kasım 1847'de Marks'a şöyle yazıyor: "Bu

[50] Komünist İnanç Bildirgesi, *METY*, C. 6.
[51] Komünizmin İlkeleri, *METY*, C. 6.

katetik biçimi terk etmeli ve metne *Komünist Manifesto* adını vermeliyiz." Beş gün sonra da, *Komünist Ligi*'nin İkinci Kongresi için Londra'ya gitmek üzere Ostend'de buluşuyorlar, *Manifesto* doğuyor.

İlk okuyuşta, bu söylediklerim, konumuzla ilgisiz gibi gelebilir ama üzerinde düşünülürse, Marks'ın kafasının nasıl çalıştığı, mücadeleyi nereden nereye doğru götürmeye çalıştığı gibi konularda çok ilginç yönleri olduğu görülecektir.

3) Bir yıl sonra, 1848'de Almanya'da işler karışık. Burjuvazi gelmiş ama hemen de rakibi işçi sınıfıyla birlikte gelmiş ve henüz tam egemenliğini kuramamış. Her yanda ayaklanmalar var.

Fransa'da da Alman ilticacıları bin kişilik bir tugay kuruyorlar, uyduruk silahlarla. Kendileri de eğitimsiz. Marks böyle olmaz diyor ama dinletemiyor. Tugay sınırı geçip Almanya'ya giriyor ve çok kısa bir sürede büyük çoğunluğu öldürülüyor.

Marks'a göre, bir Alman devrimi için gerekli olan, ikinci-üçüncü sınıf silahlara sahip bir siviller ordusu değil, sürekli, bitmeyen bir ajitasyon ve propaganda idi. 21 Martta Engels ile Paris'de buluşur buluşmaz, bir deklarasyon yayınladılar: *Almanya Komünist Partisinin İstemleri.* Bu deklarasyon Berlin, Trier ve Düsseldorf'daki demokratik gazeteler tarafından yayınlandı.

Bazı yazarlar, bu on yedi maddelik programın, "burjuvaziyi tehdit etme" amacı taşıdığını söylerler. Doğru, tam tersidir: Marks, olası Alman devriminin bir burjuva devrimi olacağını görüyordu. "*İstemler*", bu nedenle, şaşırtacak denli ılımlıydı. *Komünist Manifesto*'nun on maddesinden yalnızca dördünü içeriyordu: Artan gelir vergisi, bedava eğitim, ulaşım araçlarında devlet mülkiyeti ve bir ulusal banka kurulması. Marks, niyetini daha iyi vurgulamak için, bu devlet bankasının metal parayı kağıt parayla değiştireceğini, böylece değişim aracının ucuzlatılacağını ve altın ve gümüşün de dış ticarette kullanılacağını ekledi. "Bu ödün, konservatif burjuvazinin çıkarlarını devrim davasına bağlayabilmek için gereklidir" dedi.

Bunun gibi verdiğim bazı örnekler doğrudan legaliteyle bağlı olmayabilir ama biraz geniş düşünüldüğünde, ilgisi kurulacaktır. Legalitede bir çalışma biçimi var. Ana düşmana karşı en geniş çevrelerle işbirliği. Bir de uyarı yapayım. Bu çeşit örneklerle, Türkiye'ye gönderme yaparak, Türkiye'de burjuvaziyle işbirliği önerdiğimi sanırım düşünmezsiniz. Çağlar farklı, devrimin karakteri farklı.

Daha başka önemli ödünler de vardı. *Manifesto*, "miras hakkının kaldırılmasını" ister; "*İstemler*" ise mirasın yalnızca sınırlandırılmasını istedi. *Manifesto* tüm toprakların kamulaştırılmasını isterken, "*İstemler*"

bu istemi feodal mülklere sınırladı. Hatta köylüleri ve kiracı küçük çiftçileri kazanabilmek için, onlara ucuz devlet kredileri, bedava hukuksal danışma vaat etti. Bu istemlerin ne denli ılımlı olduğunu anlayabilmek için şunu bilmek gerekir ki, bu istemlerin pek çoğu – genel oy hakkı, milletvekillerine maaş ödenmesi ve Almanya'nın "tek bölünmez bir cumhuriyet"e dönüştürülmesi de dahil olmak üzere – zamanın tüm burjuva hükümetlerince kabul edilmiş istemlerdi.

4) Legal çalışma olanağı doğduğu için, Mart sonu ve Nisan başında *Komünist Ligi* kapatıldı ve Paris'teki üyeleri Almanya'ya döndü. Herkes kendi kentine, köyüne gidip eğitim ve örgütlenme çalışmalarına başladı. Berlin'e yerleşen bir dizgici, Stephan Born, "Lig dağıtıldı, o şimdi her yerde ve hiçbir yerde" diye yazdı.

5) Marks'ın seçtiği silah, gazetecilikti. Köln'de yeni bir günlük gazete yayınlanacaktı. Adı "*Neue Rheinische Zeitung*" olacaktı ve editörlüğünü yine Karl Marks yapacaktı.

Bu yeni gazetenin bazı hisse sahipleri de içinde olmak üzere, burjuva liberaller, umutlarını, o sıralarda yeni ortaya çıkan iki demokratik kurumа bağlamışlardı. Frankfurt'ta kurulan Alman Ulusal Meclisi ve Berlin'de kurulan Prusya Meclisi. İttifak kurmaya çalıştığı burjuva kesime "ılımlı"lığını kanıtlamak isteyen bir editörün, bu yeni kurulan parlamentolara karşı hiç değilse birkaç ay eleştiri yöneltmemesi ve yapacaklarını izlemesi gerekirdi. Ama kendi çizdikleri stratejiyi kendileri uygulayamadılar, devrimci sabırsızlıkları üstün çıktı ve daha ilk sayıda Engels'in, Frankfurt parlamentosunu şiddetle eleştiren bir yazısı yayınlandı.

Bunun üzerine, gazeteye para koyan bir kısım işadamı desteklerini çektiler. Yıllar sonra Engels, "o yazı, hisse sahiplerimizin yarısını kaybetmemize neden oldu" diye yazdı.

6) Öte yanda, Prusya otoriteleri de bu ılımlı yaklaşıma kanmadılar. Çok yıllar sonra Engels şöyle yazdı:

> "Birinci sınıf bir kale olan Prusya'da, tam kışlanın yanında ve sekiz bin askerlik bir garnizonun gözleri önünde, bunlara hiç kulak asmadan işimizi yürütmüş olmamıza hayret edildi. Oysa, editörlük odasındaki sekiz süngülü tüfek ve iki yüz elli mermi ve

> dizgicilerin kızıl Jakoben kepleriyle, bizim yerimiz de subaylar tarafından bir kale olarak değerlendiriliyordu."[52]

16 Mayısta Prusya otoriteleri, gazete çalışanlarının yarısını tutukladılar ve Prusyalı olmayan öteki yarısının da ülke dışına çıkartılması kararı aldılar. Marks da bunlardan birisiydi. Artık yapabilecek bir şey kalmamıştı. Gazetenin son sayısında, parlak kırmızı mürekkeple, editörler, son sözlerinin her yerde ve her zaman işçi sınıfının kurtuluşu olacağını ilan ettiler. Ardından, Marks ve öteki yazarlar, silahları ve bavulları ellerinde binayı terk ettiler. Bu sırada bir işçi bandosu marşlar çalıyor ve binanın tepesinde kızıl bayrak dalgalanıyordu. O günlerdeki "legalite" işte böyleydi. Sözcüğün gerçek anlamıyla bir legalite değil, yenilmiş bir devrim, gerçek bir kaos. Marks ve Engels, böyle koşullar altında legalite diye uğraştılar.

7) 1848 devrimlerinin ardından 1 Ocak 1849'da Marks, *Neue Rheinische Zeitung*'da bir durum değerlendirmesi yapıyor: "Ne zaman ki Çartistler İngiltere'de hükümetin başına geçer, ancak o zaman toplumsal devrim ütopyadan gerçekliğin alanına geçer" diyor. Çok önemli bir saptama bu. Çartistler, legal hareket, hükümetin başına seçimler yoluyla geçecekler.

8) Bakunin'le kavgaları da ilginçtir. Uzun yıllar sürmüş bir kavga. Bakunin hilekar, konspiratör. Bakunin'den çok farklı olarak Marks, Avrupa'da defalarca sahte pasaportla dolaşmış olmasına rağmen, yeraltını en gerekli olduğu zamanda bile, zorunlu bir bela olarak değerlendiriyor. Dolayısıyla, Enternasyonal'i de, yasal kurulmuş sendikaların yasal birliği olarak kuruyorlar.

9) 1881. Marks bronşitten hasta yatıyor. Alman Sosyal Demokratlarının Reichstag seçimlerinde on iki iskemle kazandıkları haberi gelince birden canlanıyor. Kasım sonunda Engels, Bernstein'e şöyle yazıyor:

> "Marks'ın bir ölçüde iyileşmesine yardım eden bir dış olay varsa, o da bu seçimlerdir. Hiçbir zaman bir proletarya böyle mükemmel davranmamıştı... Almanya'da, üç yıllık görülmedik cezalandırma ve dinmeyen baskı altında, her çeşit toplumsal örgütlenme ve hatta haberleşme bile kesinlikle olanaksızken, bizim çocuklar, yalnızca

[52] Engels, *Marx ve Neue Rheinische Zeitung*, 13 Mart 1884.

eski güçlerini kazanmış olarak değil, hatta daha da güçlenerek geri döndüler."[53]

Legal seçimler, legal parti, bizim çocuklar... Değerlendirmeyi siz yapın.

10) Lenin de, İngiliz komünistlerine, İşçi Partisi'ne katılın, çalışmanızı orada yapın dememiş mi? Dört ayrı ve çok güçsüz örgütte toplanmış İngiliz komünistleri, Üçüncü Enternasyonale katılacak tek bir Komünist Parti kurmaya çalışıyorlar. İki konuda büyük kavga var: 1) Parlamentoya katılma, 2) İşçi Partisi'ne katılma. "*Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı*" kitabını yeniden ve dikkatle okumanın tam zamanıdır.

Lenin'in kafası da Marks ve Engels gibi çalışıyor. Koşullara göre, işçiyle nerede ve nasıl buluşabileceksen, o yolu tutacaksın.

Tüm bu örnekler, toplumda demokrasi anlayışının ve uygulamasının bugünün Türkiyesi ile karşılaştırılamayacak denli geri olduğu bir tarihsel kesitte Marks, Engels ve Lenin'in tutumlarını anlatır.

Legalitede komünistler için bir tek *koşul* vardır: Ajitasyon, propaganda ve siyasal çalışma özgürlüğü. Bunlar yoksa legalite işçi sınıfına ihanettir. Bunlar varsa illegalite işçi sınıfına ihanettir.

Legalite, ödünler, uzlaşmalar, ittifaklar sistemidir. Marks'ın kapitalistlerle, Urquart'la yaptığı ittifaklar gibi. İkiz kardeş aramayacaksın. Ayrılık değil, birlik noktalarını öne çıkaracaksın. Dolayısıyla, hem dil, hem program buna uygun olmalı. Legalite olanağı varsa, şunu bileceğiz ki, legalite, ödünler, uzlaşmalar, ittifaklar sistemidir. Böyle bir ortamda, "uzlaşmasız, ittifaksız, manevrasız başı çekeceğiz, işçi sınıfına öncülük edeceğiz" denirse, hele bunu diyenler, adları ne olursa olsun, son derece küçük ve iktidarsız bir grup iseler, tutumun yanlışlığı açıktır.

Biz, "legal olanaklardan yararlanma"yı, ya da onun en üst aşaması olan "legal parti"yi her zaman küçümsedik. Bilinçaltımızda legalite daima oportünizmle eş oldu. Dolayısıyla, soyut ilkeleri, somut yaşamın üzerine koyduk, legalitenin can alıcı önemini küçümsedik, dogmatizm yaptık.

Legalite, uğrunda çırpınılması gereken bir hedeftir. Bunda anlaşmamız gerekir. Legalite oportünizm demek değildir. Oportünizm anlamına da, devrimcilik anlamına da gelebilir. Tıpkı, illegalitenin de, yerine göre devrimcilik ya da en sünepe oportünizm olabileceği gibi. Ancak şurası tartışılmaz ki, legalitenin sağladığı olanakları hiçbir illegalite sağlayamaz.

---

[53] *Engels'den Bernstein'e mektup*, 30 Kasım 1881. (Marks 1883'de öldü.)

2. Türkiye ve Legalite

Bu bölümde asıl olarak, Türkiye'de ne değişti de legal bir komünist partisinin kurulma olanağı doğdu sorusunu yanıtlamaya çalışacağız.

Söz konusu değişimi, belirli bir anda belirli bir değişiklik olarak anlamamalıyız. Bu, 1980'lerden bugünlere gelen bir süreçtir.

Türkiye'de ne değişti de legal komünist partisine olanak doğdu? Ne değişmedi ki!! Her şey değişti.

Önce ülke ekonomisinin durumuna bakalım.

2.1. Ülkenin Ekonomik Gelişmesi

Dünya ekonomisinde gelişen globalleşme, bir ülkenin dünyada tuttuğu yeri belirlemede dış ticaretin önemini arttırmıştır. Bu nedenle, biz de konuyu asıl olarak dış ticaret açısından ele alacağız.

Bu açıdan bakıldığında, ülkenin cumhuriyetten bu yana ekonomik tarihini üç döneme ayırabiliriz.

I. 1923–1963 Yılları Arasındaki Dönem

Cumhuriyet kurulduğunda ülke tarım ürünleri ihraç eder, mamul madde ithal eder bir durumdaydı. 1923'den, planlı dönemin başladığı 1963 yılı arasındaki dönemde ihracatın yaklaşık %80'lik bölümü tarım ve hayvancılık ürünlerinden oluşmaktaydı.

II. 1963–1980 Yılları Arasındaki Dönem

1960'lı yıllarda (Beş Yıllık Kalkınma Planları devreye giriyor) ithalata müdahale sistematik bir durum almış ve ithal ikamesine dayalı bir endüstri politikası izlenmiştir.

1960-70 döneminde dünya ihracatı ortalama olarak yılda %8.22 artarken, Türkiye ihracatı %5.88 oranında, 1970–80 yılları arasında ise, dünya ihracatı yıllık ortalama %19 oranında artarken, Türkiye ihracatı %15.25 oranında artmıştır. 1980 yılına dek dünya ihracatındaki büyüme, Türkiye ihracatından daha hızlı artmıştır.

Üçüncü beş yıllık kalkınma planında (1973–1977) ihraç ürünlerinin çeşitlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu dönemde de ithal ikameci politikalar izlenmiştir.

1970–79 döneminde Türkiye'nin ithal ettiği en önemli mal grupları, makine, ulaşım aracı, kimyasal maddeler, lastik, yakıt, ham gübre ve demir ihtiva eden minerallerdir.

III. 1980 Sonrası Dönem

24 Ocak 1980'de alınan istikrar tedbirleri, döviz kurlarında Türk Lirasının, ihracat potansiyeli olan sektörleri olumsuz etkileyecek biçimde gerçek değerinin üzerinde belirlenmesine son vermiştir. Yapılan devalüasyonla TL, dolar karşısında %49 oranında değer kaybetmiştir. İthal ikamesine dayalı endüstrileşme modeli yerine, ihracata dönük endüstrileşmeye geçilmiştir.

İhracat teşvikleri 1980'den itibaren giderek önem kazanmıştır. Dış ticaretin liberalleştirilmesi 1983'den sonra artan bir hızla sürdürülmüş, 1984 yılında tarife dışı engeller yerine gümrük tarifeleri ve fonlar getirilmiş, koruma oranları düşürülerek dış ticarete liberal bir yapı verilmiştir. 1980'lerin sonunda kambiyo rejimi de serbestleştirilmiştir.

1989 yılında her türlü dövizin ithali serbest bırakılmıştır. 1990 yılında, Türk parası ile ihracat ve ithalat serbest bırakılmıştır.

Bu aşamada, endüstri malı ihracatçısı ülkelerde uygulanan ve büyük ihracatçıya avantajlar ve ayrıcalıklar tanıyan model benimsenmiştir. 1980'lerin başında ortaya çıkan "ihracat seferberliği", bu büyük şirketlere dayalı modele oturmuştur.

Ortaya çıkan sonuç, toplam istihdam içindeki payı yüzde 45, toplam üretim içindeki payı yüzde 38 ve toplam işletmeler içindeki payı yüzde 98 olan küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) doğrudan ihracata katılamamaları ve toplam ihracat içindeki paylarının yüzde 7–8 düzeyinde kalması olmuştur.

YILLAR	1980	1985	1990	1994	1995
İhracat (milyon $)	2.910	7.958	12.959	18.106	21.636
Tarım	1.672	1.719	2.388	2.470	2.306
Maden	191	244	332	272	405
Endüstri	1.047	5.995	10.240	15.364	18.923

Yukarıdaki tablodan izlenebileceği gibi, 1980 yılında 2,9 milyar dolar olan ihracat, 1995 yılına dek 7.5 kat artarak, 21.6 milyar dolara,

ithalat ise, 7,9 milyar dolardan, 4.5 kat artarak, 35.7 milyar dolara yükselmiştir. Yani, ihracat artışı, ithalat artışının yaklaşık iki katıdır.

İhracatın yapısında da hızlı bir değişiklik ortaya çıkmıştır. 1980'de ihracatın %57.4'ü tarım ürünleri, %6.6'sı madencilik ve %36'sı endüstri ürünleriyken, 1990'da tarımın payı %18'e, madenciliğin payı %2.5'e düşmüş, endüstrinin payı %79.4'e yükselmiştir. 1995'de tarımın payı daha da gerileyerek %10.7 olurken, endüstrinin payı %85'e ulaşmıştır.

Ülke ve ülke grupları olarak incelendiğinde, 1980 yıllarında, ihracatın %60'dan fazlası OECD ülkelerine olurken, bu grup içinde Avrupa Birliği ülkelerinin payı %80'leri aşmıştır. 1990'lara gelindiğinde bu oranlarda önemli bir değişiklik olmamıştır. Başka bir deyişle, OECD ve AB ülkeleri ihracat içinde önemli ve kalıcı bir yere sahiptir.

İthalatta AB ülkelerinin payı 1980-1990 döneminde hızla artarak toplam ithalat içinde %42'lere ulaşmıştır. Doğu Avrupa ülkelerinin payı, 1982 yılında %4.8'e düştükten sonra, 1990 yılında %10'lara ulaşmıştır. 1995 yılında AB ülkelerinin ithalat içindeki payı, %47.2'ye ulaşmıştır. OECD üyesi olmayan Asya ülkelerinden ithalat 1994 yılında toplam ithalat içinde %5.5'lik bir paya sahip iken, bu oran 1995 yılında %7.1 olmuştur.

Aralık 1995'de Gümrük Birliğine geçişle birlikte, 1996 sonrası dış ticaretin yapısı büyük ölçüde değişmektedir.

Sektörel Analiz

Türkiye 1980'li yıllardan itibaren ihracata dayalı büyüme modelini seçmiştir. İhracat ile kalkınmanın sağlanabilmesi ekonomide bazı koşulların yerine getirilebilmesine bağlıdır. Fakat, her şeyden önce yüksek ve kalıcı bir ihracat artış hızının sağlanması gereklidir. Bunun için de dış pazarlarla rekabet edebilmek gereklidir.

Rekabet gücü hakkında çok kesin tanımlar olmamasına rağmen, bu kavram emek ve sermaye verimliliği, nispi fiyat, ülkenin coğrafi konumu, döviz kuru, birim maliyet fiyatı, ihracat performansı gibi göstergeleri içeren çok değişkenli bir kavramdır.

Tarım Sektörü: Bu sektörün toplam sabit sermaye yatırımları içindeki payı 1980'ler boyunca gerilemiştir. 1982–84 arasında %9'dan, 1994'de %4'e inmiştir.

Dış Ülkelerde İnşaat: Türkiye inşaatçısı 1970'lerde dışa açılmaya başladı. İlk kontratlar Libya'da imzalandı. Ardından çok hızlı bir gelişme yaşandı.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun ardından, 1980'lerin ortalarında, eski SSCB'ye girdiler. 1990 öncesinde liste başı ülkeler Libya, Suudi Arabistan ve Irak'tı. 1990 sonrasında Rusya Federasyonu, Libya ve Kazakistan liste başı oldular. Son yıllarda girişim Güney ve Güney Doğu Asya'ya yoğunlaştı: Pakistan, Malezya ve Filipinler.

Avrupa'da yürütülen projelerin toplam değeri, 8 milyon DM çevresindedir.

Uluslararası pazarda Türkiyeli inşaatçıların bugünkü payı %10'dur ve 25'in üzerinde ülkede iş yapmaktadırlar.[54]

Bugün, inşaat ve mühendislik şirketleri her çeşit sivil ve endüstriyel projeleri çizimden inşaata ve işletmeye dek yapabilmektedirler.

Yapım Endüstrisi: Yapım endüstrisi 1990'dan bu yana yıllık ortalama %6 büyüme gerçekleştirdi ve 1994'de toplam maddi üretimin %70.9'unu sağladı. Tekstil-giyim en önde gelen sektörü. Gıda, kimya ve plastik, cam, demir-çelik, motorlu araçlar ve parçaları, makineler, elektronik endüstrileri de son derece güçlü. 1994 yılında yapım endüstrisinin ihracatı, toplam ihracatın %85.7'ini sağladı.

Tekstil-Giyim: Tekstil-giyim endüstrisi son 15 yılda çok hızlı bir gelişme gösterdi ve bugün gayri safi yurtiçi hasıla, çalışan sayısı ve ihracat açılarından birinci sektördür.

Türkiye bugün dünyanın en önemli tekstil–giyim üretici ve ihracatçıları arasındadır. Pamuk üretiminde dünyada *yedinci* ve tekstil-giyim ihracatında *altıncıdır.*

Tekstil-giyim ihracat değeri 1994'de 6.4 milyar dolardan, 1995'de 8.3 milyar dolara ulaştı. Bir yılda %29'luk bir artış. Giyim ihracatının toplam değeri ise 1995'de 5.6 milyar dolar oldu. Böylece, tekstil-giyim sektörü toplam ihracatın %38.5'ini sağladı.

Giyim sektörü, 1995de 133 bin ton üretimle ve %26'lık payla en önemli ihraç sektörü ve en büyük yapım endüstrisi sektörüdür. Toplam işgücünün %20'sini çalıştırmakta ve 2005 yılına dek ekonominin lokomotifi olma rolünü sürdüreceği düşünülmektedir.

1995'de başlıca ihraç pazarları: Almanya, ABD, Rusya Federasyonu, Fransa, İngiltere, Hollanda, İtalya. Aynı yıl, AB, toplam tekstil–giyim ihracatının %54'ünü sağladı.

Tekstil-giyim ihracatında AB'ne giden toplam, düzenli olarak artmaktadır ve Türkiye çok kısa sürede Avrupa'ya tekstil satan en büyük ülke olacaktır ama Avrupa'nın Türkiye ihracatındaki payı düşmeye baş-

[54] Kaynak: Türk Müteahhitler Birliği.

lamıştır. Çünkü ABD, Rusya Federasyonu, Doğu Avrupa, Sovyet sonrası ülkeler, Ortadoğu ülkeleri ve Kanada'nın önemi artmaktadır.

Sektör, 1995 yılında yalnızca ABD'den 2.7 milyar dolarlık makine ve gereç ithal etmiştir.

ABD Ticaret Bakanlığı'na göre, Türkiye tekstil makinelerinde *dünyanın en büyük müşterilerinden* birisidir. Bu alanda yaklaşık %80 ithal bağımlısıdır. Bu büyük makine alımının bir nedeni, AB'nin tekstil üretimi için getirdiği çevre standartlarıdır. Bu nedenle, endüstri eski makinelerini eski Sovyet ülkelerine satmakta, yerine çevre dostu makineler almaktadır.

Demir-Çelik: Türkiye'nin yılda 19.3 milyon ton ham çelik kapasitesi var. Bunun 5.6 milyon tonu devlet işletmelerine, 13.7 milyon tonu özel sektöre ait.

1981 yılında Türkiye ancak 2.6 milyon ton çelik üretiyordu ve dünyada *otuz ikinci* sıradaydı. 1995 sonunda üretim 12.7 milyon tona, ülkenin dünyadaki yeri *on ikinciliğe* yükseldi.

Çelik endüstrisi ihracatı, 1980'de 34 milyon dolardan ve 50,468 tondan, 1995'de 2.2 milyar dolara ve 6.6 milyon tona çıktı. Çelik ürünlerinin toplam ulusal ihracattaki payı, 1981'de %1.9'dan, 1995'de %10.4'e çıktı. Tekstilin ardından ikinci ihraç sektörü oldu.

1995'de çelik ürünleri 130'dan fazla ülkeye ihraç edildi. Önde gelen pazarlar: Hong–Kong, ABD, İtalya, Almanya, Singapur ve Birleşik Arap Emirlikleri.

Kimya Endüstrisi: Son yıllarda büyük bir gelişme içindedir. Eczacılık, ardından sabun ve deterjan, boya, soda, krom kimyasalları, boron kimyasalları, sodyum sülfat ve yağ asitleri sektörleri önemlidir. Eczacılık, kimya endüstrisinin başı çeken kolu ve sektörün toplam üretiminin yaklaşık %10'unu sağlıyor.

Dünya pazarlarına krom cevheri sağlamada *beşinci* olan Türkiye, sodyum bikromat ve krom sülfat gibi en önemli krom kimyasallarını üretmektedir.

1995'de kimya endüstrisi, tekstil-giyim, demir-çelik ve gıdanın ardından dördüncü büyük ihracat sektörü oldu ve ihracatı 1.28 milyar dolara, toplam ihracatın %7'sine ulaştı. Sektörün üretiminin %20'si ihraç edildi: AB ülkelerine (%35.3), Doğu Avrupa'ya (%18.9), Rusya Federasyonu'na (%17.6), Ortadoğu ve Körfez ülkelerine (%10.3), Kuzey Afrika'ya (%4.8), Uzak Doğu ve Asya'ya (%4.4).

Cam Endüstrisi: En gelişmiş endüstrilerden biridir. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları şirketler topluluğu yıllık üretimin yaklaşık %80'ini sağlıyor. Bu şirket, Avrupa'da beşinci, dünyada dokuzuncudur.

İhracat giderek artıyor. 1986'da 121 milyon dolardan, 1995'de 241 milyon dolara ve 282 bin tona yükseldi. Cam endüstrisi ürünleri bugün dünyada 100 kadar ülkeye ihraç ediliyor. En önemlileri Almanya, İtalya, İngiltere, Mısır, Fransa ve Yunanistan'dır.

Seramik Endüstrisi: Seramikte ticari üretim 1965'de başladı. Hızla genişliyor. 1995'de fayansta dünyada altıncı, Avrupa'da dördüncüdür. Banyo–mutfak eşyasında Avrupa'da beşincidir. 1995 sonu itibariyle ihracat 400 bin ton ve 199.4 milyon dolardır.

İhracatın ortalama %80'i Avrupa Birliğinedir. Başta gelen ihraç ülkeleri Almanya, İngiltere, Hollanda, Rusya Federasyonu, ABD ve Fransa'dır.

Makine Endüstrisi: Makine endüstrisi, bugün aşağı yukarı tüm parça ve aksesuarları rekabet fiyatlarında ve kalitesinde üretebiliyor. Ortalama yerel girdi %80–85 civarındadır.

Sektörü kuran devlet ama bugün payı %6'ya düşmüştür, özel sektör egemendir.

Önemli sayıdaki orta ve büyük ölçekli şirketler, önde gelen uluslararası şirketlerle "*know–how*" anlaşmaları temelinde çalışmaktadır.

Makine ihracatı 1992'de 331 milyon dolardan, 1993'de 363 milyon dolara ve 1994'de de 548 milyon dolara çıktı. 1995'de yaklaşık 691 milyon dolar oldu.

En önemli ihraç ürünleri: Elektrik makineleri, türbinler, pompalar ve kompresörler, havalandırma aygıtları, soğutucular, su ısıtıcıları, ağır endüstri makineleri, deri işleme makineleri, pistonlar.

1995'de Almanya en büyük alıcı (%23.4). Ardından İngiltere (%7.4), ABD (%7.3), Fransa (%5.4), İtalya (%4.5) ve Rusya Federasyonu (%4.4). Cezayir, Romanya, İspanya, Hollanda, Tunus ve Kazakistan öteki önemli pazarlar.

Elektronik Endüstrisi: Bu sektörde tüketici ürünleri ihracatı özellikle 1989–1990'la yükselmeye başladı. Elektronik endüstrisi, dizayn ve teknoloji geliştiriminde de önemli bir yol aldı. Bugün, pek çok elektronik gerecin üretiminde yerel malzeme kullanımı yüksek düzeylere ulaşmıştır.

Sektör, özellikle iki alt sektörde önemli kapasiteye ulaşmıştır: Tüketici elektroniği ve telekomünikasyon. Elektronikte yaklaşık 120 şirket çalışıyor. Çoğunluğu işe dış lisans anlaşmalarıyla başlamışlar.

Hollanda, Almanya, Japonya, ABD, Kanada, Fransa, İngiltere, Danimarka ve İtalya'dan.

Tüketici elektroniği ve telekomünikasyon gereçleri başlıca ihraç ürünleridir. 1992'de elektronik endüstrisinin ihracat değeri 644 milyon dolarken, 1993–1995 arasında büyük ihracat sıçraması yaşanıyor ve 1995'de toplam ihracat değeri 994 milyon dolar oluyor.

Tüketici elektroniğinde en önemli ürün renkli televizyondur. Renkli televizyon ihracatı, 1995'de bir önceki yıla oranla %32 artarak 202 milyon dolar oluyor. Bunun yaklaşık %84'ü Avrupa Birliğine yapılıyor.

Ayrıca, boş ve dolu video kaset ihracı da çarpıcıdır. 1995'de video bandı ihracı 83 milyon dolar. Önemli ihracat pazarları: Rusya Federasyonu, Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, İngiltere, Yunanistan ve ABD.

Tüketici elektroniğinde ihracat, yüksek akustikli, dijital teknolojili, uzaktan kumandalı ve CD'li müzik setleri ile yükselmeye devam ediyor.

Türk Telekom'un yoğun altyapı yatırımlarıyla telekomünikasyon alt sektörü de hızlı ilerliyor. 1995'de telekomünikasyon ihracatı 365 milyon dolar oluyor. Özellikle kablo ve tellerde büyük artış: 1994'de 240 milyon dolarlık ihracat, 1995'de 331 milyon dolar. Önde gelen dış pazarlar: Almanya, Malezya, Pakistan, Suudi Arabistan, İtalya, İngiltere, Rusya Federasyonu.

Elektronik sektöründe büyük ihracat artışı gösteren en önemli öğeler elektrik motorları, jeneratörler, transformatörler ve ev aletleri.

Bugünkü ihracat global çapta hala ufaktır ama gelişmenin temposu, hele planlanan daha geniş bir ürün yelpazesiyle, kısa sürede dış Pazarlarda önemli bir pazar payı sağlanacağının kanıtıdır.

Otomotiv ve Oto Parçaları Endüstrisi: Son yıllarda 150-200 kadar oldukça verimli çalışan oto yedek parça imalatçısı oluştu. Bunlar arasında az sayıda üretici yüksek teknoloji kullanmaktadır. Bunlar için yedek parça ihracı gündemdedir.

Bugün birkaç büyük fabrika çeşitli araçlar üretiyor: Otomobil, otobüs, kamyon, traktör, pikap, minibus, midibüs ve treyler. 1995'in on ayında üretim 287,612 adet. 1995 için ihracat ve ithalat değerleri 437 milyon ve 708 milyon dolar.

Oto parçaları endüstrisinin ortalama ihracatı son üç yıl için yılda 500 milyon dolara yakın. Başlıca ihraç pazarları Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa, İran, Rusya Federasyonu, Suudi Arabistan, ABD, Mısır, Belçika-Lüksemburg, Pakistan, Suriye ve Avusturya.

Deri Endüstrisi: İhracat sektörleri arasında liderlerden. Yıllık ihracat değeri yaklaşık 650 milyon dolar. Bu rakamın bir yarısı kadar da turizm sektöründeki deri satışlarından geliyor.

Günde işlenen deri ortalama 600 ton. Tuzla ve Menemen Organize Deri Endüstri Bölgelerinde üretim tam kapasiteye ulaştığında bu sayının 2,500 tona çıkması bekleniyor. Bugün bile deri endüstrisi, tüm dünyada üretilen tüm koyun ve keçi derisinin %20'sini işleme kapasitesindedir.

Toplam ihracat 1995'de 590.7 milyon dolardı. Bunun %31.2'si deri eşyalar, ayakkabı ve aksesuarlar. Giyim eşyasının payı %68.8. Bu giyeceklerin pazar payı: Almanya (%42.7) ve Fransa (%16.2). Öteki başlıca pazarlar Rusya Federasyonu, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, ABD, Belçika, Avusturya, İtalya, Hollanda, İngiltere ve İsviçre.

Ayakkabı ihracatında başlıca pazarlar: Rusya Federasyonu, Kazakistan, Polonya, İngiltere ve Suudi Arabistan.

Halı Endüstrisi: Halı ihracatı 1995'de 252.2 milyon dolara ulaştı. El yapımı halı 108.6 milyon dolar, makine dokuma 129.3 milyon dolar, kilim 12.8 milyon dolar.

En önemli pazar Almanya. (El yapımı halıların %26'sı.) Öteki önemli el yapımı halı pazarları: ABD, İsviçre, Fransa, Japonya, İtalya ve İngiltere.

Makine üretimi halı için önde gelen pazarlar: Suudi Arabistan, ABD, Rusya Federasyonu, İtalya.

Altın–Mücevher Endüstrisi: 1989 ve 1990'da mücevher üretimi doruğa çıktı ve Türkiye dünyada *beşinci* oldu.

1993'de değerli metaller ve taşlar üzerindeki ihracat–ithalat sınırlamaları kaldırıldı. 1995'de İstanbul'da altın borsası kuruldu.

Altın mücevherat ihracat açısından yeni bir sektör ama çok hızlı ilerliyor. 1995 sonu itibarıyla ihracat 60.4 milyon dolar oldu. Başlıca ülkeler Almanya, ABD ve Japonya.

Gıda Endüstrisi: 1980–1991 döneminde, talep %43, üretim %47 ve ihracat %485 arttı. 1993'de üretim değeri 245.844, ihracat değeri 22.428 ve ithalat değeri 11.153 milyar TL oldu.

Buğday unu, makarna ve bisküvi sanayileri, son yıllarda gerçekleştirdiği ihracat artışlarıyla, işlenmiş tarım ürünleri içerisinde önemli bir yere geldi.

1992–1997 yılları arasında makarna, bisküvi ve buğday unu ürünleri açısından Türkiye'nin ihracat konumu şöyle: Türkiye makarna sanayii dünyada İtalya'dan sonra *ikinci* sıradadır. Bisküvide 1995-97 arasında *yedinci* sıradadır. Rakip ülkeler, Belçika, Lüksemburg, Fransa, İngiltere

gibi AB ülkeleridir. Türkiye, un sanayiinde 1995–1996 yıllarında sırasıyla dördüncü ve beşinci iken, 1997 yılında *ikinci* sıraya yükselmiştir.

Dünya Mal Ticaretinde Başlıca İhracatçı Ülkeler
(AB içi ticaret hariç – *1997– Milyar $ ve %)*

Sıra	Ülkeler	Değer (f.o.b.)	Pay	Değişme
1	*Avrupa Birliği (15)*	823,0	19,7	3,0
2	*ABD*	688,9	16,5	10,0
3	*Japonya*	421,1	10,1	2,0
4	*Kanada*	214,4	5,1	6,0
5	*Hong–Kong*	188,1	4,5	4,0
6	*Çin*	182,7	4,4	21,0
7	*G. Kore*	136,6	3,3	5,0
8	*Singapur*	125,0	3,0	0,0
9	*Tayvan*	121,9	2,9	5,0
10	*Meksika*	110,4	2,6	15,0
11	*Malezya*	78,7	1,9	0,0
12	*İsviçre*	76,1	1,8	–6,0
13	*Rusya Federasyonu*	65,7	1,6	–5,0
14	*Avustralya*	63,2	1,5	4,0
15	*Tayland*	58,2	1,4	5,0
16	*S. Arabistan*	55,2	1,3	–3,0
17	*Endonezya*	53,4	1,3	7,0
18	Brezilya	53,0	1,3	11,0
19	*Norveç*	47,7	1,1	–4,0
20	*Hindistan*	33,9	0,8	3,0
21	*G. Afrika*	30,3	0,7	6,0
22	*Bir. Arap Emirlikleri*	26,5	0,6	2,0
23	*Polonya*	26,0	0,6	6,0
24	*Türkiye*	25,4	0,6	10,0
25	*Arjantin*	25,4	0,6	7,0
26	*Filipinler*	25,2	0,6	23,0
27	*Venezüella*	23,9	0,6	4,0
28	*Çek Cumhuriyeti*	22,5	0,5	3,0
29	*İsrail*	22,4	0,5	9,0
30	*Macaristan*	18,7	0,4	19,0
Liste Toplamı		**3.844,0**	**92,0**	**5,0**
Dünya Toplamı*		**180,0**	**100,0**	**5,0**

* Hong-Kong ve Singapur'un yeniden ihracat rakamları dahil. Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü.

Dünya Mal Ticaretinde Başlıca İthalatçı Ülkeler
(AB içi ticaret hariç) (*1997– Milyar $ ve %*)

Sıra	Ülkeler	Değer (c.i.f.)	Pay	Değişme
1	*ABD*	899,2	20,8	9,0
2	*Avrupa Birliği (15)*	768,2	17,8	2,0
3	*Japonya*	338,4	7,8	–3,0
4	*Hong–Kong*	208,7	4,8	4,0
5	*Kanada*	201,0	4,7	15,0
6	*G. Kore*	144,6	3,3	–4,0
7	*Çin*	142,4	3,3	3,0
8	*Singapur*	132,4	3,1	1,0
9	*Tayvan*	113,2	2,6	12,0
10	*Meksika*	112,5	2,6	23,0
11	*Malezya*	78,6	1,8	0,0
12	*İsviçre*	75,8	1,8	–4,0
13	*Avustralya*	65,8	1,5	1,0
14	*Brezilya*	65,7	1,5	15,0
15	*Tayland*	64,5	1,5	–12,0
16	*Rusya Federasyonu*	48,0	1,1	11,0
17	*Türkiye*	46,8	1,1	10,0
18	*Polonya*	42,0	1,0	13,0
19	*Endonezya*	41,7	1,0	–3,0
20	*Hindistan*	40,6	0,9	9,0
21	*Filipinler*	37,3	0,9	9,0
22	*Norveç*	35,4	0,8	–1,0
23	*G. Afrika*	31,6	0,7	5,0
24	*İsrail*	30,6	0,7	–3,0
25	*Arjantin*	30,3	0,7	27,0
26	*Birleşik Arap Emirlikleri*	28,2	0,7	8,0
27	*S. Arabistan*	27,3	0,6	–2,0
28	*Çek Cumhuriyeti*	27,0	0,6	–3,0
29	*Macaristan*	20,8	0,5	15,0
30	*Şili*	19,6	0,5	10,0
	Liste Toplamı	**3.918,0**	**90,7**	**5,0**
	Dünya Toplamı*	**4.320,0**	**100,0**	**5,0**

Buraya dek söylediklerimizi özetleyecek olursak, Türkiye, emperyalist hiyerarşide hızla yükselmektedir. Stratejik konumunun, ülke büyüklüğünün ve genç nüfusunun da verdiği güçle, orta, hatta orta–üst sıralara tırmanıyor.

* Hong- Kong ve Singapur'un yeniden–ihracata yönelik ithalata ilişkin rakamları dahil. Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü.

Türkiye artık ucuz işgücü ithal ediyor. Ülke ekonomisinin, başta Romanya, Afrika ve İran olmak üzere pek çok ülkeden 2–3 milyon arasında işçi çalıştırdığı tahmin edilmektedir.

Türkiye bugün dünyanın 16. büyük ekonomisidir. Özellikle tüketime dönük endüstriler, dünya ölçeğinde ön sıralarda yer almaktadır.

Ve ülke her alanda gerçekten gelişmiş bir işgücüne sahiptir.

2.2. Dünya – Globalleşme – Avrupa Birliği

Dünya ile Türkiye ilişkisine bakarsak, bu ilişki bugün artık globalleşme süreci içinde belirlenmektedir.

Türkiye bu nesnel yürüyen sürece ayak uydurmaya çalışmaktadır. Ve bunun, başarılı bir ayak uydurma olduğunu da söylemeliyiz. Hele tüketime dönük endüstrilerde dünyada ön sıralardadır.

Burjuvazi, hangi noktada olduğunu, zaaflarını ve güçlü yanlarını, ne yapması gerektiğini iyi bilmektedir. (Darısı bizlerin başına!) Sabancı geçtiğimiz aylarda şöyle bir şey söyledi: "Türkiye'nin dışında daha büyük bir Türkiye yaratmak zorundayız."[55] Bu cümle her şeyi açıkça ortaya koymuyor mu?

Bugün burjuvazinin iki temel sorunu, *dış pazar ve sermaye* sorunudur. Doğaldır ki, sermaye derken, ilkel sermaye birikiminden söz etmiyoruz. Asıl olarak finans sermayesinden ve sermaye birikiminin ileri aşamalarından söz ediyoruz. Türkiye sermayesinin dünya çapında tepelere oynayabilmesi için gereken büyüklüğe gelmediği ortadadır.

Avrupa Birliği, Türkiye maliyetlerinin düşük kaldığı, fiyatların yüksek olduğu, bu nedenle Türkiye açısından karlılığı çok yüksek bir alandır.Ve yeni katılacaklarla birlikte, dünyanın en büyük pazarıdır.

Türkiye burjuvazisinin Avrupa Birliğini canı yürekten istemesinin altında yatan temel neden budur. Pazar sorununu çözecektir. 1968–70 hareketliliği içinde çok eylem yapmıştık ama artık, "onlar ortak, biz pazar" olmaktan çıktı işler.

Bu noktada söylenmesi, altı çizilmesi gereken çok önemli bir durum vardır. Bu durum, AB ilişkisi içinde ortaya çıktığı için burada ele alıyoruz ama aslında AB'nin dışında, Türkiye'yi ilgilendiren bir konudur. "Uyum yasaları". "Uyum yasaları" tamamlandığında, mevzuat değiştirildiğinde, bu devlet artık yeni bir devlet, *burjuvazinin yeni devleti* ola-

[55] 10 Mart 2000, ATV Gece Haberleri.

caktır. O denli köklüdür planlanan değişiklikler. Tüm devlet örgütlenmesi değişecektir. Yok ikinci, hayır üçüncü cumhuriyet tartışmaları kimi çevreleri meşgul ededursun, burjuvazi kendi eliyle yeni bir devlet kuruyor. Gözümüzün önünde kuruyor. Ve ilginçtir, kimse farkında değildir. Burjuvazi, ne yaptığını biliyor, bizim de farkında olmamız gerekir.

AB Türkiye'ye Karşı Neden Gönülsüzdür?

Bu gönülsüzlükte üstyapı öğelerinin belli bir payı vardır, ama bunlar o denli önemli değildir. Din öğesi, tarih öğesi gibi. Demokratik rejim açısından da, kapıda bekleyenlerin önemli bölümü Türkiye'den oldukça geridedir.

Temel neden, ne odur, ne budur, ekonomiktir. Türkiye burjuvazisi neden Avrupa Birliğini istiyorsa, onlar da aynı nedenle Türkiye'yi istemiyorlar. (Ama mecbur olduklarını düşünüyorum.) Türkiye, nüfusu, yüzölçümü, stratejik konumu ve endüstriyel kapasitesiyle büyük bir ülkedir, tehdit edici bir güçtür.

Türkiye, aday ülkeler içinde en büyük olanıdır. Adaylara bakıldığında Türkiye'nin, 200.5 milyar dolarlık gayri safi milli hasılası ve satın alma gücü paritesiyle 405 milyar dolarlık gayri safi milli hasılasıyla en büyük ekonomi olduğu görülüyor. Türkiye, nüfus ve yüzölçümünde de açık farkla önde bulunuyor.

Türkiye, satın alma gücü paritesiyle toplam ekonomide, Avrupa Birliği ve aday ülkeler içinde Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya'nın ardından *altıncı*, toplam ekonomide Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya, Hollanda, Belçika, İsveç ve Avusturya'nın ardından *onuncu*, kişi başı gelirde *yirmi dördüncü* sırada yer alıyor. (Kişi başına gelir, konumuz açısından çok önemli değildir ve bizim baktığımız yönleri değil, toplumsal gelişmenin başka yönlerini ilgilendirir.)[56]

Sonuçta, Türkiye'yi Avrupa Birliğine aldıklarında, bir küçük kardeş almış olmayacaklar. Sorunlar asıl olarak buradan kaynaklanıyor.

[56] Kaynak: 17 Aralık 1999 İTO Gazetesi.

2.3. Halkın Demokrasi Basıncı

Çok önemli bir değişim daha var. Dünya değişmiş, AB ile ilişkiler değişmiş, artık Türkiye AB önünde elini ovuşturmuyor, Türkiye'nin ekonomisi tümüyle değişmiş, başka bir şey olmuş. Ama, Türkiye toplumu da değişmiş!

Son 30 yılda, üretken güçlerin gelişmesi, kapitalizmin derinleşmesi temelinde, insanımız da büyük bir değişim geçirdi.

Öyle ki, devrimci hareketimiz, özellikle illegal kesimleriyle ve büyük çoğunluğuyla halkın genel düzeyinin, hele gençliğin çok gerisine düştü.

Bu değişim, bu topraklarda tarihsel olarak "ceberrut" olmuş devlete karşı, güçlü bir demokratikleşme istemi ortaya çıkardı. Susurluk tepkisi en güzel örneğiydi.

Ancak, Kürt ayrılıkçılığı ile savaş sürdüğü sürece halkın geniş kesiminde, "bu koşullarda bu kadar olur" anlayışı vardı. Ne zaman ki bu savaş bitti, ne zaman ki PKK "demokratik devlet altında birlikte yaşama" dedi, halkın demokrasi basıncı da dayanılmaz olmaya başladı. Mafyalarla, bankaları boşaltanlarla, hayali ihracatçılarla, çetelerle, Hizbullah'la savaş, bu nedenle, oyun olmaktan ciddiyete sıçramak zorunda kaldı.

İşte bu noktada, düzen partilerine karşı gerçek bir toplumsal muhalefet gereksinimi, ve bununla birlikte de, tabii, komünist partisi gereksinimi derinden duyulmaya başlandı. Bugünlere işte böyle geldik.

2.4. Türkiye'nin TKP'ye Gereksinimi Vardır

İkibuçuk yıldır, legal KP kurulabilir, kurulmalıdır diyoruz. *Büyük Dönemeç* yazısı yayınlandığında, bu 2.5 yıl içinde gördüğümüz kıpırdanmaların hiçbirisi ortada yoktu.

Aslına bakarsanız, "ne değişti de legal parti" sorusuna öyle uzun boylu, "bilimsel" yanıtlar vermeye de gerek yok. Yaşamdaki olgular, binlerce sayfalık yazıdan daha önemli. Ve olgular, konuya iyi niyetle, dürüstçe yaklaşanlar için, söylediklerimizin doğruluğunu kanıtlıyor,

görüşlerimizi aklıyor. İki buçuk yıl gibi çok önemli bir süreyi biz tartışarak geçirirken, yaşamdaki gelişmeler konuyu noktaladı.

Neler oldu?

Komünist yazarlar çevresi çıktı ve tartışmalar yürüttü. Cemal Kıral, Nabi Yağcı, Veysi Sarısözen gibi sözcüler, basında görüşlerini yazmaya başladılar. Komünist Partisi kurulmalıdır fikri hızla güçlenmeye başladı.

SİP tuttu, Komünist Partisi kurdu. Ve polis kurucuları tutuklamadı. Daha da ilginci, dava da açılmadı!

Ürün çevresi, Vakıf çevresi, Komünist Partisi girişimi, ÖDP'deki TKP'liler (ki huzursuz olduklarını herkes duymaya başladı), *İşçinin Sesi* çevresi, şimdi hepsi ayaktadır. Ve bu kadrolar, *Ürün*, KP girişimi, ÖDP'deki TKP'liler ve *İşçinin Sesi,* bu kadrolar Türkiye'nin servetidir. Dün olduğu gibi bugün de, hiçbir sivil toplum örgütünde, hiçbir sendika ya da meslek örgütünde, TKP'liler olmadan kimse iş yapamıyor.

Bugün İllegal Bir Parti Başarısız Kalmaya Mahkumdur

Hiçbir legal olanak yoksa katlanılması zorunlu bir bela olan illegalite, istenerek seçilmez. Zorunluluktan seçilir, başka yol olmadığı için seçilir. Legal çalışma olanağı varsa, ya da bu olanak, ideoloji ve siyasetimizden ciddi ödünler vermeden zorlanabilirse, illegalitede ısrar edilir mi? Legal çalışma olanağının var olduğu yerde, illegal çalışma diye birşey var mı Marksizmde? Olmadığına göre, "devrim her zaman illegaldir, öyleyse KP de illegal olur", "devrim yapacak parti illegal olur" gibi görüşler yanlış ve yersizdir.

Bir ülkede komünist partisi için legalitenin asgari koşulları varsa, illegalite neden başarısızlığa mahkumdur?

Çok neden sayılabilir ama temel nedeni şudur: Böyle bir ortamda yığınların bilinci illegaliteye karşı biçimlenir. Çünkü legal olanakları görmekte, "neden legal çalışmazlar" demektedir.

Bugün, Türkiye'nin yaşamakta olduğu gelişim nedeniyle, toplum bilincinde illegalite, zorunluluğunu ve meşruluğunu yitirmiştir. Buraya dek değindiğim tüm olgular şu anlama da geliyor: Demokratik olanaklar arttıkça, "illegalite gerekmez, ne söyleyeceksen çık söyle" bilinci toplumda geliştiği için, illegal çalışma verimsizleşiyor. Halk illegal çalışmaya uzak durmasa, illegal çalışma verimsizleşir mi?

Durum böyle iken, illegal çalışmada ısrar etmek, devrimcileri halktan soyutluyor ve kendi içine kapatıyor. *Çalışabilmek için bir araç olan*

illegalite, çalışmamanın aracına dönüşüyor. Türkiye'nin bugünkü ortamında illegal koşullarda ısrar, bir şey yapmamakta ısrardır.

Böyle bir ortamda illegal parti, son derece dar bir kadro partisi olarak kalır ve "değirmenin taşları" olgusu işler. Taşlar arasında öğütülecek yeterli miktarda buğday yoksa, taşlar birbirini öğütmeye başlar.

Ülkede devrimci bir kabarma başladığında ise durum değişir. Demokratik haklar kısılır, büyük olasılıkla legalite olanağı da ortadan kalkar. Türkiye'de bugün ya da yakın gelecekte durum bu mudur? Kesinlikle hayır.

Bugün Legal Bir KP Kurulabilir

Bunu derken, Türkiye'de koşullar Batı Avrupa'daki gibi oldu demiyoruz. Doğaldır ki, çiçeklerle karşılanmayacağız. Kıran kırana bir demokrasi mücadelesi olacağını biliyoruz. Bu mücadele, tarihin, ülkenin gündeminde birinci sıradadır. Bu mücadeleyi komünistler vermezlerse, bir başkası, ama yarım yamalak verir. Siyaset boşluk tanımaz. Verir de, her şey olup bittikten sonra legalite diyenlere, o zaman da bu toplum "neredeydin" der.

Ne şanstır ki, bugün TKP'nin tüm kesimleri, çok küçük bir azınlık dışında, legal TKP düşüncesinde birleşmiştir. Oturup masa başında anlaşmıştır demiyorum, hepsinin niyeti budur.

Şu bu yasanın şu bu maddesiyle ilgilenmiyoruz. Önemli olan, legal KP için *ilkesel düzeyde* bir engel görünmemektedir.

En önemli ilkesel konu proletarya diktatörlüğüdür. Sözcükler o denli önemli değildir ama proletarya diktatörlüğü fikrinin programatik metinlerde yer alması, komünistliğin ayracıdır. Doğru budur ve biz bu doğruyu söylerken bir de bakıyoruz ki, SİP ilginç bir yöntemle, "Tezler" adı altında proletarya diktatörlüğünü sözcük olarak da kullanmıştır. Bu veriyle birlikte, legalite karşıtlarının en önemli argümanı düşmektedir. Demek ki, biraz yaratıcı düşünce neler yapabiliyor!

İkinci önemli "ilkesel" konu olarak getirilen ama aslında ilkesel bir konu değil, yere ve zamana göre değişen bir konu olan ulusal soruna gelelim. Bu aslında illegaliteye gerekçe olsun diye bulunmuş zorlama bir konudur. Türkiye'de, ulusal sorunda ayrılmayı, ayrı devlet kurmayı savunan bir komünist bilmiyorum, duymadım, ne bizim aramızda, ne başka bir kesimde. Tüm komünistler ayrılma hakkını savunduk, savunuyoruz, yarın da savunuruz. Lenin'in benzetmesiyle, boşanma hakkını savunuruz ama her evlinin boşanmasını istemeyiz.

Demek ki, ülkenin bugünkü güdük demokrasisi içinde bile, legal KP için ilkesel düzeyde bir engel görünmemektedir.

Bu noktadan bir adım öteye, KP kurmaya geldiğimizde şunu bilmemiz gerekir ki, söz konusu partiyi hiçbir kesim tek başına kuramaz. (SİP'in KP'sini bu oluşumun tamamen dışında ele alıyorum. O, TKP'yi temsil etmeyen, ciddiyetten uzak bir girişimdir.) Ancak ve ancak, TKP'nin tüm kollarıyla birlikte, ya da partinin mutlak çoğunluğunu tartışmasız temsil eder biçimde kurulabilir.

Bu da yetmez. Komünistliği TKP'lilerle sınırlı sayamayız. 1968'lerden bu yana gelen devrimci hareketin, bir KP gereksiniminde birleşen tüm örgüt ve kadrolarıyla birlikte kurulmalıdır.

Bu da yetmez. Sosyalizm için ömürlerini vermiş büyüklerimiz var: Halit Çelenk, Rasih Nuri İleri, Sadun Aren, Rasim Öz, Kenan Somer ve şu anda adları aklıma gelmeyen başkaları. Yaşamlarındaki tutarlılıkla komünist hareket içinde önemli ağırlık taşıyan bu kişilerin görüşleriyle uyuşmak gerekmez ama gönüllerini kurulacak partiye kazanmak zorunludur.

Eğer ardından üçüncü, beşinci partiler gelsin istenmiyorsa, tek ve büyük bir güç yaratılmak isteniyorsa, bunların yapılması zorunludur.

Rasih Nuri İleri, Vakıf'da Vedat Türkali ile yapılan bir sohbette şöyle diyor: "Türkiye'de ilk defa için 141 ve 142. maddeler yoktur ve fakat, yine de Türkiye Komünist Partisi de yoktur. Zannederim bu, biz Türk komünistleri için *büyük bir ayıptır*."[57]

Benim parti adım Veli Dursun. Bu adı bana Bilen Yoldaş verdi. Verirken de, "oğlum, senin parti adını değiştiriyorum ve bu adı sana, hep TKP'li olarak duracaksın diye veriyorum" dedi. Ben de verdiğim sözde sevinçle durdum, duruyorum, duracağım. Serin kanlı, sakin söylüyorum bunu. Ve Rasih Nuri İleri büyüğümüzün sözlerine gönülden katılıyorum, *TKP'mi istiyorum!*

Hepimiz, TKP'ye gönül vermiş insanlar, *TKP'mizi istemek zo–run–da–yız!*

Bu TKP, Sovyet deneyinden gerekli dersleri almış, bürokratlaşmayı önde gelen tehlikelerden biri olarak bilincine çıkarmış, bireyselliği (bireyciliği demiyorum) yok etmeyen, eylem birliğini bozmayan farklılıklara tahammül edebilen, günün gerçeklerini yakalamış, burjuvaziyle dans etmeyen ama sol laflar ardında pasifizm de yapmayan, 1920'den gelen ama kendini yenilemiş bir TKP olmalıdır.

---

[57] *V. Türkali ile Güven üzerine,* TÜSTAV, Kasım 2000.

Ne İçin Komünist Partisi?

Türkiye'nin ekonomik yapısı değişti, toplumu ve toplumsal psikolojisi değişti ve ülke, emperyalist merdivende yukarılara doğru tırmanmaktadır ama Türkiye'yi yine de bir Avrupa ile karıştırmayalım. Türkiye'nin sorunları kolay ortadan kaldırılacak çeşitten değildir. Türkiye yine sorunlu bir ülke olmaya devam etmektedir. Parlak gelişmenin yanı sıra, ciddi ve derin çelişkiler vardır. Ülkeye gelen süper-karlar burjuvazinin cebinde kalıyor, dolayısıyla küçük bir işçi azınlığının dışında, işçinin–emekçinin azgın sömürüsü sürüyor. Hem de kadın, çocuk dinlemeden.

Örneğin, Tekstil İşçileri Sendikası'nın tahminine göre deri ve tekstil endüstrisinde 1.5–2 milyon arasında ufak çocuk çalışmakta ve ayda ortalama 43 dolar kazanmaktadır. Bu miktar, asgari ücretin çok çok altındadır. Aynı durum daha başka pek çok sektörde de söz konusudur. Aynı şekilde, başta tekstil ve halı olmak üzere, yine pek çok sektörde kadın emeği, erkekle karşılaştırılamaz bir yoğunlukta sömürülmektedir.

İşçilerin yanı sıra, küçük üreticiler, KOBİ'ler, Kürtler, gençler, kadınlar, Aleviler, memurlar, öğretmenler, sağlık görevlileri, emekliler, yani Türkiye halkının tüm kesimleri derin sıkıntılar içindedir.

Dolayısıyla, başta işçi sınıfımız olmak üzere tüm emekçi halkımız burjuvazinin azgın saldırısı ve sömürüsü ile karşı karşıyadır. Ancak, işçiler ve emekçiler siyasal anlamda örgütsüzdür ve bu saldırılara açıktır.

Türkiye'de legal komünist partisi işte bu kesimlerin (halkın) haklarını savunmak, onları sınıf mücadelesi içinde örgütlemek ve iktidara yürütmek için kurulacaktır.

Türkiye'de legal komünist partisi, ülkeye gerçek bir demokratikleşme getirmek için kurulacaktır.

NASIL BİR KOMÜNİST PARTİSİ*

Rusya'nın sosyalist hareketini tek bir parti içinde birleştirmeye çalışırken Lenin, bu hareketin değişik eğilimlerini parti içine taşıma yanlısı olmadığını söyledi. "Birleşmeden önce ve birleşebilmek için, ayrım çizgilerini net ve kesin olarak belirlemeliyiz" dedi.[58]

Çünkü Rusya'nın o günkü koşullarında, ancak stratejik amaçları, siyasal değerlendirmeleri, felsefeyi, örgütsel yöntemleri, vb., ilgilendiren bir dizi ideolojik yargılarda en baştan anlaşmış bir parti, tarihin dayattığı görevleri üstlenebilirdi.

Rusya ortamında kendisine tarihin biçtiği rolü oynayabilmesi için partinin katı disipline ve hiyerarşik bir yapılanmaya gereksinimi vardı. Yoksa, Rusya koşullarında, üstlenmesi gereken görevleri üstlenemez, işçi sınıfının da güvenini kazanamazdı.

Öte yanda Lenin hiyerarşi ve disiplinin bir siyasal partideki sınırlarının da bilincindeydi. Ordudaki gibi bir ortam siyasal partide işlemezdi. Profesyonel devrimciler ordusunun disiplini, kendini sürdürme gücü ve bireyin kollektife bağımlılığı ancak ortak bir amaç çevresinde sağlanabilirdi. Bu ortak amaç, en ileri toplumsal bilime, Marksizme dayanmak durumundaydı:

> "Tüm bilgilerin dahilinde doğru olarak kabul ettiğin bir teoriyi, onu bozmak isteyen haksız girişim ve saldırılara karşı savunmak, senin tüm eleştirilerin düşmanı olduğun anlamına gelmez. Biz, Marks'ın teorisini bitmiş ve dokunulmaz bir şey olarak değerlendirmiyoruz. Tam tersine, sosyalistlerin, yaşamla birlikte ilerlemek istiyorlarsa mutlaka her yönde geliştirmeleri gereken yalnızca bir temel taşı koyduğuna inanıyoruz"[59]

---

* R. Yürükoğlu, *Doğa Toplum Düşünce,* Haziran 2001.

[58] Ne Yapmalı, *LTY*, C. 5, s. 367.

[59] *LTY*, C. 4, s. 211.

Marksizmi bu şekilde anlayan ve ele alan bir partinin ise, koşulların elverdiği oranda demokratik olması zorunludur. Bir teori, ancak demokratik bir tartışma içinde "her yönde" geliştirilebilir. Lenin'in bu söyledikleri, yaşanan deneyimler, komünist hareketin belirleyici özellikleri durumuna giren dogmatizm, tahammülsüzlük ve yaftacılık karşısında bir çeşit hiciv gibi kalmıyor mu?

1. Yeni Tip Parti ve Demokratik Merkeziyetçilik

Bolşevik örgütünün başarısı büyük ölçüde, "biçimin işlevi izlediği" ilkesiyle, (ki bu ilke doğada, toplumda, mühendislikte ve sanatta da geçerlidir) tam bir uyum içinde olmasındandı. Ya da, Lenin'in dediği gibi, "her örgütün karakteri, doğal ve kaçınılmaz olarak, onun eyleminin içeriğiyle belirlenir"di.[60]

Bolşevik örgüt yapısının mantığı, partinin temel görevinin bir ayaklanma örgütleme olduğu anlayışına dayanıyordu. Bu örgütlenmenin gücü, Çarlık Rusya'sının durumunu gerçekten doğru yansıtmasından geliyordu. Parti işleyişinin gizliliği, Rusya'daki siyasal baskı koşullarıyla uyarlıydı. Katı bir merkeziyetçilik ve katı bir disiplin, silahlı mücadeleye hazırlanan bir parti için doğruydu. Ve de küçük bir işçi sınıfına sahip bir ülkede (bunların da büyük çoğunluğunun topraktan yeni kopmuş olduğunu düşünün), misyonu proletaryayı siyaset sanatında "eğitmek" olan bir "öncü"ye gerçekten gereksinim vardı.

Lenin'in yeni tip parti görüşleri, Bolşevikler iktidarı alana dek, Rusya'ya özgü olarak kaldı. Bolşevik iktidarıyla birlikte, Üçüncü. Enternasyonal'in kurulması üzerine yapılan bir toplantının ardından, Komintern'e girmek isteyen partilerin ve Komintern'in kendisinin öncü parti olarak örgütlenmesi koşulu getirildi.

Peki, Rusya'daki koşullar gelişmiş kapitalist ülkeler için de geçerli miydi? Lenin farklılıkların tabii ki farkındaydı ama bunları çok önemli olarak değerlendirmedi, çünkü tüm Avrupa devrime yürüyordu. Can alıcı nokta, Avrupa'nın o yıllarda devrime gidiyor oluşuydu. Bu ülkelerde burjuva demokrasisi hüküm sürüyor olabilirdi ama bu demokrasi de özünde, sistem sıkıştığında hiç düşünmeden bir yana atılacak bir gösteriş olduğundan, komünistlerin örgütsel yapılarını bu demokrasi üzerine kurmaları yanlış olurdu.

[60] *LTY*, C. 5, s. 440.

Son çözümlemede tüm argümanlar, Avrupa'nın proleter devrimi eşiğinde olduğu varsayımına dayanıyordu. Ve Lenin bunu da açıkça söylemişti:

> "Komünist Enternasyonal'e üye partiler mutlaka demokratik merkeziyetçilik ilkesi üzerinde kurulmalıdırlar. *İçinde yaşadığımız keskin iç savaş döneminde* Komünist Partisi ancak en merkezi bir biçimde örgütlenmişse, içinde askersel disipline iyice yaklaşan bir demir disiplin egemense ve eğer parti merkezi, parti üyelerinin genel güvenine ve geniş yetkilere sahip güçlü bir otorite merkezi ise görevini yerine getirebilir."[61]

Yüksek merkezileşmeye, sıkı disipline dayalı partiler, sıcak kavga ortamlarında değerlerini tarih önünde kanıtladılar. Şunu da eklemek gerekir ki, bu ülkelerde böylesi örgütsel biçimleri uygulayanlar yalnızca komünistler de değildi.

Ancak, sıcak kavga ortamlarının gerçekten oluşmadığı ortamlarda yeni tip partinin uygulanma değeri tartışmalıdır. Ama bir şey açıktır, bu yaklaşım, daha sonraki liderler aracılığıyla, işçi sınıfı hareketi içinde sekterizmi besleyen önemli bir rol oynamıştır. Marks ve Engels şöyle demişlerdi: "Komünistler, öteki işçi sınıfı partilerine karşıt ayrı bir parti olmazlar."[62] Oysa bu yeni partiler öteki işçi sınıfı partilerine yalnızca karşıt değillerdi, onları aynı zamanda "sınıf düşmanı" olarak da gördüler.

Marks ve Engels, komünistler, "proleter hareketini oluşturmak ve biçimlendirmek üzere hiçbir sekter ilke koymazlar"[63] demişlerdi. Oysa, bu yeni partilerin başta gelen amacı, "proleter hareketini" komünistlerin geliştirdikleri "ilkeler" doğrultusunda "biçimlendirmek" ve disiplinli ve "bilimsel" bir biçimde yönetmekti.

Ancak, yeni tip partiyi hiçbir şey, parti içi demokrasiyi yok edişi kadar gözden düşürmedi. Demokrasi mi? Öncü parti demokrasinin en yüksek biçimiydi! Parti içsel olarak demokratikti çünkü toplumun çoğunluğu olan işçi sınıfının çıkarlarını temsil ediyordu. Dahası, demokratikti çünkü çoğunluğun seçimine dayalıydı.

Bu partiler için demokrasi, üyelerinin haklarını ve örgütün canlılığını koruyan bir sistem değildi. Uygulanmasının, örgütün istikrarını tehlikeye düşürmemesine çalışılacak bir sorundu. Kongreler, kararlar, büyük

---

[61] *LTY*, C. 31, s. 210. (abç)
[62] *Manifesto.*
[63] *Agy.*

çoğunlukla, üyelerin haklarını genişletmekle değil, bu hakları ve özellikle eleştiri hakkının kullanılmasını kısıtlamakla uğraşmıştır. "Parti Kongresinin kararlarını eleştirinin sınırları" üzerine bir MK kararını (1906) bakın Lenin nasıl eleştirmektedir:

> "Kararı kaleme alanlar, parti içinde *eleştiri özgürlüğü* ile partinin *eylem birliği* arasındaki ilişkiyi tamamen yanlış anlıyorlar. Parti programı *ilkelerinin* sınırları dahilinde eleştiri, yalnızca parti toplantılarında değil, fakat halka açık toplantılarda da her yönüyle serbest olmalıdır. Böyle eleştiri ya da böyle 'ajitasyon' (çünkü eleştiri ajitasyondan ayrılmaz) yasaklanamaz. Partinin siyasal eyleminde birlik olmalıdır. *Belirlenmiş eylemlerin* birliğini bozan hiçbir 'çağrı'ya, ne halka açık toplantılarda, ne parti toplantılarında, ne de parti basınında izin verilemez.
>
> "Merkez Komitenin eleştiri özgürlüğünü isabetsiz ve çok dar, eylem birliğini ise isabetsiz ve çok geniş tanımladığı açıktır. (...) Demokratik merkeziyetçilik ve yerel parti örgütleri için otonomi ilkesi, *belirli bir eylemin* birliğini bozmadığı sürece, genel ve tam *eleştiri özgürlüğü* demektir. Demokratik merkeziyetçilik ve yerel parti örgütleri için otonomi ilkesi, partinin karar verdiği bir eylemdeki *birliği* bozan ya da zorlaştıran *bütün* eleştirileri dışlar."[64]

Şurası çok açıktır ki, Lenin'den sonra gelenlerin ellerinde, demokratik merkeziyetçilik, demokrasiyi sınırlama ve parti hiyerarşisinin yetkilerini arttırma aracı olmuştur. Oysa Lenin'e göre demokratik merkeziyetçilik, parti içi demokrasinin genişlemesidir. Ona göre, "genel ve tam eleştiri özgürlüğü" bir ilkedir. Bu ilkeye getirilecek sınırlamalar ancak *belirli* bir eylem çevresindeki birliği garanti altına almak için gereken *geçici* sınırlamalardır. Bu nedenle Lenin yukarıdaki alıntıda "belirli" sözcüğünü vurgulamaya özel önem vermiştir, ki liderliğin eline, teorik tartışmayı bastırarak, belirli görüşleri "sapma" diye damgalayarak yetkilerini kötüye kullanabilmesi yönünde bir açık çek verilmiş olmasın. Lenin, parti içinde siyasal sorunların tartışılmasını ise hiç bir zaman engellememiştir.

Ne var ki, liderliğin yetkileri arttıkça, "yeni tip parti" de giderek özgür düşünceyi boğan bürokratların üreme alanı durumuna girmiştir.

---

[64] *LTY*, C. 10, s. 442. (abç)

Demokratik merkeziyetçilik, uygulanma pratiği içinde, kararların uygulanmasındaki birliği sağlamanın aracı olmamıştır. Tersine, liderliklerin kendilerini tabana karşı koruyabilmesinin örgütsel aracı olmuştur. Eleştirinin sınırını eleştirilme durumunda olanlar belirlerse, bunun sonucunun eleştiri hakkının yok edilmesi olacağı açıktır. Demokratik merkeziyetçilik, dünya komünist partilerinde uygulandığı biçimiyle, liderlikte gevşeklik, orta düzeylerde evet efendimcilik ve alt düzeylerde pasiflik üreten bir sistem olmuştur.

Demokratik merkeziyetçiliğin bu uygulanışı dogmatizmi beslemiş, teorik ve siyasal girişimi söndürmüş ve parti işleri hakkında üst organlara bilgi tekeli sağlamıştır. Liderliğin parti içi tartışmayı bastırmasını sağlamıştır. Partinin "birliğini" sağlamak şöyle dursun, itirazları yer altına inme zorunda bırakmış ve böylece belirli aralarla bölünmelere ortam hazırlamıştır.

Bu uygulamaların uzun dönemde getireceği zararlı sonuçlar, Lenin zamanının önde gelen devrimcilerinden Rosa Lüksemburg tarafından açıkça görülmüştü. Daha bu zararlı sonuçlar belirmeden çok önce Lüksemburg, o sıralarda hala hızla güçlenmekte olan komünist hareketi uyarmıştı.

Ne yazık ki, Lüksemburg'un söyledikleri gerçek oldu ve partiye ve sosyalizme, onun düşünebildiğinin de ötesinde zarar verdi. Lüksemburg, öncü parti kavramı ve yapılanması içinde totaliter bir kültürün tohumlarını seçmişti. İşte bu totaliter tohumlar büyüdüler ve "yaşayan sosyalizmin" ve Uluslararası Komünist Hareketin siyasal normları oldular.

Ancak tüm bunlar, devrimin Avrupa'nın kapısını gerçekten çaldığı koşullarda, Lenin'in Komintern'e önerdiği örgütlenme modeli nedeniyle olmadı. Lenin'in, Bolşevik modelini öne sürerken, "yaklaşan devrim ve karşı devrim ortamı nedeniyle" demesi önemli bir göstergedir ki, Lenin bunu nesnel ortam nedeniyle istemiştir. Bir kanıt daha: Koşulların farklı olduğu İngiltere için Lenin, komünist partisinin, legal İşçi Partisine (yani "İngiliz işçi sınıfının burjuva partisine") üye olmasını, parlamento seçimlerine katılmasını istemiştir. Daha sonra ortaya çıkan durumun sorumlusu, dünya komünist hareketinin Lenin'den sonraki liderleridir. Avrupa'da devrimci durumun ortadan kalkmasıyla birlikte, komünist partilerinin örgütlenmesinin, o partilerin eyleminin içeriğiyle tutarlı bir duruma konulması gerekirdi.

2. Türkiye'nin İstediği Parti

Buraya dek ele aldığımız noktalar ışığında ve dünyada ve Türkiye'de ortaya çıkan ekonomik, toplumsal ve siyasal değişimler altında, ülkemizde mutlaka ve bir an önce kurulması gereken komünist partisi, nasıl bir parti olmalıdır?

Tam anlamıyla demokratik, legal bir parti olmalıdır.

Her insan, akım ya da örgütte genel olarak şöyle bir yaklaşım vardır: "Bizim görüşlerimiz *en doğrusudur.*" Bu anlaşılır bir tutumdur. Bunların en doğru görüşler olduğuna inanmasak zaten onları savunmayız. Ancak, "en doğru," yaşamın içinde giderek *tek doğru*'ya dönüşüyor ve bağnazlığa varıyor. Bizim doğrularımızdan başka doğru yoktur demeyelim. Bu tutum, "benden başka komünist yoktur"a varır.

Bu yaklaşım, dünya komünist hareketinin bir tarih boyu vardığı yere varır: Marksizm–Leninizm bilimse, bu bilimle partimiz bu doğruyu koymuşsa, buna karşı çıkanlar, fikirler de gökten düşmüyorsa, her fikir sonuçta bir sınıfın ya da katmanın nesnel çıkarını yansıtıyorsa, sınıf düşmanıdırlar. Cezalandır!!

Bugünün komünist partisi, komünistler arasındaki tek bir anlayışın partisi olarak kurulmamalıdır. Bizim görüşlerimizi kabul eden gelsin diye bir yaklaşım yanlış olur. Komünist partisi mutlaka geniş kilise olmalıdır.

Örneğin, "tek ülkede sosyalizm olmaz" bizim doğrumuzdur. Ama TKP'nin büyük kalabalığının doğrusu değildir. O zaman, program böyle belirlemeler içermemelidir.

Farklı düşüncelere, anlayışlara kapıyı kapatmamak nasıl olabilir? Programa ya da tüzüğe, "farklı sosyalizm anlayışlarına izin verilir" diye yazarak değil herhalde. Ancak, bu yaklaşımın programatik belgelerde bir biçimde yansıması da gerekir. Programda nasıl yansır bu yaklaşım? Bir kişiyi komünist, bir partiyi komünist partisi yapan *temel noktaları* ve ardından günün acil sorunlarını kapsayan kısa bir program olursa yansır. Dolayısıyla, komünist partisinin programı, temel noktaları koyan, dar kapı tanımlamalar içermeyen bir program olmalıdır.

Böyle yapmak gerekir çünkü teorik tartışmanın sonu gelmez, teorik tartışma bitmez. Doğrular da zaman içinde değişir, gelişir ya da ortadan kalkar. Bu bir süreçtir, dünyada insanlar olduğu sürece devam edecektir. Bizi komünist yapan, bizi başkalarından ayıran nedir, bunu tanımlayalım. Örneğin ben, tek ülkede sosyalizme inanırken de komünisttim, şimdi tek ülkede sosyalizm olmaza inanıyorum, yine komünistim.

Tabii, her maddeleme gibi bu da biraz mekanikçe oluyor ama aşağıda, sorunun çerçevesini daha iyi görebilelim diye, komünist partisinin programında yer alması gereken *anlayışları* (altını çiziyorum, *anlayışları*) maddeledim.

Bir Komünisti Öteki Siyasal Akımlardan Temel Özellikler Nelerdir?

1. En başta, sınıfların varlığını ve dolayısıyla sınıf mücadelesini ve işçi sınıfının mücadelesinin proletarya diktatörlüğüne varacağını tanımak.
2. Böyle bir düzene ancak devrimle varılabileceğini kabul etmek.
3. Proletarya enternasyonalizmini tanımak. Hele bugünün globalleşme ortamında bunsuz artık gerçek bir sınıf mücadelesi olanaksızdır.

Bir Partiyi Komünist Partisi Yapan Özellikler Nelerdir?

4. Üretim ve yerleşim temelli örgütlenme.
5. Hücre esasına dayalı örgütlenme.
6. Demokratik–merkeziyetçi anlayışa dayalı örgütlenme. Faklı görüşlere, platformlara yaşam hakkı. Kararlara uyma. "Monolitikliğin" reddi.
7. Tüm üyelere sürekli parti içi eğitime dayalı bir örgütlenme.
8. "Toplumsal kalkış dönemleri dışında, partinin genel görevi devrimci ajitasyon ve propagandadır" anlayışına dayalı örgütlenme.

Türkiye Özelinde Önemli Konular

9. Bizim için özel konu: "TKP" adı.
10. Kürt halkının haklarını savunmak.

Yaşamdaki somut olgular gösteriyor ki, bu maddelerin tümünün üzerinden siyasal ustalıkla aşılabilir. TKP adı üzerinde de hukuk savaşı verilmelidir.

***

Toplumların günlük yaşantısında çok hızlı değişimler yaşıyoruz. Değişim aşırı biçimde hızlandı. Bizim teorimizin de dayanak noktası, evrenin ve toplumun değişim yasasıdır. Her ne kadar yukarıdaki maddelere koymadıksa da, bu yasanın, ilkelerimizin en başında durduğunu unutmamalıyız. Donuklaşmalar, katılaşmalar, hep bu ilkeyi unutmaktan doğuyor. En başında, her şeyin sürekli olarak değiştiğini kabul etmek gerekiyor. Değişimleri anında yakalayabilen ve onun getirdiği görevleri hemen yüklenen bir parti olmak gerekiyor.

Sürekli ve doğru olarak Marksizmin bilim olduğunu yineleriz. Ancak önemli bir ilkemizin de şu olduğunu unutmamalıyız: Komünistlerin dayanağı yalnızca Marksizm değil, tüm bilimdir. Kılavuzumuz bilimin ve insanlık kültürünün tümüdür.

Ayrıca, toplumun genel olarak iyiliği için çalışan, insanı incitmemek, sömürmemek, ezmemek doğrultusunda çalışan tüm partileri, toplumsal grupları, bireyleri destekleyici bir parti anlayışımız olmalıdır.

***

Genel olarak farklı düşüncelerin seslendirilmesi, parti içi tartışma, bunlara fazlaca bir itiraz gelmiyor ama konu partide farklı platformlara yer olmasına gelince çoğumuz bunu kabul edemiyoruz. Oysa, parti içi demokrasinin en önemli yönlerinden birisi budur.

Azınlık görüşünün propagandasının önünü kesersen, öte yanda, "istersen bir sonraki kongreye getirebilirsin" dersen, bunun demokratiklikle hiçbir ilgisi olmaz. Demokrasi, azınlık görüşlerin de çoğunluk olabilmesinin olanağının varlığı demektir. Azınlık görüş her platformda kendini savunamazsa, parti merkezinin ajitasyon, propaganda ve örgütsel disiplin gücünün karşısında, bırakalım tartışmayı kazanmayı, yaşamasının olanağı olmaz. Demek ki, platformlara, partinin *somut* eylem kararlarını bozmadıkları sürece varlık hakkı tanımak zorunludur. Partinin *eylem birliğini bozmadan*, azınlık görüşlerin, her platformda kendisini dile getirmesinin yolunun açık olması gerekir.

Parti içi demokrasinin kurallarına uyan ve eylem birliğini bozmayan, öte yanda, azınlıkları tasfiyeye yönelmeyen bir anlayışı geliştirmek durumundayız. Bugün Türkiyeli komünistler bunu yapabilecek olgunluktadırlar. Biliyorum ki, bu söylediklerim bugün ülke genelinde çok sayıda komünist tarafından da benimsenmektedir.

TÜRKİYE İÇİN TKP ZORUNLUDUR*

Dünyada olağanüstü bir hızla gelişen üretken güçlerin çapı ve üretim süreçlerinin giderek birbirine bağlanması, ekonominin küreselleşmesini getirmiştir. Bu, geri döndürülemez bir gelişmedir. Ve bu nesnel eğilim, komünizmi içinde taşıyan, komünizmi yakınlaştıran, komünizmi giderek zorunluluk durumuna getirecek olan eğilimdir.

Küreselleşme eğilimi, dünya pazarlarında kim etkinse, onun eliyle yürümektedir. Dolayısıyla, bugün emperyalizm eliyle yürümektedir. Bu ikisini birbirinden ayırabilmek, günümüz dünyasını ve yarınları anlayabilmede ve sahte devrimci konumlar almamada kilittir.

Bu nesnel sürece emperyalizmin getirdiği olumsuzlukları ortaya koymak ve bu olumsuzluklara karşı mücadele vermek görevimiz vardır. Bu olumsuzluklar, kısaca, "yeni dünya düzeni" olarak adlandırılmaktadır.

Marks'ın çok güzel söylediği gibi, kapitalizmin en önemli yapısal özelliği, onun "yıkıcı yaratıcılığı"dır. Kapitalizm, yıkmadan yaratamaz, yaratmadan yaşayamaz, ekonomiyi içeriden devrimcileştirmeden var olamaz.

Kapitalist ekonomiyi sürekli bir biçimde değiştiren ve yenileyen güç nedir?

Kapitalist ekonomiyi sürekli bir biçimde değiştiren ve yenileyen güç, genel olarak, üretkenlik artışıdır. Teknolojik değişim ya da yeni fikirler. Ki bunların tümü de, kafa emeğince üretilir ve kafa ve kol emeğince üretime uygulanır.

Dolayısıyla, kapitalizmin ulaştığı her gelişme aşamasında sermayenin ve emeğin alması gereken gelir payı hesaplanabilir.

Şimdi, bu ve bununla bağlı açılardan, ülkemizdeki duruma bakalım.

* R. Yürükoğlu, *Doğa Toplum Düşünce,* Temmuz 2001.

1. 1980 Sonrası Yapım Endüstrisi

Yapım endüstrisinin 1980 sonrası dışa açılım sürecini sermaye birikimi, bölüşüm ilişkileri ve fiyatlama açısından ele alırsak, Marks'ın yukarıdaki saptamasının doğruluğunu ve ülkemizin neden birleşik, güçlü, düşüncesini yenilemiş ve legal bir TKP'ye zorunlu olduğunu daha iyi anlarız.

1980 sonrası, Türkiye ekonomisinin, iç talebe dönük ithal ikameci endüstrileşmeyi bırakarak ihracata yöneldiği ve dış pazarlarla eklemlendiği dönemdir.

Bu dönem için yapım endüstrisi üzerine yapılan çalışmalar, bu sektörde, özellikle dışa açılım altında, beliren en önemli sorunun, üretkenlik artışlarıyla istihdam ve ücretler arasında bir ilişki kurulamaması olduğunu göstermektedir. Örneğin, 1980–1996 arasında işgücü başına reel katma değer üretiminin %87.4 artmasına karşın, reel ücretlerin, 1996 itibariyle, 1980 düzeyine ancak ulaştığı, işgücü istihdamının da dönem boyunca toplam olarak ancak, %31.8 oranında arttığı görülmektedir.

Bu çok çarpıcı gerçekler, yerli oligarşinin, halkı kandırmak için yıllardır ısrarla kullandığı bir tezin ne denli yalan olduğunu ortaya koymaktadır. Ne der her zaman burjuvazi? "Sendikalar ve işçiler, yüksek ücret artışları istemeyin, ücret artışlarını verimlilik artışına bağlayın." Ancak görülüyor ki, ücret artışlarını verimlilik artışına bağlamayan burjuvazinin kendisidir.

Sonra, Türkiye yapım endüstrisine tekellerin egemen olduğunu hepimiz biliriz. (DİE'nin, kamu işletmelerinin tümünü ve özel sektörde 10'dan fazla işçi çalıştıran işyerlerini ele aldığı yoğunlaşma endekslerine göre, yapım endüstrisinin yarısı tekelci durumdadır.) Ancak, bunun getirdiği, yine çok çarpıcı bir gerçeğe yeterince dikkat vermeyiz: Tekelci fiyatlama olanağı. 1980 sonrasında yapım endüstrisinde kar marjlarının korunmasının, hatta yükselmesinin ana nedeni, tekelci fiyatlamadır. Tekelci yapılar, tekelci fiyatlama yoluyla, kar marjlarını arttırmanın yanı sıra, maliyet artışlarını da tüketiciye yansıtmaktadırlar.

Yapım Endüstrisinin Alt Sektörleri

Yapım endüstrisinin 1980 sonrası gelişimini daha iyi izleyebilmek için, önce, yapım endüstrisinin 29 alt sektörünün, pazar payları açısından nasıl ayrıştığını görelim. Bu, şöyle bir yöntemle yapılmaktadır: Her alt sektördeki en büyük dört işletmenin, satış geliri içindeki payının göreli büyüklüğü, sektörün "yoğunlaşma" düzeyinin ölçütü olarak kabul edilmektedir.

Buna göre, en büyük dört işletmenin yoğunlaşma oranları (CR4) %30'un altında olan sektörler *rekabetçi,* %30'un üstünde olan sektörler ise *tekelci* olarak nitelenmektedir.[65]

Bu noktada ilk gözlemimiz, 1980'de tekelci konumda olan sektörlerin, 1996 verileriyle (DİE'nin yoğunlaşma üzerine verileri 1997'de yeni sınıflamaya geçtiğinden, karşılaştırılabilir en son veriler 1996 yılında sona ermektedir) karşılaştırıldığında, tekelciliklerini sürdürmekte olduklarıdır.

Yoğunlaşma oranları açısından bakıldığında, 1980'de 29 alt sektörden 18'i tekelcidir, sekiz alt sektör ise oligopolcüdür. 1996 yılına gelindiğinde, bu ayrışımda önemli bir değişiklik olmamıştır. Yalnızca "kağıt ve kağıt ürünleri" ve "diğer yapım" dallarında tekelci konumdan, rekabetçi konuma geçiş görülmektedir. Bunun yanı sıra, yoğunlaşma oranları yükselen sektörler (tütün, basım yayıncılık, "diğer petrol ve kömür ürünleri", mesleki aletler) ve rekabetçi konumdan tekelci konuma geçen ayakkabı gibi sektörler de vardır.

Yukarıdaki ayırım temelinde, 1996 yılında, tekelci sektörler, yapım endüstrisi toplam katma değerinin %51'ini, istihdamın ise %31'ini karşılamıştır.

Duruma alt sektörler açısından yakından bakarsak, 1996'da yoğunlaşma oranları en yüksek sektörler şunlardır:

Petrol Rafinerileri	% 98.0
Lastik ve Plastik	% 75.5
Diğer Petrol Ürünleri	% 63.4
Tütün Sanayi	% 60.9
Baskı ve Yayıncılık	% 57.5

[65] *Bkz.* Boratav, Yeldan ve Köse, 2000; ve Yeldan ve Köse, 1999. Bu çalışmalarda CR4 oranları %50'nin üstünde olan sektörler de *oligopolcü* olarak nitelendirilmiştir

Bunlar arasında bir kamu tekeli olan petrol rafinerilerini bir yana bırakırsak, sektör içinde kamu payı, yoğunlaşma açısından belirleyici bir öğe değildir. Kamu işletmelerinin yukarıdaki sektörler içindeki üretim payı, Lastik ve Plastik için %2, Diğer Petrol Ürünleri için %3, Tütün Sanayi için %47, Basım Yayıncılık için ise %8'dir.

Yukarıda, tekellerin ekonomiye tekelci fiyatlama dayattığından söz etmiştik. Bunun sonucu, tekelleşmiş sektörlerde daha yüksek karlar elde edilmesidir. Dolayısıyla, sektörel kar marjları tekelci sektörlerde daha yüksektir. Özel bir konumu olan petrol rafinerilerini yine dışarıda tutarsak, 1996 yılında en yüksek kar marjı veren sektörlerin Toprak Ürünleri (0.97), Metal Dışı Mineraller (0.74), Mesleki Aletler (0.71), Lastik ve Plastik (0.67) ve Diğer Kimya Sanayi (0.65) olduğunu görmekteyiz.

Yapım endüstrisinin 1980 sonrasında dışa açılmasıyla birlikte, dış ticaret hacmi hemen hemen tüm sektörlerde artmıştır. Kar marjları daralmamış, tersine sermayenin karlılığı sürmüştür. Bu demektir ki, yapım endüstrisi, 1980 sonrası dışa açılma sürecine, hem de karlılığını yükselterek uyum sağlamıştır.

Şimdi, konunun can alıcı yönüne geliyoruz. Söz konusu dönem boyunca kar marjlarındaki artışın, işgücü açısından karşılığı, ücretlerin sektörel katma değerden aldığı payın giderek artması değil, düşmesi olmuştur. 1980 ve 1997 verilerini karşılaştırırsak, ücretlerin katma değer içindeki payı, yapım endüstrisinin 28 alt sektöründen, 26'sında düşmüştür. 1980'e göre 1997'de ücret paylarında artış gösteren yalnızca iki alt sektör vardır: Diğer Petrol ve Kömür ürünleri (%11'den %16'ya) ve Cam Endüstrisi (%26'dan %32'ye). 1980'e göre 1997'de ücret paylarında en yoğun daralma yaşayan sektörler ise Basım Yayımcılık (%52'den %16'ya), Taşıt Araçları (%51'den %21'e) ve Demir Çelik endüstrisidir (%46'dan %18'e). Bu sektörlerin ortak özelliği, her üçünün de *tekelci* konumda olmalarıdır. Basım Yayımcılık sektöründe yoğunlaşma oranı 1980'de %36.5'den, 1996'da %57.4'e yükselmiş, dolayısıyla sektör, *oligopolcü* nitelik kazanmıştır. Yine, söz konusu üç sektörde de kar marjları hızla artmış ve 1997'de, 1980 düzeyinin yaklaşık iki katına çıkmıştır.

Bu sayılar neyi göstermektedir, ya da daha doğru bir deyişle, neyi kanıtlamaktadır? Hepimizin teorik bir yaklaşım olarak bildiği ya da yaşamdaki olgulara bakarak sezinlediği bir gerçeği, sayılarla kanıtlamaktadır: Tekellerin egemenliği altındaki ekonomi, yalnızca topluma tekelci fiyatlama dayatmakla kalmamakta, aynı zamanda tüm ekonomide ücretlerin katma değerden aldığı payı düşürmekte, ücretlerin ekonomik öğeler içindeki göreceli yerini küçültmektedir. Bunun sonucu, ülkenin en büyük

sınıfı olan işçilerin konumunda hızlı bir '*göreceli kötüleme*' yaşanmaktadır.

Bu da, yine yıllardır yazıp söylediğimiz bir gerçeği kanıtlamaktadır: Ekonominin büyümesi, başarılı dışa açılma, vb., bunların hepsi asıl olarak *Türkiye işçisinin sırtından* gerçekleşmektedir.

1980 Sonrasının Büyüme–Kriz Dönemleri

Ekonominin 1980 sonrası gelişmesi kabaca üç döneme ayrılabilir. Birincisi, 1981-87 arasında dış ticaret rejiminin serbestleştirildiği, yapım endüstrisinin ihracata yöneldiği, "dışa açılım" dönemidir. Bu dönem, 1988'deki ekonomik durgunlukla bitmiştir.

İkinci dönem, 1989–93'ün "finansal serbestleşme" dönemidir. Kambiyo denetimlerinin kaldırılarak sermaye hareketlerinin "özgürleştirildiği" bu dönem, 1994'ün mali (döviz) krizi ile bitmiştir.

Üçüncü dönem, ekonominin yeniden kısa vadeli sermaye kaynaklı büyümeye döndüğü 1995–1997 arasında yaşanmıştır. Bu dönem de, Doğu Asya ve Rusya krizlerinin etkilerinin yansımalarıyla derinleşen 1998–99 ekonomik kriziyle son bulmuştur.

Bu evrelerin yapım endüstrisindeki sonuçlarına bakarsak, ilk çarpıcı gözlem, tekelci konumdaki sektörlerin, yapım endüstrisi toplamı içindeki yüksek ağırlığıdır. Tekelci sektörler, 1997'de yapım endüstrisi toplam katma değer üretiminin %52'sini, toplam istihdamın da %35'ini karşılamaktadır. Bu arada, kamu işletmeciliğinin payı, 1980–1997 arasında, rekabetçi sektörlerde %15'den %4'e, tekelci sektörlerde de %62'den %42'ye düşmüştür.

Yeniden dönemlere dönersek, birinci dönem, 1980–88 "Yapısal Uyum Programı" ve dışa açılma dönemidir. Ocak 1980 reform paketi, kısa dönemli istikrarın yan ısıra, asıl olarak ekonomiyi özel sektör öncülüğüne bırakmayı hedeflemişti. Bu dönemin toplumsal bölüşüm ilişkileri açısından temel özelliği, ücretlerin düşürülmesi yoluyla iç talebin daraltılarak, dış pazarlara ihraç edilecek artık yaratılmasıdır. Reel ücretler, sendikal hareketin olanaklarının daraltılması yoluyla düşürülmüştür. Böylece, ücretli emeğin yapım endüstrisi katma değeri içindeki payı, özel sektörde %27.5'den, 1987'de %17'ye, kamu sektöründe de %25'den %13'e düşmüştür.[66]

Bu dönemde yapım endüstrisi hızla dışa açılmıştır. Reel işgücü üretkenliği (ücretle işçi başına düşen reel katma değer üretimi oranı), dışa

[66] Yeldan ve Köse, 1999

açılım altında rekabetçi sektörlerde yıllık ortalama %8.8, tekelci sektörlerde ise %12.7 artış göstermiştir. Ancak, daha önce de değindiğimiz gibi, reel ücretler üretkenlik artışlarının gerisinde kalmış ve rekabetçi sektörlerde yıllık ortalama %1.9, tekelci sektörlerde de %3.2 düşmüştür. Tabii bunun karşılığı olarak da, brüt kar marjları, 1981-88 dönemi ortalaması olarak, rekabetçi sektörlerde %28'den %33'e, tekelci sektörlerde de %34'den %46'ya yükselmiştir.

Bu dönemin bir başka özelliği, endüstride ücretlerin bastırılmasına dayalı bu "klasik" birikim modelinin, ihracatçı sektörlere yönelik vergi iadesi, ithal girdilerinde vergi muafiyeti ve teşviklendirilmiş kredi kullanımı gibi mekanizmalarla desteklenmesidir.

Ne var ki, tüm bunlara karşın, gerekli sabit sermaye yatırımlarını tam anlamıyla sağlayamayan ve ücretlerin daraltılmasına dayalı bu yapı, 1988'le birlikte siyasal–toplumsal gerçeklerle çatışmaya başlamıştır.

1988, Türkiye'de sendikal hareketin yükseldiği ve örgütlü işçi kazanımlarının arttığı bir dönemin başlangıcıdır. 1993 yılına dek süren bu dönem aynı zamanda, dış sermayeyle beslenen ikinci *büyüme* dönemidir. 1988–1993 arasında yapım endüstrisinde reel ücretler toplam %162.3 artmıştır. Böylece, ücretlerin yapım endüstrisi katma değeri içindeki payı rekabetçi sektörlerde %23'e, tekelci sektörlerde de %21'e yükselmiştir. Bu dönemde, ücret artışları, emek üretkenliğindeki artışla uyumlu bir gelişme göstermiştir. Ancak, şunu da eklemek gerekir ki, bu uyum, yine de "gecikmiş" bir uyumdur. Çünkü, emek üretkenliğindeki (işçi başına reel katma değer) artış özellikle 1984'den başlayarak hızlanmıştır, ama bunun işçi ücretlerine yansıması 1989'a dek "gecikmiştir". 1984'den 1993'e dek, emek üretkenliğindeki toplam reel artış, %183.6'ya ulaşmıştır.[67] Dolayısıyla, artan ücretler, emek üretkenliğindeki artışla birlikte düşünüldüğünde, sermayenin, dönem boyunca konumunu koruduğu görülür. Nitekim, kar marjları 1989 sonrasında hızlı bir artış göstermiş ve dönem ortalaması, rekabetçi sektörlerde %39'a, tekelci sektörlerde de %49'a ulaşmıştır.

1989 sonrasında, yüksek faiz ve düşük kur aracılığıyla uyarılan kısa vadeli (spekülatif) yabancı sermaye, bir yandan kamu açıklarını finanse etmiş, bir yandan da ekonominin ithalat ve tüketim kapasitesini genişletmiştir. Ancak, sabit sermaye yatırımlarının finansmanı yerine, kısa vadeli, spekülatif nitelikli kazançların öncelik kazanmasına yönelen bu büyüme süreci, 1993'ün son çeyreğinde bir finansal krize

[67] Voyvoda ve Yeldan, 1999

dönüşmüştür.[68] Gayri safi yurtiçi hasıla %5.5 küçülürken, enflasyon oranı %106'ya çıkmış, yapım endüstrisi reel ücretleri de %30 kadar gerilemiştir.

1994 finansal krizini izleyen yine kısa vadeli sermaye girişlerine dayalı büyüme süreci, sermaye gelirlerinin giderek arttırılabildiği bir ortam getirmiştir. Ve kar marjları 1994–97 arasında rekabetçi sektörlerde korunmuş, tekelci sektörlerde yükselmiş ve dönem ortalaması %53'e çıkmıştır. Öte yanda, işgücü üretkenliği bir yavaşlama eğilimine girmiştir. İşgücü reel üretkenliği, rekabetçi sektörlerde yılda ortalama %2 gerilerken, tekelci sektörlerdeki artış hızı %3.2 düzeyinde kalmıştır. Bu da ilginçtir ve tekelci sektörlerde verimlilik artışı yönündeki bunaltıcı baskıyı anlatır.

Sonuçlar

Veriler, 1980-1997 arası dışa açılımın yaratması beklenen rekabet baskısının tersine, endüstride kar marjlarının yükselme içinde olduğunu göstermektedir. Endüstri kar marjlarındaki bu durumun nedenleri, yalnızca ekonomik işleyişlerde değil, aynı zamanda endüstri sermayesinin küreselleşme sürecinin gereklerine yanıt olarak geliştirdiği siyasal, toplumsal ve ideolojik "uyum" mekanizmalarında da aranmalıdır.

Bu "uyum" mekanizmalarına bu yazıda değinmeyeceğiz. Endüstri sermayesinin, 1980 dışa açılım dönemecinden sonra devlet eliyle geliştirilen bir dizi kurumsal, siyasasal ve ekonomik teşvik sistemiyle yoğun bir "koruma" altına alındığı bir çok araştırmada belgelenmiştir. Örneğin, kamu sektörünün fiyatlama ve teşvik sisteminin yol açtığı kamu sistemi açıkları, sermaye gelirlerinin korunmasına yönelik bir transfer mekanizması olarak çalışmaktadır.[69] Ücretli emeğin sendikal ve siyasal hareketinin sınırlandırılması, ihraç gelirlerine yoğun vergi iadesi ve teşviklendirilmiş kredi kullanımı sistemi, işgücü piyasalarının giderek marjinalleştirilmesi, bir rant transferi olarak işleyen özelleştirme uygulamaları gibi öğeler içeren bu transfer mekanizmaları, Boratav 1991; Boratav ve Türel 1993; Boratav, Türel ve Yeldan 1996; Ekinci 1998; Cizre-Sakallıoğlu ve Yeldan 2000; ve Yeldan 2000 tarafından ayrıntılı olarak sergilenmiştir.

Özetle, yapım endüstrisi, 1980 sonrası dışa açılım sürecinde, gerek ticaret politikalarındaki stratejik değişimlere, gerekse ücretler, dış ticaret

[68] Balkan ve Yeldan, 1998; Boratav, Yeldan ve Köse, 2000
[69] Yeldan 1995 ve 1998

hadleri ve finansal sistemden kaynaklanan dış şoklara, kar marjlarını arttırarak geliştirdiği bir "ön savunma" aracılığıyla uyum sağlamaktadır.

Böylece, çeşitli nedenlerle ortaya çıkan maliyet artışları fiyatlara doğrudan yansımakta ve işgücü kazanımlarını bir süreç içinde eritmektedir. Öte yanda, göreli fiyat yapısı da (tarım ve küçük endüstri gibi) rekabetçi fiyatlama kurallarına göre çalışan sektörler aleyhine işlemektedir.

Yazımızın başından bu yana değindiğimiz, Türkiye ekonomisinin 1980 sonrasında gösterdiği bazı önemli sonuçları da burada hatırlayalım:

1. Hep biliriz, burjuvazi, "üretimde verimlilik artışı sağlamadan, ücretlerde artış istemeyin" diye bağırır durur. Ama sayılar göstermektedir ki verimlilik artışıyla ücretler arasında ilinti kurmayan burjuvazinin kendisidir. Son 20 yıl içinde işçi ücretlerindeki artış verimlilik artışının gerisinde kalmıştır.
2. Ekonomiye tekellerin egemenliği, "tekelci fiyatlama" yoluyla en başta ve doğrudan işçi sınıfımızın ve emekçilerin cebine uzanmaktadır.
3. Endüstri kar marjlarındaki artış karşısında, işçi ücretlerinin katma değerden aldığı pay düşmektedir. Bunda da, tekelci sektörler başı çekmektedir.

2. Türkiye – Kriz

Dünya ile Türkiye ilişkisi bugün artık globalleşme süreci içinde belirlenmektedir. Son aylarda yaşanan derin kriz de bu çerçevede ortaya çıkmıştır.

Emek hareketinin ve devrimci hareketin bu krizi doğru değerlendirmesi gerekir. Düzen tepetaklak gidiyor, devlet de çürümüştür, öyleyse devrimci durumun eli kulağında yollu değerlendirmelerden kaçınmak gerekir. Dünya komünist hareketinin tarihinde hiçbir şey, bu harekete, "kapitalizm battı-batıyor" yargıları denli zarar vermemiştir.

Kapitalizm krizle yaşar, krizle büyür. "Sonul kriz" gelmedikçe, ki o da ancak kapitalizmin metropol ülkelerinde oluşabilir, krizler, kapitalizmin kendisini yenilemesinin motorudur. Bu kriz derin bir krizdir, ülke kapitalizminin küresel ölçütlere yükselmesinin önünde engel oluşturan "arkaik" sistemlerin (özellikle bankacılık sisteminin) yarattığı bir krizdir. Dolayısıyla ve hele bugün dünyada varolan güçler dengesi içinde, aşılma-

sı kaçınılmaz olan bir krizdir. Bu krizin aşılması, ülke kapitalizminin küresel ölçütlere büyük ölçüde yükselmesi demek olacaktır.

Bunlar böyledir de, krizin faturasını asıl olarak işçilere, emekçilere yükleme çabalarına karşı yoğun bir mücadele yürütmek de zorunludur.

Emek Hareketi Toparlanıyor

Deneyimli bir sınıf olan işçi sınıfımız ve onun sendikal örgütleri de bu durumu görmekte, anlamakta ve ona göre taktikler geliştirmektedir. Krizin getirdiği geniş çaplı işten çıkarmalara karşı, gayrı-resmi devalüasyonun yarattığı yoksullaşmaya karşı önlemler getirmektedir. İşçi sendikalarının bu yaklaşımını desteklemek komünistlerin görevidir.

Son yirmi yıl içinde işçi sınıfımızın sendikaları, devlet eliyle ve yasalar ve kararnameler yoluyla çok zayıflatıldı. İçinde yaşadığımız süreç, bu olguyu yeniden tersine çevirmeye başlamıştır. Bu gelişmeye destek olmak da komünistlerin görevidir.

3. Türkiye'nin TKP'ye Gereksinimi Vardır

Buraya dek söylenenlerden bir temel sonuç çıkar: *Ekonomik büyüme, dışa açılma, dünya devleti olma, vb., bunların tümü asıl olarak Türkiye işçi sınıfının sırtından gerçekleşmektedir.* Demek ki, hüneriyle, becerisiyle, çalışmasıyla ülkeyi büyüten odur. Özveriyi yapan odur. Şu son krizde de yine özveri yapması istenen odur.

Bunun karşısında, işçi sınıfının ve emekçi halk katmanlarının ekonomik ve siyasal haklarını gerçekten ve hakkıyla savunabilecek tek parti olan komünist partisi, TKP yasaklıdır.

Artık bu durum değişmelidir.

Halkımızın sezileri de bu yöndedir. "Gelecek seçimlerde hiçbir partiye oy vermeyeceğim" diyenlerin sayısı hızla artmaktadır. Çünkü yok birbirinden bir farkları.

Son 20 yıl içinde Türkiye'nin ekonomik yapısı değişti, toplumu ve toplumsal psikolojisi değişti ve ülke, emperyalist merdivende yukarılara doğru tırmanmaktadır ama Türkiye yine de bir Avrupa ülkesi değildir. Sorunları kolay ortadan kaldırılacak çeşitten değildir. Türkiye, sorunlu bir ülke olmaya devam etmektedir. Parlak gelişmenin yanı sıra, ciddi ve derin çelişkiler vardır. Dünya ölçeğinde rekabetin gerektirdiği sermaye birikimine sahip olmayan tekelci burjuvazi, süper-karlarından işçi

sınıfına pay veremiyor, dolayısıyla küçük bir işçi azınlığının dışında, işçinin-emekçinin azgın sömürüsü sürüyor.

İşçilerin yanı sıra, küçük üreticiler, Kürtler, gençler, kadınlar, Aleviler, memurlar, öğretmenler, sağlık görevlileri, emekliler, çocuklar, yani Türkiye halkının tüm kesimleri derin sıkıntılar içindedir, burjuvazinin azgın saldırısı ve sömürüsü ile karşı karşıyadır.

Legal TKP işte bu kesimlerin haklarını savunmak, onları sınıf mücadelesi içinde örgütlemek ve iktidara yürütmek için gereklidir.

Legal TKP, ülkeye gerçek bir demokratikleşme getirmek için gereklidir.

Bu TKP, Sovyet deneyinden gerekli dersleri almış; örgütsel bürokratlaşmayı önde gelen tehlikelerden biri olarak bilincine çıkarmış; bireyselliği (bireyciliği değil) yok etmeyen; eylem birliğini bozmayan farklılıklara tahammül edebilen; günün gerçeklerini yakalamış; burjuvaziyle dans etmeyen ama sol laflar ardında pasifizm de yapmayan; 1920'den gelen ama kendini yenilemiş bir TKP olarak gereklidir.

Kaynaklar

Balkan, E. ve E. Yeldan (1998) "Financial Liberalization in Developing Countries: The Turkish Experience" in Medhora, R. ve J. Fanelli (ed.) *Financial Liberalization in Developing Countries,* Macmillan Press.

Boratav, K., E. Yeldan ve A. Köse (2000) "Globalization, Distribution And Social Policy: Turkey: 1980–1998", *CEPA and The New School for Social Research,* Working Paper Series, No 20, New York, February.

Boratav, K., O. Türel ve E. Yeldan (1996) "Dilemmas of Structural Adjustment and Environmental Policies under Instability: Post–1980 Turkey", *World Development,* 24(2): 373–393.

Boratav, K ve O. Türel (1993) "Turkey" in L. Taylor (ed.) *The Rocky Road to Reform* Cambridge, Mass. & London, MIT Press.

Boratav, K. (1991) *1980'li Yıllarda Türkiye'de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm,* Gerçek Yayınevi, Yeni Dizi: 7, İstanbul.

Bulutay, T. (1995) *Employment, Unemployment and Wages in Turkey, ILO/* SIS, Ankara.

Cizre–Sakallıoğlu, Ü ve E. Yeldan (2000) "Politics, Society and Financial Liberalization: Turkey in the 1990s", *Development and Change,* 31(1): 481–508.

Ekinci, N. (1998), "Türkiye Ekonomisinde Gelişmenin Dinamikleri ve Kriz", *Toplum ve Bilim* No.77 (Yaz): 7–27.

Filiztekin, A. (1999) "Growth and Dynamics of Productivity in Turkish Manufacturing", Koc University, Department of Economics, *mimeo.*

Yeldan, Erinç, et al, "1980–Sonrası Türk İmalat Sanayiinin Gelişme Dinamikleri Üzerine Gözlemler", *İktisat, İşletme ve Finans,* No:176, Kasım 2000.

GENETİĞİ DEĞİŞTİRİLMİŞ YİYECEKLER KONUSU VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ*

Genetiği değiştirilmiş yiyecekler (GDY) konusu, son yılların üzerinde en çok tartışılan konularından birisidir. İlerici çevreler GDY'e geneliyle karşı çıkmaktadırlar.

GDY konusu, iyi bildiğim, uzmanı olduğum bir konu değil. Buna rağmen, bu konuda, öğrenebildiğim kadarıyla öne sürülen görüşleri ve kendi düşüncemi yazmak istedim. Çünkü öyle sanıyorum ki ilerici kesim, Avrupa Birliği, küreselleşme, özelleştirmeler, şeriatçı akımlara karşı tutum konularında içine düştüğü yanlışlar gibi, yeni bir yanlış daha yapmaktadır.

Bu yazı ile düşüncelerin netleşmesine yardım edecek bir tartışmaya yol açabilirsem, yazı amacına ulaşmış olacaktır.

Genetiği Değiştirilmiş Ürüne Karşı Öne Sürülen Başlıca İtirazlar

Birinci ve en ısrarla öne sürülen itiraz, açlığın başta gelen nedeninin, yiyecek yetmezliği olmadığıdır. Yetersiz beslenmenin başta gelen nedenleri, yoksulluk ve eşitsizlik, savaş ve ekonomik istikrarsızlıktır. Dünyada herkesi besleyecek besin üretilmekte, ancak bu besinler düzgün dağıtılmamaktadır. Ayrıca, eğitim ve hijyen çoğu yerde yetersizdir ve bu sorunları çözmek bile beslenme alanında dramatik sonuçlar yaratabilir. Genetiği değiştirilmiş yiyecek, bu nedenleri ortadan kaldıramaz denmektedir.

* TKP web sitesi, 18 Temmuz 2001

İkincisi, GD yiyecekler nasıl pazarlanacaktır? Tüm önde gelen çokuluslu şirketler, patentli ürünlerinden en yüksek karları elde edebilmek için, bu ürünlerin yetiştirilmesinde gerekli olan tohumları ve kimyasalları üreticiye yalnızca kendilerinin sağlamasını garantileyen sistemler geliştirmektedirler.

Yeni geliştirilen GD tarım ürünlerinin sahibi uluslarüstü tekellerdir. Bu durum çok ülkede GD ürünlerine karşı haklı bir tepki doğurmaktadır. Örneğin Hindistan ve Bengaldeş'de, her yıl tohumları bu şirketlerden satın alma zorunluluğu, GD teknolojisine karşı ciddi bir direnmenin nedeni olmuştur.

Üçüncüsü, aynı şirketler, Güney ülkelerinden işlerine yarayacak bitkileri patentleyerek Kuzeyde kullanıma sokmayı amaçlamaktadırlar. Palmiye yağı, kakao vb. Böyle ürünler geleneksel olarak gelişmekte olan ülkelerin ihraç kalemleridir. Dolayısıyla, böyle bir gelişme bu ülkelerin ihraç pazarlarını tehdit etmekte ve ciddi ekonomik güçlüklerle karşılaşmalarını kaçınılmaz kılmaktadır.

Son olarak, GD yiyeceklerde, örneğin pirincin kendisinde bazı sorunlar olabilir. GD ürünler yığınsal tüketimi hedeflediği için, sıkı güvenilirlik ve güvenlik testlerinden geçirilmek zorundadırlar.

Daha Çok Nüfus Daha Çok Yiyecek İster. Genetiği Değiştirilmiş Yiyecek (GDY), Elimizdeki En İyi Seçenektir

Yukarıda sıraladığım itirazların bazıları doğrudur ama GDY'e karşı çıkışın temeli olamazlar. Bazıları ise yanlıştır.

Nüfus yiyecek kaynaklarını aştığında sonuç, işkencelerin en büyüğü demek olan açlıktır. Hepimiz, küçücük çocukların, açlık ve hastalıktan ölmüş, iskelet gibi insanların resimlerini her yıl gazete ve dergilerde izleriz.

Günümüzde insanlığın yüz yüze kaldığı en büyük sorunlardan birisi, nüfus patlamasıdır. Küresel ısınmayla birlikte bu sorun, insan yaratıcılığını son sınırlarına dek zorlayacak bir sorundur.

Birinci itirazı ele alalım. Özellikle sol çevreler, dünyada tüm açlığı yok etmeye yeterli miktarda yiyecek üretildiğine işaret etmekte ve sorun yiyecek kıtlığı değil, siyaset ve dağıtım sorunudur demektedirler. Bu dediklerinde son derecede haklıdırlar. Bugün dünyada 6 milyar insanız ve üretim ise 6.4 milyar insanı besleyebilir durumdadır.

Ancak, yalnızca en iflah olmaz hayalciler, zengin Kuzey ülkelerinin, ürün fazlasının üçte ikisini yoksul Güney ülkelerine bedava dağıtacağını

düşünebilir. Bu, kapitalizmin doğasına terstir. Kapitalizmin yakın bir gelecekte yıkılması da beklenemeyeceğine göre, dünyanın bir yarısı için son derece ciddi bir tehdit olan kıtlık ve açlık nasıl önlenecektir? Bu durumda, bilim adamlarının bitkileri daha fazla ürün vermeye 'ikna etmeleri', ileri kapitalist ülkeleri dünya kaynaklarını eşitçe paylaşmaya ikna etmekten çok daha kolay ve basittir!

En önemlisi de, bugün var olan nüfus değil, nüfusun artış hızıdır. Her yıl dünya nüfusu, dayanılmaz bir biçimde, 84 milyon kişi artmaktadır: 2025 yılında 8.4 milyar kişi olacağız! Tarımın, bildik yöntemlerle bu nüfusu beslemesinin olanağı yoktur. Ya da belki bir süre daha besleyebilir, ama ne pahasına? Doğayı yerle bir ederek, dünyamızın akciğerleri sayılan yeşil alanları, ormanları tarıma açarak ve var olan su kaynaklarının büyük bir bölümünü tarıma akıtarak. O da bir süre için. Ardından aynı açmaz yine dayatacaktır. Geliriz yaşlı Malthus'ün ünlü nüfus teorisine! GDY, kapitalizmin 'fazla nüfusu' savaşla, açlıkla yok etmesinden daha rasyonel değil midir?

Norman Borlaug'un, (topraktan elde edilen ürün miktarlarında 1960'larda sağlanan büyük artışın, 'yeşil devrim'in babası) yaptığı hesaba göre, zengin toplumlar çok daha fazla et yediklerinden (hayvan sürüleri hububatla beslenmektedir), hububat talebi 2025'de yaklaşık iki katına çıkacaktır.

Bu büyüklükteki artışlar geçmişte sağlanabildi. 1960 sonrasında, Uluslararası Pirinç ve Buğday Enstitüleri'nin yeni türler geliştirmelerinin sayesinde, pirinç ve buğday hasılası iki buçuk katı arttı. 'Yeşil devrim', Meksika, Hindistan ve Çin gibi kıtlık felaketi ülkelerini hububat ihracatçıları durumuna getirdi. İki katına çıkan dünya nüfusunun büyük çoğunluğu beslenebildi.

Doğal olarak 'yeşil devrim'in bir bedeli vardı. Yoğun tarımcılığa ve kimyasal gübrelere bağımlılık, toprak kalitesinde bozulma. Ama kim bunları milyarlarca insanın açlığına yeğleyebilir?

Öte yanda, 'yeşil devrim' dünyanın bakir alanlarını tarımın elinden kurtardı. UNESCO'nun rakamlarına göre, Hindistan'da dört bin yıldır süren ekim, 1947'de 6 milyon ton buğdaya varabilmişti. Geçtiğimiz yıl ise, yaklaşık aynı toprak büyüklüğünde üretim 12 katı daha fazla idi.

Geleneksel tarım yöntemlerinin terk edilmesi, dünyada 50 milyon hektarlık ormanlık alanı tarımın elinden kurtardı.

Açıktır ki, artan dünya nüfusunu besleyebilmede seçenekler son derece sınırlıdır. Ürün artışı, dünyamızın en değerli varlıklarından olan bakir alanların tarıma açılmasından değil, biyolojik ürün artışından gelmek zorundadır.

Dünyanın varlığını sürdürebilmesinin nedeni olan eko-sistemler üzerine yüklediğimiz ağırlıklar daha şimdiden tehlikeli boyutlardadır. Önümüzdeki dönemde, dünya ikliminin daha da dengesizleşeceğini ve aşırılaşacağını araştırmalar ortaya koymaktadır. Böyle bir ortamda, yiyecek arzını koruyabilmek için tarımsal teknolojide giderek artan bir çeşitlenme sağlamak zorunludur.

Sözünü ettiğimiz zorlukları aşmada, doğal olarak hepimizin tercih ettiği, özlediği organik tarım, 8 milyar insanı beslemede yarışmacı bile değildir. Organik üreticilerin kendi tahminlerine göre, en iyi durumda ancak 3 milyar insanı besleyebilirler. Ve bu da ancak dünyanın tüm kullanılabilir topraklarını tarım toprağına dönüştürerek, dolayısıyla dünyanın biyo-çeşitliliğini yok ederek yapılabilir.

Genetik ilerlemeler, bu yeni tarımsal teknoloji, yiyecek sorununu sağlama almada çok önemli bir öğe olan çeşitliliği arttırıyor; aynı miktar topraktan elde edilen hasılayı arttırıyor. Örneğin, geçtiğimiz yıl geliştirilen GD pirinç, ürünü % 35 arttırmaktadır. Doğaya ek bir yük de getirmemektedir.

Bilindiği gibi, pirinç, gelişmekte olan ve üçüncü dünya ülkeleri için ölüm kalım sorunudur. Dünya pirinç stokları hızla azalmakta ve nüfus arttıkça kıtlık tehlikesi de büyümektedir. Dünya nüfusunun yarısından fazlası, Doğu ve Güneydoğu Asya'nın neredeyse tümü, pirince bağımlıdır. GD "süper pirinç" dünyada açlık sorununu yok etmede büyük bir rol oynayabilir.

Yeni pirinç, Washington Devlet Üniversitesi ve Japonya tarımsal araştırmacıları tarafından ortaklaşa geliştirildi. Mısırdan alınan genler pirince verildi, böylece fotosentez oranının yükselmesiyle pirinç daha fazla şeker üretti ve mahsul arttı.

Bu sonucu geliştirmek ve sürece her açıdan egemen olabilmek için daha çok sayıda testler yapılması gerekmektedir. (Yani yukarıda değindiğimiz itirazlardan dördüncüsü tamamıyla doğrudur. İnsan sağlığını ilgilendiren bir konuda gerekli tüm testler yerine getirilmeden, yeni ürün piyasaya sürülmemelidir.) Şimdiye dek yapılan testlerde Japonya'da geliştirilmiş bir pirinç çeşidi kullanıldı. Bu çeşidin, dünyanın öteki ülkeleri için uygun olup olmadığı, oralarda da aynı sonucu verip vermeyeceği sınanacaktır. Dolayısıyla, yeni pirincin çiftçiye ulaşması için daha birkaç yıl gerekmektedir.

Manila'daki Uluslararası Pirinç Araştırmaları Enstitüsünün açıklamalarına göre, nüfus artışı hububat alanındaki ilerlemeleri yakalamıştır. Bu nedenle, artık çiftçiler, bugünkü beslenme düzeyini koruyabilmek için bile yılda fazladan 6.7 milyon ton pirinç üretmek zorundadırlar.

Hem de, daha az toprak ve daha az su kullanarak. Yoksa doğacak ekolojik sorunlar, kıtlık denli önemli olacaktır. Böyle bir hedefi gerçekleştirmede, GD teknolojisinden başka bir araç ortada görünmemektedir.

2000 yılında bir başka GD pirinç elde edildi ve buna, rengi nedeniyle, 'altın pirinç' adı verildi. Bu pirinç bol miktarda A vitamini taşımaktadır. Dolayısıyla, dünya üzerindeki 124 milyon çocukta görülen ve körlük yaratan A vitamini eksikliğini ortadan kaldırabilir. Altın pirinç, İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü tarafından, pirince, beta-karoten ya da pro-vitamin A üretmesini sağlayan üç gen katarak geliştirildi. Merkezi Zürih'de bulunan Enstitünün açıklamasına göre, bu pirincin tohumları, gelişmekte olan ülkelerin çiftçilerine karşılıksız verilecektir. (Bu da ikinci itiraza yanıt oluşturmaktadır.)

Üçüncü itiraz da, dünyaya sosyalizm egemen olmadan ciddiye alınabilecek bir itiraz değildir. Kapitalizm böyle işliyor. Uluslarüstü tekeller, Güney ülkelerinden işlerine yarayacak bitkileri patentleyerek Kuzeyde kullanıma sokacaklardır. Bu ürünlerin gelişmekte olan ülkelerin ihraç kalemleri olması, dolayısıyla, bu ülkelerin ekonomik güçlüklerle karşılaşacakları nasıl bir itirazdır? Tüm alanlarda olduğu gibi bu konuda da tekeller kar gördükleri alana gireceklerdir.

Bilimsel Gelişmenin Önüne Çıkmak İlericilik Olamaz

Dünyadaki her şey gibi bilimsel gelişme de sınıfsaldır. Bazı bilimsel gelişmeler doğrudan, amaçları ve sonuçlarıyla sınıfsaldır. Bazı bilimsel gelişmeler ise, bugün dünyamız sınıf gerçeği altında yaşadığı için, sonuçlarıyla dolaylı olarak sınıfsaldır.

GDY konusu bu ikinci çeşitten bir bilimsel gelişmedir. Dünyaya kapitalizm, kapitalizme uluslarüstü tekeller egemen olduğundan, bu bilimsel gelişme, tekellerin karlarını arttırmada kullanılmaktadır. Peki ama bugün kapitalizmin kullanmadığı, karlarını arttırmada yararlanmadığı bir bilimsel gelişme var mıdır? Daha da öteye götürelim, baş döndürücü bir hızla ilerleyen bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, daha en baştan kapitalizmin güdümüyle gerçekleşmekte değil midir? Tüm bilimsel ve teknolojik gelişme. General Motors'un mali portföyünün Danimarka'dan, Ford'un portföyünün Güney Afrika Cumhuriyeti'nden daha büyük olduğu bir dünyada başka türlü olabilir mi?

Bilimsel gelişme, dünyamızı yarınlarda komünizmle buluşturacak en önemli öğedir. Bugün kapitalizm eliyle yürümesi, onun karlarını büyütmede kullanılması da bu sürecin zorunlu bir parçasıdır.

Komünistler, bilimsel gelişmelere karşı çıkamazlar. Yapılması gereken, bilimsel gelişmeyle değil, tekellerle mücadeledir. Yapılması gereken, genetiği değiştirilmiş yiyeceklere karşı çıkmak değil, onu karlarını arttırmada kullanan, bunun için de çoğu zaman gerekli tüm testleri yerine getirmeden ürünü piyasaya süren tekellere karşı mücadele etmektir.

Yoksa, Bolton'da ilk makineleri işsiz kalıyoruz diye kıran işçilere benzeriz.

PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ VE PARTİ PROGRAMI*

Bu yazıda, proletarya diktatörlüğü kavramını ele alacağız. Önce, Marksizmin bazı önemli önermelerini kısaca hatırlayalım.

Devlet nedir? Devlet demek, diktatörlük demektir. Sınıf çelişkilerinin uzlaştırılamadığı yerde, zamanda ve ölçüde ortaya çıkmıştır. Üretim ilişkilerine egemenliği yoluyla üretken güçlerin dağılımını denetleyen sınıf, üst yapıda da egemen olur. Dolayısıyla, üst yapıdaki sınıf egemenliğinin, biçimi ne olursa olsun, özü yönetici sınıfın diktatörlüğüdür. Sınıfların varlığını kabul eden, bu gerçeği de kabul etmek zorundadır.

Diktatörlük, doğrudan güce dayanan ve hiçbir yasayla sınırlanmayan yönetim demektir. Her devlet, toplum üzerindeki erkini bir yasalar sistemi aracılığıyla kurar ama bu yasalar onun erkinin temeli değildir. Devlet erkinin temeli, sınıflar arasındaki güç ilişkisinde, sınıf kavgasında yatar. Sınıf kavgasında güçlü çıkan sınıf kendi yasalarıyla beraber gelir ve şiddetini o yasalar yoluyla uygular.

Devlet erki yalnızca tek bir sınıfa ait olur. Devlet, sınıf kavgasının ürünü olduğundan, yalnızca yönetici sınıfın aracıdır.

Devlet ne zaman ortadan kalkacaktır? Devlet, türdeş toplum anlamında, işbölümünün kalkması anlamında sınıfların yok olmasıyla ortadan kalkacaktır.

Proletarya diktatörlüğü tarihsel bir eğilimdir. Keyfi bir istem değil, insan isteğinden bağımsız nesnel bir oluşumdur. Komünizm bir tarihsel eğilimse, yani eninde sonunda komünizme gidiyorsa dünya, pembeleşmiş bazı kesimlerin söylemiyle sosyalizme bir ütopya demeyeceksek, devlet sınıf kavgasının ürünüyse ve ancak tek bir sınıfa ait ise, burjuvazinin devletinden sonra gelecek devlet, işçi sınıfının devletidir.

* R. Yürükoğlu, *Doğa Toplum Düşünce*, Ağustos 2001.

Dolayısıyla, proletarya diktatörlüğü, "sosyalizme geçişin" bir biçimi değil, sosyalizmin ta kendisidir, komünizme geçiş döneminin devletidir.

Bir başka deyişle, proletarya diktatörlüğü bir siyasal rejim değildir. *Diktatörlük devletin özüdür, her devletin özüdür.* Proletaryanın devletinin de özü proletarya diktatörlüğüdür. Her devlet bir diktatörlüktür. Farklı biçimler alabilir. Avrupa'da, Amerika'da devrim olduğunda, devletin ne güzel demokratik biçimler aldığını göreceğiz. Rusya gibi tarihin karanlığından çıkmakta olan bir ülkede çıplak bir siyasal diktatörlük olmuş. Ancak, proletarya diktatörlüğü bir siyasal rejim değildir, devletin özüdür.

1. Devlet Aygıtı Erkin Maddi Tabanıdır

Devlet aygıtı, ekonomide ve toplumda egemen olan sınıfın erkinin varoluş biçimidir. O olmadan, erk de yoktur.

Devlet aygıtı olmadan yönetici sınıf, kendi iç çelişkilerini bastırmayı, sınıf çıkarlarını birleştirmeyi ve öteki sınıflara karşı birleşik bir politika yürütmeyi başaramaz.

Belirli bir üretim biçimi üzerinde yükselen her tarihsel çağ, belirli bir devlet biçimi yaratır. Yönetici sınıf her çeşit devlet aygıtını kullanamaz; sınıf mücadelesinin yeni biçimlerine koşut, tarihsel olarak zorunlu biçimler içinde kendisini örgütlemek zorundadır. Örneğin, burjuvazinin sınıf yönetimini örgütlemek için feodal-dinsel tip devlet tamamıyla yetersiz kalır. Aynı durum proletarya diktatörlüğü için de geçerlidir. Burjuva hukuku, yürütmenin egemenliğindeki parlamenter sistem, halkın her çeşit denetiminden uzak bürokrasi, eski eğitim sistemi, bunlar işçi devletinin içinde örgütlenebileceği biçimler değildir.

On dokuzuncu yüzyıldan bu yana, ama hele günümüzde bürokrasi çok büyümüştür. Bu büyüme, devletteki işbölümünde muazzam bir büyümeyi anlatır. Bu işbölümü maddi toplumsal ilişkilerdir, kurumlardır, belirli uygulamalardır ve ideolojik alışkanlıklardır. Siyasal ve toplumsal devrim gerçeklik kazanacaksa, bu işbölümü uzun, zor ve inatçı bir sınıf mücadelesiyle parçalanmalıdır. Proleter devriminin *ana sorunu*, parlamentoya, hükümete ve yüksek memurluklara emekçi halktan insanları yetiştirerek getirmek değildir; işçi ve emekçi halk kendisini (ve dolayısıyla devleti) nasıl yönetebilecektir sorunudur.

İşçi devrimi, erkini koruyabilmek için ne tip bir devlete gereksinim duyar? Burjuva tipi devlete değil, yeni tip devlete, Lenin'in sözleri ile

"Komün tipi, Sovyet tipi, *ya da belki üçüncü bir tip devlete*" gereksinim duyar.[70]

Burada önemli olan "*belki bir üçüncü tip*" belirlemesidir. Dünya komünist hareketinin yaptığı çok büyük yanlışa düşmemizi engeller. Proletarya diktatörlüğünü bir iki modele ya da bir iki örgüt biçimine sınırlamaktan bizi kurtarır.

Lenin, özellikle Sovyet Anayasası ve burjuvazinin oy verme hakkından yoksun bırakılması gibi konularla ilişkin olarak sürekli bir noktayı vurguladı ki, Sovyet devlet kurumları, bir "model" değildir. Proletarya diktatörlüğü bir tarihsel eğilimdir demiştik. İşte Sovyetlerde ortaya çıkan kurumlar da, eksik ve hatalı da olsa, bu eğilimin dışa vurumudur. Daha büyük anlamlar yüklememek gerekir. Sovyetlerin önemi, proletarya diktatörlüğünün bir tarihsel eğilim olduğu gerçekliğini kanıtlamış olmasındadır. Daha önceki Komün gibi. Daha sonraki tüm devrim ya da devrim girişimleri de bu eğilimi başka kurumlarla kanıtlamıştır: İtalyan fabrika konseyleri, Şili işçi kordonları, Çin halk komünleri, vb.

2. Proletarya Diktatörlüğünün Özü Belirli Kurumlar Değil, Sınıf Mücadelesidir

Proletarya diktatörlüğünün özü, belirli kurumlar değil, sınıf mücadelesidir belirlemesi, yaşamsal önem taşıyan bir noktadır. Proletarya diktatörlüğünü ve sınıf mücadelesini bizim devrimci hareketimizin anladığı gibi tek yanlı anlamamayı dayatır. Sınıf mücadelesi, ekonomik, siyasal, kültürel, vb., her alanda ve çok uzun süre gidecek bir mücadeledir. Proletarya diktatörlüğü ise, belirli kurumlar değildir, sınıf mücadelesidir.

Lenin, özellikle *Sol Komünizm*'de[71] önemli bir soruna değinir: Kapitalist ilişkiler yalnızca basit meta üretiminden yeniden doğmaz. Devlet aygıtı ve üretim aygıtı içinde varolan burjuva ilişkilerinin beslediği "alışkanlıklar"dan da doğar. Tüm sınıflar bu ilişkiler içindedir. Burada, ekonomik ilişkilerle doğrudan bağlı olan ve tüm bir eğitim ve meslek sistemi tarafından yaratılan ve beslenen, kararnamelerle kaldırılamayacak ilişkiler söz konusudur.

---

[70] *LTY*, C. 28, s. 237, 246, 255-57, 321.
[71] *LTY*, C. 31, s. 114-115.

Lenin'in bu söyledikleri şu anlama gelir ki, kapitalizmden miras kalan işbölümü biçimlerini, her *ortak mülkiyete ve planlamaya geçiş ortadan kaldırmaz.* Bu ortak mülkiyete ve planlamaya geçişe, bunlara uygun, bunları çağıran bir üretken güçler düzeyinin de eşlik etmesi gerekir. Çünkü, işbölümünü belirleyen, üretken güçlerdir, kullanılan gereçler ve kullanılan teknolojidir.

Burjuva devlet aygıtının yıkılması, el değmedik tek bir köşe bırakmayan zorlu bir mücadeledir. Tüm devlet aygıtının yıkımı ve yerine toplumun maddi ve kültürel yaşamının yeni siyasal örgüt biçimlerinin konması bir anda tamamlanamaz, bir anda ancak başlayabilir. Lenin, *Devlet ve Devrim*'de bu düşünceyi bürokrasi bağlamında ele alır.[72] 1920'de, Rus devriminin evrensel geçerlilik taşıyan yönünü anlatırken, bu soruna yeniden döner. Eski devleti yıkım sürecinin uzun bir sınıf mücadelesinden başka hiçbir yolla başarıya ulaşamayacağını söyler. Dönüp dönüp aynı şey söyleyeceğim, proletarya diktatörlüğü sınıf mücadelesidir.

Burjuva kurumlarının bir anda kaldırılması ve yerine "saf" proleter kurumların konması gibi düşünceler işçi sınıfının davasına zarar verir vermiştir. Böyle düşünceler, parlamenter yaklaşımın tersyüz edilmiş biçiminden başka bir şey değildir. Çünkü belirli örgüt biçimlerini (Komün, Sovyet, işçi konseyleri, işçi denetimi, vb.), kapitalizmden sosyalizme geçişte her derde deva olarak ele alır. Proletarya diktatörlüğü nedir dediğimizde, hepimizin kafasına bazı örgüt modelleri gelir. Bu modeller önemsiz değildir ama bunlar yalnızca biçimlerdir. O biçimlerin, asıl önemli öğesi ortada olmaz ise, hiçbir işe yaramadığını tarih göstermiştir. Lenin'in düşüncesinde ilk sırada kurumlar değil, sınıf mücadelesi vardır.

Yığınları devlete karşı mücadele içinde eğitirken, çeşitli eğitim ve eylem biçimlerini, çeşitli taktikleri birleştirmek zorunludur. Çünkü devlet aygıtı (özellikle siyasal ve ideolojik aygıtlar) yalnızca ve basitçe "yönetici sınıfın örgütü" değildir. Yığınların önündeki görev, tümüyle kendilerinin dışında olmayan bir şeyi yıkmaktır. Kendilerinin de içinde yaşadıkları dünyayı yıkacaklardır. Bu görev inanılmayacak kadar zordur, çünkü yıkılan eski biçimler, yeni getirilen biçimlerin içinde tekrar tekrar ortaya çıkabilir. Örneğin, Sovyetlerin içinden parlamentarizmin yükseldiği gibi. Bakın Lenin ne diyor:

---

[72] *LTY*, C. 25, s. 430.

> "Sevgili boykotçular ve parlamento karşıtları, "muazzam devrimci" olduğunuzu düşünüyorsunuz. Oysa gerçekte, işçi sınıfı hareketi içindeki burjuva etkilere karşı mücadelenin, göreli küçük zorluklarından korkuyorsunuz. Görmüyorsunuz ki, burjuvazinin alaşağı edilmesi ve siyasal erkin proletarya tarafından zaptı, bu aynı zorlukları ölçülemeyecek denli büyük boyutlarda yaratacaktır. (...)
>
> "Sovyet yönetimi altında sizin ve bizim proleter partimiz çok daha fazla sayıda burjuva aydınınca istila edilecektir. Sovyetlere, mahkemelere ve yönetime sızacaklardır. Komünizm kapitalizmin yarattığı insan malzemesi dışında kurulamayacağına göre, burjuva aydınları sürülemez ya da yok edilemezler. Mutlaka kazanılmalı, yeniden biçimlendirilmeli, asimile edilmeli ve yeniden eğitilmelidirler. Tıpkı, kendi küçük burjuva önyargılarını bir vuruşta, bir mucizeyle, (...) bir slogan buyruğuyla, bir karar ya da direktifle terk etmeyen proleterleri, ancak küçük burjuva etkilere karşı uzun ve zor bir yığın mücadelesi sürecinde yeniden eğitmek zorunda olduğumuz gibi. Sovyet yönetimi altında, Sovyetlerin içinde, Sovyet yönetiminin içinde bu aynı sorunlar (...) yeniden yükselmektedir. (...)
>
> "Sovyet mühendisleri, öğretmenler ve fabrikalarda ayrıcalıklı, yani en yüksek nitelikli ve en iyi konumlardaki işçiler arasında, kesinlikle burjuva parlamentarizmine özgü tüm olumsuz özelliklerin sürekli canlanışını izliyoruz ve ancak proleter örgüt ve disipline dayalı yorulmak bilmez, uzun ve sürekli bir mücadeleyle bu belayı adım adım yeniyoruz."[73]

Bundan daha açık söylenemez. Biçimlere, kurumlara takılırsak, kurumları kurduk tamamdır artık, diyoruz. Oysa öyle değil, o kurumlar da tam tersine dönebiliyor. Lenin bir başka yerde de, Sovyet devleti kurduk ama altından Çarlık devleti çıktı diyor.

Parlamentarizm ve bürokratizmin yeniden doğması sorunu, yani, burjuva devlet aygıtının devrimci yıkıma karşı direnişi sorunu, bireylerle ilgili bir sorun değildir. Burjuva aydınlara öfkelenmeyle, onları toplama kamplarına yollamayla, onların yerine eski toplumun mikroplarına karşı "aşılı" işçileri getirmeyle çözülebilecek bir sorun değildir. Sorun bireyleri değil, yığınları, yığınların içinde bulunduğu

[73] *LTY*, Sol Komünizm, C. 31, s. 114-15.

pratiği, ekonomik ve toplumsal ilişkileri ilgilendirmektedir. Bu durumu değiştirebilmek için, yığınların önce bunu anlaması gerekir.

Geriye bakınca daha iyi görülüyor ki, işbölümü, sınıflı toplumda sürekli olarak yeniden üretilen ve sosyalizme "insan malzemesi"yle birlikte miras kalan toplumsal ilişkiler sisteminin bu maddi temeli, burjuva devlet aygıtına o şaşırtıcı direnme yeteneğini veren kaynaktır. Bu nedenle, yine bugün daha iyi anlaşılıyor ki, bu işbölümüne karşı üretimin içinde ve dışında ("şiddetli ve barışçıl, askersel ve ekonomik, eğitsel ve yönetsel") mücadele, devrimci dönüşüm için kilittir.

Yinelersek, tüm devrim deneyimlerinin gösterdiği gibi, *proletarya diktatörlüğünün özü,* sınıfsız topluma geçiş dönemi boyunca hiç değişmeden sürecek ve devrimci rolünü oynamaya devam edecek belirli tip kurumlar değildir. Kurumlar, örgütler, kendi başlarına, devrimin her somut aşamasında proletarya diktatörlüğünün gereksinimlerini ancak bir ölçüde karşılarlar. Tüm bu kurumların, örgütlerin, biçimlerin yanı sıra başta gelen öğe, sınıf mücadelesidir. Bir başka deyişle, yığınların her alanda aktifleşmesi ve erke iradesini yansıtmasıdır. Demek ki, tüm bu kurumların, örgütlerin, biçimlerin yanı sıra başta gelen öğe, *aktif yığın demokrasisidir.*

Aktif yığın demokrasisi yasayla, kararnameyle yaratılamaz, kurumlara, örgütlere bağlı değildir. Ancak yığınların siyasal sahneye çıkmasıyla kazanılır. Bu söylediğim, *proletarya diktatörlüğü teorisinin de özüdür.*

Aktif yığın demokrasisi konusunda Rus devriminin dersleri sürekli olarak, yığın demokrasisinin gelişmesinin dayandığı ama hiçbir zaman çözülemeyen iki büyük pratik soruna işaret eder.

1. İlk sorun işçi sınıfı ile aydınlar, üreticiler ve memurlar olarak küçük burjuvazinin bağlaşıklığı sorunudur. Bu bağlaşıklık ancak işçi sınıfını küçük burjuvaziyle karşı karşıya getiren çelişkileri aşmak için mücadeleyle yaratılabilir. İşçi sınıfı küçük burjuva yığınları yanına çekemezse, proletarya diktatörlüğü de olamaz.

2. Yığın demokrasisi anlayışı içinde, ilk sorunun yanıtını belirleyen ikinci bir sorun yatar: Proletaryanın yığın örgütleri konusu. Rus devriminin erki ele geçirmesini olanaklı kılan, görülmedik bir yığın hareketinin varlığı ve bu hareketin, gereksinim duyduğu örgüt biçimini Rus devrimci geleneğinde bulmuş olmasıdır. Bu, Sovyetlerin, birbiriyle çelişen ikili yapısını anlatır: Yeni tip devlet aygıtının embriyonu olmak ve devletten ayrı olarak yığınların doğrudan örgütü

olmak. İşte bu nedenle Ekim Devrimi burjuva devlet aygıtını yıkabilmiştir.

İşte tam da bu nedenle, ne zaman ki Sovyet devriminde yığın hareketi zayıflamaya başladı ve yine ne zaman ki, öznel hatalar sonucu yığın hareketi devrimci amaçlarından saptırıldı, yığın örgütlerinin içi boşaltıldı ve bu örgütler yığınları denetlemede bürokratik araçlar durumuna dönüştü, işte o zaman karşı–devrimci eğilimler devlet düzeyinde gelişmeye başladılar.

Sorunlar değişir, mücadelenin yönü değişir, bir süre önce devrimci rol oynamış örgütler, tıpkı Sovyetler gibi, yönetsel kurumlara dönüştükleri için, eski rollerini oynayamaz olurlar. Tüm bunları dikkate alınca Sovyet deneyinden net bir sonuç daha ortaya çıkmaktadır. Günümüz dünyasında (yarınlarda bu durum da değişebilir) *komünist partisinin proletarya diktatörlüğündeki "yöneticilik rolü"nü yerine getiriş biçimi*, başarının ya da başarısızlığın başta gelen öğesidir.

3. Proletarya Diktatörlüğü, Parti Diktatörlüğü Değil, İşçi Sınıfının Erkidir

Marks, proletarya diktatörlüğünü, "*halkın, halk için hükümeti*"[74] olarak tanımlamıştır. Sovyet sistemi ise, partiyi, proletarya diktatörlüğünün ve işçi sınıfı çıkarlarının tek sözcüsü olarak görmüştür. Böyle olunca da, demokrasi iddiaları, burjuva demokrasilerinden daha az yalan olmamıştır.

Tek parti sistemi, tipik özelliği olan tek adaylı seçimleriyle, oylamayı oyun yapmıştır. Hatta, bu oyun seçimler bile yöneticilerin ancak küçük bir azınlığını seçebilmiştir. Bunlar genellikle yerel Sovyetlerin temsilcileridir. Hükümet görevlilerinin çoğunluğu ve ekonomik kuruluşların direktörleriyle, menajerlerinin tamamına yakını (*nomenklatura*) atanmışlardır.

Aktif yığın demokrasisi kavramının, halkın parti otoritesini denetleyebileceği gerçek ve genel seçimlerle yan yana getirilmesi hem teorik, hem pratik bir zorunluluktur. Bu yapılmamışsa, düşünce özgürlüğü, toplumun bilgiye ulaşma hakkı, bireysel özgürlükler gibi demokratik kavramlarla işçi demokrasisinin bir ilgisi kalmaz. Bu haklar tüm Sovyet anayasalarında yer almıştır. Ancak, tüm toplumsal iletişimi

[74] *Fransa'da İç Savaş*

parti elinde tutarsa ve kendisini eleştirenlerin aynı zamanda hem savcısı, hem yargıcı, hem de polisi olursa, orada tüm haklar yok olur.

Devrimin hemen ardından gelen olağanüstü karmaşık ortamda proletarya diktatörlüğünün Komünist Partisi eliyle uygulanması zorunluluğuna Lenin'in yaptığı vurgu, daha sonra haksız yere, "yaşayan sosyalizm"in siyasal sistemini rasyonalize etmede Stalin'e "dayanak" sağlamıştır. Tabii ki bu, Lenin'in yaklaşımını değil, Stalin'in niyetlerini yansıtmıştır.

Stalin'in "yukarıdan devrim"iyle birlikte, merkezi planlama, endüstride, ticaret ve maliyede, tüm devlet dışı kuruluşları yok etti. Kollektifleştirme, tarımdaki neredeyse tüm özel işletmeleri ortadan kaldırdı. Bunların sonucunda, tüm ekonomik yaşam devlet denetimi altına girdi. Ve devlet de tek partinin denetiminde.

Belirli bir süre için bu sistemin pratik avantajları da oldu. Karar alma ve uygulama hızlı işledi. Seçilen politikalara halkın karşı çıkışı engellendi.

Ancak, sistemin çöküş biçiminin gösterdiği gibi, komünist partisinin tüm gücü kendi elinde toplamada, her çeşit siyasal muhalefeti yok etmede gösterdiği başarı, çok sahte bir başarıymış!

Partinin siyasal liderlik rolünün, partiyle devletin birleşmesine varmaması, tersine, devletin işleyişi üzerinde yığınların sürekli genişleyen denetimini sağlaması için ne yapılabilir?

Yığınların kendi deneyimi temelinde, bu deneyimin karşılaştığı engellerin çözümlenmesi temelinde, Lenin, sürekli olarak partiyle devleti ayırmanın, yönetimde devlet tekelini kaldırmanın ve bu görevleri toplumsal örgütlere devretmenin araçlarını aradı.

Bürokratik deformasyona karşı tek gerçek silah, yığınların girişimi, kültürü ve örgütlenmesiydi. Bu nedenle, emekçi halkın doğrudan temsilcilerinden oluşan "*İşçi ve Köylü Denetimi*"ni yeniden örgütlemek ve onunla yönetsel aygıtı sürekli denetlemek, Lenin'in, ölümünden önceki son çabalarından birisiydi. Her şeyden önce bu, partinin kendisini bir devlet organına dönüştürme eğilimini durdurma girişimiydi. Çünkü "bürokratik deformasyon" bir rastlantı değildir. Değişik derecelerde ve değişik ve değişen biçimlerde, her devlet için söz konusudur. İşin gerçeği, çelişki proleter devletin kendi içindedir.

Burada, eklenmesi gereken iki önemli nokta daha vardır.

Birincisi, devlet aygıtını "yıkma" amacı, yalnızca olumsuz bir amaç gibi gözüküyor. Oysa, gerçekte, tarihte benzeri olmayan bir yaratıcılık ve örgütlenme çabasını anlatır.

İkincisi, proletarya diktatörlüğü, bu devletin aktif yığın demokrasisi ile olan bağı sonucunda ortaya çıkan bir devlettir. Proletarya diktatörlüğü budur, yalnızca bir devlet aygıtının bir başkasıyla değiştirilmesi değildir. Hem yeni devlet aygıtının kurulması ve hem de daha ilk andan devletin ortadan kalkması sürecinin başlatılmasıdır. Birinci yönün anlamını veren bu ikinci yöndür. İki yönü birbirinden ayırmak büyük bir yanlış olmuştur. Burjuva devletinin "yıkılması" ile devletin "sönüp gitmesi" ayrı tutulduğu sürece, Marks'ın, proletarya diktatörlüğü aynı zamanda "*devlet olmayan devlet*"tir sözleri muammaya döner. Daha ilk andan "sönüp gitme" yoluna girmemiş (yani ancak deneyle öğrenilebilecek çeşitli yollarla siyasal liderliği topluma terk etmeye başlamamış) devletin, hiçbir şekilde yeni tip devlet olma şansı yoktur: Olacak olan, eski devletin dirilmesidir.

Parti işçi sınıfının en ileri kesimlerini örgütler, sınıfa öncülük eder, sınıf da devlet olarak örgütlenir ve tüm halkı devlet işlerine çeker. Demek ki, devlet ve parti birbirine geçmeden işleyecektir.[75α] Ancak, işçi sınıfının zaten çok küçük olduğu dev bir ülkede, proletaryanın büyük bölümü iç savaşta ölmüş. Ekonomi çöktüğü için bazı kesimleri de deklase duruma düşmüş. Öte yanda, ülke, dolayısıyla kültürel düzey çok geri. İşçi sınıfı devlet olarak örgütlenme hakkını alıyor ama bu hakkı nasıl kullanacağını bilemiyor. En iyi bilenler partide toplanmış. Kaldı ki, Lenin onlardan da şikayetçi. Güzel yasalar çıkardık ama, bunların tanıdığı hakları, partililer bile kullanmıyorlar diye yakınıyor.[76]

Bu durumda, devlet geri kayıyor, parti öne çıkıyor. Parti üst organları, devletin en ayrıntı işlerini bile görüşür oluyor. Lenin, partiyle devleti ayırmak için uğraşıyor ama olamıyor.[77]

Lenin, yaşamının son yıllarında devlet konusuna eğildiğinde görüyor ki, bu devlet, sosyalist bir devlet olmak bir yana, düpedüz Çarlık kalıntısı[78] bir devlettir ve baştan sona yeniden kurulması gereklidir. Ve devleti yeni baştan örgütlemek için bir plan yapıyor.

---

[75] *LTY*, C. 33, s. 314.

[α] Ancak hemen şunu belirtelim ki, Marks, Paris Komünü'nde, Merkez Komitesi'ni yönetimi Komün'e çok çabuk bıraktığı için eleştirmiştir (C. 2, s. 212). Demek ki, başlangıçta böyle bir süreç Sovyetler Birliği için de normal kabul edilebilir.

[76] *Agy*, s. 75.

[77] *Agy*, s. 315.

[78] *Agy*, s. 474, 487-488.

Plana göre, devletin yeniden kurulması, *İşçi-Köylü Denetimi Halk Komiserliği*'nden başlayacaktır. Var olan durumun zaafı şudur: İleri işçiler partide toplanmış ve parti devletin önüne geçmiş. Öyleyse, partinin otoritesinden yararlanarak devlet düzeltilmeli, ki partiden ayrılabilsin. İşçi-köylü Denetimi, partinin, MK ile aynı yetkilere sahip Merkez Denetim Komisyonu'na bağlı olarak çalışmalı, bu yapıya alınacak işçiler sıkı bir eğitimden geçirilmeli, yeni yapı büyük bir saygınlık kazanmalı ve çeşitli yollardan toplumun ve devletin her alanını didik didik eleştirmeli ve düzeltilmesi için yol göstermelidir.[79]

Bu planın da, olması gerekenle olabilecek olan arasında bir uzlaşma olduğu açıktır. İşçi-köylüyü eğiterek, ileri partili işçilerin denetimine vererek, taban denetimi örgütleyerek devleti düzeltmeyi amaçlıyordu. Aynı zamanda, partinin de bu yoldan halkın nabzını daha iyi tutabileceğini düşünüyordu. Bu plan, parti ile devleti birbirinden ayırmamaktadır ama bunu, devlet ileride partiden ayrılabilsin diye yapmaktadır.

Lenin devleti yeniden örgütlemek için plan yaparken, sürekli olarak Avrupa ölçütlerinden söz eder. Bu ölçütler gerçek bir işçi devleti için çok mütevazı olabilir ama Çarlık-serflik kültürüyle yoğrulmuş bir ülke için büyük ilerlemedir der.[80] "Rusya uygar değil, sosyalizm uygarlık ister" diyen Kautski'ye, öyleyse biz de önce uygarlığı yaratırız diye yanıt verir.[81] Sovyet devletinin de, *"bürokratik deformasyonları" olan, "geçici tipte bir proleter devleti"* olduğunu söyler.[82]

Lenin "geçici"yi, bugünden yarına anlamında kullanmaz.

4. Parti Programında Proletarya Diktatörlüğü Sözcüklerinin Yer Alması Zorunlu Mudur

Komünist Partisinin programında proletarya diktatörlüğü sözcüklerinin yer alması zorunlu değildir.

Proletarya diktatörlüğü çeşitli biçimlerde tanımlanabilir. "İşçi sınıfının devleti", "sosyalist devlet", "halkın kendi kendini yönetimi", "halkın, halk için hükümeti", bunlar Marks ve Engels'in çeşitli yazılarında

[79] *LTY*, C. 33, s. 481-502.
[80] *Agy*, s. 487.
[81] *Agy*, s. 187.
[82] *Agy*, s. 187.

kullandıkları tanımlardır. Devlet demek diktatörlük demek olduğu için, proletarya diktatörlüğünü de tarihsel bir eğilim olarak kabul ettiğimiz için, bunların hepsi proletarya diktatörlüğü anlamına gelir.

Hangi tanımı kullanırsanız kullanın, önemli olan, bunun özünün sınıf mücadelesi olduğunu anlamak ve anlatmaktır. Şu kurum bu kurum değil, halkın siyasal arenaya çıkmasını sağlayacak bir demokratikleşme.

Kavramın özüne değil de, sözcüklere önem vermek, skolastiktik bir yaklaşımdır. Tarih gösterdi ki, proletarya diktatörlüğü sözcüklerini KP programlarına koymak hiçbir şeye engel değildir. SSCB'de programa koydular ama devlet 1930'larda proletarya diktatörlüğü olmaktan çıktı gitti. 1980'lerin sonlarında yıkılanın da proletarya diktatörlüğü olduğunu hiç kimse iddia etmiyor.

1917'de kurulan devlet proletarya diktatörlüğü idi. Ve Lenin, "bizim devletimiz en ileri burjuva demokrasisinden daha demokratiktir" derken haklıydı, çünkü yığınların büyük bir hareketliliği vardı. Ama Lenin'in ölümünden sonra, o kurumlardan emekçiler dışlandılar, dolayısıyla o kurumlar bir süreç içinde proletarya diktatörlüğü olmaktan çıktılar.

Öyleyse, önemli olan, ne yapmak gerektiğini bilmek, önemli olan sınıf mücadelesidir. Yani, "artık tamam, proletarya diktatörlüğünü, onun kurumlarını kurduk" değil. İşin ucunu bırakırsan, o kurumların içinden yeniden burjuva devleti çıkıyor. Bunu bilmeliyiz, buna karşı KGB ile filan mücadele edilemeyeceğini anlamalıyız. Buna karşı ancak yığınlarla birlikte mücadele edilebilir. Proletarya diktatörlüğü sözcüklerinin içi böyle doldurulduğu zaman bir anlam taşır. Proletarya diktatörlüğü nedir? Sovyetler, komün, vb., yetmiyor. Sınıf mücadelesidir, aktif yığın demokrasisidir!

Komünist partisinin programında proletarya diktatörlüğü sözcüklerinin yer almasında bir zorunluluk varsa, bu zorunluluk gösterilmelidir. Proletarya diktatörlüğü sözcüklerinin programında yer almadığı bir partinin neden düzgün bir komünist partisi olmayacağı açıklanmalıdır. Böyle bir zorunluluk söz konusu olsaydı, herhalde Marks ve Engels'in yazılarında bu zorunluluğu bulurduk.

Kullandığımız dil ve yaklaşım, kurmak istediğimiz devleti işçiye doğru anlatıyor mu, anlatmıyor mu? Yanlış bilinç vermeden, burjuva devletine saygınlık ya da güven kazandırmadan söyleyebiliyorsak, bu devletin yerine kurulacak devletin eski devletten farklı olacağını anlatabiliyorsak, bunu programda somutlaştırabiliyorsak, bir sorun yoktur. Önemli olan, programda, Türkiye'nin somutunda bunu nasıl uygulayacağımız konusunda doğru formülasyonlar getirmektedir.

5. Proletarya Diktatörlüğü Kavramının İçeriğinin Programda Yer Alması Komünistliğin Ayracıdır

Proletarya diktatörlüğü sözcüklerinin programda yazılı olmasından çok daha önemli olan, onun içeriğinin programa yansımasıdır. Sonuçlar olarak, önlemler olarak, anlayış olarak.

Türkiye devrimci hareketinin kadrolarının büyük bir çoğunluğu, proletarya diktatörlüğünün ne olduğunu bilmemektedir. Onu bir yönetim biçimi gibi anlamakta, "sorgusuz sualsiz kurşuna dizmek" diye algılamaktadır.

Devlet de bunu, halkı sosyalizmden soğutmada bir araç olarak kullanıyor ve "yasaktır" diyor.

Bu ortamda proletarya diktatörlüğünün özünü ve içeriğini anlatmak daha da büyük bir önem taşıyor.

6. Proletarya Diktatörlüğünün Özü Programa Nasıl Yansıyacaktır

Proletarya diktatörlüğünün özünü programa yansıtmak, aşağıda göreceğimiz gibi, zor değildir.

Asıl sorun, bu devletin alacağı somut biçimdir, getireceği örgütlenmedir. Türkiye somutunda proletarya diktatörlüğü hakkında söylediklerimizin koşutu olacak örgütsel biçimler, ağırlığıyla, dünya devrimlerinden kopyalanamaz. Bu noktada kişilerin ya da partilerin örgütsel biçimler önermesinin de hiçbir hükmü yoktur. Söz konusu örgütsel biçimler, her zaman ülke sınıf mücadelesinin içinde ortaya çıkmıştır. Bundan sonra da böyle olacaktır. Sovyet devriminin en büyük şansı, Rus işçi hareketi içinde Sovyetlerin 1904-5'lerden beri ortaya çıkmış olmasıdır. Sovyet örgütsel biçimini, ne parti merkezi önerdi, ne parti kurdu; Sovyetler sınıf mücadelesinin içinde doğdular. Zamanı geldiğinde, ülkemiz sınıf mücadelesi de, o günkü koşullara uyan örgütlenmeler yaratacaktır.

Türkiye'de, geleceğin devlet örgütlenmesine varabilecek çeşitli denemeler (örneğin "meclisler") yapıldı. O denemeler tuttuğu ölçüde bilinçlere bir şeyler kazımıştır elbette. Sınıf içinde bir parti olursak, çeşitli öneriler yapılabilir ama şunu bilelim ki, Marks da defalarca

söylüyor, işçi hareketine şemalar sunamayız. Ancak, çeşitli şeyler söyleyebiliyoruz:

1. *Geri çağırma hakkı.* Devlette üstün güç, halkın seçeceği her an geri çağırabileceği temsilcilerden oluşan halk meclisinde olacaktır.
2. Yetkin merkezi otorite ve bunun yanında yerel organlara geniş özerklik yaratılacaktır. Bu özerkliği güvence altına alacak maddi kaynak, personel, vb., sağlanacaktır.
3. Üst düzeyde devlet görevlileri (yönetim, yargı, eğitim, kolluk güçleri) seçimle göreve gelecekler ve seçmenler bunları da her an geri çağırma hakkına sahip olacaklardır.
4. En yüksek devlet memurunun aylığı, nitelikli işçinin aylığını geçmeyecektir.
5. Mahkemelerde halk temsilcilerinin yer alması, yargılamada jüri sistemi getirilecektir.
6. Ordunun halktan soyutlanmaması, halkın dışında bir güç olmaması için önlem alınacaktır.
7. Ulusların kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesi hakkına kayıtsız koşulsuz uyulacaktır.
8. Resmi dil kavramı kaldırılacak ve herkese kendi dilinde konuşma, yayın ve eğitim hakkı sağlanacaktır.
9. Ülke bütününü ilgilendiren önemli kararlarda halkoyuna başvurulacaktır.
10. Devlet işleyişinde açıklık ilkesi güvence altına alınacaktır.
11. *Çok partili sistemi kabul.* TKP, ileri demokratik halk demokrasisinde ve *sosyalizmde* çeşitli sınıfların, katmanların ve farklı çıkarların varlığı ve hatta aynı sınıf içinde farklı yanaşımlar olabileceği nedeniyle çok partili sistemi kabul eder.
12. Çok partili sistemin doğal sonucu olarak:
    a. Demokratik düzene karşı çıkmayan tüm partilere serbest çalışma hakkı.
    b. Her partiye toplumda sağladığı destek oranında yazılı, sözlü ve görsel basında yer.
13. Toplumda her konuda serbest tartışmaya olanak tanımak, azınlık görüşlerin çoğunluk durumuna gelebilmesinin olanaklarını yaratmak

için, belli oranda destek bulmuş her görüşe, devlet basımevlerinde görüşlerini basma ve yayma hakkı.

14. Sendikalara, işçi komitelerine işletmelerin tüm çalışmalarını denetleme yetkisi.

15. Sendikaların, ekonominin örgütlenmesi ve denetimindeki yetki ve sorumluluklarının giderek artması güvence altına alınacaktır.

Bunlar, yeni devletin halkın iradesinden dışarı çıkmamasını sağlamak için getirilebilecek önlemlerin tümü de değildir ama demek istediğimizi anlatmaya yeterlidir. Bu önlemler birlikte düşünüldüğünde, proletarya diktatörlüğüdür.

Bu ve bunun gibi daha pek çok maddeyi içeren bir programı legal partinin programı olarak sunmanın olanağı var mıdır? Var olduğunu düşünüyorum. Bazı maddeleri dikkatli koymak koşuluyla. Sonuçta, tek tek ele alındığında, bu maddeler demokratik önlemlerdir.

Ancak, bu söylenenleri bir genel gerçeğin içine oturtmamız gerekir: Diyelim bu maddeler programda kalmadı, yığınlarla buluştu ve yaşama geçti. Şunu unutmayalım ki, dünyada metropol ülkeler toplumsal devrime yürümediği sürece, bu proletarya diktatörlüğü hala tüm özelliklerini gösterecek bir devlet olamayacaktır. Tam serpilmiş, her yönüyle hızla yok olmakta olan bir devlet olamayacaktır. Çünkü sosyalizm uluslararası bir olgudur. Bir ülkede proletarya diktatörlüğü olan ama onun ileri bir biçimi olmayan bir devlet kurulabilir, halkı da ezmeden, halkın desteği ile erkte durabilir, bunlar yapılabilir. Ne var ki, dünya dengesi sosyalizm yönüne dönmeden, bunun için de ileri ülkeler toplumsal devrime geçmeden, devrimlerini yapan ülkeler sosyalizme geçemezler, teorik modeldeki proletarya diktatörlüğünü kuramazlar.

Örneğin, Sovyetler Birliğinde, devrimi burjuva demokratik devrimi olarak düşündükleri sürece, Kurucu Meclisi öne çıktı. Ne zaman ki ülkenin proletarya öncülüğünde bir devrime gittiği görüldü, Sovyetler öne çıktı. Ancak, Sovyetler Birliği, orada kurulan proletarya diktatörlüğü, hiçbir zaman burjuva demokratik devriminin tarihsel sınırlarını aşamadı.

Legalite, proletarya diktatörlüğü sözcüklerini kabul etmiyor. (Şimdi, "biz legal partiyi kuralım, programına da proletarya diktatörlüğü sözcüklerini koyalım, bunun mücadelesini verelim" denirse, bu öneri legal partinin önünü kesmek için yapılmıyorsa, kabul. Mahkemeye gider, Avrupa mahkemesine gider vb ama sonuçta legal partiye varmak için uğraşıyoruzdur.) Legalitenin olanaklarından yararlanmak için, proletarya diktatörlüğü sözcüklerini kullanamayacaksak, özünü programın

her satırına yansıtırız. Nedir? Geri çağırma hakkı istemek yasaklanabilir mi? Çalışan parlamento istemeye, bu yasaktır denebilir mi? En yüksek devlet memurunun aylığının, nitelikli işçi aylığını geçmemesini istemek, mahkemelerde halk temsilcilerinin yer almasını, yargılamada jüri sistemini istemek yasaklanabilir mi? Tüm bunlar birlikte ele alındığında, proletarya diktatörlüğüdür. Yığınları siyasette aktif aktörler haline getiren bir paket, proletarya diktatörlüğüdür.

7. Bugünün Türkiye'sinde İllegal Bir Partinin Halkla Buluşma Şansı Yoktur

Önce bir değişik açıdan başlayalım. Örneklerini çok sık gördüğümüz gibi, legal bir komünist partisinin oportünistleşmesi, revizyonistleşmesi kaçınılmaz mıdır, Allahın emri midir? Böyle bir kaçınılmazlık varsaymak, Marksizmin teorisini de, tüm tarihsel pratiğini de reddetmek olurdu. Çok yönüyle önemli sekterlikler taşıya İkinci Enternasyonal'de bile partilerin büyük çoğunluğu legal partilerdi.

Tabii, legal bir partiyi oportünistleşmeye, düzenle uyuşmaya iten güçlü dinamikler vardır. Ne denli "yumuşarsan", o denli genişleyeceksin gibi bir anlayış kendisini her zaman hissettirmektedir. Ancak, böyle eğilimlerin önünde durulabilir, hele Türkiye gibi bir ülkede.

Türkiye emperyalizm basamaklarında yükselmektedir. Bu bir olgudur da, başka olgular da vardır. Türkiye daha hala metropol emperyalizminin bağımlısı bir ülkedir. Teknolojisini oradan alır, bilgiyi oradan alır, makinelerinin büyük çoğunluğunu oradan alır ve finansman eksiğini oradan sağlamaya çalışır. Dışarıya yatırım ya da ihracat yapıp, oralarda üretilen artı değerin bir bölümünü ülkeye getirir, ama kendi işçisine, emekçisine bundan pay veremez çünkü dünya ölçekleri karşısında finansman darlığı çekmektedir. Yani Türkiye öyle bir ülkedir ki, düşünce namusu yerinde olanların oportünistleşmemesine yeterince dayanak vardır bu ülkede. Biraz konunun dışına çıktım belki ama böylece bazı başka düşüncelere de yanıt vermiş olduğumu düşünüyorum. Legale çıkmanın, Türkiye'deki devlete güvenmekle hiçbir ilintisi yoktur.

Devrimci mücadele sürecini, onu ancak ülkenin içinden geçtiği değişik dönemlere oturtursak düzgün anlayabiliriz. Dün neler yaptık, partinin tümü için söylüyorum, şimdi ne yapıyoruz? Aynı insanlarız. Dün Türkiye bambaşka bir yerdeydi, Bilen yoldaş "barikata zorluyorlar

bizi" diyordu. Böyle bir Türkiye idi, toplum ayaktaydı. Kendimizde büyük yetenekler var saydık belki, ama başarı büyük ağırlığıyla dönemden geliyordu. Nerede şimdi o örgütçüler? Genci, yaşlısı, çok az şey yapabiliyoruz. Bunun başta gelen nedeni, ortama uygun çalışmıyor olmamızdır.

Bugün, legal parti olmadan yığınlara gitmenin olanağı yoktur. Dünya ve Türkiye öyle bir noktaya gelmiştir ki, (bu koşullar değişmeden ve kısa değil, orta erimde de değişeceği beklenmemelidir) legal parti olmadan, hiçbir yere gidilemez. Küçük, geçici ve uzun dönemli bakış altında önemsiz bulunacak "ilerleme"ler dışında.

Buna karşı, "bugün ancak legal bir parti ile yığınlara gidilebilir fikri yanlıştır" denebilir. Sonucu, gerçeği pratik gösterecektir.

Ekonomik ve siyasal süreçler birebir atbaşı gitmezler. Ancak, birbirinden de kopmazlar. Ekonomik süreçlerin belirleyiciliği altında, bazen birisi önde gider, bazen ötekisi. Bu nedenle, ülke ortamındaki geçici dalgalanmalara, gel-gitlere aldanmamalıyız. Bir bakarsın olaylar çıkar, neredeyse devrimci durum dersin. İki ay sonra bakarsın, bambaşka bir ortam. Dolayısıyla, can alıcı önem taşıyan nokta, tüm toplumsal yaşamın altındaki *kızıl hattı* gözden kaçırmamaktır.

O kızıl hat nedir? *Türkiye, ekonomisiyle, siyasetiyle, toplumuyla demokratikleşmeyi zorluyor.* Kaçınılmaz olarak oraya doğru gidecektir. Anlık, geçici olgulara bakılırsa, bugün bir türlü konuşturur yaşam insanı, üç ay sonra başka türlü konuşturur. Genel eğriye bakmak ve o genel eğrinin daha da güçlenebilmesi için komünistler olarak görevlerimiz olduğunu bilmek zorundayız. Bizim dışımızda Türkiye demokratik olacak da, biz de parti mi kuracağız? O demokratikleşme çabasında, komünistlerin yapmaları gereken şeyler yok mudur?

Bu noktada, bir başka yanlış yaklaşıma değinmek istiyorum. TKP içinde *İşçinin Sesi* ayrımının ortaya çıkmasından bu yana bizlerin temel tezlerimizden birisi şudur: "Devrim sorunu nasıl demokrasi sorunu ise, demokrasi sorunu da başta devrim sorunudur. Türkiye'ye gerçek demokrasi devrimle gelecektir." Partimiz içinde son bir iki yıldır yürümekte olan "legal parti" tartışmalarında bazı yoldaşlar, "Türkiye demokratikleşme sürecindedir" görüşüne karşı bu temel tezimizi yinelemekte ve zımnen de olsa, "demokratikleşme sürecindedir" diyenleri bu temel tezden dönmekle eleştirmektedirler.

Bu, son derece haksız, teorik derinliği olmayan, dogmatik bir yaklaşımdır. Temel tezimizin ardında dün nasıl duruyor idiysek, bugün de aynı kararlılıkla duruyoruz. Türkiye'ye gerçek demokrasi devrimle gelecektir, ülkemizde demokrasi sorunu devrim sorunudur. Ve Türkiye

demokratikleşme süreci içindedir. *Bu önermeler birbiriyle hiç çelişmezler.* Toplumsal olguları, süreçleri ille de beyaz ya da siyah kalıpları içinde değerlendirmeyeceksek. İngiltere, Almanya, İsviçre, Fransa, İsveç, ABD, Hollanda, Belçika, Kanada, Avustralya demokratik ülkeler değil midir? Demokratik ülkelerdir. Peki bu ülkelerdeki demokrasi, bizim anladığımız anlamda bir demokrasi midir? Bu ülkelere, gerçekten demokratik ülkeler diyebilir miyiz? Sosyal demokratlaşmadan diyemeyiz. Öte yanda, Türkiye, Brezilya, Arjantin, Hindistan'daki demokrasiler, bu ilk gurubun yanında çok güdük kalmıyor mu? Kalıyor. Demek ki, demokratikleşmenin, siyahla beyaz kalıplarına sığmayacak bir çeşitliliği vardır. Ve Türkiye demokratikleşme süreci içindedir.

Bir önceki bölümde saydığımız maddeler uygulandığında, bu nasıl bir devlet olur? Yasama–yürütme birliğinin sağlandığı, üst düzey görevlere seçimle gelindiği ve halkın istediği zaman seçilmişleri geriye çağırdığı bir devlet. Proletarya diktatörlüğünü iki sözcükten çıkarıp açıklamaya başladığın zaman, ilk söylediğin geri çağırma hakkıdır. Dahası, ordunun halkın üzerinde bir kurum olmasının önüne geçilebilmesi (dünyada sosyalizm dönemi açılmadığı bir durumda konuşuyoruz, ileri ülkelerde sosyalizm geldikten sonra ordu da kalkar).

Bunlar, aynı zamanda, demokrasidir, gerçek demokrasidir, sınırlarının sonuna dayanmış demokrasidir. Hiçbir burjuva demokrasinin ulaşamayacağı bir demokrasidir. Dünya komünizme gidiyor, öyleyse devrim gerekmez denebilir mi? Gitmez diyen yok, zaten Lenin de Kautski'yi bu noktadan eleştirmiyor. Gider ama bizim görevimiz tarihi hızlandırmaktır.

Bu kapitalizm, ilk ortaya çıkan kapitalizm mi? Müthiş bir hızla yenilenmeye de devam ediyor. Dolayısıyla, kısa ve orta erimde hiçbir şekilde metropol ülkelerde devrimler olacağını, sosyalizmin çağının açılacağını düşünemiyorum. Bu temel başlangıç noktasından kalkıyorum. Legal ve demokratik mücadele komünistler için olmazsa olmazdır düşüncesinin altında yatan uluslararası neden budur. Yarın, ertesi gün bir büyük kaos ve toplumsal devrimler beklenemez, Marks da diyor, hiçbir sistem, tüm gelişme gücünü tüketmeden yıkılmaz. Üretken güçleri geliştirdiği sürece bir sistem yıkılmaz. Bugün üretken güçler inanılmayacak şekilde gelişiyor, demek ki kapitalizm daha yolunun sonuna gelmiş değildir. Hele Sovyetler Birliği şemsiyesinin kalkması. Bugün açıktan demokratik mücadeleden başka komünistlerin halkın gönlünü kazanmasının yolu yoktur.

Bugünün dünyasında, çok özel koşullara sahip bir iki ülke dışında illegal mücadelenin önü tıkanmıştır. Sovyetler Birliğinin yıkılması, bu

yeni gerçeği dayatmıştır. Onun için, son çözümlemede Türkiye'deki mevzuatla ilgili değilim. Şununla ilgiliyim: Son geri çekilme noktasına dek geri çekileceğin ama rengini değiştirmeyeceğin bir programla çıkmak. Ödünler verelim ama bu ödünler rengimizi pembe ya da beyaz yapmayacak ödünler olsun. Bu program mevzuatla çelişirse, onun mücadelesini verelim. Ve de zaman, bu noktada düzgün davranabilirsek, bizden yanadır. Yolu yok, mevzuat değişecek. Burjuvazi, yeni bir devlet kuruyor kendisine. Sonra, ne hakla komünist partisine engel olabilirlermiş! Avrupa'nın neresinde komünist partisi yasaklıdır? Türkiye'de mi yasak? Değişecek. Evet, şimdilik "sessiz çoğunluk" ama yine de baskısı bunaltıcı.

Son bir söz olarak şunu da belirtmeliyim ki, partimizin son yıllarda yaşadığı süreç, sancılı ve acılı bir biçimde de olsa, partimizdeki demokratik anlayışı derinleştirmektedir. Kararlara, eylem birliğine uymak koşuluyla farklı görüşler rahatça savunulmakta ve bu durum, olması gereken diye değerlendirilmektedir. Bu süreci daha da ilerletmek ve derinleştirmek, bizi, örgüt ya da kişiler olarak, istediğimiz noktalara getirecek en önemli araçlardan bir tanesidir.

EMPERYALİSTLİK DEDİĞİN NEDİR Kİ*

Bir uçak okyanusun üzerinde uçuyor. Kaptan pilot konuşuyor ve iki duyurusu olduğunu söylüyor. "Biri iyi haber, ötekisi kötü haber. İyi haber şu ki, saatte yedi yüz mil hızla uçmaktayız ve uçağın tüm gereçleri mükemmel çalışmaktadır. Kötü haber ise, kaybolduk."

Kimimiz, bunun kapitalizm için mükemmel bir metafor olduğunu düşünür, kapitalizm iyi çalışmakta, ancak nereye gittiğini bilmemektedir. Kimimiz için yalnızca birinci haber, kimimiz için ise yalnızca ikinci haber doğrudur. Bence, bu haberlerin birincisi yanlış, ikincisi doğrudur.

Kapitalizm hiçbir zaman, ne ilk dönemlerinde, ne bugün, mükemmel işleyen bir sistem olmadı. İşleyebilmesi her zaman insanı, doğayı ve öteki üretken güçleri dönemsel olarak tahrip etmesine dayandı.

Öte yanda, evet, kapitalizm nereye gittiğini bilmemektedir, bu anlamda kaybolmuştur. Ancak, bunu doğru anlamak koşuluyla. Kapitalizm, kendini onun içinde bulan, onu işleten insanlar, toplumlar olarak nereye gittiğini bilmemektedir. Kimsenin gelecek hakkında bir "master plan"ı yoktur ve olamaz da. Onlara göre, kalıcı bir sistem olan kapitalizm her gün biraz daha güçlenmekte ve gelişmektedir, o kadar. Oysa, insanların ne düşündüğünden bağımsız olarak, kapitalist işleyiş, sistemin içsel mantığı olarak, nereye gittiğini "bilmektedir". O, her gün, her saat, kendi içinde komünizmin öğelerini olgunlaştırmakta, toplumu komünizme hazırlamakta, dolayısıyla komünizme gitmektedir.

Teoriler, belirli sorulara yanıt aramaktan kaynaklanır. Tıpkı siyasal eylemimizin, kullandığımız teorileri izlediği gibi. Sorular teorilere varır, teoriler de eyleme. Bu nedenle, kapitalizm söz konusu olduğunda doğru soruyla başlamak en önemli adımdır. Kapitalizmi, başlangıcı ve sonu olan, tarihsel olarak belirlenmiş bir toplumsal formasyon olarak değerlendiren Marksistler için, her zaman, "kapitalizmin sonu ne zaman

* R. Yürükoğlu, *Doğa Toplum Düşünce,* Ağustos 2001.

gelecek" sorusu en önemli adım olmalıdır. Bu soruya verilecek yanıt, tüm siyasal strateji ve pratiğimizi biçimlendirecektir.

Somut duruma bakarsak, varolan sermaye birikiminin yatırıma dönüşmesi için gereken koşulların sağlanamamaya başlandığı anda, kapitalizm için yolun sonu görünmüştür. Aynı şekilde, hızla büyüyen ürünler miktarının satılabilmesi için vazgeçilmez olan koşulların sağlanamamaya başlandığı anda, kapitalizm için yolun sonu görünmüştür. Günümüzde akıl almaz meblağlara ulaşan sermaye birikiminin değerlendirebileceği çapta, üretimde ve dağıtımda yeterli sayıda karlı yatırım olanakları giderek azalmaktadır. Ve de halihazırda üretilmiş olan mal dağlarını alım gücüne sahip yeterli sayıda insan da yoktur.

Bu sorunlar, tabii, kapitalizmin bir özelliği olarak her zaman vardı. Marks bunları, kapitalist sistemin içsel ve gerekli çelişkileri olarak değerlendirir. Ancak bugün bu sorunlar öldürücü olma yolundadırlar.

Daha önceleri, büyük savaşlar ve "soğuk savaş", yeni karlı yatırım olanakları açmak için gereken miktarda zenginliği yıkarak, yok ederek, sistemi "kurtardılar". Nükleer silah çağında, büyük ölçekli bir savaşı (örneğin dünya savaşı) düşünebilmek zordur (eğer olursa da, galibini bulmak "zor" olacaktır!). Körfez savaşı ve Yugoslavya savaşı gibi küçük savaşlar da, I. ve II. Dünya savaşlarının kapitalizm için oynadığı ekonomik rolü oynayabilecek denli yıkamıyorlar. Yeni doğan fırsatlar, örneğin eski "sosyalist" ülkelere yatırım olanağı, kredi sağlamanın çapının olağanüstü artışı, Afrika'nın hastalık ve açlıkla boşaltılması, uzay harcamaları, vb. ise, varolan muazzam birikimi emebilmekten uzaktır.

Hızla miktarı artan ve çeşitlenen üretilmiş metaları satabilme sorununa gelince, burada da kapitalizm için çözülemez bir durum büyümektedir. Bir yanda teknolojik gelişmeler, satılmayı bekleyen metaların miktarında muazzam artışa yol açmıştır. Öte yanda, kapitalist üretimin pek çok yoksul ülkeye yayılmasıyla, düşük kazançları, ürettiklerinin giderek azalan bir oranını satın alabilen global işçi sınıfı vardır. Sonuç: Kapitalizm, satamadığı metalar altında boğulmaktadır.

Geçmişte, depresyonlar, büyük savaşlar gibi olgular, satılamayan metaları ve bunları üreten fabrikaları yok ederek bu soruna bir çeşit çözüm getirdiler, ki sermaye yeniden işe koyulabilsin. Bu yöntemlerin başarılı olmasını sağlayan zorunlu koşul, artan yatırımlarla artan iş olanakları arasındaki bağlantıydı. Şimdi ise, otomasyon, bilgisayarlaşma ve robotlaşmadaki ilerlemelerle, her yeni üretim bir o denli iş olanağı yaratmıyor. İşler artmayınca da, işçi sınıfı daha fazla tüketemiyor ve kapitalizmi geçmiş uçurumlardan kurtaran yatırım artışını tetikleyemiyor.

Bu nedenle emperyalizm, son yıllarda yoğun bir çabayla, küreselleşme çerçevesi içinde dünya ülkelerini, yeni ve karlı yatırım olanakları ve üretilen mallara yeni pazarlar yaratmak için uygun duruma getirmeye uğraşıyor. IMF, Dünya Bankası ve öteki küresel örgütlerin, başı sıkışan ülkelere yardım için bu ülkelerden istedikleri reformlar, mevzuat serbestleştirmeleri ve özelleştirmeler, bu uğraşının en önemli boyutlarından birisidir.

Yanlış anlaşılmasın, kapitalizm bir sistem olarak, kısa ya da orta erimde, yolunun sonuna gelmiş olmaktan çok uzaktır. Hala üretken güçleri görülmedik bir hızla geliştirebilmektedir. Ve bu gelişmenin dünya ölçeğine yayılmasıyla bir doyuma varması için çok zaman vardır. Bu söylediklerimle şunu anlatmak istiyorum ki, kapitalizm artık sonunun başlangıcındadır. Kapitalizm için, bugünle sonu arasında, artık bir başka halka yoktur.

Baş Emperyalist ABD'de Durum: Derinleşen Toplumsal Bunalım

Yaşanan tüm müthiş ilerlemenin ve zenginliğin ortasında, Amerika Birleşik Devletleri'nde yoğun bir yoksulluk yaşandığı bilinmektedir. Çok sayıda araştırmanın sonuçları, sokaklarda karton kutularda yatan evsizlerin bir rastlantı ya da "gidici" olmadığını ortaya koymaktadır.

Bütçe ve Siyasa Öncellikleri Merkezi ile *Ekonomik Siyasa Enstitüsü*'nün ortaklaşa yayınladıkları bir çalışmada, "gelişen bir toplumda belirli bir gelir eşitsizliği kaçınılmazdır ve hatta gereklidir" dendikten sonra, Amerikan toplumunda ise bu eşitsizliğin çapının ve artış hızının ürkütücü olduğu belirtilmiştir.

19 Ocak 2000'de, *New York Times* gazetesinde kapsamlı bir tablo yayınlandı. Bu tabloya göre, 1978'den 1998'e, ABD'de ortalama gelirler (enflasyon dikkate alındıktan sonra), toplumun en yoksul beşte biri için %6 ($900) ve ikinci en yoksul 1/5'i için %1 ($164) *düşerken*, toplumun en zengin %5'inin gelirleri %55 ($84,760) *yükselmiştir.*

Washington'daki *Ekonomik Siyasa Enstitüsü* önemli bir çalışma yayınladı: *Çalışan Amerika Devleti* (Cornell Univ. Press). Bu çalışmaya göre, "tipik Amerikan ailesinin toplam zenginliği, 1990'ların başında 58,800 dolardan, 1998'de çok az bir artışla, 61,000 dolara yükseldi."

Oysa, aynı çalışmanın işaret ettiği gibi, aile borçları ise, "11,800 dolar" arttı.

Burjuva basını bu konularla "nedense" hiç ilgilenmemektedir. Ancak, toplumdaki yoksulluk oranı 1998'de (bu konuda elde olan son rakamların tarihi) %12.7 idi. Bu çok büyük oran, son 20 yılda dikkate değer bir değişme de göstermemiştir. Buna göre, bugün, her beş Amerikalı çocuktan bir tanesi yoksulluk çizgisi altında yaşamaktadır.

Kent Enstitüsü de, yayınladığı bir çalışmada, gelir dengesizliğinin, "yüksek oranlarda çocuk yoksulluğuna yol açtığını" sergilemiştir.

Toplumdaki gelirlerde gözlenen büyük ve giderek artan eşitsizliğin, büyüyen yoksulluğun ve adalet sisteminin artan ırkçı ve elitist karakterinin ortaya koyduğu gibi, günümüzde ABD, derin bir toplumsal bunalım yaşamaktadır.

15 Şubat 2000 tarihli *Los Angeles Times* gazetesi, Washington DC'deki *Adalet Siyasası Enstitüsü*'nün bulgularına dayanarak, hapishanelerde iki milyon kişinin var olduğunu duyurdu. Bu sayı, son on yılda hapishane nüfusunun iki kat arttığını göstermektedir. Ve bu artış oranı, son doksan yıldaki artışa eşittir.

Aynı çalışma, "ırksal eşitsizliğin aşırılığını, siyahların hapse düşmesi olasılığının beyazlardan yaklaşık *yedi kat daha fazla olduğunu*" gösterdi. Afrika Amerikalısının "hapishane sistemini modern günlerin plantasyon köleliği olarak değerlendirdiğini" gösterdi. "Siyahların, ülke nüfusunun yaklaşık %13'ünü, ama hapishane nüfusunun %50'sini oluşturduğunu" ortaya koydu.

Uluslararası Af Örgütü'nün açıklamasına göre, 2000 yılı sonunda, 75 ülke ve eyalet ölüm cezasını kaldırdı. On üç ülke, savaş suçları gibi çok özel durumlar dışında kaldırdı. Yirmi ülke de, yasalarında ölüm cezasının durmasına karşın, pratikte ölüm cezasını uygulamamaktadır.

Yine de, 2000 yılında 65 ülkede en azından 1457 kişi öldürüldü ve en azından 3,058 kişi de ölüm cezasına çarptırıldı. Bu sayılar, Uluslararası Af Örgütü'nün kesin olarak bildiği sayılardır. Dolayısıyla, gerçek sayının çok daha yüksek olduğu kesindir.

2000 yılında, *bilinen* infazların %88'i Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Suudi Arabistan, İran ve Irak'ta, yani beş ülkede gerçekleşmiştir. Yalnızca Teksas'da, kırk infaz yapılmıştır ki, bu onlar için bir "rekor"dur.[83]

Aşağıda verdiğim dipnotta görüleceği gibi, ABD, bu "uygar" ülke, ölüm infazlarında dünyada dördüncüdür. Ve bu alanda da ırkçılık büyük

[83] *Weekend Financial Times*, 2 Haziran 2001

bir vurgu taşımaktadır. Ölüm cezaları infaz edilenlerin büyük çoğunluğu siyahlardır.

2000 Yılında Gerçekleştirilen İnfaz Sayıları
(Belirlenebilen Minimum Sayılar):

Ülke	*Sayı*
Çin	1.000+
Irak*	200+
Suudi Arabistan	123
ABD	85
İran	75
Somali**	-
Kongo (DC)	35
Mısır	22
Singapur	21
Tayvan	17
Afganistan	15
Yemen	13
Vietnam	12
Ürdün	10
Özbekistan	8
Pakistan	6
Japonya	3
Katar	3
Burundi	2
Guatemala	2
Malezya	2
Kuveyt	1
Filipinler	1
Tayland	1

Siyahların beyazlardan çok daha fazla oranda ölüm cezasına çarptırılmaları ve bu cezaların infaz edilmesinin ve infazların çoğunun da suçsuz yere olduğu kuşkusunun var olduğunun öğrenilmesiyle patlak veren skandal o boyutlara yükseldi ki, Illinois eyaletinin Cumhuriyetçi valisi (ölüm cezasını destekleyen biri), yeniden araştırılması için tüm infazları durdurmak zorunda kaldı.

---

* Çoğu yasal sistemin dışında olmak üzere

** Somali'nin güneyinde merkezi bir adalet sistemi yoktur. Ölüm cezaları yerel İslam mahkemelerince uygulanmaktadır.

New York Times gazetesinde 4 Şubat 2000'de Bob Herbert, "adalet sistemi bu ülkede çöküyor" diye yazdı. Chicago, Los Angeles ve New York'da polisin ve mahkemelerin yaptıkları inanılmaz haksızlıkları kanıtlarıyla ortaya koydu ve şu soruyu sordu: "Adalet adına kaç suçsuz insan yaralandı ya da öldürüldü?"

ABD yöneticilerinin, kızılderili halka uyguladıkları soykırımı "unutulmadı" demeye bile olanak yok, çünkü aynı saldırılar bugün de sürmektedir. Halkının etkin ve kahraman lideri, kızılderili Leonard Peltier, haksız yere barbar hapishane koşullarında uzun yıllarını geçirmek zorunda bırakılmıştır. Peltier'in başına gelenler, kendi kaleminden çıkan, *Hapishane Yazıları* adlı mükemmel kitapta, eski Başsavcı Ramsey Clark'ın güzel önsözüyle birlikte okunabilir.[84]

Bu çok kısa özetten de önemli ve doğru bir sonuç çıkar ki, ABD yönetimlerinin, bırakın ülke dışını, kendi ülkesinde uyguladığı tüyler ürpertici zulmün, uygar dünyada bir başka örneği yoktur.

İşte bu emperyalizmdir!

Türkiye'nin son yirmi yılda, en başta halkın baskısıyla, yürüdüğü demokratikleşme yolunu küçümseyenler, hatta sisteme hala "faşist" diyenler, dolayısıyla bu demokratikleşme sürecinde kendi üstüne düşen görevleri görmezden gelenler, bir daha düşünmelidirler. Türkiye'ye bakıp, bin çeşit tutarsızlığı ve sancısı içinde bir demokratikleşme süreci yaşanmakta olduğunu kabul etmeyenler, ileri kapitalist, metropol emperyalist ülkeleri daha yakından incelesinler. Kapitalizmde, emperyalizmde demokrasi böylesine güdüktür.

Kapitalizmde, emperyalizmde demokrasi böylesine güdüktür ama bu demokrasi bile, ülkemiz gerçeğinde, uğrunda canla başla mücadele edilmesi gereken bir hedeftir.

Sonra, böyle bir mücadelenin, ileri demokratik bir yapılanmaya, ileri halk demokrasisine varma, onun da Avrupa'da toplumsal devrime yol açma şansını içinde taşıdığını kim reddedebilir.

[84] Leonard Peltier, *Hapishane Yazıları*, Griffin, New York, St. Martin's Press

6. SON SÖZ YERİNE

PROGRAMATİK TEZLER TASLAĞI*

İçindekiler

1. Çağımız Devrimler Çağıdır
1.1. Bilimsel-Teknolojik Devrim;
Yeni Teknolojilerin Gelişmekte Olan Ülkelere Etkisi;
Bilimsel-Teknolojik Devrimin Toplumsal Gelişme Açısından Sonuçları;
Mekanik Emekten Elektroniğe
1.2. İşçi Sınıfının Dünya Stratejisi;
Sovyet "Sosyalizmi": El Emeğinden Mekanik Emeğe
1.3. Emperyalizm ve Savaş Tehlikesi

2. Türkiye'de Kapitalizm
2.1. Türkiye Kapitalizminin Gelişme Özellikleri;
2.2. Türkiye'de Devlet–Tekelci Kapitalizminin Sonuçları

3. Türkiye'de Devrimin Karakteri
3.1. Devrimci Aşama: İleri Demokratik Halk Devrimi;
Siyasal Devrim Gerçek Demokrasi Sorunudur;
Neden "İleri Demokratik" ve Neden "Halk Devrimi"
3.2. Sınıfların Konumu ve Devrimde Halkın Birliği;
Burjuvazi;
Küçük Burjuvazi;
İşçi Sınıfı;
Proletarya Hegemonyası ve Birlik

* R. Yürükoğlu, *TKP web sitesi*, Eylül 2001.

4. İleri Demokratik İstemler – Devrimci Dönüşümler

4.1. Acil Demokratik İstemler;
4.2. İşçi Sınıfının Acil İstemleri;
Dış Ülkelerdeki İşçiler;
4.3. Gençlik;
4.4. Kadın;
4.5. Küçük Üreticiler ve Kooperatifler;
4.6. Ulusal Sorun;
4.7. Alevilik;
Ulusal ve Dinsel Azınlıkların Hakları İçin Savaş;
4.8. Barışçı–Bağımsız Bir Dış Siyaset İçin;
4.9. Çevre Sorunları;
4.10. İleri Demokratik Anayasa;
Devlet Aygıtının Örgütlenişinde Demokrasi;
Siyasal Sistemin Örgütlenişinde Demokrasi;
4.11.Genel Ekonomik Önlemler;
4.12.Demokrasi Savaşımının ve İleri Demokratik Halk Devrimi Programının Mantığı

5. Sosyalizm ve Komünizm

5.1. Komünizmin Alt Aşaması: Sosyalizm;
Sosyalizm Sınıfsız Toplumdur;
Sosyalizm Meta Üretimi Olmayan Toplumdur;
Sosyalizmin Başlangıç Döneminde Meta İlişkileri;
Sosyalizm Komünizme Dönüşüm Toplumudur;
Tek Ülkede Sosyalizm Olmaz;
Sosyalist Devlet Proletarya Diktatörlüğüdür;
5.2. Sınıfsız Toplum – Komünizm;
5.3. Dünya Devrimi – Kesintisiz Devrim;
Sosyalizmin Sonul Zaferi;
5.4. Sosyalist Demokrasi;
Sosyalizmde Demokrasi Komünizme İlerleyebilmenin Zorunlu Koşuludur;
5.5. Türkiye'de Sosyalizm Kuruculuğu ve Sosyalist Demokrasi

6. Komünist Partisi

1. Çağımız Devrimler Çağıdır

Günümüzde kapitalizm, üretken güçleri, 19. yüzyıl endüstri devriminde olduğundan çok daha büyük değişime uğratarak devrimcileştirmektedir. Bilimsel ve teknolojik buluşlar, emek-yoğun üretimi, ekonomik büyümenin motoru olmaktan çıkarmıştır. Bunun sonucunda, ileri kapitalist ülkelerde endüstri proletaryasının üretim sürecinde oynadığı rol daralmaktadır. Bazı ülkelerde ise, endüstri işçilerinin sayısında mutlak azalma vardır.

Günümüzde kapitalizm, teknolojideki devrimler nedeniyle, dünya kapitalist ekonomisinde büyük değişimler yaratmış, küreselleşmeyi bambaşka bir düzeye yükseltmiştir.

1.1. Bilimsel–Teknolojik Devrim

Dünya devrimindeki "gecikme"nin, dünyada ortaya çıkan olağanüstü değişimlerin ve Sovyetler Birliğinin de çözülmesinin altında yatan temel etken, bilimsel–teknolojik devrimdir.

Yeni teknolojiler yalnızca üretim süreçlerinde değişim yaratmakla kalmamakta, toplumsal–ekonomik işleyişleri de etkilemektedir.

İletişimdeki ilerleme, geniş bir alanda (alış–veriş, enformasyon, eğitim, pazarlar ve ticaret, kentlerde yaşam vb.) büyük bir değişikliğin öncüsüdür. Bu gerçekten insancıl, özgürleştirici bir teknolojidir.

Elektronik ve bilgi işleme (bilgisayar, telekomünikasyon, yazılımlar ve sistemler), biyo-teknoloji ve genetik mühendisliği, yeni maddeler, yeni ve yenilenebilir enerji teknolojileri, teknolojik gelişmenin yeni ve sürekli yenilenen bir aşamasını temsil etmekte ve ekonomik işleyişlerin giderek genişleyen bölümüne yayılmaktadır. Bu gelişmeler asıl olarak ileri kapitalist ekonomilerde gerçekleşmektedir.

Yeni Teknolojilerin Gelişmekte Olan Ülkelere Etkisi

Ekonomik ilişkilerde en önemli değişikliklerden birisi, az gelişmiş ülkelerle dünya kapitalizminin merkezleri arasında olmuştur. Geçmişte doğal kaynaklar sunucusu olan az gelişmiş ülkelerde 1970'lerden itibaren kapitalizmin yayılması hızlandı. Bilgisayarlaşma, ulaşım,

enformasyon ve haberleşmede gerçekleşen devrimlerin yardımıyla, uluslararası sermaye, endüstriyel kapasitesinin giderek büyüyen bir bölümünü dünyanın bu bölgelerine kaydırmaya başladı. Bu süreçte bazı az gelişmiş ülkeler ekonomik güç merkezleri oldular. Bu ülkeler yalnızca endüstriyel üretimin yeni merkezleri olmakla kalmıyor, hızla büyüyen tüketici pazarlarıyla da dünya ticaretinde giderek artan bir öneme sahip oluyorlar. Dünya kapitalizminin merkezlerinde işçi sınıfının endüstriyel bölümü küçülürken, yeni endüstrileşmekte olan ülkelerde büyüyor.

Yeni teknolojilerin gelişmekte olan ülkelere etkisi, üretim faktörü kaynaklarıyla, endüstriyel ve teknolojik gelişme düzeyiyle yakından bağlıdır. Mikroelektronik teknolojilerin geniş ölçüde emildiği Güneydoğu Asya ihracat yönelimli ekonomilerinden, yeni gelişmelerin aşağı yukarı hiç girmediği Afrika ülkelerine dek bu alanda geniş bir çeşitlilik vardır.

Dünya kapitalizminde, az gelişmiş ülkelerin temel ihracatı olan ürünler ve minerallerin, örneğin bakır, demir, çelik, şeker, pamuk, kauçuk gibi maddelerin yerini sentetik maddeler almaktadır.

Üretim yeteneğinde ve ticarette global göreceli avantaj yapısı değişmekte ve az gelişmiş ülkelerin temel avantajı olan ucuz emek avantajının önemi azalmaktadır. Yeni teknolojiler, işgücünü üretim dışına itmekte, nitelikli işçiyi bile üretimde işe yaramazlaştırmaktadır.

Endüstrileşmiş ülkelerle, yenilenme hızına ayak uyduramayan az gelişmiş ülkeler arasındaki bağlar giderek gevşemektedir. Teknolojik uçurum büyümesini sürdürürse, bu durum, söz konusu az gelişmiş ülkelerin toplumsal–ekonomik çevrenine ve siyasal koşullarına çok olumsuz bir etki yapacaktır.

Bilimsel–Teknolojik Devrimin Toplumsal Gelişme Açısından Sonuçları

Bilimsel-teknolojik devrimin toplumsal gelişme açısından belli başlı sonuçları şöyledir:

Birincisi, üretimde harcanması gereken zaman azalmaktadır. Ancak kapitalizm altında bunun pratik sonucu işgününün kısalması değil, tersine artık değer kitlesinin büyümesi olmaktadır. Böyle olmasına karşın, tarihsel bir eğilim olarak sınıf kavgasıyla işgünü de yavaş yavaş kısalmaktadır.

İkincisi, üretimde işçiye gereksinim azalırken, makinelere artıyor. Bunun da sonucunda işgününün kısalması gerekirken, tersine, işsizlik

büyüyor. Üretken güçlerin gelişmesi, en önemli üretken güç olan insana karşı çalışıyor!

Üçüncüsü, emek sürecinde kafa emeği oranı yükseliyor. Bir yanda kafa emeğiyle çalışanların oranı artıyor, öte yanda eskiden üretim süreci dışında duran çeşitli entellektüel uğraşlar "üretken emek" içine giriyor.

Bu üç sonuç, harcanması gereken emek zamanının azalması, harcanması gereken emek miktarının azalması ve emeğin niteliğinin değişmesi, tarihsel bir gidiş olarak şunlara işaret ediyor: Marks'ın ölümsüz yapıtlarında komünizmi tanımlarken sözü edilen "üretimin en az enerji harcanarak yapılması", "insan yapısına layık üretim" ve "gerçek özgürlük dönemi". Bilimsel–teknolojik devrimin, üretken güçlerdeki gelişmenin zorladığı ve nesnel olarak götürdüğü yön, sınıfsız toplumdur.

Dördüncüsü, üretimin toplumsal niteliğinin artması, mülkiyetin toplumsal temelinin genişlemesini zorluyor. Öyle ki, ileri kapitalist ülkelerde "özel mülkiyet" yerine, "kollektif kapitalist mülkiyet" ya da yalnızca "kapitalist mülkiyet" demek daha doğru oluyor.

Beşincisi, üretim o denli karmaşıklaşıyor ve büyüyor ki, hiçbir ülkenin kaynakları üretime tek başına yetmiyor, hiçbir ülkenin pazarı kendi üretimini ememiyor. Bunun sonucunda, artık ülke çapında değil, dünya çapında üretim ve dağıtım planlaması gerekiyor. Buna bağlı olarak, sınırlar ve ulus–devlet giderek üretken güçlerin önünde engel oluşturuyor, gericileşiyor.

Dünya ekonomisinde 1970'lerden bu yana belirginleşen yapısal değişimin en önemli özelliği, üretim ve dolaşımın hızla küreselleşmesi, uluslarüstü tekellerin rolünün artmasıdır.

Ekonominin küreselleşmesinin önemli bir göstergesi, dünyada üretilen tüm mal ve hizmetlerin giderek daha büyük bölümünün uluslararası ticarete girmesidir. Bu durum, ekonomilerin iç içe geçmişliğini de arttırıyor. Uluslararası ticaret, ulusal devletlerin alanı olmaktan çıkıyor ve giderek artan bölümü tekellerin mal ve değer akımı biçimini alıyor. Tekellerin dünya çapında yürüttüğü planlama, üretim, dağıtım ve tüketim süreci ile karşı karşıyayız.

Uluslarüstü tekellerin birbirleriyle ilişkileri de o denli iç içe geçmiştir ki, karar alma merkezlerinin sayısı uluslarüstü tekel sayısından çok daha azdır.

Giderek artan küreselleşme sonucunda, kapitalizmde merkezci eğilim güç kazanıyor. Bu durum, merkezkaç eğilimleri yok etmiyor, özellikle az gelişmiş ülke burjuvazisiyle emperyalist burjuvazi arasındaki çelişkiler derinleşiyor. Fakat, bugün dünyada hiçbir burjuvazi,

emperyalizmden bağımsız yaşayamaz. Dünya ölçeğinde sermayenin genişletilmiş yeniden üretimi olmazsa, az gelişmiş ülkelerde üretim ancak giderek küçülen boyutlarda sürdürülebilir.

Günümüzde, ulusal çerçevedeki kapitalizmin iflasını belgeleyen ve gelecek açısından büyük önem taşıyan bir yenilik vardır. Dünyanın çeşitli yerlerinde bölgesel birleşmeler ve daha önemlisi, Uluslararası Para Fonu (IMF), Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü (OECD), Nükleer Enerji Ajansı (NEA), Uluslararası Enerji Ajansı (IEA), Gümrük ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), Dünya Bankası gibi çok sayıda uluslarüstü kuruluş ortaya çıkmıştır. Bunlar, dünya ekonomisini kollektif olarak düzenleyen örgütlerdir. Bunlar, emperyalist dünya kurumlarıdır.

Dünya kapitalist ekonomisinin genel gidişine kendisini çok daha hızlı uyarlayan finans kapitalle, ulusal devlet (iç pazarın istemleri) arasındaki uyumsuzluk giderek vurgu kazanmaktadır. Uluslarüstü tekellerle ulusal devlet arasındaki çelişki derinleşmektedir. Bu gelişme, sınırların giderek gerici bir rol oynadığını, üretim sürecinin giderek dünya çapında örgütlenmek istediğini bir kez daha gösteriyor.

Buraya dek söylenenlerden şu genel sonuç çıkar: Değişik ülkeler sermaye gruplarının birliğini temsil eden uluslarüstü tekellerin güçlenmesi, uluslarüstü finans oligarşilerinin gelişmesi, bunların dünya çapındaki işlemlerini düzenleyen uluslarüstü kurumların ortaya çıkışı, uluslarüstü tekeller arasında endüstriler, ülkeler ve kıtalar için kavganın keskinleşmesi anlamına geliyor. Emperyalistler arasında dünya ekonomik olarak yeniden paylaşılıyor.

Mekanik Emekten Elektroniğe

İçinde yaşadığımız bilgi çağı, makineler çağının sonu anlamına gelmektedir. Bu çağın içeriği, mekanikten elektroniğe sıçramadır. Elektronik ve modern üretim emeği ortadan kaldırdığından, değer yasası temelinde işleyen hiçbir toplumsal formasyon bu üretken teknolojiyi tam anlamıyla kullanamaz.

Üretken güçlerin bir nitelikten ötekine sıçraması, yeni üretken enerji biçimlerine geçiş demektir. Yeni üretken enerji biçiminin öğelerinin verili bir tarihsel zamana girişiyle, "toplumsal devrim çağı" başlar. Elektroniğin gelişmesi, dünyayı tam da böyle bir dönemin eşiğine getirmektedir. Elektronik, toplumu polarize olmaya ve sosyalizme sıçrama için kendini hazırlamaya itiyor. Elektroniğe bu giderek hızlanan geçiş, anlatılamaz ölçüde zenginlik yaratırken, aynı zamanda anlatılamaz

ölçüde sefalet yaratıyor. Giderek daha fazla işçi kalıcı olarak işsizleşiyor.

Dünya tarihinde içinde bulunduğumuz dönem, ancak, elektronik gerçeğiyle ve modern üretken enerjinin bütünüyle birlikte ele alındığında anlaşılabilir. Toplumlarda giderek daha çok görülmeye başlanan toplumsal kutuplaşma ve yıkım, komünizme yükselmeye hazırlanan dünyanın son antagonist aşamasıdır.

1.2. İşçi Sınıfının Dünya Stratejisi

Günümüzde işçi sınıfı için dünya ölçeğindeki tek geçerli strateji, bilimsel-teknolojik devrim üzerine kurulu stratejidir. Bilimsel-teknolojik devrimin yayılmasını sağlayacak, kapitalist sistemin açmazlarını savaşla çözmesine karşı duracak ve halkları bilimsel teknolojik devrimden sosyalist devrime ulaştıracak bir strateji.

Üretken güçler her zaman belirleyicidir, üretim ilişkileri hiçbir zaman onları kalıcı biçimde durduramaz. Kalıcı olarak durdurduğu noktaya gelindiğinde, sistem tüm gelişme olanaklarını tüketmiş demektir ve çöker. Bugün kapitalizm o noktaya gelmemiştir. Kapitalizmin sonuna varılmamıştır. Kapitalizm üretken güçleri devrimcileştirme yeteneğini sürdürdüğü sürece, dünya kapitalist sistemini başaşağı etme beklentileri olgun değildir. Başka bir deyişle, dünya devrimindeki gecikme, öznel değil nesnel nedenlerden dolayıdır.

Kapitalizm dönem dönem bunalıma girer. Bu aynı zamanda gelişmesinin yoludur. Kapitalizmin girdiği bunalımlardan devrimci yönde yararlanılmazsa, bunun sonucu, sistemi kendiliğinden gelişmesine bırakmaktır. Kendiliğindenliğe bırakılan hiçbir sistem de, tüm gelişme olanaklarını yitirmeden yıkılmaz. O zaman da emperyalizmin kaçınılmaz olarak gideceği yol, dünya pazarını alabildiğine derinleştirmek, komünizmi alabildiğine yakınlaştırmaktan başka bir şey değildir. Komünistlerin görevi, bu sarhoş ve ağır gidişi, bilinçli bir gidişe çevirmektir.

Sovyet "Sosyalizmi": El Emeğinden Mekanik Emeğe

Sovyetler Birliğinde başarısızlığa uğrayan, kapitalizmle gelen gelişmiş endüstri, maddi bolluk, demokratik kurumlar ve kültürlü bir toplum gibi, sosyalizmin kurulabilmesi için zorunlu ön koşulların hiçbirisi ortada olmadan girişilen sosyalizm kuruculuğu çabasıydı.

Sovyetler Birliği için tarihsel olarak gerekli sıçrama, kapitalizmden sosyalizme değil, el emeğinden mekanik emeğe sıçrama idi. Gerçekten de Sovyet tarihi, endüstrileşmenin tarihidir. Yani, kapitalizm de, Sovyet "sosyalizmi" de, mekanik emeğin ürünlerini dağıtmak için ortaya çıkan toplumsal formasyonlardır.

Sovyet sistemini komünizmin ilk aşaması olarak tanımlayan kafa karışıklığına rağmen, şurası açıktır: Üretken güçlerin kapitalizm altında olabilecek en yüksek düzeyi, komünist toplumun ilk aşamasına sıçramanın zorunlu koşuludur. (*Alman İdeolojisi*)

Uluslararası İşçi ve Komünist Hareketi

Tarihin gidişini kestirme, bilinçli bir gidişe çevirme görevi önündeki önemli bir engel dünya komünist hareketinin durumudur.

Uzun bir dönem bir bütün olarak sağa kayan Dünya Komünist Hareketi, uluslararası karşı devrim dalgasına dayanamadı, çözüldü. Bu çözülüş karşısında, dünya devriminin genel ve temel çıkarlarının önüne parçaların dar ve kısa erimli çıkarlarını geçiren oportünizme karşı savaş daha büyük önem kazandı.

Bu savaşımın maddi güce dönüşmesi ve somut sonuç elde etmesi, dünya devriminin genel çıkarı doğrultusundaki devrimlerin başarısıyla yakından bağlıdır. Önemli bir zayıf halka olan Türkiye'nin komünistleri, oportünizme karşı savaşın, emperyalizme ve burjuvaziye karşı savaştan ayrılmayacağının bilinciyle çalışıyorlar.

Sovyetler Birliğinin çözülmesiyle bir devir kapanmıştır. on dokuzuncu yüzyılda başlayan sosyalizmin birinci evresi, sosyal demokrat partiler kendi emperyalizmlerinin suç ortağı durumuna girdikleri için 1914 yılında sona erdi. Bunu izleyen sosyalizmin ikinci evresi de, uzun bir hastalığın ardından sosyalist sistemle birlikte çöktü.

Bugün sosyalizmin üçüncü evresinin eşiğindeyiz. Bu yeni dönem, sermayenin uluslararasılığına karşı savaşma yeteneğine sahip bir enternasyonalizmi gerektirmekte olup, küresel bir sosyalizm perspektifini dayatmaktadır.

Günümüzde, uluslarüstü tekellere karşı ulusal ölçekte örgütlenme ve eylemin yetersizliği açıkça görülmektedir. Tüm dünyada işçilerin savaşım programı uluslararasılaşmıştır.

Bugün dünya kapitalist ekonomisinde ortaya çıkan değişimlere, müfrezelerin kesimsel çıkarlarını değil, sınıfın dünya çapındaki genel çıkarlarını yansıtan ORTAK devrimci yanıt gereklidir. Dünya işçisinin ideolojik, siyasal ve örgütsel birliği gereklidir.

Yeni komünist hareketin dünya ölçeğinde mutlaka kendi zamanına, koşullarına ve siyasal misyonuna uygun örgütsel yapılar yaratması gerekir.

Bu örgütlenme, merkezi tek bir model içinde olmamalı, ülkelerin somut koşullarına göre ortaya çıkan değişik örgütlenme ve strateji biçimlerini kapsayabilmelidir. Çünkü dünya, ne en büyük ve güçlü partinin ve ne de partiler çoğunluğunun, çeşitli partilere haksızlık yapmadan, belirli strateji ve taktikleri dayatabileceği kadar birörnek değildir.

Her partinin, kendi izleyeceği yola ilişkin görüşlerinde serbest olduğu, küresel konuları içeren daha geniş, daha esnek bir birlik.

***

"Yaşayan sosyalizm"in çöküşü, komünist hareketin krizini derinleştirmiştir. (Kriz Sovyetler Birliğinin çöküşüyle başlamamıştır.) Ancak, Sovyetik anlayışın voluntarist/totaliter yöndeki temel kavramsal hatalarının anlaşılması ölçüsünde, bu çöküşe yas tutmaya gerek yoktur. "Yaşayan sosyalizmin" siyasal örgütlenmelerinin ve ideolojik kurgularının çöküşü, sosyalizm davasını uzun dönemde ilerletecektir, çünkü bu çöküş, gerçeğe dayalı toplumsal gelişme sürecinin önündeki engeli kaldırmıştır.

Sovyet döneminde komünist hareket Marksist teoriyi küçümsemiş ve siyasal amaçlara kurban etmişti. Yeni komünist hareketin en önemli görevi, bu zaafları aşmaktır.

Bilimsel-teknolojik devrimin belki de en önemli sonucu, her ülkenin içinde yer almak zorunda olduğu tek bir dünya ekonomisini iyice ortaya çıkarmasıdır. Gelecek sosyalizm, dünyadan soyutlanmamak zorundadır.

Geride bırakmakta olduğumuz çağ, burjuvazi, proletarya ya da proletarya ideolojisinin öncülüğünde burjuva demokratik devrimleri çağıdır. Bugün, proleter devrimleriyle kapitalizmden komünizme geçiş çağının eşiğindeyiz.

1.3. Emperyalizm ve Savaş Tehlikesi

Savaşların kaynağı emperyalizmdir. Savaş emperyalizmin yeni pazarlar elde etme, rekabeti kırma, ekonomik boyunduruk altında tuttuğu ülkelerde egemenliğini sürdürme siyasetinin şiddet araçlarıyla sürdürülmesidir. Emperyalizm için savaş, çözemeyeceği toplumsal sorunlardan toplumları kırarak kurtulma çabasının da bir aracıdır.

Emperyalizmin varlığı savaş tehlikesinin sürmesi demektir. Sovyetler Birliğinin ortadan kalkmasıyla birlikte emperyalistler arası çelişkiler

keskinleşmektedir. Savaşı önleyebilmenin tek kalıcı garantisi kapitalizmi yok etmektedir.

Ancak, 1945 sonrası dünyada önemli değişiklikler de ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı ardından, emperyalistler arası düşmanlıkları geride tutmada sosyalist ülkeler tehdidi önemli bir öğe idi. Fakat, dev uluslarüstü banka ve şirketlerin büyüyen rolü ve dünya kapitalizmine giderek artan biçimde aracılık eden yeni dünyasal kuruluşlar daha da önemlidir. Sermaye, ulusal karakterini yitirmesine bağlı olarak, karşıt kapitalist devletleri savaşa iten zorlamaları zayıflatmaktadır. Dahası, nükleer silahların savaştan caydırıcı etkisi de dikkate alınmalıdır.

Emperyalist ülkeler arasında, tek tek ya da bloklar halinde 50 yıldır savaş olmadı. Yakın bir gelecekte de böyle bir olasılık gözükmemektedir. Savaşlar ve işgaller hep oldu, oluyor. Fakat, ana kapitalist güçler birbirlerine karşı askersel bir tehditte bile bulunmadılar.

Savaş tehlikesi ortadan kalkmamıştır ama dünyanın yeni koşulları emperyalistler arası savaşların "kaçınılmaz" olduğu tezini reddetmektedir.

2. Türkiye'de Kapitalizm

Türkiye emperyalizmin sömürüsü altında, sermaye, teknoloji ve bilgi açılarından emperyalizme bağımlı, üst–orta derecede gelişmiş bir kapitalist ülkedir. Endüstri, büyük bir ağırlıkla başı çeken sektördür.

2.1. Türkiye Kapitalizminin Gelişme Özellikleri

Halk devrimine yol vermemek koşuluyla, kurtuluş savaşıyla emperyalist işgalcileri kovmak, pazarını başkasına kaptırmamak Türkiye burjuvazisinin işine geldi.

Emperyalist işgalciler kovulunca, burjuvazi devletin tüm olanaklarından yararlanarak kapitalizmi geliştirme yolunu tuttu. Ekonomik, toplumsal, siyasal her türlü şiddet ve kandırmacayı uygulayarak ilkel sermaye birikimini sürdürdü.

Cumhuriyetin ilk yıllarında devlete, İzmir Ekonomi Kongresiyle oldukça liberal bir siyaset biçildi. Devlet burjuvazinin güçlenmesi için elverişli koşulları 'dolaylı' yoldan sağlamayı üstlendi. Ne var ki, ülkede yeterli sermaye birikiminin yokluğu ve 1929 bunalımının etkileri,

1932'de devleti ekonomiye doğrudan katılmak, 'devletçilik' (etatizm) yolunu izlemek zorunda bıraktı.
Emperyalizmle bağlarını hiç öldürmeyen burjuvazi 1950'ye gelirken, yüklüce bir sermaye birikimi sağlamıştı. Büyük burjuvazi ve bağlaşığı olan büyük toprak sahipleri bu dönemde emperyalizmle iyice kucaklaştılar.
1950 sonrasında Türkiye'de hızlı bir ekonomik gelişme yaşandı, ancak bu gelişmeye büyük dengesizlikler eşlik etti. Bu dönemde, emperyalizmle işbirliği içinde büyük burjuvazi hafif endüstri temelinde hızla tekelleşme yolundan yürüdü. Devletçilik siyaseti, sermaye birikimi mekanizmasını harekete geçirme işlevini tamamlayınca bırakıldı. Ama devletin ekonomik eylemleri yok olmadı. Devlet bu kez, büyük sermayenin finans kapitalleşme sürecinde etkin rol almaya başladı.
Kapitalizm Türkiye'de serbest rekabetçi dönemi yaşamadan daha baştan tekelci olarak gelişti. Bankalar, devlet ve yabancı sermaye ile birlikte, tekellerin doğuşunda ve gelişmesinde en önemli rolü oynadı. Bu nedenle tekelleşme sürecinin kendisi banka ve endüstri sermayesinin iç içe geçme, yerli finans kapitalin ortaya çıkma süreci oldu. Bu süreç, 1960'larda ekonomide tekellerin ağırlık kazanmasını, 1970'lerde finans kapital egemenliğini getirdi. Aynı zamanda sermaye ve mal ihracı olarak dışa açılma, emperyalistleşme gereksinimi ağırlık kazandı.
1960–70 döneminde, yeniden planlama ve hızla artan devlet işletmeleri gözlenmektedir. Devlet, banka, endüstri, yabancı sermaye, "ordu" sermayelerinin karması kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Türkiye'de ordunun üst katlarını tutmuş militarist klik, finans kapitalle kaynaşmıştır.
1970'lerde devletin rolü nitelik olarak farklıdır. Bu yeni aşama, devletin tekellerin eline geçmesiyle belirlenir. Tekellerin gücüyle devletin gücü tek bir mekanizmada bütünleşmiştir. Devlet, tekelci sermayenin genişletilmiş yeniden üretim sürecinin en önemli parçası olmuştur.
1980'ler ve özellikle 90'lar Türkiye kapitalizminin (iç pazar, sermaye ve mal ihracı olarak) dünya ekonomisine yoğun biçimde bütünleştiği yıllardır. Bu dönemde bir yandan iç pazar yabancı sermaye ve mallara açılmış (endüstrinin rekabet gücünü de gösterir), öte yandan yerli finans kapital mal ve sermaye ihracını ciddi boyutlara çıkarmıştır. Ülke geneli orta derece gelişmişliğini sürdürürken, finans kapital grupları üretim kalitesi, yönetim teknikleri ve küresel bakış açısından dünya sıralamasında üst sıralara tırmanmaktadır.
Finans kapital, Türkiye'deki orta derecede gelişmiş taban üzerinde doğmuş, o tabanı kendi çıkarlarına bağımlı kılmıştır. Bugün Türkiye'de finans kapitalin yanı sıra yaygın bir küçük ve orta kapitalist ve ondan da

yaygın bir küçük burjuva üretimin varlığı, özellikle de bu sonuncusu, ülkenin orta gelişmişliğinin önemli bir göstergesidir.

***

Emperyalist işgalin kovulmasına köylü devrimi eşlik etmediği için, tarımda kapitalizmin gelişmesi evrimci yoldan oldu. Köylülük, bir karış toprak parçası üzerinde, sancılı bir süreç içinde ayrışmaya bırakıldı.

On dokuzuncu yüzyıldan bu yana sürmekte olan Prusya tipi kapitalistleşme ile, endüstride yaşanan süreç, kabaca on yıl geriden tarımda da izlendi. 1950'lerde kapitalizm yolunda patlama geçiren tarıma asıl gelişme 1960'larda geldi. Artık tarımda da kapitalist üretim ilişkileri egemendir. Finans kapital tarıma da dalmış, tekelleşme oldukça ilerlemiştir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yarı–feodal kalıntılar yer yer sürmektedir. Ancak kapitalizm bu ilişkilerin hepsini kendi işleyişi içine almış, böylece sömürüsünü iyice barbarlaştırmıştır.

2.2. Türkiye'de Devlet–Tekelci Kapitalizminin Sonuçları

Türkiye'de devlet–tekelci kapitalizmi oluşumu Batıdaki sonuçları doğurmuyor. Dünya emperyalist sisteminin bugünkü aşamasında, Türkiye'nin, bu anlamda emperyalistleşebilmesi güçtür. Yapılan sermaye ihraçlarıyla Türkiye, alt emperyalist, ya da "emperyalizmin atlama tahtası" olmaktan öteye geçememektedir.

Aşırı olgunlaşmış olan "emperyalistleşerek sorunları çözme" isteği, alt emperyalistleşme ile sonuçlanmış ve bu durum ülkeyi yeni karmaşık çelişkiler içine sokmuştur. Türkiye finans kapitali varlığını sürdürebilmek için yine asıl olarak ülke içinde sömürüyü yoğunlaştırmak, iyice keskinleşen sınıf çelişkilerini de "bastırmak" zorundadır.

Yaygın küçük üretim tabanı üzerinde finans kapitalin ekonomiye egemen olduğu, alt emperyalistleşmenin sorunları çözemediği, üstelik yerli tekellerle iç içe geçmiş emperyalizmin her yoldan sömürdüğü ve askersel güdümü altında tuttuğu bir ülke olan Türkiye, ekonomik, toplumsal ve siyasal bunalımların kıskacından kurtulamamaktadır.

3. Türkiye'de Devrimin Karakteri

3.1. Devrimci Aşama: İleri Demokratik Halk Devrimi

Türkiye'de ana düşman yerli finans oligarşisi ve emperyalizmdir. Kapitalist bir ülke olan Türkiye'nin önündeki toplumsal devrim aşaması sosyalizmdir. Ancak, Türkiye devriminin önündeki ilk adım, halk sınıflarının savaş birliği ile ana düşmanı erkten alaşağı edecek, iktidarın sınıf niteliğini değiştirecek siyasal devrimdir.

Türkiye somutunda partimizin ileri demokratik halk devrimi olarak adlandırdığı bu devrim, her siyasal devrim gibi, demokratik bir devrimdir. İDHD'nin amacı, nesnel mantığı toplumsal devrime yolu temizlemektir. Toplumsal ruha sahip bir siyasal devrim olmaktır.

Bu nedenle, işçi sınıfının devrimdeki ilk adımı, kendisini yönetici sınıf konumuna yükseltmektir. Bu da demokrasi kavgasını kazanmak demektir.

Siyasal Devrim Gerçek Demokrasi Sorunudur

Türkiye'de yaşamın her alanında demokratikleşme, toplumsal gelişme için kesin bir zorunluluktur. Ülkemizde anti feodal çerçeveden çoktan çıkmış olan demokrasi savaşımı, artık ancak kapitalizmden sosyalizme geçiş olan bir üst çerçeve içinde verilebilir.

Türkiye'de siyasal devrim, gerçek demokrasiyi yerleştirme sorunudur.

Kapitalizm, demokratik dönüşümlerle değil, ekonomik devrimle yıkılabilir. Ancak, demokrasi kavgasını başarıyla vermeyen bir işçi sınıfı halkın öncülüğünü kazanıp İDHD'yi gerçekleştiremez. Dolayısıyla, toplumsal devrime de yürüyemez. Siyasal devrimin başarılabilmesi, devrimin ardından yeni bir devletin kurulabilmesi, halkın çoğunluğunun devrim sürecine ve devlet işlerine aktif katılımını gerektirir.

Siyasal devrimin toplumsal devrime ilerleyebilmesi de, demokrasiyi geliştirmeyle doğrudan bağlıdır. Kapitalizm, üretim araçları üzerinden özel mülkiyeti kaldırmadan yıkılmaz ama üretim araçlarının yönetimi için tüm halkı devletin demokratik örgütlenmesi içinde seferber etmeden de, bu alanda hedeflerimizle tutarlı sonuçlara ulaşılamaz.

Neden "İleri Demokratik" ve Neden "Halk Devrimi"

Her siyasal devrim, demokratik bir devrimdir. İçeriği, hangi sınıfın devrimi olduğuna göre değişir. Burjuva demokratik devrimin içeriği, ülkenin toplumsal ve siyasal ilişkilerinin feodalizmden arınmasıdır. İDHD'nin ise, kapitalizmin önündeki engelleri temizlemek gibi bir görevi yoktur. O, finans kapitale karşıdır.

Burjuva demokratik devrim genel olarak orta burjuvazinin, özellikle kır burjuvazisinin de işine yarar. İDHD'nin böyle bir işlevi yoktur.

Bunlar İDHD'nin ileri içeriğini gösterir.

Devrimimizi gerçek bir halk devrimi yapan temel özellik şuradadır: İDHD'nin can alıcı hedefi, siyasal devrim aşamasında burjuva devlet aygıtının yıkılmasıdır. Kapitalizm koşullarında, burjuvazinin bürokratik askersel aygıtının yıkılması, her devrimi gerçek halk devrimi yapan ilk koşuldur.

İDHD'nin ilk adımda gerçekleştireceği dönüşümler programı, kapitalizmin teorik çerçevesini aşmayan ama pratik çerçevesini aşan demokratik bir programdır.

Bu nedenle, İDHD programı sosyalizm değildir ama işçi sınıfı hegemonyasındaki iktidar altında artık kapitalizm de değil, sosyalizme doğru dev bir adımdır. İşçi sınıfı hegemonyasında İDHD ile toplumsal devrim, tek bir devrimin iki anıdır.

Türkiye'de proletarya, ülke somutunun belirlediği bağlaşıklıklar içinde iktidarı alacaktır. Her devlet (diktatörlük) bir iktidar blokudur, ancak her devlet tek bir sınıfın diktatörlüğüdür. (İki sınıfın birlikte iktidarı kısa süreli, geçici bir durumdur.)

Türkiye işçi sınıfı iktidarı aldığında, bu proleter devrimdir, proletarya diktatörlüğü kurulur.

Türkiye'de tarihsel olarak kapitalizm altında çözülmüş olması gereken sorunlar vardır. Bunlar proleter devriminin açınım kazanması, tüm halkın ayağa kalkması için kaldıraç olacaktır.

İDHD yalnızca işçi sınıfının ve yoksul kır-kent emekçilerinin (yarı–proletarya) değil, tüm orta sınıfın (küçük burjuvazinin) da çıkarlarını temsil edecektir.

3.2. Sınıfların Konumu ve Devrimde Halkın Birliği

Burjuvazi

Türkiye halkının ana düşmanı yerli finans kapital, emperyalizmle organik olarak bağlıdır.

Türkiye burjuvazisi geneliyle tekeller üzerinden yürüyen bir ilişkiyle emperyalizme bağımlıdır. Türkiye sermayesi (tekelci ve tekeldışı) emperyalist finans kapitalin genişletilmiş yeniden üretim sürecinin parçasıdır.

Bunun sonucu, burjuvazinin elinde toplanan artık değerin bir bölümünün emperyalistlere transferidir, ki bu, burjuvaziyle emperyalizm arasındaki çelişkilerin ekonomik temelidir.

Türkiye burjuvazisinin emperyalizme bağımlılık mekanizması, burjuvazinin çeşitli gruplarını değişik biçimde etkilemektedir. Türkiye'de emperyalizme bağımlı kapitalizm derinleştikçe, hem kendi içinde, hem uluslararası alanda işbölümü ve entegrasyon ilerledikçe, burjuvazinin iç çelişkileri de giderek iç ve dış tekelci sermayenin içindeki çelişkilerin izdüşümü olarak ortaya çıkmaktadır.

Tekelci sermaye ile tekeldışı sermaye, tekelci kapitalizmin egemen olduğu yapının parçalarıdır. İkisi arasında çelişkiler olduğu gibi, yarar ilişkisi de vardır. Aralarındaki çelişkiler bu yarar ilişkileri içinde doğmaktadır.

Bu durum, tekeldışı sermayenin bir bütün olarak tekelci sermayeye karşı direnişini olanaksızlaştırmış, siyasal birliğini kırmıştır.

Türkiye'de tekeldışı burjuvazi devrimci değildir, devrime karşıdır. Halk sınıflarının saldırısı şiddetlendikçe, bu kesimin daha büyük bölümü giderek daha aktif biçimde karşı devrim saflarına geçecektir.

Türkiye'de tekeldışı burjuvazi demokrat değildir. Türkiye'de liberalizm ile demokratlık birbirinden ayrılmıştır. Tekeldışı burjuvazinin liberalizmi tekeller karşısında nefes alabilme isteğinden doğar ve hem ekonomik, hem de siyasal alanda iyi örgütlenmiş bir kurallar sistemi (yasalar, vb.) isteğinde somutlaşır.

Türkiye'de tekeldışı burjuva liberalizminin demokratlıktan ayrılmış oluşunun göstergeleri, onun emperyalist siyasete olan gönüllülüğü, faşizme karşı tutarlı bir savaş vermekten uzak oluşu, Kürt halkına karşı şövenist tutumudur.

Türkiye'de tekeldışı burjuvazi anti-emperyalist değildir.

Tekeldışı burjuvazi sömürülen değil, sömüren bir kesimdir.

Tekeldışı burjuvazinin bu özelliklerini görmek, onu tekelcilerle aynı kefeye koymak değildir. Tekeldışı burjuvaziyle emperyalizm ve tekelci burjuvazi arasında önemli çelişkiler vardır ve bunların toplumsal siyasal yaşamda oynadıkları bir rol de vardır.

Tekeldışı burjuvaziyle sınırlı ve geçici uzlaşmalar yapılabilir. Ancak, böyle uzlaşmaların "anti–tekel, anti–emperyalist" bağlaşıklık gibi bir anlamı yoktur.

Sınıf savaşı çözümleyici ana yaklaştığında, egemen sınıf içinde, hatta baştan sona tüm eski toplum içinde çözülme öyle belirgin bir durum alır ki, egemen sınıfın küçük bir bölümü sınıfıyla bağlarını koparıp, geleceği elinde tutan sınıfa katılır. Bu tarihsel yargı Türkiye için de doğrudur. Ülke devrim anına yaklaştıkça tekeldışı burjuvazinin çoğunluğu ve etkin siyasal güçleri karşı devrim safında aktif yer alırken, küçük bir kesim halk saflarına geçecektir. Bu gerçek ne genel yargıyı değiştirir, ne de komünistlerin siyasetlerini bu kesim üzerinde kurmalarını gerektirir.

Komünistlerin tekeldışı burjuvaziye karşı taktiğinin birinci ve temel yönü onu halk sınıflarından soyutlamak, ikinci yönü, onu ana düşman olan tekelci burjuvazi ve emperyalizmden tarafsızlaştırmaktır.

Küçük Burjuvazi

Türkiye'de kırsal alanlarda ve kentlerde yoğun bir küçük burjuva yığın bulunmaktadır. Bürokrasi ve aydınların büyük çoğunluğu da küçük burjuvazi kapsamı içinde yer almaktadır.

Finans kapitalin, küçük ve orta üretimi çıkarına uygun yönde biçimlendirmesiyle, geleneksel basit meta üreticisi hızla erimektedir. Öte yanda, eriyen geleneksel küçük burjuvazinin yerini yenisi ve finans kapital ağı içinde örgütlenmişi almaktadır. Bu iki yönlü etki, küçük burjuvazi içinde çelişkili süreçler yaratmaktadır.

Küçük burjuvazi ara sınıftır, sallantılıdır. Burjuva etkilere her zaman açıktır, ideolojik saldırılardan, siyasal baskılardan etkilenir. Tam ve tutarlı demokratlıktan uzaktır. Ancak tüm burjuva iktidarlar da, bu sınıfın ekonomik–demokratik haklarına saldırmaktadır. Bu, küçük burjuvazinin devrimci potansiyelini belirler.

Türkiye'de kent ve kır küçük burjuvazisi (Kürt halkının geniş bölümü de içinde olmak üzere) nesnel olarak halk sınıflarının özgürce örgütlenebilecekleri bir demokrasiden yanadır.

Küçük burjuvazi devrimimizin temel bir sorunudur. İşçi sınıfı küçük burjuvaziyi kendi yanına kazanmadan devrimi gerçekleştiremez. Bunun için, küçük burjuvazinin tekellere ve emperyalizme karşı olan çıkarlarını

savunmak, geniş küçük burjuva yığınlar üzerindeki burjuva etkileri kırmak sonuç belirleyici önem taşır.

İşçi Sınıfı

Kapitalizmin iki temel sınıfından biri, tüm zenginliklerin gerçek yaratıcısı işçi sınıfı, Türkiye'de sayısal olarak en büyük sınıftır. Ayrıca üretimde tuttuğu yer nedeniyle toplumdaki ağırlığı sayısıyla da ölçülemez. İşçi sınıfı, kapitalizmin tek devrimci sınıfıdır.

Tarım işçileri de içinde olmak üzere Türkiye işçi sınıfı devrimin ideolojik, siyasal, örgütsel, askersel öncüsüdür. Ülke koşulları bunu gerektirmektedir.

Finans oligarşisi emperyalizmle bir olmuş, tüm ülkeyi sömürüyor. Buna karşı endüstri proletaryası tüm sömürülenlerin hakkını savunma, onlara kurtuluş yolunu gösterme ve kurtuluş için ortak savaşı yönetme görevini, toplumsal gelişmenin bayrağını taşıyor.

Türkiye işçi sınıfı yalnızca kendi çıkarlarını savunarak, dört bir yanında yürüyen haksızlığa, sömürüye, zulme seyirci kalarak tarihsel görevini yerine getiremez. Onun tarihsel gücü, her çeşit baskının, ezginin, sömürünün ardıcıl düşmanı olmaktan gelmektedir. İşçi sınıfının bu can alıcı görevini kavraması ve yerine getirmesi, devrim sürecinde proletarya hegemonyasını kurması anlamına gelir.

Proletarya Hegemonyası ve Birlik

İşçi sınıfının gerçek siyasal birliği, onun kendi partisi olan, Marksizm–Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi temelinde çalışan komünist partisinin sınıf siyaseti çevresinde oluşur.

Proletarya hegemonyası, işçi sınıfının iradesini öteki sınıf ve katmanlara benimsetmesidir. Bu, yaşamda, işçi sınıfı partisi ve onun çevresini saran örgütler aracılığıyla gerçekleşir.

TKP'yi, onun savaş yolunu olabildiğince geniş yığınlara mal etmek, işçi sınıfı hegemonyasını sağlamanın en önemli aracıdır.

İşçi sınıfının hegemonyayı sağlaması, yığınların önüne geçmesi için, var olan güçlerin tutarsızlığını yığınlara gösterebilmesi, kendisini ayırabilmesi gereklidir. Bağlaşıkların yetersizliğini yığınlara göstererek onların gerçek sınıf kavgasına yönelmelerini sağlama, aynı zamanda devrimi ilerletme sorunudur.

Hegemonya ile birlik çelişmez. Tam tersine hegemonyayı gerçekten sağlayacak güç olmadan kalıcı birlikler kurulamaz. İşçi sınıfının başı çekecek güçte olması, başarılı birlik için baş koşuldur.

4. İleri Demokratik İstemler – Devrimci Dönüşümler

4.1. Acil Demokratik İstemler

1. 1982 Anayasası kaldırılmalıdır.
2. Milli Güvenlik Kurulu lağvedilmelidir.
3. Genel Kurmay Başkanlığı, Savunma Bakanlığı'na bağlanmalıdır.
4. Özel Kuvvetler Komutanlığı, Özel Harekat Dairesi, Jitem gibi "terörle mücadele" kuruluşları lağvedilmeli, suça karışmış Özel Timciler yargılanmalıdır.
5. Koruculuk sistemi kaldırılmalı, silahları toplanmalı, suça karışmış korucular yargılanmalıdır.
6. MİT gibi kuruluşlar halkın ve Meclisin denetimine açılmalıdır.
7. Polis ve jandarmanın yargı ve ceza kurumlarıyla ilişkisi kesilmeli, polisin sorgu yetkisi kaldırılmalı, bir "Adliye Polisi" kurulmalıdır.
8. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu siyasal iktidarlardan özerkleştirilmelidir.
9. DGM'ler kaldırılmalı, DGM'lerde süren davalar olağan mahkemelere aktarılmalıdır.
10. İşkence yok edilmeli, işkenceciler cezalandırılmalıdır.
11. Mafya–devlet ilişkisi kurutulmalıdır.
12. Devlet görevlilerinin seçilmiş yerel yöneticilere karşı süren üstünlüğüne son verilmelidir.
13. Ordu ve polis dahil tüm kamu çalışanlarına grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkı ve dernek kurma, partilere üye olma hakkı tanınmalıdır.

4.2. İşçi Sınıfının Acil İstemleri

Türkiye'de bir yandan devlet–tekel bütünleşmesi, öte yandan finans kapitalin genel olarak "zor kullanma" eğilimi nedeniyle, ekonomik savaşımların nesnel olarak siyasal nitelik alış süreci hızlanmıştır. Bu durum, işçi sınıfımızın, ekonomik–siyasal savaşım bütünlüğünü daha derinden kavramasında kolaylıklar getirmektedir.

İşçi sınıfımız yoğun bir sömürü ve zorbalık altındadır. Sömürü oranı, ileri kapitalist ülkeler sömürü oranından çok daha yüksektir.

Kapitalizmin işçi sınıfının durumunda "göreceli kötüleşme" yasası Türkiye'de açıklıkla işlemektedir.

İşçi ücretleriyle işgücü değeri arasında büyük bir uçurum vardır. Resmi asgari ücret niteliksiz işgücü değerinden daha düşüktür ve tüm ücretleri geri çekici etki yapmaktadır. Üstelik, resmi asgari ücretin de uygulanmadığı geniş kesimler vardır. Bu bakımdan, hem genel uygulanması, hem niteliksiz işgücü değerine uygun saptanması için asgari ücret önemli bir savaşım odağıdır.

İşçi sınıfımızın iş koşulları da aldığı ücret denli kötüdür. Türkiye, dünyanın en çok iş kazası olan ülkeleri arasındadır. Sigorta kapsamına giren işçilerin büyük bir bölümü sigortasız, kaçak çalışmaktadır. Onların durumları daha da kötüdür.

Bir de kaçak bile çalışamayan milyonlarca işsiz vardır. İşsizlik hem ücretlerin düşüklüğünde yansımakta, hem o düşük ücretlerin bile işçi sınıfımızın yaşam düzeyini olduğundan daha yüksek göstermesini getirmektedir. Ekonomik–sendikal haklar için savaşmak, işçi sınıfımızın sağlığı, yaşamı, geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu haklar uğruna savaş, sınıfın geri kesimlerini savaşa çekmek için de güçlü bir araçtır.

Dünya pazarına bütünlenmiş Türkiye'de de teknolojik gelişme üretimde zorunlu emek zamanını azaltmaktadır. Bunun sonucunda iş saatlerinin kısalması gerekirken, kapitalizmin kar yasası insanlığın önünde ufuk açan gelişmelerin toplumsal gelişmenin çıkarları doğrultusunda kullanılmasını engelliyor.

Rasyonalizasyon–otomasyon en başta yığınsal işten çıkarmalar anlaına geliyor. İşçi sınıfının yedek ordusu hızla büyürken, işli işçilerin ücretleri düşüyor, fazla mesai azalmadan sürüyor. Sömürü derinleşiyor.

İşçi sınıfı teknolojinin gelişmesine değil, faturanın kendisine ödetilesine karşı çıkar. Otuz saatlik iş haftası, işçi sınıfına sömürüyü ve işsizliği sınırlama, kendi bedensel ve zihinsel gelişmesine zaman ayırma ve

pencereden bakan komünizmin önüne koyduğu görevlere daha hızlı hazırlanma açısından engin bir olanak olacaktır.

Otuz saatlik iş haftası işçi sınıfının gündeminde en önlerde yer alan yakıcı bir savaşım odağıdır.

Komünistler ekonomik–sendikal savaşım hedefi olarak kapitalizmin ve sınıf savaşının ulaştığı gelişkinlik düzeyine uyarlı hedefler gösterirler. İstemlerini burjuvazinin kabul sınırları içinde tutmazlar.

Komünistler, zorba erk yıkılmadan istemlerin kalıcı olarak elde edileeceğini bilirler. Tüm ekonomik-sendikal ve demokratik istemleri devrim hedefine bağlarlar.

Ekonomik savaşımın öneminin giderek arttığı koşullarda işçi hareketinin önündeki acil istemler şunlardır:

1. Tüm ücretli işçiler için en çok altı saatlik işgünü. Tehlikeli ve sağlığa zararlı işlerde işgününün dört ile beş saat arasına düşürülmesi.
2. Tüm ücretli işçilere, haftada 2 günün altına düşmeyen, kesintisiz hafta tatili.
3. Eşit işe eşit ücret.
4. Bugünkü biçimiyle fazla mesainin kaldırılması, zorunlu olduğu durumlarda çifte ücret, gönüllülük ve kısa süre esasına oturtulması.
5. Asgari ücretin, niteliksiz işgücü değerini yansıtması, bunun için iki çocuklu bir ailenin fiziksel ve toplumsal-kültürel tüm gereksinimlerinin dikkate alınması, net olarak ve her yıl toplu sözleşmeler dönemi öncesinde saptanması ve tüm ücret belirlemelerinde ortak taban alınması.
6. İşçilerin tam sağlık ve sosyal sigortası:
   a. Ücretli emeğin her türü için,
   b. Hastalık, yaralanma, sakatlık, yaşlılık, iş hastalıkları, doğum, dul kalma, yetimlik, işsizlik için,
   c. Sigorta bedellerinin tümünün kapitalistler ve devlet tarafından karşılanması.
7. İşverenin yasal yükümlülüğü altında işçiler için meslek eğitimi.
8. Çocukların çalıştırılmasının, on iki yaşından başlayarak, yaşa göre günde iki ile beş saat arasında sınırlandırılması, eğitimle işin eşgüdümünün sağlanması ve çocuk sağlığına zararlı iş kollarında tümden yasaklanması.

9. İş ve çalışma yaşamıyla ilgili uyuşmazlıklara bakan tüm yargı ve hakemlik kurullarında işçilerin seçtiği temsilcilerin bu kurulların çoğunluğunu oluşturacak şekilde yer alması.
10. Tüm emekçilere grevli, toplu sözleşmeli tam sendikal haklar tanınması, lokavtın yasaklanması.

Dış Ülkelerdeki İşçiler

Çoğunluğu Batı Avrupa'da olmak üzere, emperyalist ülkelere ucuz işgücü satmak için gitmiş geniş bir Türkiyeli işçi yığını vardır. Dış göç, ulusal farklılıkları törpüleyen, ulusal önyargıları kıran, Türkiye işçisini dünya işçi sınıfına bütünleyen ilerici bir olgudur.

Ancak, Türkiyeli göçmen işçilerin durumundan hem emperyalist ülke burjuvazisi, hem Türkiye burjuvazisi yararlanmaktadır. Türkiyeli göçmen işçiler en düşük ücretlerle ve en kötü koşullarda genellikle niteliksiz ve kötü işlerde çalışmakta, yoğun bir sömürü altında bulunmaktadır.

Emperyalist ülke burjuvazisi bir yandan hem göçmen işçilerin doğrudan sömürüsünden, hem onların rekabetlerinin sonuçları nedeniyle yerli işçilerin artan sömürüsünden büyük bir artı değer elde etmekte, öte yanda işçi sınıfının bölünmüşlüğünden kendi erkini sürdürmek için yararlanmaktadır. Bu bölünmüşlüğü canlı tutmak için yabancı düşmanlığını körüklemektedir.

Türkiye finans kapitali açısından göçmen işçiler önemli bir döviz kaynağı oluştururken, işsizlik vb. sorunları hafifletmeye de yaramaktadır. Bu nedenle sermaye, göçmen işçilerin Türkiye'ye dönmesine karşıdır ama "entegre" olmalarına da karşıdır. Emperyalist ülke işçileri ile Türkiyeli işçiler arasında bölünmüşlük ve düşmanlık onun da işine gelmektedir. O da Türkiyeli işçiler arasında ulusçu fikirlerin yayılması için çalışmaktadır.

İşçi sınıfı "asimilasyon"a karşı değildir. Zora dayalı olmamak koşuluyla entegrasyonu ilerici olarak değerlendirir. Onun belgisi demokrasinin uluslararası kültürü, dünya işçi sınıfı hareketinin kültürüdür.

Türkiyeli göçmen işçiler sorununda şu istemler tarihin hareketine ve dünya işçi sınıfının çıkarlarına uygun olarak yükseltilmesi gereken istemlerdir:

1. Göçmen işçilere yerli işçilerle eşit ücret ödenmesi, Avrupa çapında ücret düzeylerinin ve çalışma saatlerinin aynılaştırılması,
2. Göçmen işçilerin gittikleri ülkede üç ay ikametten sonra, o ülkenin vatandaşlığına geçebilme hakkını kendiliğinden kazanmaları,

3. Bulundukları ülkenin her çeşit siyasal (seçme–seçilme vb.), toplumsal haklarından eşit düzeyde yararlanabilmeleri,
4. Göçmen işçilerin sayısı, ülkeye giriş–çıkışları, serbest dolaşımları, ailelerinin getirilmesi vb., konularındaki tüm engeller ve kısıtlamaların kaldırılması.

4.3. Gençlik

Gençlik halkımızın geleceğidir. Ülkemiz nüfusunun yarısından çoğu 20 yaşın altındaki gençlerden oluşmaktadır. Gençliğimizin büyük çoğunluğu halk sınıflarından gelmektedir.

İşçi sınıfının üzerindeki ağır sömürü, sınıfın genç kesimleri üzerinde daha katmerlidir. Çocuk emeği sömürüsü yaygındır. Genç işçiler her türlü sendikal haktan yoksun asgari ücret, sigorta, vb., uygulamalarının dışında tutulmaktadır. Çıraklık adı altında, en kötü koşullarda çalışmaktadırlar.

Emperyalizme, faşizme karşı eylemci bir geleneği olan yüksek öğrenim gençliğine, burjuva devletinin gericileşmesi oranında saldırılar artmaktadır.

Gençliğimiz için şu haklar acil önem taşımaktadır:

1. Genç işçilere iş yerinden ücretli izinle eğitim hakkı,
2. Öğrenimle endüstriyel eğitimin kaynaştırılması,
3. Her düzeyde parasız eğitim, yaygın burs uygulaması, gençliğin ihtiyaçlarına yanıt verecek ücretsiz yurt sağlanması,
4. Her isteyene yüksek öğrenim olanağı,
5. Eğitimin gerici içeriğinden arındırılarak toplumsal gelişmenin gerekleri yönünde yeniden örgütlenmesi. Gençliğin eğitimin planlamasına katılımı,
6. Üniversitelere tam özerklik verilmesi, seçimle oluşturulmuş öğrenci temsilciliklerinin öğrenim birimlerinin yönetimine doğrudan katılımı,
7. Temel eğitimin zorunlu ve on bir yıl olması,
8. Gençliğin siyasal yaşama aktif katılımının önündeki engellerin kaldırılması ve seçme yaşının on altıya, seçilme yaşının on sekize indirilmesi,
9. Gençlik için tüm ülkede yaygın spor ve kültür merkezleri ağının kurulması ve bu merkezlerin gençlerin seçeceği temsilcilerce yönetil-

mesi, gençlerin toplumsal yaşamın tüm alanlarına aktif katılımının sağlanması,

10. Ailesini yitirmiş ya da ailesiyle birlikte yaşamak istemeyen çocuk ve gençlerin tüm gereksinimlerinin devletçe karşılanması, geleceklerinin garanti altına alınması.

4.4. Kadın

Kadının ezilmesi, insanın insan tarafından sömürüsüyle bağlı olduğundan, sömürünün yok edilmesi, sosyalizm, kadınların kurtuluşunun başlangıcı olacaktır. İşçi sınıfının ve kadınların kurtuluşu bu nedenle birbirine bağlanmıştır.

Kadın sorunu yalnızca kadınların değil, erkeklerin de sorunudur. Kadın eşitliğe ve özgürlüğe kavuşmadan erkek de eşit ve özgür olmayacaktır.

Bilimsel teknolojik devrim ile, kadının ekonomik ve toplumsal kurtuluşunun maddi temelleri olgunlaşmaktadır. Bu dev ilerleme sömürücü sınıfın uyguladığı aile biçiminin ve kadına verdiği rolün, siyasal ve toplumsal yaşamdan onları uzak tutuşunun her biçiminin parçalanmasına olanak tanımaktadır.

Ancak, işbölümü ortadan kalkmadan, burjuva hakkın dar çevreni aşılmadan, yani hak katkıya bağlı olmaktan çıkmadan kadın tam kurtulamaz. Kadının gerçek kurtuluşu komünizmdedir.

Türkiye'de kadın toplumun her alanında "ikinci sınıf" vatandaştır. İşte, evde, yasalar karşısında, her zaman eşitsizlik, haksızlık, ezgiyle karşı karşıyadır.

Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte Türkiye'de kadının ekonomiye katılımında nicel ve nitel bir gelişme olmuştur. Kurtuluşunun öteki sınıf kardeşleriyle birlikte savaşımdan geçtiğini yaşayarak görmektedir.

Kadınların işçi–emekçi olmaktan kaynaklanan, sınıflı toplumlara özgü sorunları, istemleri vardır. Bu özgül istemler işçi sınıfının istemleriyle çelişmeyen, onlara boyut kazandıran istemlerdir.

***

İleri demokratik hak devrimi kadın sorununun çözümünde önemli bir adım olacaktır:

1. Kadınların yasalar karşısında tam eşitliğinin sağlanması, kadınları aşağılayan boşanma uygulaması, zina yasası, vb, kaldırılması, yeni

medeni hukukun hak ve görevlerde tam bir kadın erkek eşitliği anlayışı içinde yeniden yazılması,

2. Ekonomik, kültürel, toplumsal, siyasal yaşamın her alanında kadın–erkek eşitliği, fırsat eşitliği sağlanması. Kadınların gece kurslarına, parti, sendika ve dernek toplantı ve çalışmalarına katılmalarını sağlayacak yatılı kreş, yuva ve ilkokullar açılması ve kadının siyasal yaşama aktif katılmasının önündeki engellerin kaldırılması,
3. Ülkenin somut koşulları göz önünde bulundurularak, tüm yönetim, yasama ve yargı organlarında, parti, sendika, meslek örgütü ve derneklerin karar organlarında kadın ve erkeğin eşit oranda yer alması için gerekli çalışma ve eğitimin gerçekleştirilmesi,
4. Ordu dağıtılıp, yeni halk ordusu ve halk milisleri kurulurken, kadınların da katılımının sağlanması,
5. Ev işlerinin toplumsallaştırılması için kollektif yemekhaneler, kollektif çamaşırhaneler, vb., açılması,
6. Ev işleri ve çocuk bakımı tam anlamıyla toplumsal bir karaktere sahip olana dek, bu işlerin erkek ve kadın tarafından ortak yürütülmesi konusuna gerek yasalarda, gerekse ideolojik eğitimde ağırlık verilmesi,
7. Doğum kontrolü ile hamilelik sürecini kaldırmanın, tüm kadınlara eşit ve parasız bir hizmet olarak sunulması ve bu konularda yaygın eğitim sağlanması,
8. Kadınların kazançlarından kaybetmemek ve bedelsiz ilaç ve tıbbi yardım almak koşuluyla doğumdan önce ve sonra sekizer haftalık süre için işten serbest bırakılmaları,
9. Kadınların çalıştığı bütün kuruluşlarda kreşler kurulması, emziren analara üç saati geçmeyen aralıklarla, yarım saatin altına düşmeyen izin, böyle anaların işgünlerinin altı saate düşürülmesi,
10. Kadınları aşağılayan her çeşit işin yasaklanması, ayrıca kadınların çalıştıkları tüm mesleklerin bu açıdan ele alınarak kadını aşağılayan içerikten çıkarılması,
11. Fahişelerin topluma yeniden kazandırılmaları ve üretime katılmaları için özel önlemlerin alınması.
12. Gereksinimi olan kadınların geçici olarak barınacakları koruma evlerinin açılması.

4.5. Küçük Üreticiler ve Kooperatifler

Kırda ve kentte küçük burjuvazi tarafından kurulan kooperatifler, bir yanıyla tekeller karşısında daha iyi ekonomik konum kazanmaya yaramakta, bir yanıyla finans kapitalin egemen olduğu bir ekonomide tekellerin işine yaramakta, nesnel olarak küçük üretimi tekellerin tabanı yapmaktadır.

Komünistler küçük üreticinin ekonomik örgütlenmelerinin ikili işlevinin bilincinde olarak buralarda devrimci ajitasyon–propaganda yürütürler. Küçük üreticilerin ancak işçi sınıfı öncülüğünde gerçekleşecek anti–tekel devrimle kurtulabileceklerini, somut deneylerle birleştirerek açıklarlar. Onların ve ekonomik örgütlerinin tekellere ve emperyalizme karşı olan ve işçi sınıfının savaşımına ters düşmeyen çıkarlarını desteklerler.

İDHD ile, nesnel olarak kapitalizme yarayan işlevinden soyunacak olan üretim ve tüketim kooperatiflerini devlet düşük faizli kredi, ucuz tarım girdileri ve makineler ve istikrarlı bir fiyat politikasıyla teşvik edecek, kooperatifsiz üretici kalmamasını sağlayacaktır. Bunların tekellere ve devlete olan borçlarını silecek, ağır vergi yükünü kaldıracaktır. Küçük üreticilerin mallarının pazarlanması devlet tarafından güvence altına alınacaktır.

4.6. Ulusal Sorun

Ulusal baskının, ezilen ulusların varlığı, emek–sermaye çelişkisini bulandırır, gözlerden saklanmasını kolaylaştırır, halklar arasına düşmanlık sokar. Ulusal sorunun demokratik yoldan çözümü, uluslar arasındaki düşmanlıkları ortadan kaldırmanın tek yoludur. Ulusların kendi yazgılarını belirleme hakkına saygı, toplumun demokratikleşmesi için zorunludur.

Komünistler, her türlü ulusal eşitsizliğin, baskının, ayrıcalığın düşmanıdırlar. Ezen ulus şövenizmine karşı ezen ulus proletaryasının enternasyonalist eğitimini vazgeçilmez görev sayarlar. Her türlü ezilen ulus dar görüşlülüğüne de karşı çıkarlar.

Komünistler ulusal sorunda, yaşanan anda var olmayan sorunları zorlamaz, tarihsel gelişmenin öne koyduğu sorunları proletaryanın çıkarları doğrultusunda çözmek için savaşırlar.

Ulusal sorunda komünistlerin ilkesi, "ulusların yazgılarını kendilerinin belirlemesi" hakkıdır. Bu hakkın özü, ayrılma, ayrı devlet kurma hakkıdır.

Ulusların kendi yazgılarını özgürce çizme hakkını savunmak, ayrılmayı savunmak anlamına gelmez. Ayrılma hakkının öteki yüzü birleşme özgürlüğüdür. Pratikte ayrı devlet kurulmasını destekleme, işçi sınıfının genel çıkarları çerçevesinde belirlenir. Komünistler genel olarak ulusların küçük ulus devletlere parçalanmasını değil, onların kardeşçe, her türlü ulusal baskıdan kurtulmuş olarak gönüllü birliğinin sağlanmasını isterler.

Ezilen ulus komünistlerinin görevi de, bu ulusunun öteki uluslarla birleşme özgürlüğünü ve tüm ülkelerin işçilerinin birliğini savunmak, ezilen ulus dar görüşlülüğüne ve ulusçuluğa karşı savaşmaktır. Bunlar, proletarya enternasyonalizminin yüklediği görevlerdir.

Türkiye'de ulusal sorun Kürt sorunudur, Kürt ulusu ezilen ulustur.

Komünistler, Kürt sorununda ayrılmayı değil, özgür birleşmeyi istiyorlar. Ayrılma özgürlüğünün olmadığı yerde birleşme özgürlüğünden söz edilemeyeceğini biliyorlar.

Kürt sorunu Türkiye devriminde kilit bir sorundur. Düşman ortaktır. Tek seçenek, tek bir devrim hareketinde güçleri birleştirmektir.

Ayrılma hakkı da, birleşme özgürlüğü de, ancak tam demokratik bir ortamda yaşama geçebilir. Türkiye'de finans kapital erki yıkılmadan Kürt halkı kendi yazgısını özgürce çizemez. Kürt sorununun çözümü, Türkiye'de ileri demokratik halk devriminin zaferinden geçmektedir.

4.7. Alevilik

Alevilik, tarihimizde ezilen yığınların haksızlığa karşı başkaldırı bayrağıdır.

Alevi–Bektaşi yolu özünde insan sevgisidir. Tüm insanlar kardeştir, ortak bir yurt olan dünya tüm insanlığın ortak kullanımı içindir. Bu nedenle din, dil, ırk, renk ayrılıkları yersizdir.

Bir çeşit köylü sosyalizmi olan Alevilik, ülkemizde sosyalizmin dünüdür, Türkiye işçi sınıfının atasıdır.

Aleviliğe Yönelik Demokratik İstemlerimiz:

İşçi, köylü, yoksul insan Sünni de olsa, Alevi de olsa, sınıfsal konmundan ötürü ezilmektedir. Öte yanda, Alevi bir de inançları yüzünden ezilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti gerçek laik bir devlet değildir. Sünnilik devlet yapısı içindedir. Tüm camiler, imam hatip okulları ve ilahiyat fakül-

teleri, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Eğitim Bakanlığı aracılığıyla bu merkezi yapının parçalarıdır.

Laik bir devlet ve toplumsal ilişkiler ağı yaratabilmek için şunlar sağlanmalıdır:

1 Cemler ve öteki Alevi inanç ve davranış biçimleri ve cemevleri üzerindeki tüm yasaklar, baskı ve tehditler kaldırılmalıdır.

2 Tüm devlet–din ve eğitim–din birliği parçalanmalı, kaldırılmalıdır. Diyanet İşleri kapatılmalı, merkezi hiyerarşi dağıtılmalı, devletin eğitim sistemi içindeki imam hatip okulları ve ilahiyat fakülteleri kapatılmalı, devlet okullarında din dersleri kaldırılmalıdır. İsteyen dinsel çevre, belli koşullara uyarak kendi okullarını açabilmelidir.

3 Devletin ne resmi, ne gayrı–resmi dini olmamalı, nüfus kağıdına otomatik olarak "İslam" yazmak gibi uygulamalar kaldırılmalıdır.

4 Her çeşit düşüncenin, bu arada dinsel inançların da önündeki yasal engeller kaldırılmalı, dinsel inanç özgürlüğü getirilmelidir. Ancak gerçekten laik bir devlette bunun ayrılmaz parçası olarak anti–din ve ateist düşünce özgürlüğü de sağlanmalıdır.

5 Dinsel örgütlenmeler, camiler ve cemevleri, yalnızca inananların mali katkılarıyla yaşamalıdır. Öte yanda, toplanacak bu gönüllü katkılardan vergi de alınmamalıdır. Din görevlileri hizmet verdikleri bölgenin inananları tarafından seçilip göreve getirilmeli ve ücretleri de onlar tarafından karşılanmalıdır.

6 Alevilerin cenazelerini kendi törelerine göre kaldırmalarının önündeki tüm baskı ve engeller kaldırılmalıdır.

7 Alevi inanç ve geleneklerini aşağılayıcı saldırılar, yalanlar, vb., ağır cezayı gerektiren insanlık suçları sayılmalıdır.

8 Tüm eğitim ve öğretim sisteminin gerici Sünni vurgudan kurtulması için, kitapların yalanlardan arındırılarak yeniden yazılması için, gerçekten laik ve bilime dayalı bir eğitimin yerleşmesi için savaşım vermeliyiz.

9 Aynı baskılar işyerlerinde, özellikle devlet sektöründe, memurlar arasında da yaygındır. Rahat nefes alınabilen tek yer işçilerin arasıdır. Bu baskıların kalkması yolunda mücadele verilmelidir. Toplum çapında fırsat eşitliği sağlanmalıdır.

10 Alevi toplumunu özüyle, Hacı Bektaş düşüncesiyle uygun bir zeminde geliştirebilecek, danışma nitelikli bir kurul oluşturulmalıdır. Bu kurulda, her biri bir ocağı temsilen gelen 12 Dede, Bektaşiliğin düşünsel kaynaklarını hakkıyla bilen bilim adamları, Alevi özünü dinsel çarpıtmaya boğmadan yaymakta olan ünlü halk ozanları, Hacı Bektaş soyu Çelebilerin başıyla birlikte yer almalıdır.

11 Alevi toplumunun, Türkiye'de karşı karşıya olduğu sorunlarla savaşmak işçi sınıfının temel görevleri arasındadır. Alevilik sorunu, bir din sorunu değil, temel insan hakları ve demokrasi sorunudur.

Ulusal ve Dinsel Azınlıkların Hakları İçin Savaş

Türkiye'de çok sayıda ulusal ve dinsel azınlık süregen baskı altında yaşamaktadır. Zor yoluyla Türkleştirme, İslamlaştırma–Sünnileştirme bu baskının değişmez yönüdür.

Tüm ulusal ve dinsel azınlıkların kendi kültürlerini, dillerini geliştirme, dinsel inançlarını özgürce sürdürme haklarını, tüm azınlık haklarını savunmak komünistlerin görevidir. Sosyalizme açılan İDHD, dinsel ve ulusal azınlıkların haklarını da yaşama geçirecektir.

4.8. Barışçı–Bağımsız Bir Dış Siyaset İçin

Emperyalizmin serüvenci siyasetinin önüne set çekmek, dünya halklarının geleceğini korumak için yürütülen barış savaşımı demokratik, anti–emperyalist, enternasyonalist bir savaşımdır.

Ülkemizde tekelci burjuvaziye karşı savaşım, emperyalizme karşı savaşımla iç içedir. Devletin baskı araçları emperyalist sistemin bir bütün olarak çıkarlarını savunmaktadır. Bu sistemi oluşturan bağlardan askersel bağa karşı savaşım, İDHD'ye yığınları hazırlayan genel demokratik bir savaşımdır. Ülkemizin kasırgalı siyasal ortamında barış savaşımı ile devrim savaşımı arasındaki bağ, ileri kapitalist ülkelerde olduğundan çok daha somuttur.

Yığınların barış istemini devrim hedefiyle bağlamak, kalıcı barışın ancak dünya devriminin utkusuyla sağlanabileceğini göstermek, haklı savaş ayrımını yapmak komünistlerin görevidir.

Yayılmacı eğilimlerin dünya siyasetlerine egemen olmaya başlaması, Türkiye'de barış savaşımının önemini arttırmaktadır.

Türkiye Komünist Partisi;

1. Burjuvazinin, sosyal şövenist ve sosyal pasifistlerin demagojilerini sergiler,
2. İlhaklara karşıdır, ulusların ayrılma hakkı dahil tüm hakların kabulü için çalışır,
3. Gerçek demokratik ve kalıcı barışı devrimlerde arar.

4.9. Çevre Sorunları

Kapitalist üretim teknolojiyi geliştirir ve farklı süreçleri bir toplumsal bütün olarak bir araya getirir ama bunu ancak tüm zenginliklerin asli kaynaklarını – doğayı ve işçiyi kemirerek yapar.

Kapitalizmin üretim anarşisinden, aşırı kar güdüsünden, eşitsiz gelişmesinden büyüyerek bugün "çevre sorunları" olarak karşımıza çıkan sorunlar, başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm canlıların yaşamını tehdit ediyor.

Ozon tabakasının delinmesi, 'sera' etkisi, asit yağmuru gibi tüm insanlığı acil olarak ilgilendiren sorunlar, ekonomilerin dünya çapında merkezi ve planlı olarak örgütlenmesi gerektiğini göstermektedir. Bu yakıcı sorunlar, bireyciliğin ve onun türevi ulusçuluğun gericiliğini ortaya sermekte ve insanlığı ya yok oluş ya komünizm seçeneğine getirmektedir.

Durumdan doğrudan etkilenenler sorunların bilincine vardıkça tepki artıyor, çevre sorunları alanında da sınıf savaşımı yükseliyor. Kar için çevreyi kirleten burjuvazi, bu tepki karşısında bazı göstermelik önlemler almaya çalışırken, cazip bir pazar durumuna getirdiği çevre endüstrisiyle de karlarına kar katıyor.

Çevre sorunları bugün Türkiye'de birçok emperyalist ülkeden daha vahim boyuttadır. Denizler, nehirler, göller, toprak fabrika atıkları nedeniyle renk değiştiriyor. Buralarda yaşayan canlıların nesli şimdiden tükenmeye başladı. İçme ve kullanma sularına karışan fabrika atıkları insan sağlığını doğrudan etkiliyor.

Ülkemizde çevre sorunları en başta işçi sınıfının sorunu, önemi giderek artan bir demokratik savaşım odağıdır.

Komünistler çevre sorunlarının çözümünü devrime ertelemezler. Bu sorunların kapitalizm altında kaderinin ya ihmal edilmek, ertelenmek, "çözümlenirken" başka bir şekilde yeniden üretilmek ya da hiç çözümlenmemek olduğunu, kapitalizmin somut pratiği temelinde sergilerler.

Çevre sorunlarının kalıcı çözümüne giden yol, bir yanda işçi sınıfının enternasyonal savaşımıyla, öte yanda işçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın iş ve yaşam koşullarını iyileştirme savaşımıyla doğrudan bağlıdır.

En başta insan sağlığı olmak üzere, işçi sınıfı ve emekçi halkın doğal çevresini koruma savaşımı, komünist partisinin ve sendikal hareketin acil görevlerindendir. Bu çerçevede en acil olarak,

1 Enerji sektörü planlamaya tabi ve halkın denetiminde olmalıdır.

2 Yerel, yenilenebilir ve temiz enerji kaynaklarına yönelinmelidir.

3 Su havzaları çevresinde fabrika ya da santral kurulması söz konusu olduğunda, yöre halkının geçim kaynaklarına, doğal, tarihsel ve kültürel değerlere zarar vermemesi güvence altına alınmalıdır.

4 Başta gelen nedeni özel çıkar ve kar güdüsü olan erozyon ve çölleşmenin önüne geçilmesi için gereken tüm önlemler alınmalıdır.

5 Zehirli atık ve geri döndürülemez olumsuz etkiler bırakan madencilik yasaklanmalıdır.

6 Çöplerdeki katı atıklar değerlendirilerek yeniden kullanıma sokulmalıdır.

4.10. İleri Demokratik Anayasa

Devrim sorunu nasıl demokrasi sorunu ise, demokrasi sorunu da başta devrim sorunudur.

Anayasa, devletin ve siyasal yaşamın örgütleniş biçiminin belgesidir. Demokratik anayasa devrimle doğrudan bağlıdır.

Devlet Aygıtının Örgütlenişinde Demokrasi

1. Devlette üstün güç, halkın seçeceği ve her an geri çağırabileceği temsilcilerden oluşan halk meclisinde olacaktır.

2. Yetkin merkezi otorite ve bunun yanında yerel organlara geniş özerklik yaratılacaktır. Bu özerkliği güvence altına alacak maddi kaynak, personel, vb., sağlanacaktır.

3. Üst düzeyde devlet görevlileri (yönetim, yargı, eğitim) seçimle göreve gelecekler ve seçmenler bunları her an geri çağırma hakkına sahip olacaklardır.

4. En yüksek devlet memurunun aylığı nitelikli işçinin aylığını geçmeyecektir.

5. Mahkemelerde halk temsilcilerinin yer alması, yargılamada jüri sistemi getirilecektir.
6. Ordu dağıtılıp yeni halk ordusu kurulacaktır. Yeni halk ordusunun halktan soyutlanmaması, halkın dışında bir güç olmaması için önlem alınacaktır.
7. Herkesin silah taşıma hakkını yaşama geçirir biçimde halk milisi örgütlenmesi sağlanacaktır. Silah üretimi ve dağıtımı proletaryanın bilgisi ve denetimi altında olacaktır. Ordu cephaneliklerinin tümü işçi kollektiflerinin bekçiliğine devredilecek, fabrika ve işyerlerindeki işçi kollektifleri tahrip gücü yüksek modern silahlara sahip olacaktır.
8. Devletin tüm üye uluslarının yazgılarını kendilerinin belirlemesi hakkı tanınacaktır.
9. Resmi dil kavramı kaldırılacak ve herkese kendi dilinde konuşma, yayın ve eğitim hakkı sağlanacaktır.
10. Ülke bütününü ilgilendiren önemli kararlarda halk oyuna başvurulacaktır.
11. Devlet işleyişinde açıklık ilkesi güvence altına alınacaktır.

Siyasal Sistemin Örgütlenişinde Demokrasi

1. Çok partili sistemi kabul. TKP, kapitalizmde, ileri demokratik halk demokrasisinde ve sosyalizmde çeşitli sınıfların, katmanların ve farklı çıkarların varlığı ve hatta aynı sınıf içinde farklı yanaşımlar olabileceği nedeniyle çok partili sistemi kabul eder.
2. Çok partili sistemin doğal sonucu olarak:
   a) Devletin demokratik düzenine karşı çıkmayan tüm partilere serbest çalışma hakkı verilecektir.
   b) Her partiye toplumda sağladığı destek oranında basında, televizyonda, radyoda yer sağlanacaktır.
   c) Seçimlerde halkın iradesine tam saygı gösterilecektir.
3. Seçim sistemi, tek dereceli seçim, eşit genel oy hakkı (mahpuslar ve silah altındakiler dahil), parti sistemine dayalı nispi temsil, gizli oylama açık sayım ve her an geri çağırma hakkı ilkelerini içerecektir.

4. Devlet dışı toplumsal örgütlenmelerin gelişmesi için somut özendiriciler geliştirilecektir. Örneğin derneklere devlet yardım edecek, toplantı yeri, yayın olanağı sağlayacaktır.
5. Demokrasi sürekli karar oluşturma demektir. Toplumda her konuda serbest tartışmaya olanak tanımak, azınlık görüşlerin çoğunluk haline gelebilmesinin olanaklarını yaratmak için, belli oranda destek bulmuş her görüşe devlet basımevlerinde görüşlerini basma ve yayma hakkı tanınacaktır.
6. Toplumsal ve siyasal yaşamda açıklık ilkesi güvence altına alınacaktır.
7. Kişi ve konut dokunulmazlığı, özel yaşamın özelliği güvence altına alınacaktır.
8. Düşünce ve inanç suçu kavramı kaldırılacak, düşünce, söz, basın, toplanma özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlükler güvence altına alınacaktır.
9. Ölüm cezası ve insan onuruyla bağdaşmayan tüm cezalar kaldırılacak, işkence en ağır biçimde cezalandırılacaktır.
10. Kişisel ve kurumsal dinsel inanç ve ibadet özgürlüğü, devletin laikliği güvence altına alınacaktır. Devrim devleti dinsel kurum ve derneklere, camilere hiçbir parasal, maddi yardım yapmayacaktır. Bu kurumlar gelirlerini kendi sorunları olarak çözümleyeceklerdir.
11. İmzalanacak antlaşmaların, girilecek örgütlenmelerin halk oyuna sunularak bağlayıcılık kazanması ve belirli aralarla yeniden halk oyuna sunulması, dolayısıyla "gizli" anlaşmaların olmaması sağlanacaktır.

4.11. Genel Ekonomik Önlemler

1. Yerli ve yabancı bankalar devletleştirilecektir.
2. Tüm yerli ve yabancı tekeller bir sıra içinde devletleştirilecektir.
3. Sigortacılık, toptan ticaret, dış ticaret, madenler ve maden çıkarma endüstrisi, enerji üretim endüstrisi devletleştirilecektir.
4. Tüm haberleşme ve ulaşım devletin elinde adım adım merkezileştirilecektir.

5. Tüm topraklar üzerinde özel mülkiyet kaldırılacak, büyük kapitalist çiftlikler devletçe işletilecek, geri kalan topraklar isteyen tarım emekçisine ve tarım kollektiflerine gereksinimi oranında kullanım hakkıyla dağıtılacaktır.
6. Sendikalara, işçi komitelerine işletmelerin tüm çalışanlarını denetleme yetkisi verilecektir.
7. Sendikaların, ekonominin örgütlenmesi ve denetimindeki yetki ve sorumlulukların giderek artması güvence altına alınacaktır.
8. Önceden belirlenen bir plan içinde devletin elindeki işletmeler ve makineler arttırılacak ve işlenmeyen topraklar üretime açılacaktır.
9. Yükseldikçe artan oranda gelir vergisi getirilecektir.
10. Miras hakkı sınırlandırılacaktır.
11. Ticaret gizliliği kaldırılacaktır.
12. Çek ve kredi kartıyla ödeme yaygınlaştırılacak, özellikle varlıklılar için yasal zorunluluk durumuna getirilecektir.
13. Demokratik düzene başkaldıranların tüm mallarına el konacaktır.
14. Küçük üreticinin kooperatifleşmesi, özellikle üretim kooperatifleri kurması özendirilecek, küçük üreticiye en uygun koşullarda kredi olanakları hızlı ve yaygın biçimde sağlanacaktır.
15. Önceden belirlenen bir plan içinde tarım ile endüstri entegre edilecektir.

4.12. Demokrasi Savaşımının ve İDHD Programının Mantığı

Komünist partisi, demokratik savaşımı devrim savaşımına bağımlı kılar, demokratik hedefleri devrim hedefini akılda tutarak öne sürer.

Siyasal demokrasinin tüm önemli istemlerinin kapitalizm altında kaderi uygulanmamak ya da eksik uygulanmaktır. Komünistler bu gerçekten kalkarak demokratik istemleri kapitalist düzenin verebileceği düzey ile sınırlamak yerine bu gerçeği, demokrasi savaşımını devrim hedefine bağımlı kılmanın somut tabanı olarak görürler. Demokratik istemleri reformcu değil devrimci biçimde, burjuva legalitesinin sınırlarını yıkıcı biçimde öne sürerler. Böylece, yığınları hedefi burjuvaziyi alaşağı edip mülksüzleştirmek olan savaşa gitgide daha kararlı ve geniş

olarak çekerler. Devrimin sonucunda gereken program İDHD'nin devrimci demokratik dönüşümleridir. Bu program ekonomik–toplumsal–siyasal açılardan ana düşmanın belini kırmada ilk adım, halk sınıflarının devrimci birliğini kurma ve korumada en geniş çerçeve ve sosyalizme ilerlemede dev bir sıçramadır. Siyasal devrim iktidar sorunudur, toplumsal devrim–sosyalizm ise, asıl olarak dünyasal, uzun ve tedrici bir süreçtir.

Toplumsal devrimin uzun bir süreç olmasının nedeni, üretim araçları üzerinden özel mülkiyetin bir hamlede kaldırılamamasıdır. Bunu yapabilmek için, üretken güçleri, ortak mülkiyeti olanaklı kılan bir düzeye çıkarmak gerekir ki, bu zaman işidir. Proleter devrimi toplumu yavaş bir süreçle değiştirecek ve özel mülkiyeti, ortak mülkiyete olanak veren üretken güçler geliştiği oranda ortadan kaldıracaktır.

Proletarya hegemonyasında gerçekleşecek İDHD en başta demokratik bir anayasayı, demokratik devleti ve böylelikle dolaylı yoldan proletaryanın siyasal egemenliğini getirecek, toplumu demokratikleştirecektir.

Demokrasi ise, üretken güçlerin gelişme düzeyinin elverdiği ölçüde giderek genişleyen biçimde özel mülkiyeti kaldıran, emekçilerin yaşam ve çalışma araçlarını sağlama alan önlemleri uygulamaya koymanın aracı olarak kullanılmazsa, işçi sınıfının bir işine yaramaz.

Doğal olarak programdaki önlemlerin tümü bir anda uygulanamaz. Ancak her zaman biri ötekine yolu açacaktır. Özel mülkiyete ilk saldırı ardından proletarya daha ileri gitmek, tüm sermayeyi, tüm üretimi ve değişimi devletin elinde giderek daha fazla yoğunlaştırmak durumunda olacaktır. Bu önlemler adım adım, üretken güçlerin gelişmesi oranında gerçekleştirilecektir.

Böylece, proletarya, siyasal üstünlüğünü kullanarak sermayeyi burjuvaziden derece derece söküp alacak, tüm üretim araçlarını devletin elinde merkezileştirecek ve üretken güçleri en hızlı biçimde geliştirecektir. Bu nedenle bu önlemler, ekonomik olarak yetersiz gibi görünen, fakat kavganın gelişimi içinde eski toplum düzenine yeni saldırılar gerektiren, üretim biçimini tümüyle devrimcileştirmede kaçınılamaz önlemlerdir.

5. Sosyalizm ve Komünizm

Üretken güçler her zaman en önemli dinamiktir. Üretim ilişkileri ancak, kendilerinin maddi temeli olan üretken güçlerle birlikte anlam taşır. Böyle olduğu için de, üretken güçler özünde üretim ilişkisi demektir.

Komünist sosyo–ekonomik formasyon, sosyalizm ve komünizm olarak alt ve üst aşamalara ayrılır. Komünizmin alt ve üst aşamalarını belirleyen temel farklılık, üretken güçlerdeki farklılıktır. Komünist üretim biçiminde neden sosyalizm diye bir alt aşamaya gerek olduğu sorusunun yanıtı da burada yatar.

5.1. Komünizmin Alt Aşaması: Sosyalizm

Komünizmin iki aşaması, üretken güçlerin çok yüksek bir gelişmesi temelinde, asıl olarak toplumdaki üretken güçlerin ve dolayısıyla üretim örgütlenmesinin niteliğiyle, üreticilerin gelişme düzeyiyle ve bunların sonucu olarak, bireysel tüketim araçlarının dağıtım biçimiyle birbirinden ayrılır.

Kapitalizmin varabileceği en yüksek aşamada da komünizmin üst aşamasını sağlayacak üretken güçlere varılamaz. (Çünkü insan emeğini tümüyle dışlayan bir üretimde sömürü ortadan kalkar.) Bunu yaratacak bir ara dönüşüm aşaması, sosyalizm aşaması gerekir.

Sosyalizm özünde, "kendi temelleri üzerinde değil, kapitalizmden çıktığı biçimiyle," kapitalizmden devraldığı üretken güçler temelinde işleyen komünizmdir. Bu durum sosyalizme, kapitalizmden ekonomik, moral ve entellektüel bir dizi kalıntı ve zaaf taşır.

Sosyalizm Sınıfsız Toplumdur

Komünist toplumun alt aşaması olan sosyalist toplum da sınıfsız bir toplumdur.

Sınıflar, sömürü ilişkisi içinde vardır. Sömürünün olmadığı yerde sınıflar da olmaz. Sosyalizmde sömürü yoktur, sınıflar da yoktur. Sömürünün ve onu yaratan özel mülkiyetin ortadan kalkışı, üretken güçlerde bunu yaratabilecek bir gelişmeyle, o büyük toplumsal ilerleyişle bağlanmadan ele alınırsa, bir kararla özel mülkiyet ve sömürü

"kaldırılabilir." Ancak, zamanı gelmediği için kalkmaz, yeni biçimler ve görüntüler altında varlıklarını sürdürürler.

Kapitalizmin temel üretim ilişkisi, ücretli emek üstüne kurulu sömürü ilişkisidir. Kapitalizm, emekçinin üretim araçlarından ayrılmasıyla karakterize olur. Kapitalizm, üretim araçlarının sahipliğinin hukuksal biçimleri açısından, teknolojik devrimlere bağlı olarak bir dizi dönüşümler geçirebilir, emek sürecinin örgütlenmesinde devrimler görebilir. Bunların sonucunda tüm meslek ve dolayısıyla eğitim sistemi ve emekçilerin emek pazarıyla ilişkileri değişebilir. Tüm bu değişimler, temel üretim ilişkisinin, yani kapitalist ücret işçiliğinin, tarih içindeki gelişmesinden başka bir şey değildir.

Sosyalizm ise, "üretim araçlarının ortak kullanımına" dayalı bir toplumdur. Komünizmle arasındaki temel fark, üretken güçlerin henüz kapitalizmden devralınanlar olmasıdır. Dolayısıyla, üretim, "herkese gereksinimi kadar" ilkesini yaşama geçirebilecek düzeyde değildir ve bu nedenle "hak" kavramı, "verdiğin kadarını alma" ilkesi geçerlidir. Herkesin ancak topluma verdiği kadar almaya hakkı vardır. Ve ancak o kadarına (daha fazlasına değil) hakkı olacağı için de, bu kısıtlayıcı bir haktır. Hak, katkıya bağlanmıştır. Bu kısıtlamanın aşılması emek üretkenliğinin yükselmesine, dolayısıyla üretimin daha az zamanda daha iyi ve daha çok yapılmasına bağlıdır. Dolayısıyla, hak ve hukuk sosyalizmde de işçinin üretim araçlarıyla ve emeğinin sonuçlarıyla ilişkisini düzenlemektedir. Ancak o da sınıfsız bir toplumdur.

Sınıflar sosyalizm aşamasında kalkar ve olgun sosyalizm sınıfsız bir toplumdur ama bu bir anlamda nominal bir sınıfsızlıktır. Sınıfların yalnızca üretim araçları karşısında eşitlenmesidir. Ancak bu eşitlenme henüz büyük ölçüde kapitalizmden devralınan üretken güçler temelindedir. (Unutmayalım ki, insan en önemli üretken güçtür.) Dolayısıyla, işbölümü, emeğin içeriğindeki farklılıklar, kafa/kol emeği çelişkisi ve nitelik farkları ve çeşitli toplumsal katmanlar (örneğin bürokrasi ve aydınlar) hala sürmektedir. Tüm bu eşitsizliklerin yok olması anlamında, türdeş topluma ancak komünizm aşamasında varılacaktır.

Sosyalist toplum sınıfsız toplumdur ama henüz türdeş, eşitsizliğin tümüyle ortadan kalktığı bir toplum değildir. Sosyalizm, maddi temelleri ortadan kalktığı ölçüde, her türlü eşitsizliğin yok olma sürecinde olduğu bir toplumdur.

Tarihsel olarak işbölümünün, artık ürünün ve üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin belirmesiyle ortaya çıkan sınıfların tanımında mülkiyet önemli bir yer tutar. Ama kendi başına bir ölçüt değil, bir türevdir. Tek başına ele alındığında mülkiyet hukuksal bir sorundur ve bir

yasa ile kaldırılabilir ya da kurulabilir. Öyleyse, üretim aracı sahipliğini toplumsal işbölümünden kopararak sınıfı anlayamayız. Tarihsel olarak ve her yaşanan an sınıfı durmaksızın üreten toplumsal işbölümüdür.

İşbölümü yok olmadan kır ve kent arasındaki çelişki, en önemlisi kafa ve kol emeği arasındaki çelişki yok olmaz, devlet ve bürokrasisi ortadan kalkmaz, türdeş topluma varılamaz.

Sosyalizm Meta Üretimi Olmayan Toplumdur

En ileri kapitalist ülkede bile sosyalizme geçiş, belli bir dönüşüm gerektirir. Bu dönüşüm dönemini bir yana bırakacak olursak, sosyalizmde meta üretimi yoktur. Sosyalist aşamada emekçi, emeği karşılığında para şeklinde bir ücret değil, şu kadar iş yaptığını gösteren bir kupon alacak ve bu kuponla stoklardan çalışmasına eşit miktarda tüketim maddeleri çekecektir. Bu kupon para değildir çünkü dolaşıma girmez, alınıp satılmaz. Dolayısıyla, sosyalist toplumda meta, değer, para ve fiyat ve ücret olmayacaktır. Çünkü, "üretim araçlarının toplumsal mülkiyet altına alınması ile meta üretimi son bulur."

Meta, toplumsal işbölümünün varlığını ve bunun sonucu olarak da ekonomik süreçlerin bilinçli bir düzenleyicisinin yokluğunu varsayar. İşgücünün serbestçe alınıp satılması üzerine kurulu bir sistemin parçası olan meta, sosyalizmde var olamaz.

Toplumsallaşmış üretimde ücretli emek yoktur. Ücretli emek olmadığı için de kapitaliste satılan işgücünün fiyatı olarak ücretler de yok olur. Sosyalizmde "işçi," ücret değil, toplumsal pay alır.

Aynı şekilde kar ve artık değer kategorileri de yok olur.

Sosyalizmin Başlangıç Döneminde Meta İlişkileri

Meta–para ilişkilerine sosyalizmin ilk dönemlerindeki nesnel gereksinim, sosyalizmin kapitalizmden devraldığı temel üzerinde geliştiği gerçeğinden kaynaklanır.

Bu dönemde, tüm özel mülkiyet kalıntıları tamamen yok edilene dek, maddesel ve ruhsal zenginliklerde bolluk düzeyine erişilene dek, kendiliğinden işleyen süreçler, özellikle emeğin dağılımı ve harcanan emek miktarı üzerindeki denetimin zayıflığında kendilerini belli ederler. Bu da emeğin toplumsal olarak zorunlu ortalama emek zamanı ile ölçülmesini son derece zorlaştırır.

Meta–para ilişkileri sosyalizmle uzlaşmaz, bu nedenle işleme alanı kısa sürede daraltılmak durumundadır. Bunu yapabilmek ise, ülkenin gelişme düzeyine bağlıdır.

Sosyalizme geçiş döneminde, daha doğrusu henüz sosyalizm olmayan dönemde, meta üretimi sürer. Eşyalar, merkezi plana göre meta olarak üretilir ve para karşılığı değişim yoluyla tüketime girer. Ekonomik özendiriciler, ekonomik muhasebe, para, kredi, ticaret gibi öğeler meta üretiminin öğeleridir.

Sosyalizme geçiş döneminde, üretken güçleri hızla geliştirme ve sistemi kendine uygun temeller üzerinde üretme görevi, meta ilişkilerinden devlet sektörü içinde de yararlanmayı zorunlu kılar. Devlet işletmelerinin kar–zarar ilkesine göre çalışması bunu anlatır.

Sosyalizme geçiş döneminde değer yasası işler. Üretken güçlerin göreli az gelişmişliği ve ekonominin henüz yetersiz iç içe geçmişliği nedeniyle, çalışma ancak değer yasası yoluyla ölçülebilir. Değer yasası olmazsa, bu aşamada mallar arasındaki değişim oranı bulunamaz.

Değer yasası, tüm öğeleriyle birlikte, toplumsal emek doğrudan harcanan emek zamanı ile ölçüldüğü zaman ortadan kalkar.

Sosyalizm Komünizme Dönüşüm Toplumudur

"Sosyalizm" diye, tarihte kendine özgü bağımsız yer tutan bir toplumsal–ekonomik yapı, bir üretim biçimi yoktur. Dolayısıyla sosyalizm ancak bir dönüşüm süreci olarak, komünizme referans verilerek tanımlanabilir.

Sosyalizm, her çeşit özelliğiyle yaşanacak, "bitirilecek" ve bir sonrakine geçilecek bir "aşama" değildir. Sosyalizmden komünizme geçiş, sürekli ilerleyen ve genişleyen bir dönüşümdür.

Sosyalizm, içinde kapitalist toplumun kalıntılarını taşıyan komünizmdir. Komünizmin ilk aşamasının, devletin varlığında temsil olan kapitalist toplumdan devraldığı kalıntılar üç yönde ele alınabilir.

Birincisi, her zaman bir baskı aracı olan devletin varlığının kendisi kapitalist toplumdan bir kalıntıdır.

İkincisi, kapitalist toplumun kalıntıları bir de, devletin temsil ettiği kafa/kol emeği ayrımıyla belirlenir. Aydınlar, siyasal kadrolar, yöneticiler, vb. Bu kesimler komünizme dek ortadan kalkmayacaktır.

Üçüncüsü, üretim araçları üzerindeki devlet mülkiyeti bile sosyalizmde kapitalizmle komünizmin öğelerinin birlikte var olduğunu anlatır. Devlet mülkiyeti, proletarya devleti aşamasının belirleyici, en tutarlı, komünizme en hızlı dönüşümü sağlayan mülkiyet biçimidir. Ancak kendisi komünizmin değil, kapitalizmin bir öğesidir. Komünizmin

"mülkiyet" biçimi, devlet mülkiyeti değil, tüm bireylerinin üretken emek içine girdiği, toplu üreticilerin ortak mülkiyetidir.

Mülkiyetin kapitalist karakterini tamamıyla yitirmesi, ya da daha doğru bir deyişle mülkiyetin yok olması, ancak işbölümünün ortadan kalkması, yani tüm insanların üretken emek içine girmesi ile, devletin ortadan kalkmasıyla tamamlanacaktır.

Devlet mülkiyeti, tüm halkın ortak mülkiyetine, komünizme geçişte proletaryanın kapitalizmden alarak kullandığı mülkiyet biçimidir. Tam da bu nedenle, gerileyen kapitalizmle ilerleyen komünizmin kavgasını temsil eder.

Bu kavganın uçları nelerdir? Devlet mülkiyeti sosyalizmde tüm halkın mülkiyetini temsil eder. Ama temsil eder, kendisi değildir. Bu nedenle, işgücü ile üretim araçları arasındaki ayrılığı tam anlamıyla ortadan kaldırmamıştır. İşçi, üretim araçlarının mülkiyetini, kendi adına kullanması için devletine vermiştir.

Zaten toplumun üzerinde bir kurum olan devlet bürokratikleşirse, işçi sınıfından uzaklaşırsa, o ölçüde işgücü ile üretim araçlarının bütünleşmesi nominalleşir, kağıt üzerinde kalır. Bu, kavganın eskiye dönük ucudur. Önlemi, rıza demokrasisi değil, yığınların aktif demokrasisi yoluyla, işçi sınıfıyla devletinin bütünleşmesini giderek derinleştirmektir.

Sosyalizmde bu bütünleşmenin nesnel temeli vardır. Üretim araçlarının proletarya diktatörlüğünün mülkiyetine girmesi tarihte ilk kez yığınlarla devlet arasındaki uçurumu kapatma olanağı sağlamıştır. Emek alanıyla siyaset alanını birbirine bağlamıştır. Daha da öte, devletin yok olup gitmesi siyasal sorunuyla, işbölümünün kaldırılması ekonomik sorununu birbirine bağlamıştır. Bu da kavganın ileriye, komünizme dönük ucudur.

Bu söylenenlerden temel bir sonuç çıkar: Toplumsal yaşamın demokratikleşmesi, halkın demokratik pratiğinin genişlemesi, sosyalizmin, yani proletarya devletinin komünizme, yani devletsiz topluma geçebilmesinin en önemli koşullarından biridir.

Tek Ülkede Sosyalizm Olmaz

Sosyalizmin kapitalizmin yerini bir dünya devrimiyle alacağı, tek bir ülkenin sınırları içinde komünizmin de, sosyalizmin de kurulamayacağı düşüncesi, Marksizmin temel hükmüdür.

Sosyalist devrim ulusal bir devrim olmayacaktır. Çünkü kapitalizm, proletaryayı, görevi insanlığı özgürleştirmek olan uluslararası bir sınıf yapmıştır. Sosyalizm mücadelesinin uluslararası karakteri, kapitalizmin

doğasından kaynaklanır. Sosyalist devrim, ancak bir dünya devrimi olarak gerçekleşebilir. Sosyalizm ancak ileri kapitalist ülkelerin tümünde ya da çoğunluğunda aşağı yukarı eş zamanlı bir devrimle zafere ulaşabilir.

Bunun iki önemli nedeni vardır. Birincisi, yalnızca ileri kapitalist ülkeler sosyalizm için maddi koşulların belirli düzeyde olgunlaştığı ülkelerdir. Bu ülkelerin ekonomileri büyük ölçüde iç içe geçmiş, birbirine bağlanmış, birbirine bağımlılaşmıştır. Bu nedenle, bu ülkelerin birisinde ortaya çıkacak devrimci bir gelişme, tüm öteki ülkeleri derinden etkileyecek, o ekonomileri de içinden çıkılmaz bir krize sürükleyecektir. İkincisi, burjuvazinin uluslararası karakteri düşünüldüğünde, devrim eğer yalnızca bir ülkede iktidarı ele geçirirse, yeni devrimlerle beslenmeden uzun süre yaşayamayacağı kesindir. Tek ülkede komünizm değil, sosyalizm de olanaklı değildir.

Bu demek değildir ki, tek tek ülkelerde devrim olmaz ve bayrağına sosyalizmi yazmaz, proletarya diktatörlüğünü kurmaz ve sosyalizme doğru adımlar atmaz. Bunların hepsi olur. Ama bunlar sosyalizm değildir.

Sosyalizme dünya çapında topluca geçilecektir. Para tek ülkede kaldırılamaz. Piyasa kategorileri, meta üretimi ve değişimi tek ülkede kaldırılamaz. Tek ülkede sosyalizme yürüyüş olur, sosyalizm olmaz, komünizm hiç olamaz. Neden?

Birincisi, yalnızca komünizm değil, sosyalizm de, meta üretimi ve değişiminin yok olacağı bir toplumdur. Öte yanda, dünyada hiçbir ülke dış ticaret yapmadan yaşayamaz. Kapitalizmin egemen olduğu bir dünyada, ülke içinde sosyalizm, dışarıyla dış ticaret! Ülke içinde meta üretimi ve değişimi yok, para kullanımdan kalkmış ama dışarıdan mal alıyor, dışarıya mal satıyor! Dışarıyla her ilişki, ülke içindeki düzeni dinamitler. Demek ki, tek ülkede sosyalizme doğru yürünebilir, bazı alanlarda sosyalist dönüşümler gerçekleştirilebilir ama gerçek anlamda sosyalizm kurulamaz.

Dolayısıyla, komünizmin ilk aşaması olan sosyalizm de dünya–tarihseldir. Başka bir deyişle, tek ülkede sosyalizm olamaz.

Sosyalist Devlet Proletarya Diktatörlüğüdür

Sosyalizmin (komünizmin alt aşamasının), içinde kapitalist toplumun kalıntılarını taşıyan komünizm oluşunun başta gelen göstergesi, bu dönemde devletin varlığıdır.

Proletarya diktatörlüğü (sosyalist devlet) iktidarı ele alışın belirli bir yolunun dayattığı bir sorun değil, devlet olmaktan gelen gerçekliktir.

Devletin baskı rolü, kapitalist sınıfın ya da sınıfların varlığıyla değil, işbölümünün varlığıyla bağlıdır.

Bireyler arası ilişkilerin toplumsal işbölümü yoluyla maddeleşmiş ilişkiler durumunu alması ve bunların düzelenlenme, baskı gerektirmesi ancak bireylerin yeniden maddesel güçleri ve ilişkileri kendi egemenlikleri altına almaları ve işbölümünü ortadan kaldırmalarıyla ortadan kalkacaktır.

Toplumsal işbölümü sürdükçe, çalışma yaşamın başta gelen zevki durumuna gelmedikçe, devlete (baskı rolüne) gereksinme vardır. Hukuk, iş yasaları, mahkemeler, çalışma disiplini, çalışma zorunluluğu, vb., zora dayalı emek demektir. Hak kavramının sürmesi bu zoru anlatır.

Devlet yalnızca düşman sınıflara karşı değil, topluma, toplumun tüm bireylerine karşı bir soyutlamadır. Kendine egemen olan sınıfın bireylerine karşı da zorlamayı temsil eder.

Proletarya diktatörlüğü işçi sınıfının kendi devletini kurmasından komünizmin üst aşamasına dek uzanan süreyi kapsar. Bu sürede kendi içinde değişimlere uğrar, ülke içi ve dışında sınıf savaşının gelişmesine bağlı olarak işlevleri değişir.

Dünya proletarya diktatörlüğü, sosyalizmin her alanda emperyalizme üstün geldiği, geri dönüşsüz egemenlik anıdır. Tam da bu nedenle, bu aşamadan önce hiçbir ülkede devlet ortadan kalkmaz.

5.2. Sınıfsız Toplum – Komünizm

Sosyalizmle komünizm arasındaki temel fark, üretken güç farkıdır ama devlet işletmeleri üzerine kurulu bir üretim örgütlenmesiyle, üretim araçlarının tüm topluma ait olması üzerine kurulu bir üretim örgütlenmesi aynı değildir. Emeğe göre dağıtım üstüne kurulu bir ekonominin örgütlenmesiyle, gereksinimlere göre dağıtım üstüne kurulu bir ekonominin örgütlenmesi aynı değildir. Devlet ekonomisiyle, devletsiz bir ekonomi, kendi kendini yöneten bir ekonomi aynı değildir.

Birinci çeşit örgütlenmeden ikincisine geçiş, başka maddi ve üretken koşullar yanı sıra, emekteki entellektüel ve yaratıcı içeriğin çok yönlü ve büyük bir artışını ister. Aynı zamanda, zenginliğin yaratılışının, çalışma zamanı ve harcanan emek miktarına daha az, çalışma zamanı içinde harekete geçirilen araçların gücüne daha fazla dayanmasını ister, "ki bu araçların etkinliği, bunları yapmak için gereken doğrudan çalışma zamanına değil, bilimin genel düzeyine ve teknolojinin ilerlemesine ya da bu bilimin üretimde kullanılmasına koşuttur."

5.3. Dünya Devrimi – Kesintisiz Devrim

Marksizmin kesintisiz devrim anlayışı, siyasal devrimin kapitalist sistem içindeki zayıf halka bir ülkede gerçekleşmesini; bu siyasal devrimin başta metropoller olmak üzere, kapitalist sistemi kısa sürede kapsamasını; bunun, zayıf halkadaki siyasal devrimi toplumsal devrime (sosyalizmi kurmaya) ilerletmesini; yeni sistemin dünyayı peşine takıp sosyalizme sürüklemesini; dünya sosyalizminin durmaksızın komünizme yürümesini, anlatır.

Bu söylenenlerde, üç temel fikir vardır: 1. Devrimin zayıf halkalardan başlayacağı, 2. Bu devrimin, kapitalizmin metropollerinde devrimi ateşleyeceği, 3. Buradan dünyaya yayılacağı ve zayıf halkadaki devrimi de sosyalizme ilerleteceği.

Dünya devrimi zayıf halkalardan başlayacaktır ama başarıyla tamamlanabilmesi, toplumsal devrim olabilmesi için metropolleri kucaklaması zorunludur. Hele günümüzde, emperyalizm dünyayı öyle bir sarmış, birbirine üretim düzeyinde öyle bağımlılaştırmıştır ki, başka türlüsü hiç düşünülemez.

Dolayısıyla, eş zamanlı dünya devrimi anlayışı, tek ülkede başlayan ve yayılan devrim fikrini reddetmez. Tam tersine, kapitalizmin işleyişi içinde metropol ülkelerin kendi çelişkilerini öteki ülkelere, özellikle de orta kuşak ülkelerine ihraç ettiklerini, bu nedenle, devrimlerin buralarda başlamasının daha olası olduğunu söyler. Ama bu, dünya–tarihsel bir süreç olarak sosyalist devrimin başladığı anlamına gelmez.

Sosyalizmin Sonul Zaferi

Dünyada devrim yoluyla kurulan proletarya diktatörlükleri, ekonomik üstünlük temelinde yükselen dünya güç dengesi sosyalizm lehine kesin olarak değişmeden, tek başlarına başarılı olamazlar. Bu proletarya "devlet"leri yalnızca kesimsel başarılardır. Ne zaman ki, dünyanın ekonomik–toplumsal ve siyasal ilişkiler ağı sosyalist ülkeler lehine bir ağırlığa dönüşür, işte o zaman bu kesimsel değil kesin, bütünsel sonuç olur. Bu süreç, dünya proletarya diktatörlüğünün oluşması sürecidir.

Ancak ve ancak dünya proletarya diktatörlüğünün oluşması, sosyalizmin sonul zaferi anlamına gelir. Dünya proletarya diktatörlüğü, sosyalizmin her alanda emperyalizme üstün geldiği, geri dönüşsüz egemenlik anıdır. Tam da bu nedenle, dünya proletarya diktatörlüğü, dünyasal anlamda devletin giderek yok olup gitmesini getirecektir. Bu aşamadan önce hiçbir ülkede devletin kalkmasından söz edilemez.

Dünya proletarya diktatörlüğünün kurulması yeni bir tarihsel çağ açacaktır. Kapitalist–emperyalizmin bir sistem olarak çöktüğü, savaş tehlikesinin ekonomik kaynağının ortadan kalktığı, insanlığın bayrağına "herkese gereksinimi kadar" ilkesinin yazılmaya başlanacağı bir çağ. Ordular, silahlar, baskı aygıtları, emeğin zorunlu yapısı, sınırlar bu çağda kalkacaktır. Üretken güçler, kapitalizm altında kimsenin düşünemeyeceği boyutlarda gelişecektir. Çünkü üretken güçlerin değerlendirilmesinde devlet sınırlarının egoist, kör engeli ortadan kalkacak, dünya ölçüsünde ekonomik yarar belirleyici olacaktır.

Türdeş topluma ancak bu aşamada, bu üretim güçleri temelinde ulaşılacak ve dünya KOMÜNİZME varacaktır.

5.4. Sosyalist Demokrasi

Proletarya diktatörlüğünün en uygun devlet biçimi aktif yığın demokrasisidir

Her devlet gibi proletarya diktatörlüğü de çok farklı biçimlerde örgütlenebilir. Proletarya devleti çoğunluğun devletidir, dolayısıyla içeriğinde en demokratik devlettir, ama biçiminde demokrasi de, çıplak diktatörlük de (geçici süreler için) olabilir.

Proletarya diktatörlüğü çoğunluğun çıkarlarını temsil eder. Demokrasi de çoğunluğun yönetimidir. Yaşanan ortama, partinin izleyeceği hatta vb. bağlı olarak içerikle biçim arası derece derece açılabilir. Proletarya devleti olma içeriğiyle, biçim olarak demokrasinin uygulanması arasında açıklığın ortaya çıkması, devletin proletaryanın girişimi dışına çıkması demektir. Uzmanlık dalı olmaya devam eden devlet işleyişinin proletaryanın yeterince ağırlığını koymadığı, aktif olarak katılmadığı bir biçimde yürümesi demektir. Bu bürokratik deformasyondur.

Sosyalizmde demokrasi, çoğunluğun yönetimi, en başta, emekçiyi çeşitli oyunlarla yönetimden uzak tutan ve onu ezmede araç olan burjuva devletini dağıtıp yerine proletarya devletini kurarak sağlanacaktır. Çoğunluğun devletini kurmak başlı başına dünyanın en demokratik kazanımıdır.

Ancak bununla bitmez. Amaç çoğunluk adına bir gurubun (bürokrasi) değil, çoğunluğun kendi yönetimi olduğu için, yalnız eski devlet bürokrasisini yok etmek için değil, yenisinin de halka karşı dönmesini engellemek için önlemler alınacaktır.

Bunların yanında, insanlık tarihinin kazanımları olan tüm demokratik haklar ve özgürlükler, hiçbir burjuva devletinin veremeyeceği ölçüde emekçi halka sağlanacaktır. Böylece çoğunluğun yönetimi olan

demokrasi, her alanda azınlık görüşlerin de çoğunluk haline gelebilmesinin olanaklarını içinde taşıyacaktır.

Demokrasi yalnızca oy verme vb. gibi anlaşılamaz. Demokrasi sürekli bir fikir oluşturma ve karar verme sürecidir. Böyle olduğu için her alanda, her düzeyde geniş tartışma olanağı ister. Tartışma ortamını yaratamamış, farklı görüşlerin ortaya getirileceği platformları olmayan, açık tartışmayı kurumlaştıramamış bir demokrasi, en iyi biçimiyle rıza demokrasisi olur. Oysa sosyalizmin gereği aktif yığın demokrasisidir.

Tutarlı bir demokrasi (çoğunluğun yönetimi), ezilen çoğunluğun erki olan proletarya diktatörlüğünü gerektirir. Ezilen çoğunluğun devleti olan proletarya diktatörlüğü de, çoğunluğun yönetimi demek olan demokrasiyi gerektirir. Bu nedenle, proletarya diktatörlüğünün en uygun devlet biçimi aktif yığın demokrasisidir.

Sosyalizmde Demokrasi Komünizme İlerleyebilmenin Zorunlu Koşuludur

a) Sosyalizm, toplumsal farklılıklar temelinde, çatışmalı bir toplumdur. Demokrasi ise toplumsal çatışmanın daha özgür, daha açık, daha geniş örgütlenmesi demektir.

Sosyalist toplumda da, katmanların çıkarları en yoğunlaşmış biçimiyle siyaset alanında belirlenir. Sosyalist devlet çeşitli katmanların özel çıkarlarını siyasal alanda dikkate almak zorundadır. Bu ancak merkezi işleyişle, her düzeyde (örgütsel, bölgesel ya da toplusal) yığın girişimini birleştirebilmekten geçer.

b) Devlet mülkiyeti sosyalizmde tüm halkın mülkiyetini "temsil" eder, kendisi değildir. Bu nedenle işgücü ve üretim araçları arasında ayrılığı tam anlamıyla ortadan kaldırmaz. İşçi üretim araçlarının mülkiyetini kendi adına kullanması için devlete verir.

Zaten toplumun üzerinde bir kurum olan devlet bürokratikleşirse, işçi sınıfından uzaklaşırsa işgücü ile üretim araçlarının bütünleşmesi o ölçüde biçimselleşir.

Sosyalizmde toplumun ve üretimin örgütlenmesi ve yönetimi de hala uzmanlık işidir. Üreten–yöneten ayrımı azalarak da olsa sürmektedir.

Devlete egemenlik sorunu, devletin yönetilmesi sorunundan farklıdır. Komünizme devrimci dönüşüm aşamasının önemli bir çelişkisi budur. İşçi sınıfı devlete egemen olmuştur ama devleti yönetmeye hazır değildir. Onun adına bu işi yapacak bir kesimi (bürokrasi) kabul etmek zorundadır. Bunları ne derece denetleyebildiği onun komünizme ne denli ilerleyebileceğini belirleyecektir. Ne derece denetleyebildiği de demokrasinin ne

denli uygulandığıyla, işçi sınıfı–devlet bütünleşmesinin ne denli derinleştiğiyle eş anlamlıdır.

c) Sosyalizmde işgücü ile üretim araçlarının bütünleşmesinin nesnel temeli vardır. Üretim araçlarının proletarya diktatörlüğü mülkiyetine girmesi, tarihte ilk kez yığınlarla devlet arasındaki uçurumu kapatma olanağı sağlamıştır. Emek alanında ekonomik gelişme de, siyaset alanında gelişme de artık birbirine doğrudan bağlanmıştır. Dolayısıyla ekonomi de, devlet de ilerleyebilmek için halkın aktif katılımına bakmaktadır.

Komünizmin ilk aşamasında demokrasinin giderek genişleyen biçimde uygulanması, halkın demokratik pratiğinin genişlemesi ve devletsiz topluma yürüyebilmesinin zorunlu koşuludur.

5.5. Türkiye'de Sosyalizm Kuruculuğu ve Sosyalist Demokrasi

Her uygulama gibi sosyalist Türkiye de sosyalizmin evrensel özelliklerini ve toplumumuzun gelişiminden kaynaklanan özellikleri birlikte barındıracaktır.

Sosyalizm kapitalizmin geliştirdiği taban üstünde, ondan ileri bir aşamadır. Türkiye'de sosyalizmin kurulabilmesi için gerekli minimum taban vardır. Ancak yine de gelişmiş–yaygın üretken güçlere dayalı bir sosyalizmi kurmak uzun bir tarihsel süreç işidir, hem de bu süreç asıl olarak metropollerdeki devrime bağlıdır.

Türkiye'de özel mülkiyetin ortadan kaldırılması, üretim ilişkilerini toplumda var olan üretken güçlerin ancak bir bölümüyle uyumlu duruma getirir. O bölüm büyük makineli üretimin var olduğu alandır. Bu nedenle ve özellikle üretken güçlerin en hızlı biçimde geliştirilmesine zaman tanımak için, çeşitli kapitalist mülkiyet biçimlerinden yararlanılacaktır. Buna bağlı olarak, tekeller dışındaki özel işletmeler, uzun bir sürede ve adım adım devletleştirilecek, kollektifleştirme hareketi özellikle yavaş ve gönüllü yürütülecektir. Kapitalist ülkelerden egemenlik haklarımıza karışma oluşturmayan kredi kullanılacaktır.

Türkiye toplumu kendi içine kapatılmayacak, halkımızın tüm dünya ile doğrudan tanışması her yoldan teşvik edilecektir.

***

Türkiye'de sosyalist demokrasi açısından kısa ve orta dönem farkları yanında uzun dönem farklarını da dikkate almak gerekir. Uzun dönem

farkları, ancak kuşaklar boyu çalışma içinde kapatılabilecek farklardır. Bunlar azgelişmişlik–gelişmişlik farklarıdır.

Türkiye toplumunda demokratik yan çeşitli tarihsel–kültürel–ekonomik–toplumsal–uluslararası nedenlerle geride kalmıştır. Bu geri kalışın önemli bir göstergesi olarak sivil toplum cılızdır. Sivil toplum örgütlenmelerinin, devlet işlevlerinin ve toplumsal yaşamın her alanında giderek daha fazla yer tutması gerekir. Sosyalist demokrasi ancak böyle sağlanır, geliştirilir, haklar yığınların aktif katılımı–denetimiyle yaşama geçebilir.

Sivil toplum, ekonomik gelişme ve kültürel gelişme, üçü birlikte Türkiye'de proleter demokrasisini sosyalizme yakışan bir düzeye ulaştıracaktır.

Partinin, Türkiye toplumunun demokratik gelişmesinin bilinçle önünde yürümesi gerekir, çünkü demokrasi sosyalizmin, demokrasinin kendini yadsıyacağı sınıra dek genişletilmesi ise komünizme geçişin vazgeçilmez koşuludur.

Komünizm ülke çapında büyük ölçekli üretimin olabilen en yüksek merkeziliğini gerektirir ve varsayar. Ancak, sosyalist ekonominin gelişmesine paralel olarak merkezi otoritenin etkinliği, merkezileşme arttıkça, tabanın etkinliği, demokrasi de artmak zorundadır. Tabanda yaratıcı eylem, yeni kamu yaşamının temel unsurudur. Canlı, yaratıcı sosyalizm, Türkiye halkının kendi ürünü olacaktır.

Proletarya diktatörlüğünün en uygun devlet biçimi olan aktif yığın demokrasisi programımızın Türkiye'de ilk anda ne derece uygulanabileceği, devrim sırası ve sonrası koşullara bağlıdır. Ulaşmak istediğimiz budur. Tüm engelleri aşarak kuracağımız budur.

6. Komünist Partisi

TKP Türkiye İşçi Sınıfının Öncü Örgütüdür

Türkiye Komünist Partisi, Marksizm–Leninizm ve proletarya enternasyonalizmine bağlı komünistlerin gönüllü birliği, işçi sınıfının ideolojik–siyasal öncüsü olan bir sınıf partisidir.

Komünist partisinin proletaryanın bir bütün olarak çıkarlarından öteye çıkarı yoktur. İşçi sınıfının burjuvaziye karşı savaşının çeşitli gelişme aşamalarında her yerde ve her zaman hareketin bir bütün olarak çıkarlarını temsil eder.

TKP Tüm İşçilerin Partisidir

Komünistler her zaman proletaryanın en büyük, en güçlü, en merkezi birimlerde örgütlenmesinden yanadırlar. Ayrı örgütlenmeyi zorunlu kılan nesnel koşullar yoksa, proletarya tek partide örgütlenir. Bu proletarya enternasyonalizminin gereğidir.

Bir hareket, aynı devlet sınırı içindeki işçilerin örgütsel birliğini savunmuyorsa burjuva ulusçuluğundan kopmamış demektir.

Türkiye'de nesnel koşullar tüm uluslar ve ulusal azınlıklar proletaryasının Türkiye çapında tek bir partide örgütlenmesini zorunlu kılmaktadır.

TKP Enternasyonalisttir

TKP, tüm uluslardan işçilerin sömürüyü yok etme ve sınıfsız toplumu yaratma kavgasında ideoloji, siyaset ve örgüt birliği demek olan enternasyonalizme sımsıkı bağlıdır.

Proletarya enternasyonalizmi ülkedeki proleter savaşımın çıkarlarının, dünya ölçüsündeki aynı savaşımın çıkarlarına bağlı kılınmasını zorunlu tutar.

İşçi sınıfı çıkar ve amaçlarının enternasyonal birliği anlayışı ulusal sınırlar içindeki hareketten kendiliğinden doğmaz. Bu nedenle, TKP işçi sınıfına proletarya enternasyonalizmi fikirlerini aşılamak, ulusçulukla uzlaşmasız savaşmak görevini inatla yürütür. Dünya işçi ve komünist hareketinin Marksçı–Leninci temeldeki birliğine zarar veren akımlarla savaşmayı görev bilir. Ulusçulukla, oportünizm ve revizyonizmin derin bağının bilincindedir.

TKP, dünya proletaryasının, dünya ölçüsünde strateji ve örgütlenmeye sahip olması gerekliliğine inanır. Bugün merkezi bir uluslararası örgütlenme olmadığından, komünist partilerinin bağımsızlığı ile komünist hareketin Marksizm–Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi temelinde birliğini bağdaştırma sorunu daha büyük önem taşır. TKP, dünya devriminin çıkarını her zaman, her şeyin üstünde tutar.

Proletarya enternasyonalizmi, her komünist partisinin önüne öncelikle ülkesinde devrimi yapmak görevini koyar.

TKP Leninci Örgütlenme İlkelerine Bağlıdır

Propaganda ve ajitasyon: Komünistlerin baş ve değişmez görevi, sistemli, çok yönlü, ilkeli propaganda ve ajitasyon yürütmektir. Burjuva ideolojisine karşı sürekli ve tutarlı savaş, devrimin ön koşuludur.

Merkez organ: Parti propaganda ve ajitasyon çalışmasını merkez organ temelinde yürütür. Merkez yayın organı, "yalnızca kollektif bir propandacı değil, aynı zamanda kollektif örgütçüdür."

Merkez organın dağıtım ağı çevresinde örgütlenme, merkez organ temelinde eğitim, partimizin sürekli ortak eyleminin temelini oluşturur.

Hücre ilkesi: Komünist partisinin temel örgütsel birimi hücredir. Hücre tüm parti üyelerinin içinde yer almaları gereken tek birimdir. İşyeri ve yerleşim esasına göre kurulan temel örgüt, partinin emekçi yığınlarla en yakın, en geniş ilişkisini kurar.

Profesyonel devrimciler örgütü: Parti, üyelerinin kendini eğitmiş, devrimci mücadelenin özel sanatlarını öğrenmiş, yaşamının tümünü davasına adamış profesyonel devrimciler olarak yetişmesi için çalışır.

Endüstriyel yoğunlaşma: Parti, özellikle işçi devrimciler yetişmesine önem verir. Bu, işçi sınıfı içinde, fabrikalarda örgütlenmeyi başa almayı getirir. Parti bunu endüstriyel yoğunlaşma ilkesine göre yapar. Örgütlenmesini kilit fabrikalarda ve stratejik işkollarında yoğunlaştırır.

Eleştiri – özeleştiri: Bireysel ve kollektif düzeyde eleştiri–özeleştiri, komünist partisinin birliği, gelişmesi, büyümesi için ilk koşuldur. Amacı partinin işçi sınıfına, insanlığa hizmet yeteneğini sürekli olarak güçlendirmektir. Eleştiri, eleştirilen bireyi ya da kollektifi yıkmak değil, partinin ortak amacına katkısını arttırmak amacını güder. Eleştirilen tutumun sınıfın ve partinin çıkarlarına neden uymadığını gösterir. Burjuva ve küçük burjuva etkiler sürekli olarak partinin üzerinde basınç yapar, partiye sızar. Bireylerin ya da kollektiflerin raslantısal hataları düzeltilmezse eğilim, hatta sapma durumunu alabilir. Eleştiri–özeleştiri bu tehlikeye karşı en etkin silahlardan biridir.

Partide kadın–erkek ayrımı yoktur: Erkek komünistler eşitliği pratikte uygulamalı, kadın komünistler uygulanmasında ısrarlı olmalıdırlar. Böylece partinin savaşım gücünün sınırları genişler.

Özgürlük: Burjuvazi komünist partisine devrim yapma özgürlüğü tanımaz. Devrimini yapmamış komünist partisi, burjuva yasallığın sınırlarından bağımsız olarak, devrimci amaca yönelik savaşımı kadar özgürdür.

Yönetim örgütlenmesi: Komünist partisi yönetimi, partinin ideolojik–siyasal–örgütsel öncüsüdür. Güvenilir ve yetenekli, profesyonel olarak eğitilmiş, uzun bir deneyim okulundan geçmiş, uyum içinde çalışan liderler olmaksızın modern toplumda hiçbir sınıf kararlı bir savaşım yürütemez. Hiç bir hareket, sürekliliğini sağlayan kalıcı bir yönetim

örgütlenmesi olmadan yaşayamaz. Partimiz, yönetim kadrolarının her düzeyde yönetim ve çalışma biçimlerini modernleştirmelerine büyük önem verir. Bu, profesyonel devrimciler örgütü olabilmenin gereğidir. TKP'de bilimin ilerletilmesinde parti yönetimi sürekli ve ağırlıkla rol alır.

Kadro anlayışı: Kadrolar, o kadroları oluşturan bireylerin eksikleri ve yanlışları düzeyinde değerlendirilmez. Bir kadronun ileriliği ya da geriliği, toplumsal gelişmenin dayattığı görevleri önüne koyup gerçekleştirmek için çalışıp çalışmadığıyla belli olur.

Örgütlenmenin şeması yoktur: TKP, Leninci örgütlenme ilkelerini pratikte uygular. Somut örgütlenme biçimleri açısından, örgütlenmenin değişmeyecek bir şeması olmadığı gerçeğinden hareketle, yapısını yeni koşullara sürekli olarak uyarlar.

TKP Demokratik–Merkeziyetçidir

Komünist partisi, demokratik merkeziyetçi bir işleyişe sahiptir.

Geçmiş deneye bakıldığında, demokratik merkeziyetçiliğin partilerin pratiğini belirlemedeki yetmezliği görülür. Ülke yöneten ya da legal ortamlarda çalışan partilerde bile demokratik yön son derece geri kalmıştır. Nesnel ortama uymayan merkeziyetçilikler, liderlerin en kötü yönlerini öne çıkarmış ve entellektüel konformizmi beslemiştir. Komünist hareketin tüm deneyimi şunu göstermektedir ki, mutlak ya da mutlak'a yakın bir gücü devralmış insanların anlayışına dayanan bir örgütte, değişim yeteneği ve kültürü için can alıcı önem taşıyan demokratik normlar hızla yok olmaktadır.

Bugün, anti–demokratik eğilimlerin yeniden yükselmemesi için bizleri eğitebilecek önemli bir deneyim birikimi oluşmuştur. Yeni komünist hareket, en çetin koşullarda çalışan partilerin bile demokratik yönlerini geliştirmelerinin yolları üzerinde düşünmelidir.

Komünist disiplin: Komünist disiplin, ideolojik birlik, doğru siyaset ve yığınlarla bağ temelinde gelişir. İşçi sınıfının örgütlenme gücüne inanan, karşılıklı saygıya dayanan disiplin, savaşımda yetki ve sorumluluk devrini, girişkenliği arttırır.

TKP ve Sendikalar

Parti ve sendikalar aynı sınıfın farklı örgütleridir.

Komünistler, sendika ile parti arasındaki sınırların yok edilmesine, sendikaların parti görevlerini üstlenmesine de, partinin sendika

görevlerini üstlenmesine de karşıdırlar. Böyle tutumlar hem sendikaları, hem partiyi güçten düşürür.

Komünistler sendikaların er ya da geç kendi görüşlerini benimseyeceğini bilirler, geleceğin kendi düşüncelerine ait olduğuna inanırlar ve sendikaları bölmez, sürekli ve güvenli Marksist propaganda yürütürler.

Komünistler sendikaların örgütsel bağımsızlığını, siyasette partiye bağımlılığını savunurlar.

Komünistler sendika içi demokrasiyi, üyelerin sendikalarda söz ve karar sahibi olmasını, örgütlerini denetlemelerini isterler. Sendikalarda siyasal görüşler nedeniyle tasfiyeciliğe karşıdırlar.

Komünistler sendikal birliği gözetirler. İşçilerin büyük sendikalarda toplanmasından yanadırlar. Kapitalizm koşullarında sendikaların bölünmüşlüğünün bitmeyeceğini de bilirler.

Komünistler, sendikalarda, yönetiminde kimin olduğuna bakmadan aktif çalışma yürütür, burjuva görüşlerin işçi sınıfı içinde zehir saçmasını önlemek için savaşırlar. Ücretli kölelik sistemi yıkılmadan hiçbir sendikal istemin kalıcı olarak elde edilemeyeceğini anlatırlar. Tüm ekonomik, sendikal ve demokratik istemleri ana göreve bağlarlar.

Komünistler sendikalara savaşım hedefi olarak kapitalizmin ve sınıf savaşının ulaştığı gelişkinlik düzeyine uyarlı hedefler gösterirler. Gerçekçi istem, ne burjuvazinin verebileceği kadarıyla, ne de işçi sınıfının o anda alabileceği kadarıyla sınırlı değildir. Toplumsal gelişmenin çıkarlarına uygun olarak saptanmış istemdir.

TKP ve Din

Komünist partisi açısından din kişisel sorun değildir. Komünist partisi dinsel inanç biçiminde ortaya sürülen bilinç yoksunluğuna, bilgisizliğe kayıtsız kalmaz, ateist propaganda yapar.

Partimiz, işçi sınıfının kapitalizmin güçlerine karşı kendi savaşımı ile aydınlanmadıkça, ateist propagandanın, işçi sınıfını bu yolda yeterince aydınlatamayacağını da bilir. Yığınların sermaye egemenliğinin her türlüsüne karşı savaşımına öncülük eder. Ateist propagandayı temel görevine, sömürücülere karşı sınıf savaşımını geliştirme görevine bağlar.

Partimiz, dinsel inancın sınıf savaşımında öteki sınıf kardeşleriyle birlikte yer almaya engel olmadığına inanır.

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAM TASLAĞI*

İçindekiler

1. *Çağımız Devrimler Çağıdır*
   1.1. Bilimsel–Teknolojik Devrim;
   1.2. İşçi Sınıfının Dünya Stratejisi
2. *Türkiye'de Kapitalizm*
3. *Türkiye'de Devrimin Karakteri*
   3.1. Devrimci Aşama: İleri Demokratik Halk Devrimi;
   3.2. Sınıfların Konumu ve Devrimde Halkın Birliği
4. *İleri Demokratik İstemler–Devrimci Dönüşümler*
   4.1. Acil Demokratik İstemler;
   4.2. İşçi Sınıfının Acil İstemleri; Dış Ülkelerdeki İşçiler;
   4.3. Gençlik;
   4.4. Kadın;
   4.5. Küçük Üreticiler ve Kooperatifler;
   4.6. Ulusal Sorun;
   4.7. Alevilik; Ulusal ve Dinsel Azınlıkların Hakları İçin Savaş;
   4.8. Barışçı–Bağımsız Bir Dış Siyaset İçin;
   4.9. Çevre Sorunları;
   4.10. İleri Demokratik Anayasa;
   4.11. Genel Ekonomik Önlemler
5. *Sosyalizm ve Komünizm*
   5.1. Sosyalizm;
   5.2. Sosyalist Demokrasi;
   5.3. Türkiye'de Sosyalizm Kuruculuğu ve Sosyalist Demokrasi

* R. Yürükoğlu, *TKP web sitesi*, Eylül 2001

1. Çağımız Devrimler Çağıdır

Günümüz kapitalizmi, üretken güçleri, 19. yüzyıl endüstri devriminde olduğundan çok daha büyük değişime uğratarak devrimcileştirmektedir. Bilimsel ve teknolojik buluşlar, emek–yoğun üretimi, ekonomik büyümenin motoru olmaktan çıkarmıştır.

Günümüzde kapitalizm, teknolojideki devrimler nedeniyle, dünya kapitalist ekonomisinde küreselleşmeyi bambaşka bir düzeye yükseltmiştir.

1.1. Bilimsel–Teknolojik Devrim

Dünya devrimindeki "gecikme"nin, dünyada ortaya çıkan olağanüstü değişimlerin ve Sovyetler Birliği'nin de çözülmesinin altında yatan temel etken, bilimsel–teknolojik devrimdir.

Bilimsel–teknolojik devrim, üretken güçlerdeki gelişme, dünyayı nesnel olarak sınıfsız topluma doğru götürüyor. Buna bağlı olarak, sınırlar ve ulus–devlet giderek üretken güçlerin önünde engel oluşturuyor, gericileşiyor.

İçinde yaşadığımız bilgi çağı, makineler çağının sonu demektir. Bu çağın içeriği, mekanikten elektroniğe sıçramadır. Elektronik ve modern üretim emeği ortadan kaldırdığından, değer yasası temelinde işleyen hiçbir toplumsal formasyon bu üretken teknolojiyi tam anlamıyla kullanamaz.

Elektroniğin gelişmesi, dünyayı, "toplumsal devrim çağı"nın eşiğine getirmektedir. Elektronik, toplumu iyice polarize ediyor ve sosyalizme sıçrama için hazırlıyor. İçinde bulunduğumuz aşama, komünizme yükselmeye hazırlanan dünyanın son antagonist aşamasıdır.

1.2. İşçi Sınıfının Dünya Stratejisi

Günümüzde işçi sınıfı için dünya ölçeğindeki tek geçerli strateji, bilimsel–teknolojik devrim üzerine kurulu stratejidir. Bilimsel-teknolojik devrimin yayılmasını sağlayacak, kapitalist sistemin açmazlarını savaşla çözmesine karşı duracak ve halkları bilimsel teknolojik devrimden sosyalist devrime ulaştıracak bir strateji.

Bugün kapitalizmin sonuna varılmamıştır. Kapitalizm üretken güçleri devrimcileştirme yeteneğini sürdürdüğü sürece, dünya kapitalist sistemini

baş aşağı etme beklentileri olgun değildir. Başka bir deyişle, dünya devrimindeki 'gecikme'nin nedeni öznel değil, asıl olarak nesneldir.

Geride bırakmakta olduğumuz çağ, burjuvazi ya da proletarya öncülüğüne burjuva demokratik devrimleri çağıydı. Bugün, proleter devrimleriyle kapitalizmden komünizme geçiş çağının eşiğindeyiz.

2. Türkiye'de Kapitalizm

Türkiye, emperyalizmin sömürüsü altında, sermaye, teknoloji ve bilgi açılarından emperyalizme bağımlı, üst–orta derecede gelişmiş bir kapitalist ülkedir. Endüstri, büyük bir ağırlıkla başı çeken sektördür.

1980'ler ve özellikle 90'lar Türkiye kapitalizminin (iç pazar, sermaye ve mal ihracı olarak) dünya ekonomisine yoğun biçimde bütünleştiği yıllardır. Bu dönemde bir yandan iç pazar yabancı sermaye ve mallara açılmış, öte yandan mal ve sermaye ihracı ciddi boyutlara yükselmiştir. Ülke geneli orta derece gelişmişliğini sürdürürken, finans–kapital grupları üretim niteliği, yönetim teknikleri ve küresel bakış açısından dünya sıralamasında üst sıralara tırmanmaktadır.

Finans kapital, Türkiye'deki orta derecede gelişmiş taban üzerinde doğmuş, o tabanı kendi çıkarlarına bağlamıştır. Bugün Türkiye'de finans kapitalin yan ısıra yaygın bir küçük ve orta kapitalist ve ondan da yaygın bir küçük burjuva üretimin varlığı, özellikle de bu sonuncusu, ülkenin orta gelişmişliğinin önemli bir göstergesidir.

Öte yanda, ekonomik ve toplumsal açılardan aşırı olgunlaşmış olan "emperyalistleşerek sorunları çözme" istemi, *alt emperyalistleşme* ile sonuçlanmış ve bu durum ülkeyi yeni karmaşık çelişkiler içine sokmuştur.

3. Türkiye'de Devrimin Karakteri

3.1. Devrimci aşama: İleri demokratik halk devrimi

Türkiye'de *ana karşıt* yerli finans oligarşisi ve emperyalizmdir. Türkiye devriminin önündeki ilk adım, halk sınıflarının birliği ile ana karşıtı erkten alaşağı edecek *siyasal devrimdir*.

Türkiye somutunda partimizin *ileri demokratik halk devrimi* olarak adlandırdığı bu devrim, her siyasal devrim gibi, demokratik bir devrimdir. Bu nedenle, işçi sınıfının devrimdeki ilk adımı, kendisini yönetici sınıf konumuna yükseltmektir. Bu da demokrasi kavgasını kazanmak demektir.

Türkiye'de yaşamın her alanında *demokratikleşme*, toplumsal gelişme için kesin bir zorunluluktur.

Türkiye'de siyasal devrim, *gerçek demokrasiyi* yerleştirme sorunudur. Siyasal devrimin toplumsal devrime ilerleyebilmesi de, demokrasiyi geliştirmeyle doğrudan bağlıdır.

3.2. Sınıfların Konumu Ve Devrimde Halkın Birliği

Burjuvazi

Türkiye burjuvazisi, tekeller üzerinden yürüyen bir ilişkiyle emperyalizme bağımlıdır. Türkiye sermayesi (tekelci ve tekeldışı) emperyalist finans kapitalin genişletilmiş yeniden üretim sürecinin parçasıdır.

Tekelci sermaye ile tekeldışı sermaye, tekelci kapitalizmin egemen olduğu yapının parçalarıdır. İkisi arasında çelişkiler olduğu gibi, yarar ilişkisi de vardır. Bu durum, tekeldışı sermayenin bir bütün olarak tekelci sermayeye karşı direnişini olanaksızlaştırmış, *siyasal birliğini* kırmıştır.

Tekeldışı burjuvazinin bu özelliğini görmek, onu tekelcilerle aynı kefeye koymak değildir. Tekeldışı burjuvaziyle *sınırlı ve geçici* uzlaşmalar yapılabilir.

Komünistlerin tekeldışı burjuvaziye karşı taktiğinin birinci ve temel yönü onu halk sınıflarından *soyutlamak*, ikinci yönü, onu tekelci burjuvazi ve emperyalizmden *tarafsızlaştırmaktır*.

Küçük Burjuvazi:

Türkiye'de kırsal alanlarda ve kentlerde yoğun bir küçük burjuva yığın bulunmaktadır. Bürokrasi ve aydınların büyük çoğunluğu da bu kapsam içinde yer almaktadır.

Finans–kapitalin, küçük ve orta üretimi çıkarına uygun yönde biçimlendirmesiyle, geleneksel basit meta üreticisi hızla erimekte, yerini yenisi ve finans–kapital ağı içinde örgütlenmişi almaktadır.

Türkiye'de küçük burjuvazi (Kürt halkının geniş bölümü de içinde olmak üzere) olarak halk sınıflarının özgürce örgütlenebilecekleri bir demokrasiden yanadır.

Küçük burjuvazi devrimimizin temel bir sorunudur. İşçi sınıfı, küçük burjuvaziyi kazanmadan devrimci dönüşümleri gerçekleştiremez. Bu nedenle, küçük burjuvazinin tekellere ve emperyalizme karşı olan çıkarlarını savunmak, küçük burjuva yığınlar üzerindeki burjuva etkileri kırmak belirleyici önem taşır.

İşçi Sınıfı:

Kapitalizmin iki temel sınıfından biri, tüm zenginliklerin gerçek yaratıcısı işçi sınıfı, Türkiye'de sayısal olarak en büyük sınıftır. Ayrıca üretimde tuttuğu yer nedeniyle toplumdaki ağırlığı, sayısıyla da ölçülemez.

Endüstri proletaryası *tüm sömürülenlerin* hakkını savunma, onlara kurtuluş yolunu gösterme ve kurtuluş için ortak mücadeleyi yönetme görevini, toplumsal gelişmenin bayrağını taşıyor.

Türkiye işçi sınıfı yalnızca kendi çıkarlarını savunarak, dört bir yanında yürüyen haksızlığa, sömürüye, zulme seyirci kalarak tarihsel görevini yerine getiremez. Onun tarihsel gücü, her çeşit baskının, ezginin, sömürünün ardıcıl düşmanı olmaktan gelmektedir.

4. İleri Demokratik İstemler – Devrimci Dönüşümler

4.1. Acil demokratik istemler

1. 1982 Anayasası kaldırılmalıdır.
2. Milli Güvenlik Kurulu lağvedilmelidir.
3. Genel Kurmay Başkanlığı, Savunma Bakanlığı'na bağlanmalıdır.
4. Özel Kuvvetler Komutanlığı, Özel Harekat Dairesi, Jitem gibi "terörle mücadele" kuruluşları lağvedilmeli, suça karışmış Özel Timciler yargılanmalıdır.
5. Koruculuk sistemi kaldırılmalı, silahları toplanmalı, suça karışmış korucular yargılanmalıdır.
6. MİT gibi kuruluşlar halkın ve Meclisin denetimine açılmalıdır.
7. Polis ve jandarmanın yargı ve ceza kurumlarıyla ilişkisi kesilmeli, polisin sorgu yetkisi kaldırılmalı, bir "Adliye Polisi" kurulmalıdır.

8. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu siyasal iktidarlardan özerkleştirilmelidir.
9. DGM'ler kaldırılmalı, DGM'lerde süren davalar olağan mahkemelere aktarılmalıdır.
10. İşkence yok edilmeli, işkenceciler cezalandırılmalıdır.
11. Mafya–devlet ilişkisi kurutulmalıdır.
12. Devlet görevlilerinin seçilmiş yerel yöneticilere karşı süren üstünlüğüne son verilmelidir.
13. Ordu ve polis dahil tüm kamu çalışanlarına grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkı ve dernek kurma, partilere üye olma hakkı tanınmalıdır.

4.2. İşçi Sınıfının Acil İstemleri

İşçi sınıfımız yoğun bir sömürü altındadır. Sömürü oranı, ileri kapitalist ülkelerden çok daha yüksektir.

İşçi ücretleriyle işgücü değeri arasında büyük bir uçurum vardır. Resmi asgari ücret, niteliksiz işgücü değerinden daha düşüktür. Üstelik, resmi asgari ücretin de uygulanmadığı geniş kesimler vardır. Bu bakımdan, hem genel uygulanması, hem niteliksiz işgücü değerine uygun saptanması için asgari ücret önemli bir savaşım odağıdır.

İşçi sınıfımızın iş koşulları da aldığı ücret denli kötüdür. Türkiye, dünyanın en çok iş kazası olan ülkeleri arasındadır. İşçilerin büyük bir bölümü ise sigortasız, kaçak çalışmaktadır. Onların durumları daha da kötüdür.

Bir de kaçak bile çalışamayan milyonlarca işsiz vardır. İşsizlik hem ücretlerin düşüklüğünde yansımakta, hem o düşük ücretlerin bile işçi sınıfımızın yaşam düzeyini olduğundan daha yüksek göstermesini getirmektedir.

Ekonomik–sendikal haklar için savaşmak, işçi sınıfımızın sağlığı, yaşamı, geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu haklar uğruna savaş, sınıfın geri kesimlerini savaşa çekmek için de güçlü bir araçtır.

Türkiye'de de teknolojik gelişme üretimde zorunlu emek zamanını azaltmaktadır. Bunun sonucunda iş saatlerinin kısalması gerekirken, kapitalizmin kar yasası, insanlığın önünde ufuk açan gelişmelerin, toplumsal gelişme çıkarları doğrultusunda kullanılmasını engelliyor. Rasyonalizasyon–otomasyon en başta yığınsal işten çıkarma anlamına

geliyor. İşçi sınıfının yedek ordusu büyürken, işli işçilerin ücretleri düşüyor. Sömürü derinleşiyor.

İşçi sınıfı, teknolojinin gelişmesine değil, faturanın kendisine ödetilmesine karşı çıkar. Otuz saatlik iş haftası, işçi sınıfına sömürüyü ve işsizliği sınırlama, kendi bedensel ve zihinsel gelişmesine zaman ayırma açısından engin bir olanak olacaktır. Otuz saatlik iş haftası işçi sınıfının gündeminde en önlerde yer alan bir savaşım odağıdır.

Ekonomik savaşımın öneminin giderek arttığı koşullarda işçi hareketinin önündeki acil istemler şunlardır:

1. Tüm ücretli işçiler için en çok altı saatlik işgünü. Tehlikeli ve sağlığa zararlı işlerde işgününün dört ile beş saat arasına düşürülmesi.
2. Tüm ücretli işçilere, haftada 2 günün altına düşmeyen, kesintisiz hafta tatili.
3. Eşit işe eşit ücret.
4. Bugünkü biçimiyle fazla mesainin kaldırılması, zorunlu olduğu durumlarda çifte ücret, gönüllülük ve kısa süre esasına oturtulması.
5. Asgari ücretin, niteliksiz işgücü değerini yansıtması, bunun için iki çocuklu bir ailenin fiziksel, toplumsal–kültürel tüm gereksinimlerinin dikkate alınması, net olarak ve her yıl toplu sözleşmeler dönemi öncesinde saptanması ve tüm ücret belirlemelerinde ortak taban alınması.
6. İşçilerin tam sağlık ve sosyal sigortası:
   a. Ücretli emeğin her türü için,
   b. Hastalık, yaralanma, sakatlık, yaşlılık, iş hastalıkları, doğum, dul kalma, yetimlik, işsizlik için,
   c. Sigorta bedellerinin tümünün kapitalistler ve devlet tarafından karşılanması.
7. İşverenin yasal yükümlülüğü altında işçiler için meslek eğitimi.
8. Çocuk çalıştırılmasının, on iki yaşından başlayarak, yaşa göre günde 2–5 saat arasında sınırlandırılması, eğitim–iş eşgüdümünün sağlanması ve çocuk sağlığına zararlı iş kollarında tümden yasaklanması.
9. İş ve çalışma yaşamıyla ilgili uyuşmazlıklara bakan yargı ve hakemlik kurullarında işçilerin seçtiği temsilcilerin bu kurulların çoğunluğunu oluşturacak şekilde yer alması.

10. Tüm emekçilere grevli, toplu sözleşmeli tam sendikal haklar tanınması, lokavtın yasaklanması.

Dış Ülkelerdeki İşçiler

Emperyalist ülkelerde ucuz işgücü satan geniş bir Türkiyeli işçi yığını vardır. Dış göç, ulusal farklılıkları törpüleyen, ulusal önyargıları kıran, Türkiye işçisini dünya işçi sınıfına bütünleyen ilerici bir olgudur.

Ancak, Türkiyeli göçmen işçilerin durumundan hem emperyalist ülke burjuvazisi, hem Türkiye burjuvazisi yararlanmaktadır.

Emperyalist ülke burjuvazisi bir yandan hem göçmen işçilerin doğrudan sömürüsünden, hem onların rekabetlerinin sonuçları nedeniyle yerli işçilerin artan sömürüsünden büyük bir artı değer elde etmekte, ve işçi sınıfının bölünmüşlüğünden kendi erkini sürdürmek için yararlanmaktadır. Bu bölünmüşlüğü canlı tutmak için yabancı düşmanlığını körüklemektedir.

Türkiye finans–kapitali açısından göçmen işçiler önemli bir döviz kaynağı oluştururken, işsizlik vb., sorunları hafifletmeye de yaramaktadır. Bu nedenle sermaye, göçmen işçilerin Türkiye'ye dönmesine karşıdır ama "entegre" olmalarına da karşıdır. Emperyalist ülke işçileri ile Türkiyeli işçiler arasında bölünmüşlük ve düşmanlık onun da işine gelmektedir. O da Türkiyeli işçiler arasında ulusçu fikirlerin yayılması için çalışmaktadır.

İşçi sınıfı "asimilasyon"a karşı değildir. Zora dayalı olmamak koşuluyla entegrasyonu ilerici olarak değerlendirir.

Türkiyeli göçmen işçiler sorununda şu istemler tarihin hareketine ve dünya işçi sınıfının çıkarlarına uygun olarak yükseltilmesi gereken istemlerdir:

1. Göçmen işçilere yerli işçilerle eşit ücret ödenmesi, Avrupa çapında ücret düzeylerinin ve çalışma saatlerinin aynılaştırılması,
2. Göçmen işçilerin gittikleri ülkede üç ay ikametten sonra, o ülkenin vatandaşlığına geçebilme hakkını kendiliğinden kazanmaları,
3. Bulundukları ülkenin her çeşit siyasal (seçme–seçilme vb.), toplumsal haklarından eşit düzeyde yararlanabilmeleri,
4. Göçmen işçilerin sayısı, ülkeye giriş–çıkışları, serbest dolaşımları, ailelerinin getirilmesi vb., konularındaki tüm engeller ve kısıtlamaların kaldırılması.

4.3. Gençlik

Gençlik halkımızın geleceğidir. Ülkemiz nüfusunun yarısından çoğu 20 yaşın altındaki gençlerden oluşmaktadır. Gençliğimizin büyük çoğunluğu halk sınıflarından gelmektedir.

İşçi sınıfının üzerindeki ağır sömürü, sınıfın genç kesimleri üzerinde daha katmerlidir. Çocuk emeği sömürüsü yaygındır. Genç işçiler her türlü sendikal haktan yoksun asgari ücret, sigorta, vb., uygulamalarının dışında tutulmaktadır. Çıraklık adı altında, en kötü koşullarda çalışmaktadırlar.

Emperyalizme, faşizme karşı eylemci bir geleneği olan yüksek öğrenim gençliğine, burjuva devletinin gericileşmesi oranında saldırılar artmaktadır.

Gençliğimiz için şu haklar acil önem taşımaktadır:

1. Genç işçilere iş yerinden ücretli izinle eğitim hakkı,
2. Öğrenimle endüstriyel eğitimin kaynaştırılması,
3. Her düzeyde parasız eğitim, yaygın burs uygulaması, gençliğin ihtiyaçlarına yanıt verecek ücretsiz yurt sağlanması,
4. Her isteyene yüksek öğrenim olanağı,
5. Eğitimin gerici içeriğinden arındırılarak toplumsal gelişmenin gerekleri yönünde örgütlenmesi. Gençliğin eğitimin planlamasına katılımı,
6. Üniversitelere tam özerklik verilmesi, seçimle oluşturulmuş öğrenci temsilciliklerinin öğrenim birimlerinin yönetimine doğrudan katılımı,
7. Temel eğitimin zorunlu ve on bir yıl olması,
8. Gençliğin siyasal yaşama aktif katılımının önündeki engellerin kaldırılması ve seçme yaşının on altıya, seçilme yaşının on sekize indirilmesi,
9. Gençlik için tüm ülkede yaygın spor ve kültür merkezleri ağının kurulması ve bu merkezlerin gençlerin seçeceği temsilcilerce yönetilmesi, gençlerin toplumsal yaşamın tüm alanlarına aktif katılımının sağlanması,
10. Ailesini yitirmiş ya da ailesiyle birlikte yaşamak istemeyen çocuk ve gençlerin tüm gereksinimlerinin devletçe karşılanması, geleceklerinin garanti altına alınması.

4.4. Kadın

Kadının ezilmesi, insanın insan tarafından sömürüsüyle bağlı olduğundan, sömürünün yok edilmesi, sosyalizm, kadınların kurtuluşunun başlangıcı olacaktır. İşçi sınıfının ve kadının kurtuluşu bu nedenle birbirine bağlanmıştır.

Kadın sorunu yalnızca kadınların değil, erkeklerin de sorunudur. Kadın eşitliğe ve özgürlüğe kavuşmadan, erkek de eşit ve özgür olmayacaktır.

Bilimsel teknolojik devrim ile, kadının ekonomik ve toplumsal kurtuluşunun maddi temelleri olgunlaşmaktadır. Bu dev ilerleme, sömürücü sınıfın uyguladığı aile biçiminin ve kadına verdiği rolün, siyasal ve toplumsal yaşamdan onları uzak tutuşunun her biçiminin parçalanmasına olanak tanımaktadır.

Ancak, işbölümü ortadan kalkmadan, yani hak katkıya bağlı olmaktan çıkmadan kadın tam kurtulamaz. Kadının gerçek kurtuluşu komünizmdedir.

Türkiye'de kadın toplumun her alanında "ikinci sınıf" vatandaştır. İşde, evde, yasalar karşısında, her zaman eşitsizlik ve haksızlıkla karşı karşıyadır.

İleri demokratik hak devrimi kadın sorununun çözümünde önemli bir adım olacaktır:

1. Kadınların yasalar karşısında tam eşitliğinin sağlanması, kadınları aşağılayan yasaların kaldırılması, medeni hukukun hak ve görevlerde tam bir kadın erkek eşitliği anlayışı içinde yeniden yazılması,

2. Ekonomik, kültürel, toplumsal, siyasal yaşamın her alanında fırsat eşitliği sağlanması. Kadınların gece kurslarına, parti, sendika ve dernek toplantı ve çalışmalarına katılmalarını sağlayacak yatılı kreş, yuva ve ilkokullar açılması ve kadının siyasal yaşama aktif katılmasının önündeki engellerin kaldırılması,

3. Ülkenin somut koşulları göz önünde bulundurularak, tüm yönetim, yasama ve yargı organlarında, parti, sendika, meslek örgütü ve derneklerin karar organlarında kadın ve erkeğin eşit oranda yer alması için gerekli çalışma ve eğitimin gerçekleştirilmesi,

4. Ev işlerinin toplumsallaştırılması için kollektif yemekhaneler, kollektif çamaşırhaneler, vb., açılması,

5. Ev işleri ve çocuk bakımı tam anlamıyla toplumsal bir karaktere sahip olana dek, bu işlerin erkek ve kadın tarafından ortak

yürütülmesi konusuna gerek yasalarda, gerekse ideolojik eğitimde ağırlık verilmesi,

6. Doğum kontrolü ile hamilelik sürecini kaldırmanın, tüm kadınlara eşit ve parasız bir hizmet olarak sunulması ve bu konularda yaygın eğitim sağlanması,
7. Kadınların kazançlarından kaybetmemek ve bedelsiz ilaç ve tıbbi yardım almak koşuluyla doğumdan önce ve sonra sekizer haftalık süre için işten serbest bırakılmaları,
8. Kadınların çalıştığı tüm kuruluşlarda kreşler kurulması, emziren analara üç saati geçmeyen aralıklarla, yarım saatin altına düşmeyen izin, böyle anaların işgünlerinin 6 saate düşürülmesi,
9. Kadınları aşağılayan her çeşit işin yasaklanması, ayrıca kadınların çalıştıkları tüm mesleklerin bu açıdan ele alınarak kadını aşağılayan içerikten çıkarılması,
10. Fahişelerin topluma yeniden kazandırılmaları ve üretime katılmaları için özel önlemlerin alınması.
11. Gereksinimi olan kadınların geçici olarak barınacakları koruma evlerinin açılması.

4.5. Küçük Üreticiler ve Kooperatifler

Kırda ve kentte küçük burjuvazi tarafından kurulan kooperatifler, bir yanıyla tekeller karşısında daha iyi ekonomik konum kazanmaya yaramakta, bir yanıyla nesnel olarak küçük üretimi tekellerin tabanı yapmaktadır.

Komünistler küçük üreticinin ekonomik örgütlenmelerinin ikili işlevinin bilincindedirler. Küçük üreticilerin tekellere karşı olan ve işçi sınıfının savaşımına ters düşmeyen çıkarlarını desteklerler.

İDHD ile, nesnel olarak kapitalizme yarayan işlevinden soyunacak olan üretim ve tüketim kooperatiflerini devlet düşük faizli kredi, ucuz tarım girdileri ve makineler ve istikrarlı bir fiyat politikasıyla teşvik edecek, kooperatifsiz üretici kalmamasını sağlayacaktır. Bunların tekelere ve devlete olan borçlarını silecek, ağır vergi yükünü kaldıracaktır. Küçük üreticilerin mallarının pazarlanması devlet tarafından güvence altına alınacaktır.

4.6. Ulusal Sorun

Ulusal baskı, emek–sermaye çelişkisinin gözlerden saklanmasını kolaylaştırır, halklar arasına düşmanlık sokar. Ulusal sorunun demokratik yoldan çözümü, uluslar arasındaki düşmanlıkları ortadan kaldırmanın tek yoludur. Ulusların kendi yazgılarını belirleme hakkına saygı, toplumun demokratikleşmesi için zorunludur.

Komünistler, her türlü ulusal eşitsizliğin ve baskının düşmanıdırlar. Ezen ulus şövenizmine karşı ezen ulus proletaryasının enternasyonalist eğitimini vazgeçilmez görev sayarlar. Her türlü ezilen ulus dar görüşlülüğüne de karşı çıkarlar.

Ulusal sorunda komünistlerin ilkesi, "ulusların yazgılarını kendilerinin belirlemesi" hakkıdır.

Ulusların kendi yazgılarını özgürce çizme hakkını savunmak, ayrılmayı savunmak anlamına gelmez. Ayrılma hakkının öteki yüzü birleşme özgürlüğüdür. Pratikte ayrı devlet kurulmasına karşı tutum, işçi sınıfının genel çıkarları çerçevesinde belirlenir. Komünistler genel olarak küçük ulus devletlere parçalanmayı değil, her türlü ulusal baskıdan kurtulmuş gönüllü birliğin sağlanmasını isterler.

Komünistler, Kürt sorununda ayrılmayı değil, özgür birleşmeyi istiyorlar. Ayrılma özgürlüğünün olmadığı yerde birleşme özgürlüğünden söz edilemeyeceğini biliyorlar.

Ulusların yazgılarını kendilerinin belirlemesi hakkı ancak tam demokratik bir ortamda yaşama geçebilir.

4.7. Alevilik

Alevilik, tarihimizde ezilen yığınların haksızlığa karşı başkaldırı bayrağıdır. Alevi–Bektaşi yolu özünde insan sevgisidir. Tüm insanlar kardeştir, ortak bir yurt olan dünya tüm insanlığın ortak kullanımı içindir. Bu nedenle din, dil, ırk, renk ayrılıkları yersizdir.

Bir çeşit köylü sosyalizmi olan Alevilik, ülkemizde sosyalizmin dünüdür, Türkiye işçi sınıfının atasıdır.

Aleviliğe yönelik demokratik istemlerimiz:

1. Tüm devlet–din ve eğitim–din birliği kaldırılmalıdır. Diyanet İşleri kapatılmalı, merkezi hiyerarşi dağıtılmalı, devletin eğitim sistemi içindeki imam hatip okulları ve ilahiyat fakülteleri kapatılmalı, devlet okullarında din dersleri kaldırılmalıdır. İsteyen dinsel çevre, belli koşullara uyarak kendi okullarını açabilmelidir.

2. Devletin ne resmi, ne gayrı–resmi dini olmamalı, nüfus kağıdına otomatik olarak "İslam" yazmak gibi uygulamalar kaldırılmalıdır.

3. Dinsel inançların önündeki yasal engeller kaldırılmalı, dinsel inanç özgürlüğü getirilmelidir. Gerçekten laik bir devlette bunun ayrılmaz parçası olarak anti–din ve ateist düşünce özgürlüğü de sağlanmalıdır.

4. Dinsel örgütlenmeler, camiler ve cemevleri, yalnızca inananların mali katkılarıyla yaşamalıdır. Toplanacak bu gönüllü katkılardan vergi de alınmamalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti gerçekten laik bir devlet değildir. Sünnilik devlet yapısı içindedir. Tüm camiler, imam hatip okulları ve ilahiyat fakülteleri, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Eğitim Bakanlığı aracılığıyla bu merkezi yapının parçalarıdır.

Laik bir devlet ve toplumsal ilişkiler ağı yaratabilmek için şunlar sağlanmalıdır:

1. Cemler ve öteki Alevi inanç ve davranış biçimleri ve cemevleri üzerindeki tüm yasaklar, baskılar kaldırılmalıdır.

2. Din görevlileri hizmet verdikleri bölgenin inananları tarafından seçilmeli ve ücretleri de onlar tarafından karşılanmalıdır.

2. Alevilerin cenazelerini kendi törelerine göre kaldırmalarının önündeki tüm baskı ve engeller kaldırılmalıdır.

3. Alevi inanç ve geleneklerini aşağılayıcı saldırılar, yalanlar vb., ağır cezayı gerektiren insanlık suçları sayılmalıdır.

4. Aynı baskılar işyerlerinde, özellikle devlet sektöründe, memurlar arasında da yaygındır. Rahat nefes alınabilen tek yer işçilerin arasıdır. Bu baskıların kalkması yolunda mücadele verilmelidir. Toplum çapında *fırsat eşitliği* sağlanmalıdır.

5. Alevi toplumunu özüyle, Hacı Bektaş düşüncesiyle uygun bir zeminde geliştirebilecek, danışma nitelikli bir kurul oluşturulmalıdır. Bu kurulda, her biri bir ocağı temsilen gelen 12 Dede, Bektaşiliğin düşünsel kaynaklarını hakkıyla bilen bilim adamları, Alevi özünü dinsel çarpıtmaya boğmadan yaymakta olan ünlü halk ozanları, Hacı Bektaş soyu Çelebilerin başıyla birlikte yer almalıdır. Bu kurul düşünsel ve örgütsel konularda topluma raporlar, öneriler sunmalıdır.

Tüm eğitim ve öğretim sisteminin gerici Sünni vurgudan kurtulması için, kitapların yalanlardan arındırılarak yeniden yazılması için, gerçekten laik ve bilime dayalı bir eğitimin yerleşmesi için savaşım vermeliyiz.

Alevi toplumunun karşı karşıya olduğu sorunlarla savaşmak, işçi sınıfının temel görevleri arasındadır. Alevilik sorunu, bir din sorunu değil, temel insan hakları ve demokrasi sorunudur.

Ulusal ve Dinsel Azınlıkların Hakları İçin Savaş

Türkiye'de çok sayıda ulusal ve dinsel azınlık süregen baskı altında yaşamaktadır. Zor yoluyla Türkleştirme, İslamlaştırma–Sünnileştirme bu baskının değişmez yönüdür.

Tüm ulusal ve dinsel azınlıkların kendi kültürlerini, dillerini geliştirme, dinsel inançlarını özgürce sürdürme haklarını, tüm azınlık haklarını savunmak komünistlerin görevidir. Sosyalizme açılan İDHD, dinsel ve ulusal azınlıkların haklarını da yaşama geçirecektir.

4.8. Barışçı–Bağımsız Bir Dış Siyaset İçin

Emperyalizmin serüvenci siyasetinin önüne set çekmek, dünya halklarının geleceğini korumak için yürütülen barış savaşımı demokratik, anti–emperyalist, enternasyonalist bir savaşımdır.

Ülkemizde tekelci burjuvaziye karşı savaşım, emperyalizme karşı savaşımla iç içedir. Ülkemizin kasırgalı siyasal ortamında barış savaşımı ile devrim savaşımı arasındaki bağ, ileri kapitalist ülkelerde olduğundan çok daha somuttur.

Yığınların barış istemini devrim hedefiyle bağlamak, kalıcı barışın ancak dünya devriminin utkusuyla sağlanabileceğini göstermek, haklı savaş ayrımını yapmak komünistlerin görevidir.

Yayılmacı eğilimlerin dünya siyasetlerine egemen olmaya başla ması, Türkiye'de barış savaşımının önemini arttırmaktadır.

Türkiye Komünist Partisi;

1. Burjuvazinin, sosyal şövenist ve sosyal pasifistlerin demagojilerini sergiler,
2. İlhaklara karşıdır, ulusların ayrılma hakkı dahil tüm hakların kabulü için çalışır,
3. Gerçek demokratik ve kalıcı barışı devrimlerde arar.

4.9. Çevre Sorunları

Kapitalist üretim teknolojiyi geliştirir ve farklı süreçleri bir toplumsal bütün olarak bir araya getirir ama bunu ancak tüm zenginliklerin asli kaynaklarını – doğayı ve işçiyi kemirerek yapar.

Kapitalizmin üretim anarşisinden, aşırı kâr güdüsünden, eşitsiz gelişmesinden büyüyerek bugün "çevre sorunları" olarak karşımıza çıkan sorunlar, tüm canlıların yaşamını tehdit ediyor.

Ozon tabakasının delinmesi, 'sera' etkisi, asit yağmuru gibi tüm insanlığı acil olarak ilgilendiren sorunlar, ekonomilerin dünya çapında merkezi ve planlı olarak örgütlenmesi gerektiğini göstermektedir. Bu yakıcı sorunlar, bireyciliğin ve onun türevi ulusçuluğun gericiliğini ortaya sermekte ve insanlığı ya yok oluş ya komünizm seçeneğine getirmektedir.

Çevre sorunları Türkiye'de birçok emperyalist ülkeden daha vahim boyuttadır. Denizler, nehirler, göller, toprak, fabrika atıkları nedeniyle renk değiştiriyor. Buralarda yaşayan canlıların nesli şimdiden tükenmeye başladı. İçme ve kullanma sularına karışan fabrika atıkları insan sağlığını doğrudan etkiliyor.

Ülkemizde çevre sorunları, önemi giderek artan bir demokratik savaşım odağıdır. Komünistler, bu sorunların kapitalizm altında kaderinin ya ihmal edilmek, ertelenmek, "çözümlenirken" başka bir şekilde yeniden üretilmek ya da hiç çözümlenmemek olduğunu, kapitalizmin somut pratiği temelinde sergilerler.

Çevre sorunlarının kalıcı çözümüne giden yol, bir yanda işçi sınıfının enternasyonal savaşımıyla, öte yanda işçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın iş ve yaşam koşullarını iyileştirme savaşımıyla doğrudan bağlıdır.

Başta insan sağlığı olmak üzere, işçi sınıfı ve emekçi halkın doğal çevrenini koruma savaşımı, komünist partisinin acil görevlerindendir. Bu çerçevede,

1. Enerji sektörü planlamaya tabi ve halkın denetiminde olmalıdır.
2. Yerel, yenilenebilir ve temiz enerji kaynaklarına yönelinmelidir.
3. Su havzaları çevresinde fabrika ya da santral kurulması söz konusu olduğunda, yöre halkının geçim kaynaklarına, doğal, tarihsel ve kültürel değerlere zarar vermemesi güvence altına alınmalıdır.
4. Başta gelen nedeni özel çıkar ve kar güdüsü olan erozyon ve çölleşmenin önüne geçilmesi için gereken tüm önlemler alınmalıdır.

5. Zehirli atık ve geri döndürülemez olumsuz etkiler bırakan madencilik türü yasaklanmalıdır.
6. Çöplerdeki katı atıklar değerlendirilerek yeniden kullanıma sokulmalıdır.

4.10. İleri Demokratik Anayasa

Devlet Aygıtının Örgütlenişinde Demokrasi

1. Devlette üstün güç, halkın seçeceği ve her an geri çağırabileceği temsilcilerden oluşan halk meclisinde olacaktır.
2. Yetkin merkezi otorite ve bunun yanında yerel organlara geniş özerklik yaratılacaktır. Özerkliği güvence altına alacak maddi kaynak, personel, vb., sağlanacaktır.
3. Üst düzey devlet görevlileri (yönetim, yargı, eğitim) seçimle göreve gelecekler ve seçmenler bunları her an geri çağırma hakkına sahip olacaklardır.
4. En yüksek devlet memurunun aylığı nitelikli işçinin aylığını geçmeyecektir.
5. Mahkemelerde halk temsilcilerinin yer alması, yargılamada jüri sistemi getirilecektir.
6. Ordu dağıtılıp yeni halk ordusu kurulacaktır. Yeni halk ordusunun, halkın dışında bir güç olmaması için önlem alınacaktır.
7. Herkesin silah taşıma hakkını yaşama geçirir biçimde halk milisi örgütlenmesi sağlanacaktır. Silah üretimi ve dağıtımı proletaryanın bilgisi ve denetimi altında olacaktır. Ordu cephaneliklerinin tümü işçi kollektiflerinin bekçiliğine devredilecek, fabrika ve işyerlerindeki işçi kollektifleri tahrip gücü yüksek modern silahlara sahip olacaktır.
8. Devletin tüm üye uluslarının yazgılarını kendilerinin belirlemesi hakkı tanınacaktır.
9. Resmi dil kavramı kaldırılacak ve herkese kendi dilinde konuşma, yayın ve eğitim hakkı sağlanacaktır.
10. Ülke bütününü ilgilendiren önemli kararlarda halk oyuna başvurulacaktır.

11. Devlet işleyişinde açıklık ilkesi güvence altına alınacaktır.

Siyasal Sistemin Örgütlenişinde Demokrasi

1. TKP, kapitalizmde, ileri demokratik halk demokrasisinde ve sosyalizmde çeşitli sınıfların, katmanların ve farklı çıkarların varlığı ve hatta aynı sınıf içinde farklı yanaşımlar olabileceği nedeniyle çok partili sistemi kabul eder.
2. Çok partili sistemin doğal sonucu olarak:
   a) *Demokratik düzene karşı çıkmayan* tüm partilere serbest çalışma hakkı.
   b) Her partiye toplumda sağladığı destek oranında basında, televizonda, radyoda yer.
   c) Seçimlerde halkın iradesine tam saygı.
3. Seçim sistemi, tek dereceli seçim, eşit genel oy hakkı (mahpuslar ve silah altındakiler dahil), parti sistemine dayalı nispi temsil, gizli oylama açık sayım ve her an geri çağırma hakkı ilkelerini içerecektir.
4. Devlet dışı toplumsal örgütlenmelerin gelişmesi için somut özendiriciler geliştirilecektir. Örneğin derneklere devlet yardım edecek, toplantı yeri, yayın olanağı sağlayacaktır.
5. Demokrasi sürekli karar oluşturma demektir. Toplumda her konuda serbest tartışmaya olanak tanımak, azınlık görüşlerin çoğunluk haline gelebilmesinin olanaklarını yaratmak için, belli oranda destek bulmuş her görüşe devlet basımevlerinde görüşlerini basma ve yayma hakkı tanınacaktır.
6. Toplumsal ve siyasal yaşamda *açıklık* ilkesi güvence altına alınacaktır.
7. Kişi ve konut dokunulmazlığı, özel yaşamın özelliği güvence altına alınacaktır.
8. Düşünce ve inanç suçu kavramı kaldırılacak, düşünce, söz, basın, toplanma özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlükler güvence altına alınacaktır.
9. Ölüm cezası ve insan onuruyla bağdaşmayan tüm cezalar kaldırılacak, işkence en ağır biçimde cezalandırılacaktır.

10. Kişisel ve kurumsal dinsel inanç ve ibadet özgürlüğü, devletin laikliği güvence altına alınacaktır. Devrim devleti dinsel kurum ve derneklere, camilere hiçbir parasal, maddi yardım yapmayacaktır.
11. İmzalanacak antlaşmaların, girilecek örgütlenmelerin halk oyuna sunularak bağlayıcılık kazanması ve belirli aralarla yeniden halk oyuna sunulması, dolayısıyla "gizli" anlaşmaların olmaması sağlanacaktır.

4.11. Genel Ekonomik Önlemler

1. Yerli ve yabancı bankalar devletleştirilecektir.
2. Tüm yerli ve yabancı tekeller bir sıra içinde devletleştirilecektir.
3. Sigortacılık, toptan ticaret, dış ticaret, madenler ve maden çıkarma endüstrisi, enerji üretim endüstrisi devletleştirilecektir.
4. Haberleşme ve ulaşım devletin elinde merkezileştirilecektir.
5. Tüm topraklar üzerinde özel mülkiyet kaldırılacak, büyük kapitalist çiftlikler devletçe işletilecek, geri kalan topraklar isteyen tarım emekçisine ve tarım kollektiflerine gereksinimi oranında kullanım hakkıyla dağıtılacaktır.
6. Sendikalara, işçi komitelerine işletmelerin tüm çalışanlarını denetleme yetkisi verilecektir.
7. Sendikaların, ekonominin örgütlenmesi ve denetimindeki yetki ve sorumlulukların giderek artması güvence altına alınacaktır.
8. Önceden belirlenen bir plan içinde devletin elindeki işletmeler ve makineler arttırılacak ve işlenmeyen topraklar üretime açılacaktır.
9. Yükseldikçe artan oranda gelir vergisi getirilecektir.
10. Miras hakkı sınırlandırılacaktır.
11. Ticaret gizliliği kaldırılacaktır.
12. Çek ve kredi kartıyla ödeme yaygınlaştırılacak, özellikle varlıklılar için yasal zorunluluk durumuna getirilecektir.
13. Demokratik düzene başkaldıranların mallarına el konacaktır.

14. Küçük üreticinin kooperatifleşmesi, özellikle üretim kooperatifleri özendirilecek, küçük üreticiye en uygun koşullarda kredi olanakları hızlı ve yaygın biçimde sağlanacaktır.
15. Önceden belirlenen bir plan içinde tarım ile endüstri entegre edilecektir.

5. Sosyalizm ve Komünizm

5.1. Sosyalizm

Sosyalizmin kapitalizmin yerini bir *dünya devrimiyle* alacağı, tek ülkede sosyalizmin kurulamayacağı düşüncesi, Marksizmin temel hükmüdür. Sosyalist devrim ulusal bir devrim olmayacaktır. Onun uluslararası karakteri, kapitalizmin doğasından kaynaklanır. Sosyalizm ancak ileri kapitalist ülkelerin tümünde ya da çoğunluğunda aşağı yukarı eş zamanlı bir devrimle zafere ulaşabilir.

Tek ülkede sosyalizme yürüyüş olur, sosyalizm olamaz.

5.2. Sosyalist Demokrasi

İşçi sınıfına en uygun devlet biçimi aktif yığın demokrasisidir.

İşçi devleti çoğunluğun çıkarlarını temsil eder. Demokrasi de çoğunluğun yönetimidir. İşçi devleti olmayla, demokrasi uygulaması arasında açıklığın ortaya çıkması, devletin işçi sınıfının girişimi dışına çıkması demektir. Bu, bürokratik deformasyondur.

Çoğunluğun devletini kurmak başlı başına dünyanın en demokratik kazanımıdır ama amaç çoğunluk adına bir gurubun (bürokrasi) değil, çoğunluğun kendi yönetimi olduğu için, yeni devlet bürokrasisinin halka karşı dönmesini engellemek için de önlemler alınacaktır.

Bunların yanında, insanlık tarihinin kazanımları olan tüm demokratik haklar ve özgürlükler, hiçbir burjuva devletinin veremeyeceği ölçüde emekçi halka sağlanacaktır. Böylece çoğunluğun yönetimi olan demokrasi, her alanda azınlık görüşlerin de çoğunluk haline gelebilmesinin olanaklarını içinde taşıyacaktır.

Tartışma ortamını yaratamamış, farklı görüşlerin getirileceği platformları olmayan, açık tartışmayı kurumlaştıramamış bir demokrasi, en

iyi biçimiyle rıza demokrasisi olur. Oysa sosyalizmin gereği aktif yığın demokrasisidir.

Sosyalizmde demokrasi komünizme yürümenin de zorunlu koşuludur.

Devlet mülkiyeti sosyalizmde tüm halkın mülkiyetini "temsil" eder, kendisi değildir. Bu nedenle işgücü ve üretim araçları arasında ayrılığı tam anlamıyla ortadan kaldırmaz. Zaten toplumun üzerinde bir kurum olan devlet bürokratikleşirse, işçi sınıfından uzaklaşırsa işgücü ile üretim araçlarının bütünleşmesi o ölçüde biçimselleşir.

Devlete egemenlik sorunu, devletin yönetilmesi sorunundan farklıdır. Sosyalizm aşamasının önemli bir çelişkisi budur. İşçi sınıfı devlete egemen olmuştur ama devleti yönetmeye hazır değildir. Onun adına bu işi yapacak bir kesimi (bürokrasi) kabul etmek zorundadır. Bu kesimi ne denli denetleyebildiği, onun komünizme ne denli ilerleyebileceğini belirleyecektir. Ne denli denetleyebildiği de, demokrasinin ne denli uygulandığıyla, işçi sınıfı–devlet bütünleşmesinin ne denli derinleştiğiyle eş anlamlıdır.

Sosyalizmde işgücü ile üretim araçlarının bütünleşmesinin nesnel temeli vardır. Üretim araçlarının sosyalist devletin mülkiyetine girmesi, tarihte ilk kez yığınlarla devlet arasındaki uçurumu kapatma olanağı da sağlamıştır. Ekonomik gelişme de, siyasal gelişme de artık birbirine doğrudan bağlanmıştır. Dolayısıyla ekonomi de, devlet de ilerleyebilmek için halkın aktif katılımına bakmaktadır.

Sosyalizmde demokrasinin giderek genişleyen biçimde uygulanması, halkın devletsiz topluma yürüyebilmesinin zorunlu koşuludur.

5.3. Türkiye'de Sosyalizm Kuruculuğu ve Sosyalist Demokrasi

Türkiye'de sosyalizmin kurulabilmesi için gerekli minimum taban vardır. Ancak gelişmiş–yaygın üretken güçlere dayalı sosyalizmi kurmak uzun bir tarihsel süreç işidir, hem de bu süreç asıl olarak metropollerdeki devrime bağlıdır.

Türkiye'de özel mülkiyetin ortadan kaldırılması, üretim ilişkilerini toplumda var olan üretken güçlerin ancak bir bölümüyle uyumlu duruma getirir. O bölüm, büyük üretim alanıdır. Bu nedenle ve özellikle üretken güçlerin en hızlı biçimde geliştirilmesine zaman tanımak için, çeşitli kapitalist mülkiyet biçimlerinden yararlanılacaktır. Buna bağlı olarak, tekeller dışındaki özel işletmeler, uzun bir sürede ve adım adım devletleştirilecek, kollektifleştirme hareketi özellikle yavaş ve *gönüllü*

yürütülecektir. Kapitalist ülkelerden egemenlik haklarımıza karışma oluşturmayan kredi kullanılacaktır.

Türkiye toplumu kendi içine kapatılmayacak, halkımızın tüm dünya ile doğrudan tanışması her yoldan teşvik edilecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

1. Abalkin, Leonid, *The Strategy of Economic Development in the USSR,* Moscow, Progress, 1986.
2. Afanasyev, V., *Socialism and Communism*, Moscow, Progress, 1972.
3. Afanasyev, V., *Fundamentals of Scientific Communism*, Moscow, Progress, 1977.
4. Aganbegyan, Abel, *The Economic Challenge of Perestroika,* Bloomington, Ind., Indiana Univ. Press, 1988.
5. Aganbegyan, A., *Inside Perestroika,* New York, Harper, Row, 1989.
6. Allworth, E., *Ethnic Russia in the USSR*. The Dilemma of Dominance. New York, Pergamon, 1980.
7. Andreyev, Igor, *The Non–Capitalist Way.* Moscow, Progress, 1977.
8. Aslund, Anders, *Market Socialism or The Restoration of Capitalism?,* Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1992.
9. Aslund, Anders, *Gorbachev's Struggle for Economic Reform,* Ithaca, NY, Cornell University Press, 1989.
10. Balibar, Etienne, *On the Dictatorship of the Proletariat,* Translated by Grahame Lock, NLB, London, 1977.
11. Bennigsen, A. and M. Broxup, *The Islamic Threat to the Soviet State*, London, Croom Helm, 1983.
12. Bergson, Abraham, *Planning and Productivity Under Soviet Socialism*, Columbia University Press, 1968.
13. Bergson, Abraham, *Productivity and the Social System – the USSR and the West,* Harvard Univ. Press, 1977.
14. Bettelheim, Charles, *Sosyalist Ekonomiye Geçiş Sorunları,* Bilgi Yayınevi, Ankara.
15. Bideleux, Robert, *Communism and Development,* Methuen & Co.Ltd., USA, 1985.
16. Biszku, Bela, "Sosyalist Kuruculuk Döneminde Devlet Gücünün Rolü", *Power, Liberty, Democracy,* Corvina Press, Budapest, 1978.
17. Bor, Mikhail, *Aims and Methods of Soviet Planning*, Lawrence and Wishart, London, 1967.

18. Bottomore, Tom, et al., *A Dictionary of Marxist Thought,* Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1987.
19. Brar, Harpal, *Trotskyism or Leninism?,* Published by Harpal Brar, London, 1993.
20. Bronfenbrenner, U., *Two Worlds of Childhood: USA and USSR,* London, Allen and Unwin, 1971.
21. Brumberg, Abraham, ed., *Chronicle of a Revolution,* New York, Pantheon, 1990.
22. Brus, Wlodzimierz, *The Market in a Socialist Economy,* Routledge & Kegan Paul, London, 1972.
23. Brus, Wlodzimierz and Kazimierz Laski, *From Marx to Market,* Oxford, Clarendon, 1989.
24. Brutents, Karen, *National Liberation Revolutions Today,* Two vols., Moscow, Progress, 1977.
25. Buckley, Mary, *Women and Ideology in the Soviet Union,* Harvester Wheatsheaf, Great Britain, 1989.
26. Bukharin, Nikolai, *Selected Writings on the State and the Transition to Socialism,* Spokesman, England, 1982.
27. Bukharin, Nikolai, *Economics of the Transformation Period,* Bergman, New York, 1971.
28. Bukharin, Nikolai, *Imperialism and World Economy,* Merlin Press, London, 1972.
29. Bukharin and Preobrazhensky (Edited by E.H.Carr), *The ABC of Communism,* Penguin Books, England, 1969.
30. Butenko, Anatoli, *Theory & Practice of Real Socialism,* Moscow, Novosti, 1983.
31. Cameron, Kenneth Neil, *Stalin: Man of Contradiction,* Toronto, New Canada Publications, 1987.
32. Carr, E. H., *The Bolshevik Revolution,* 3 vols., New York, Macmillan, 1950.
33. Carr, E. H., *Socialism in One Country, 1*924–1926. Three vols., New York, Macmillan, 1958.
34. Carr, E. H., and R. W. Davies, *Foundations of a Planned Economy,* Vols., 1 & 2, New York, Macmillan, 1971.
35. Castro, Fidel, *World Economic and a Social Crisis,* Havana.
36. Chernikov, G., *The Crisis of Capitalism and the Condition of the Working People,* Moscow, Progress, 1980.
37. Chirkin and Yudin, *A Socialist–Oriented State,* Moscow, Progress, 1983.
38. Cohen, Stephen F., *Bukharin and the Bolshevik Revolution,* New York, Oxford Univ. Press, 1971.
39. Cohen, Stephen F., *An End to Silence,* New York, 1982.
40. Cohen, Stephen F. and Heuvel, Katrina Vanden, *Voices of Glasnost,* New York, Norton, 1989.
41. Connor, W.D., *Socialism, Politics and Equality, Hierarchy and Change in Eastern Europe and the USSR,* New York, Columbia University Press, 1979.
42. Cornforth, Maurice, *Materialism and the Dialectical Method,* New York, International, 1953.
43. Cornforth, Maurice, *Historical Materialism,* New York, International, 1954.
44. Crankshaw, Edward, *Khrushchev,* Collins, London, 1966.

45. Davies, R.W., *The Industrialisation of Soviet Russia, 1, The Socialist Offensive, The Collectivisation of Soviet Agriculture, 1929–30.* The Macmillan Press Ltd., London, 1980.
46. Davies, R.W., *The Industrialisation of Soviet Russia 2, The Soviet Collective Farm, 1929–1930,* The Macmillan Press Ltd, London and Basingtoke, 1980.
47. Dobb, Maurice, *Papers on Capitalism, Development and Planning,* Routledge and Kegan Paul, London, 1967.
48. Dobb, Maurice, *Political Economy and Capitalism. Some Essays in Economic Tradition,* London, 1940.
49. *Documents of the International Conference of Communist and Worker's Parties (Moscow, 5–17 June, 1969),* Moscow, 1969.
50. Dubcek, Alexander, *Hope Dies Last,* New York, Kodanska International, 1993.
51. Dunning, John H., *Uluslararası Üretim ve Çokuluslu İşletmeler,* İng. basım, 1981.
52. Edwards, Bob, *Trans–National Companies and Trade–Unions,* 1977.
53. Elleinstein, Jean, *The Stalin Phenomenon,* Lawrence and Wishart, London, 1976.
54. Ellman, Michael, *Planning Problems in the USSR,* Cambridge University Press, Cambridge, 1973.
55. Emine Engin, *Marksizm'de İşçi Sınıfının Kapsamı ve Türkiye,* Alev Yayınları.
56. *The New Encyclopaedia Britannica,* Vol. 7.
57. Engels, F., "Almanya'da Anayasal Sorun", *Marks–Engels Collected Works.* Vol.6.
58. Engels, F., *Anti–Duhring,* Moscow, 1978.
59. Engels, F., "Centralisation and Freedom", *MECW,* Vol. 2.
60. Engels, F., "Draft of a Communist Confession of Faith", *MECW,* Vol. 6.
61. Engels, F., "Economic and Philosophic Manuscripts of, 1844" *MECW,* Vol. 3.
62. Engels, F., "Letter to August Bebel, 18–28 March, 1875", *Marx–Engels Selected Correspondence,* Moscow, 1975.
63. Engels, F., "Letter to Marx, 27 September, 1856", *MECW,* Vol. 40.
64. Engels, F., "Letter to Schmidt, August 5, 1890", *MESW,* Vol. 3.
65. Engels, F., "Letter to Schmidt, 12 March, 1895", *Marx–Engels Selected Correspondence,* London, 1941.
66. Engels, F., "Marx and the Neue Rheinische Zeitung (1848–1849)", *MESW,* Vol 3.
67. Engels, F., "On Social Relations in Russia", *MESW,* Vol. 2.
68. Engels, F., "Outlines of a Critique of Political Economy", *MECW,* Vol. 3.
69. Engels, F., "Preface to the Condition of the Working–class in England", *Selected Works,* Vol. 3.
70. Engels, F., "Principles of Communism", *MECW,* Vol. 6.
71. Engels, F., "Socialism: Utopian and Scientific", *Selected Works.*
72. Engels, F., "Speeches in Elberfeld", *MECW,* Vol. 4.
73. Engels, F., "The Communists and Karl Heinzen", *MECW,* Vol. 6.
74. Engels, F., "The Festival of Nations in London", *MECW,* Vol. 6.
75. Engels, F., *The peasant war in Germany,*
76. Foster, William Z., *History of the Three Internationals,* New York, International, 1955.

77. Frank, Isaiah, *Foreign Companies in Developing Countries,* 1980.
78. *Fundamentals of Marxism–Leninism, a Manual,* Moscow, Foreign Languages, 1963.
79. *Fundamentals of Marxist–Leninist Theory and Tactics of Revolutionary Parties,* Moscow, Progress, 1985.
80. Gaspar, Sandor, *The Hungarian Trade–Unions in the Building of Developed Socialism,* Budapest, 1978.
81. Gersberg, S., *Sosyalist Toplumda Yaratıcı Yarışma,* Konuk Yayınları, İstanbul, 1978.
82. Goodman and McHenry, *Computing in the USSR,* 1986.
83. Gorbachev, Mikhail, *Political Report of the CPSU C. to the 27th Party Congress,* Moscow, 1986.
84. Gorbachev, Mikhail, *For a Nuclear–Free World,* Moscow, Novosti, 1987.
85. Gorbachev, Mikhail, *October and Perestroika,* Moscow, Novosti, 1987.
86. Gorbachev, Mikhail, *Perestroika,* New York, Harper, 1987.
87. Gorbachev, Mikhail, *On the Tasks of the Party in the Radical Restructuring of Economic Management, Report to the Plenary Meeting of the CPSU Central Committee, 25–6 June 1987.*
88. Gorbachev, Mikhail, *Reorganization and the Party's Personnel Policy. Report to a Plenary Meeting of the CPSU Central Committee, 27–8 January, 1987,* Moscow, Novosti, 1987.
89. Gorbachev, Mikhail, *On the Agrarian Policy of the CPSU in the Present Conditions,* Novosti, 1989.
90. Gorbachev, Mikhail, *Report to the, 19th All–Union Conference of the CPSU,* Novosti, 1989.
91. *Great Books of the Western World,* Vol. 38, Montesquieu & Rousseau. Encyclopaedia Britannica inc., 1980.
92. Grewlich, Klaus W., *Uluslararası Bir Sistemde Uluslarüstü Şirketler,* İng. basım, 1980.
93. Hedlund, Stefan, *Private Agriculture in the Soviet Union,* Routledge, London and New York, 1989.
94. Hill, Ronald J.– Frank, Peter, *The Soviet Communist Party,* Allen and Unwin, London, 1986.
95. Honecker, Erich, *Cross Examined,* London.
96. Hosking, Geofrey, *The First Socialist Society,* Cambridge, Mass., Harvard Univ. Press, 1985.
97. Howe, Irving (ed.), Stalinism and Bolshevism" in *Trotsky, Basic Writings,* New York, Schocken, 1976.
98. ICFTU, 13. *Dünya Kongresi Raporu,* İng. Basım, 1983.
99. Inozemtsev, N., *Contemporary Capitalism: New Developments and Contradictions.* Moscow, Progress, 1974.
100. Kagarlitsky, Boris, *The Thinking Reed: Intellectuals & the Soviet State from 1917 to the Present,* Verso, London, 1988.

101. Kansu, Işık, *Emperyalizmin Yeni Masalı: Küreselleşme*, KİGEM Yayınları, Ankara, 1996.
102. Kantorovich, L.V., *The Best Use of Economic Resources*, Cambridge, Mass., Harvard Univ. Press, 1965.
103. Katsenelinboigen, Aron, *Soviet Economic Thought and Political Porter in the USSR*, Pergamon, London, 1980.
104. Kautsky, Karl, *The Agrarian Question. Volume I*, Zwan Publications, London, 1988.
105. Kautsky, Karl, *The Agrarian Question, Volume II*, Zwan Publications, London, 1988.
106. Kepenek, Yakup *Türkiye Ekonomisi*, Savaş Yayınları, Ankara, 1984.
107. Khrushchev, Nikita, *Khrushchev Remembers*, Boston, Little, Brown, 1970.
108. Khrushchev, Nikita, *Speech at Sixth Congress of the Socialist Unity Party of GDR.*
109. Kolakowski, L., *Main Currents of Marxism*, Oxford, 1980.
110. Kollontay, Alexandra, *Communism and the Family*, London, Workers' Socialist Federation, 1920.
111. *Komünistler Ne İçin, Nasıl Mücadele Etmeli?*, İstanbul, 1996.
112. Kosolopov, R, *Problems of Socialist Theory*, Moscow, 1974.
113. Kosolopov, R., *Socialism: Question of Theory*, Progress Publ., Moscow, 1975.
114. Kozlov, G. A, ed, *Political Economy: Capitalism*, Moscow, Progress, 1977.
115. Kozlov, G. A, ed, *Political Economy: Socialism*, Moscow, Progress, 1977.
116. Küçük, Yalçın, *Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Çözülüşü*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1991.
117. Lane, Christel, *Christian Religion in the Soviet Union. A Sociological Study*, London, Allen Unwin, 1978.
118. Lane, David, *Soviet Economy & Society*, Oxford, 1985.
119. Lane, David, *The Socialist Industrial State*, London, 1976.
120. Lane, David and F. O'Dell, *Soviet Industrial Workers: Social Class, Education, and Control*, Oxford, 1978.
121. Lapidus, G.W., *Women in Soviet Society*, Berkeley, 1978.
122. Leibson, Boris, *International Unity of Communists*, Moscow, Novosti, 1981.
123. Lenin, V.I., "Address to the Second All–Russia Congress of Communist Organisations of the Peoples of the East, 1919", *LCW*, Vol. 30.
124. Lenin, V.I., "Alliance Between the Workers and the Working and Exploited Peasants", *LCW*, Vol. 26.
125. Lenin, V.I., "A Little Explanation", *LCW*, Vol.18.
126. Lenin, V.I., "Cadets and the Agrarian Question", *LCW*, Vol., 18.
127. Lenin, V.I., "Can the Bolsheviks Retain State Power?", *LCW*, Vol. 26.
128. Lenin, V.I., "Caricature of Imperialist Economism", *LCW*, Vol. 23.
129. Lenin, V.I., "Closing Speech on the Political Report of the Central Committee of the RCP(B);, 11th Congress of the RCP(B)", *LCW*, Vol. 33.
130. Lenin, V.I., "Collapse of the Second International", *LCW*, Vol. 21.
131. Lenin, V.I., "Comments on the Draft 'Regulations For the Management of the Nationalised Enterprises'", *LCW*, Vol. 42.

132. Lenin, V.I., "Concerning An Article Published In the Organ of the Bund", *LCW,* Vol., 11.
133. Lenin, V.I., "Critical Remarks on the National Question", *LCW,* Vol. 20.
134. Lenin, V.I., "Development of Capitalism In Russia", *LCW,* Vol. 3.
135. Lenin, V.I., *Devlet ve Devrim,* Bilim ve Sosyalizm yay.
136. Lenin, V.I., "Draft Decree on the Tight of Recall", *LCW,* Vol. 26.
137. Lenin, V.I., "Draft Programme of the RCP(B)", *LCW,* Vol. 29.
138. Lenin, V.I., "Economics and Politics In the Era of the Dictatorship of the Proletariat", *LCW,* Vol.30.
139. Lenin, V.I., "Fourth Anniversary of the October Revolution", *LCW,* Vol. 33.
140. Lenin, V.I., "From the Central Committee of the RSDLP (B.)", *LCW,* Vol. 26.
141. Lenin, V.I., "From the Destruction of the Old Social System to the Creation of the New", *LCW,* Vol. 30.
142. Lenin, V.I., "Great Beginning", *LCW,* Vol. 29.
143. Lenin, V.I., "How the Bourgeoisie Utilises Renegades", *LCW,* Vol. 30.
144. Lenin, V.I., "Immediate Tasks of the Soviet Government", *LCW,* Vol. 27.
145. Lenin, V.I., "Impending Catastrophe and How to Combat It", *LCW,* Vol. 25.
146. Lenin, V.I., "Imperialism", *LCW,* Vol. 22.
147. Lenin, V.I., "Imperialism and the Split in Socialism", *LCW,* Vol. 23.
148. Lenin, V.I., "Instructions of the Council of Labour and Defence to Local Soviet Bodies", *LCW,* Vol. 32.
149. Lenin, V.I., "Karl Marx", *LCW,* Vol.21.
150. Lenin, V.I., "'Left–Wing Childness and the Petty–Bourgeois Mentality", *LCW,* Vol. 27.
151. Lenin, V.I., "Left–Wing' Communism – An Infantile Disorder", *LCW,* Vol. 31.
152. Lenin, V.I., "Letter to S.Y. Chutskayev", *LCW,* Vol. 45.
153. Lenin, V.I., "Marxism and Revisionism", *LCW,* Vol.15.
154. Lenin, V.I., "Meeting of the All–Russia Central Executive Committee, November 4(17), 1917", *LCW,* Vol. 26.
155. Lenin, V.I., "Meeting of the International Socialist Bureau", *LCW,* Vol., 15.
156. Lenin, V.I., "New Economic Policy and the Tasks of the Political Education Departments; Report to the Second All–Russia Congress of Political Education Departments, 1921", *LCW,* Vol. 33.
157. Lenin, V.I., "New Senate Interpretation", *LCW,* Vol., 11.
158. Lenin, V.I., "On Compromise", *LCW,* Vol. 25.
159. Lenin, V.I., "On Co–operation", 1923, *Collected Works.* Vol. 33.
160. Lenin, V.I., "On the Eve of the Elections to the Fourth Duma", *LCW,* Vol.18.
161. Lenin, V.I., "On the So–Called Market Question", *LCW,* Vol., 1.
162. Lenin, V.I., "On the Struggle Against Social–Chauvinism, 1915", *LCW,* Vol. 21.
163. Lenin, V.I., "On the Trade Unions", *LCW,* Vol. 32.
164. Lenin, V.I., "Paul Singer", *LCW,* Vol., 17.
165. Lenin, V.I., "Plan of the Pamphlet the Tax in Kind", *LCW,* Vol. 32.

166. Lenin, V.I., "Political Report of the Central Committee of the RCP(B);, 11th Congress of the RCP(B)", *LCW,* Vol. 33.
167. Lenin, V.I., "Proletarian Revolution and Renegade Kautsky", *LCW,* Vol. 28.
168. Lenin, V.I., "Publicist's Notes", *LCW,* Vol. 30.
169. Lenin, V.I., "Reply to Notes; Extraordinary All–Russia Railwaymen's Congress", *LCW,* Vol. 26.
170. Lenin, V.I., "Reply to a Question From the Left Socialist–Revolutionaries; Meeting of the All–Russia GEC, November", *LCW,* Vol. 26.
171. Lenin, V.I., "Reply to P. Kievsky (Y. Pyatakov)", *LCW,* Vol. 23.
172. Lenin, V.I., "Report of the Central Committee, 9th Congress of the RCP(B)", *LCW,* Vol. 30.
173. Lenin, V.I., "Report of the Commission on the National and the Colonial Questions; The Second Congress of the Communist International", *LCW,* Vol. 31.
174. Lenin, V.I., "Report on the Attitude of the Proletariat to Petty–Bourgeois Democrats; Moscow Party Workers' Meeting, November 27, 1918", *LCW,* Vol. 28.
175. Lenin, V.I., "Report on the New Economic Policy; 7th Moscow Gubernia Conference of the Russian Communist Party, 1921", *LCW,* Vol. 33.
176. Lenin, V.I., "Report on the Party Programme, 8th Congress of the RCP(B), *LCW,* Vol. 29.
177. Lenin, V.I., "Report on the Review of the Programme and on Changing of the Name of the Party; 7th Congress of the RCP(B)" *LCW,* Vol. 27.
178. Lenin, V.I., "Report on the Right of Recall at a Meeting of the All–Russia Central Executive Committee, Nov. 21, 1917", *LCW,* Vol. 26.
179. Lenin, V.I., "Report on the Substitution of a Tax in Kind for the Surplus–Grain Appropriation System", *LCW,* Vol. 32.
180. Lenin, V.I., "Report on the Tactics of the RCP to the IIIth Congress of the Communist International", *LCW,* Vol. 32.
181. Lenin, V.I., "Report on the Tax in Kind; Tenth All–Russia Conference of RCP(B.)", *LCW, V*ol. 32.
182. Lenin, V.I., "Resolution of the Central Committee of the RSDLP(B) on the Opposition Within the Central Committee", *LCW,* Vol. 26.
183. Lenin, V.I., "A Retrograde Trend in Russian Social–Democracy", *LCW,* Vol. 4.
184. Lenin, V.I., "The Revolutionary–Democratic Dictatorship of the Proletariat and the Peasantry, 1905", *LCW,* Vol. 8.
185. Lenin, V.I., "The Right of Nations to Self–Determination", *LCW,* Vol. 20.
186. Lenin, V.I., "Role and Functions of the Trade Unions under the New Economic Policy; Decision of the CC., RCP(B)", *LCW,* Vol. 33.
187. Lenin, V.I., "Rough Outline of the Draft Programme; Seventh Congress of the RCP(B)", *LCW,* Vol. 27.
188. Lenin, V.I., "Russian Revolution and Civil War", *LCW,* Vol. 26.
189. Lenin, V.I., *Sol Komünizm–Bir Çocukluk Hastalığı.* Sol Yayınları
190. Lenin, V.I., "Speech Delivered at the Fourth All–Russia Congress of Garment Workers, Feb 6, 1921", *LCW,* Vol. 32.

191. Lenin, V.I., "Speech Delivered at the Third All–Russia Trade Union Congress, April 7, 1920", *LCW*, Vol. 30.
192. Lenin, V.I., "Speech in Closing the Conference; Tenth All–Russia Conference of RCP(B)", *LCW*, Vol. 32.
193. Lenin, V.I., "State and Revolution", *LCW*, Vol. 25.
194. Lenin, V.I., "Strange and Monstrous", *LCW*, Vol. 27.
195. Lenin, V.I., "Tasks of the Revolution", *LCW*, Vol. 26.
196. Lenin, V.I., "Tax in Kind", *LCW*, Vol. 32, 1921.
197. Lenin, V.I., "The Success of the American Workers", *LCW*, Vol., 18.
198. Lenin, V.I., "Third Congress of the Communist International", *LCW*, Vol. 32.
199. Lenin, V.I., "To N. I. Bukharin", *LCW*, Vol. 36.
200. Lenin, V.I., "To the Editors of Nashe Slovo", *LCW*, Vol. 21.
201. Lenin, V.I., "To the Petrograd City Conference of Non–Party Workers", *LCW*, Vol. 32.
202. Lenin, V.I., "Two Tactics", *LCW*, Vol. 9.
203. Lenin, V.I., "Urgent Question", *LCW*, Vol. 4.
204. Lenin, V.I., "Version of the Article 'The Immediate Tasks'", *LCW*, Vol. 27.
205. Lenin, V.I., "What is to be done?", *LCW*, Vol. 5.
206. Lenin, V.I., "What the 'Friends of the People' are", *LCW*, Vol., 1.
207. Lenin, V.I., "Yet Another Anti–Democratic Campaign", *LCW*, Vol., 18.
208. Lewin, Moshe, *Political Undercurrents in Soviet Economic Debates*, Princeton Univ. Press, 1974.
209. Luxemburg, Rosa, *Junius Pamphlet*, Merlin Press, London.
210. Luxemburg, Rosa, *The Russian Revolution and Leninism or Marxism?*, Ann Arbor, Univ. of Michigan, 1961.
211. Luxemburg, Rosa, *Selected Political Writings*, Monthly Rev. Press, New York, 1971.
212. Luxemburg, Rosa, *The Accumulation of Capital*, Routledge and Kegan Paul, London, 1971.
213. Marton Trados and Janos Matyas Kovacs (eds.), *Reform and Transformation*, Routledge & Kegan Paul, London, 1991.
214. Marx, Karl, *Capital. Volume I.* L & W, London, 1977.
215. Marx, Karl, *Capital. Volume II*, L & W, London, 1974.
216. Marx, Karl, *Capital. Volume III*, L & W, London, 1974.
217. Marx, Karl, *Capital. Volume III*, Progress Publishers, Moscow, 1977.
218. Marx, Karl, "Civil War in France", *MESW*, Vol. 2.
219. Marx, Karl, "Class Struggles in France", *MESW*, Vol., 1.
220. Marx, Karl, "Comments on Bakunin's book Statehood and Anarchy", *MESW*, Vol. 2.
221. Marx, Karl, "Comments on James Mill", *MECW*, Vol. 3.
222. Marx, Karl, "Confidential Communication", *MESW*, Vol. 2.
223. Marx, Karl, "The Constitution of the French Republic Adopted November 4, 1848", *MECW*, Vol., 10.

224. Marx, Karl, "Contribution to the Critique of Hegel's Philosophy of Law", *MECW*, Vol.3
225. Marx, Karl, *Contribution to the Critique of Political Economy*, Moscow, 1977.
226. Marx, Karl, "Critical Marginal Notes on the Article by a Prussian", *MECW*, Vol. 3.
227. Marx, Karl, "Critique of the Gotha Programme", *MESW*, Vol. 3
228. Marx, Karl, *Critique of the Gotha Programme*, Inter. Publ., New York, 1970.
229. Marx, Karl, "Draft of an Article on Friedrich List's Book 'Das Nationale System der Politischen Oekonomie'", *MECW*, Vol. 4.
230. Marx, Karl, "Economic and Philosophic Manuscripts of, 1844", *MECW*, Vol. 3.
231. Marx, Karl, "Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte", *MECW*, Vol, 11.
232. Marx, Karl, "Future Results of British Rule in India", *MESW*, Vol., 1.
233. Marx, Karl, *Grundrisse (Outline of a Critique of Political Economy)*, Pelican Marx Library, 1973.
234. Marx, Karl, "Hague Congress", *MESW*, Vol. 2.
235. Marx, Karl, "June Revolution", 1848 *MECW*, Vol. 7.
236. Marx, Karl, "Letter to Nikolai Frantsevich Danielson", *Selected Correspondence*, Moscow, 1975.
237. Marx, Karl, "Letter to the Editorial Board of the Otechestvenniye Zapiski, November, 1877", *Selected Correspondence*.
238. Marx, Karl, "Letter to Engels, 14 August, 1851", *MECW*.
239. Marx, Karl, "Letter to Engels, 11 July, 1857", *MECW*, Vol. 40.
240. Marx, Karl, "Letter to Engels, 8 December, 1857", *MECW*, Vol. 40.
241. Marx, Karl, "Letter to Engels, 8 October, 1858", *Selected Correspondence*.
242. Marx, Karl, "Letter to Engels, 2 August, 1862", *Selected Correspondence*.
243. Marx, Karl, "Letter to Engels, 9 August, 1862", *Selected Correspondence*.
244. Marx, Karl, "Letter to Engels, 8 January, 1868", *Selected Correspondence*.
245. Marx, Karl, "Letter to Conrad Schmidt", *Marx–Engels Correspondence*.
246. Marx, Karl, "Letters to Kugelmann", *Marx–Engels Correspondence*.
247. Marx, Karl, *Letters to Dr. Kugelmann*, New York, 1934.
248. Marx, Karl, "Letter to Kugelmann, 11 July, 1868", *Selected Correspondence*.
249. Marx, Karl, "Letter to Kugelmann, 12 Nisan, 1871", *MESW*, Vol. 2.
250. Marx, Karl, "Letter to Wedemeyer, 19 December, 1849", *MECW*, Vol. 38.
251. Marx, Karl, "Letter to Wedemeyer, 5 March, 1852", *Selected Correspondence*.
252. Marx, Karl, "On Friedrich List's Book Das Nationale System der Politischen Oekonomie", *MECW*, Vol. 4.
253. Marx, Karl, "Poverty of Philosophy", *MECW*, Vol. 6.
254. Marx, Karl, *Theories of Surplus–Value*, Part I. Moscow, 1975.
255. Marx, Karl, *Theories of Surplus–Value*, Part II.
256. Marx, Karl, *Theories of Surplus–Value*, Part III.
257. Marx, Karl, "Wage Labour and Capital", *MECW*. Vol. 9.
258. Marx, Karl, "Wage Labour and Capital", *MESW*, Vol., 1.
259. Marx, Karl, "Wages", *MECW*, Vol. 6.

260. Marx–Engels, "Address of the Central Authority to the League–March, 1850", *MECW*. Vol., 10.
261. Marx–Engels, "Theses on Feuerbach", *MESW*, Vol., 1.
262. Marx–Engels, "German Ideology", *MECW*, Vol. 5.
263. Marx–Engels, "German Ideology", *MESW*, Vol., 1.
264. Marx–Engels, "Holy Family", *MECW*, Vol. 4.
265. Marx–Engels, "Manifesto of the Communist Party", *MECW*, Vol. 6.
266. Marx–Engels, "Review", *MECW*, Vol., 10.
267. Marx–Engels, *Selected Correspondence*, Moscow, 1975.
268. Mc Auley, Alastair, *Women's Work and Wages in the Soviet Union*, Allen and Unwin Ltd., London, 1981.
269. McAuley, Alastair, "Economic Welfare in the Soviet Union", *Poverty, Living Standards, and Inequality*, Madison, 1979.
270. Mc Cauley, Martin, *The Russian Revolution & the Soviet State, 1917–21 Documents*, London and Basingtoke, 1975.
271. Medvedev, Roy, *On Socialist Democracy*, New York, 1975.
272. Medvedev, Roy, *Political Essays*, London, 1976.
273. Medvedev, Roy, *Leninism and Western Socialism*, London, Verso, 1981.
274. Medvedev, Roy, *Let History Judge*, New York, Columbia Univ. Press, 1989.
275. Medvedev, Zhores A., *Gorbachev*, New York, Norton, 1986.
276. Mehring, Franz, *Karl Marx*, Ann Arbor, Mich., Univ. of Michigan Press, 1962.
277. Nekrasov, N., *The Territorial Organisation of Soviet Economy*, Progress Publishers, Moscow, 1974.
278. Nove, Alec, *An Economic History of the USSR*, Penguin, 1969.
279. Nove, Alec, "Sovyet Tarımı: Sorunlar ve Beklentiler", *Sovyet Devleti*, İng., derleyen C. Keeble, Gower, 1985.
280. Nove, Alec, *Uygulanabilir Bir Sosyalizmin İktisadı*, Belge Yayınları, İstanbul, 1991.
281. Novoselov, P., ed., *Problems of the Communist Movement*, Moscow, Progress Publishers, 1980.
282. Perlo, Victor, *How the Soviet Economy Works*, An Interview with A.I. Nikoyan. Int. Pub., New York, 1961.
283. Pethybridge, Roger, *The Social Prelude to Socialism*, The Macmillan Press Ltd., London, 1974.
284. Pevsner, Ya., *State–Monopoly Capitalism and the Labour Theory of Value*, Progress Publishers, 1982.
285. Piatnitsky, O., *Memories of a Bolshevik*, Martin Lawrence Ltd. London.
286. Pipes, Richard, "The Communist System", *The Soviet System: From Crisis to Collapse*, (Ed.), by Alexander Dallin & Gail W. Lapidus, 1991, 1995
287. Ponomarev, Boris, *Marxism–Leninism, A Flourishing Science*, New York, 1979.
288. Ponomarev, Boris, *Lenin and the World Revolutionary Process*, Moscow, Progress Publishers, 1980.
289. Preobrazhensky, E.A., *From NEP to Socialism*, New Park Publications, London, 1973.

290. Ruble, Blair A., *Soviet Trade Unions, Their Development in the, 1970s,* Cambridge University Press, 1981.
291. Rumyantsev, A., *Categories and Laws of the Political Economy of Communism,* Progress Pub., Moscow, 1969.
292. Schapiro, Leonard, *The Communist Party of the Soviet Union,* New York, Random House, 1960.
293. Schapiro, Leonard & Joseph Godson, (Ed.) *The Soviet Worker From Lenin to Andropov,* Macmillan Press Ltd., London and Basingtoke, 1984.
294. *Science at the Cross Roads,* Papers presented to the International Congress of the History of Science and Technology. London from June 29th to July 3rd, 1931 by the delegates of the USRR. Frank Cass and Co. Ltd., London, 1971.
295. Serge, Victor, *Year One of the Russian Revolution,* Penguin Press, London, 1972.
296. Shakhnazarov, Georgi, *The Destiny of the World,* Moscow, Progress, 1979.
297. Shakhnazarov, Georgi, *The Coming World Order,* Moscow, Progress, 1981.
298. Silber, Irwin, *Socialism: What Went Wrong?,* Pluto Press, London–Boulder–Colorado, 1994.
299. Slovo, Joe, *Has Socialism Failed?,* London, Inkululeko, 1990.
300. Sorokin, G., *Planning in the U.S.S.R.,* Moscow, 1967.
301. *Sosyalizmin Sorunları Üzerine Açılım Tartışmaları, Kriz Nasıl Aşılabilir? II,* Sorun Yayınları, İstanbul, 1992.
302. *SBKP Programı,* Türkçe, Sosyalist ülke basımı, 1961.
303. *Soviet Economy Forges Ahead. Ninth Five–Year Plan, 1971–75,* Progress Publishers, Moscow, 1973.
304. *Soviet Financial System.* Progress Publishers.
305. Stalin, J.V., *Economic Problems of Socialism in the USSR,* Moscow, 1952.
306. Stalin, J.V., "International Situation and the Defence of the USSR", *Works,* 10.
307. Stalin, J.V., *Problems of Leninism,* Foreign Languages, Moscow, 1958.
308. Standing, Guy, ed., *The New Soviet Labour Market (In Search of Flexibility),* ILO, Geneva, 1991.
309. Stanis, Vladimir, *The Socialist Transformation of Agriculture,* Moscow, Progress, 1976.
310. Sutela, Pekka, Paper Presented at the Fourth World Congress of Soviet and East European Studies, ICSEES, Harrogate, England, 21–6 July, 1990, *Panel on Perestroika and Market Socialism.*
311. The Economist Intelligence Unit (EIU), *The World in, 1987,* The Economist Pub., London.
312. *The Future of Society,* Progress Publishers, Moscow, 1967.
313. *The History of the CPSU (Short Course),* New York, International Publishers, 1939; Moscow: Foreign Languages, 1960.
314. Tikhonov, Vladimir, *Soviet Economy: Achievements, Problems, Prospects,* Moscow, Novosti, 1983.
315. *TKP İkinci Leninciler Konferansı, 1981, Kararlar,* İşçinin Sesi Yayınları, 1981.
316. *TKP Program,* Alev Yayınları, İstanbul, 1992.
317. *TKP Program.* İşçinin Sesi Yayınları.

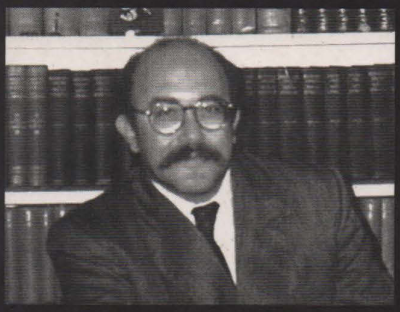
318. *Transnational Corporations and the Transfer of New and Emerging Technologies to Developing Countries,* United Nations Publication, New York, 1990.
319. Trepelkov, V., *The General Crisis of Capitalism,* Moscow, Progress, 1983.
320. Trory, Ernie, *The Social Wage,* Crabtree Press Limited, Hove and East Sussex, 1992.
321. *Twenty-Fifth Congress of the CPSU (Documents & Resolutions),* Moscow, 1976.
322. *Twenty-Sixth Congress of the CPSU (Documents & Resolutions),* Moscow, 1981.
323. *Twenty-Seventh Congress of the CPSU (Documents & Resolutions),* Moscow, 1986.
324. Ulbricht, Walter, *On Questions of Socialist Construction in the GDR,* Grafischer Grossbetrieb Völkerfreundschaft. Dresden, 1968.
325. Vajda, Imre, Ph.D., *The Role of Foreign Trade in a Socialist Economy,* Carvina Press, Budapest.
326. Varga, *Politico–Economic Problems of Capitalism,* Progress Publ., Mosc., 1968.
327. Volpe, Galvano della, *Rousseau and Marx and Other Writings,* Translated by John Fraser. Lawrence and Wishart Ltd., London, 1978.
328. Vygodsky, Vitaly, *Story of Great Discovery,* Abacus Press, Kent, 1974.
329. Vygodsky, Vitaly, *The Economic Substantiation of the Theory of Socialism,* Progress Pub, 1981.
330. Webb, Sidney and Beatrice, *Soviet Communism: A New Civilisation, Vol. I,* Gollancz Ltd., London, 1937.
331. Wright, David L., *A Study of the Employment Effects and Other Benefits of Collaboration Between Multinational Enterprises and Small–Scale Enterprises,* ILO, Geneva, 1990.
332. Yevtushenko, Yevgeny, *Fatal Half Measures: The Culture of Democracy in the Soviet Union,* Boston, 1991.
333. Yürükoğlu, R., *Durum ve Görevlerimiz,* İşçinin Sesi Yayınları, 1983.
334. Yürükoğlu, R., *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye,* İşçinin Sesi Yayınları, 1978 (Beşinci basım, 1980).
335. Yürükoğlu, R., *Kankun Konferansı ve Düşündürdükleri,* İşçinin Sesi Yayınları, 1982.
336. Yürükoğlu, R., *Sosyalizm Üstün Gelecektir,* İşçinin Sesi Yayınları, 1980.
337. Yürükoğlu, R., *Sosyalizm ve Demokrasi,* İşçinin Sesi Yayınları, 1982.
338. Yürükoğlu, R., *Türkiye Komünist Partisi 6. Program Taslağı,* TKP Yayınları, 1999.
339. Yürükoğlu, R., *Yaşayan Sosyalizm,* İşçinin Sesi Yayınları, 1982.
340. Zarakolu, Ragìp (Derleyen), *Doğu Avrupa Dosyası* Alan Yayınları, İstanbul, 1990.
341. Zarodov, Konstantin, *The Political Economy of Revolution,* Moscow, 1981.
342. Zaslavskaya, Tatyana, *The Second Socialist Revolution, An Alternative Soviet Strategy,* London, 1990.
343. Zedung, Mao, *Sovyet İktisadının Eleştirisi,* Birikim Yayınları, İstanbul, 1980.

Makaleler

1. Abalkin, Leonid, "Strategiia obnovleniia", *Ogonyok*, no. I 3, 1989.
2. Abalkin, Leonid, "Hozyaistvennyi mehanizm razvitova sotsializma", *Mysl'*, Moscow, 1973.
3. Adalı, Coşkun., "Reel Sosyalizmin Çözülüşü Üzerine Tezler", *Sosyalizmin Sorunları Üzerine Açılım Tartışmaları, Kriz Nasıl Aşılabilir? II,* Sorun Yayınları, İstanbul, Mayıs, 1992.
4. Akçam, Taner, "Bilimsel Sosyalizmin Bitişi", *Birikim*, Şubat, 1992.
5. Amin, Samir, "Sovyet Sisteminin Otuz Yıllık Eleştirisi", *Teori,* Sayı 32, 1992.
6. Andropof, Y., "SBKP MK Plenum Konuşması", *Novosti Press Bulletin,* Tass, 22 November, 1982
7. "Andropof Yoldaşın Der Spiegel ile röportajı", *İşçinin Sesi*, Sayı 234, 1983.
8. "Andropof Yoldaşın Haziran Plenumunda Yaptığı Konuşma", *İşçinin Sesi.* Sayı 242, 1983.
9. Antepli, Ayla, "SBKP 27. Kongresi'nin Ardından", *İşçinin Sesi,* Sayı 307–312, 1986.
10. Antepli, Ayla, "Sosyalizm ve Sendikalar", *İşçinin Sesi*, Sayı, 190–191, 1982.
11. Antepli, Ayla, "Yiyecek Sorunu", *İşçinin Sesi,* Sayı 325, 1987.
12. Appleyard, Bryan, "Of Mice and Men and Microsoft", *Magazine*, October 23, 1994.
13. *Atılım*, Kasım, 1980.
14. Aytaçlar, Semih, "Sosyalizmin Yeniden Tanımlanması ve Sorular (I)", *Birikim*, Aralık, 1990.
15. *Barış ve Sosyalizm Sorunları,* Eylül, 1986, "1980'ler Emperyalizminin Özellikleri".
16. Bauer, Raymond A., "Ideological Revision", *Problems in European Civilization. The Stalin Revolution. Fulfilment or Betrayal of Communism?* D.C. Heath & Co., Lexington, Mass., 1965
17. Bolotin, Boris, *Moscow News*, No. 34, 1987.
18. Claudin, Fernando, "The Communist Movement from Comintern to Cominform", *Monthly Review*, New York, 1975, Vol. 1.
19. Cüre, İrfan – Çalışlar, Oral, "Kapitalizmin Zaferinin Kalıcı Olmadığı Görülecektir", *Yeni Öncü*, Sayı: 27, 1991.
20. "Dialectics of the Leap and the Destruction of Capitalism", *Rally Comrades!,* Vol., 10, 1991.
21. Engin, Emine, "Yaşayan Sosyalizm ve Yaşayan Sosyalizm Kitabı", *İşçinin Sesi*, Sayı 242, 1983.
22. Erdilek, Gülen, "Sosyalizmde Devlet ve Parti İlişkisi – Bir Gövdede İki Kafa", *İşçinin Sesi*, Sayı 396, 1990.
23. Erlich, Alexander, "The Problem of Industrial Development", *Problems in European Civilization. The Stalin Revolution. Fulfilment or Betrayal of Communism?* D.C. Heath & Co., Lexington, Mass., 1965
24. Hall, Gus, "The Triple–Tiered Crisis of Capitalism", *PA.*, January, 1984.

25. Havran, Seyit, "Sosyalizmde Çok Parti Olabilir mi?", *İşçinin Sesi*, Sayı 201 ve 202, 1982.
26. Holz, Hans Heinz, "The Downfall and Future of Socialism", *NST (Nature, Society and Thought),* Vol. 5, No. 3/1993, MEP Publications, University of Minnesota, 1992.
27. *Independent*, 30 January 1987.
28. *International Herald Tribune*, 16 November 1989.
29. *Izvestiya,* 28 October 1988.
30. *Izvestiya,* TsK KPSS, 1, no., 1, 1989.
31. *Izvestiya,* 18 December 1989.
32. *Izvestiya,* 1 March 1990.
33. *Izvestiya,* 21 April 1990.
34. *Izvestiya,* 22 June 1990.
35. *Izvestiya,* 15 September 1990.
36. Kulikov, Vsevolod, "Economic Laws of Socialism", *Social Sciences,* USSR, Vol. 4, 1990.
37. Lewin, Moshe, "Tarihsel Akış İçinde Rusya ve SSCB Üstüne Bir Deneme", *Birikim.* Sayı 50, Haziran, 1993.
38. Lisichkin, Gennadi, "Myths and Reality", *Social Sciences,* No, 1 and 2, 1990.
39. "Marks Haklı mıydı?", *Ekonomik Panorama*, Sayı 6., 1992.
40. Marksizm ve Gelecek, *Güz, 1990.*
41. "Marksizm veYaratıcı Arayış", *Yeni Çağ,* Eylül, 1986.
42. *Newsweek,* 29 January 1990.
43. Nove, Alec, "Economics and Personality", *Problems in European Civilization. The Stalin Revolution. Fulfilment or Betrayal of Communism?* D.C. Heath & Co., Lexington, Mass., 1965
44. Pencak, William, "An Idea Whose Time Has Not Yet Come?" *Nature, Society and Thought.* Vol. 5, No., 1, 1992.
45. Plushkov, Dmitri, I., Interviewed in Moscow, *New York Times*, 11 May 1992.
46. *Pravda,* 22 June 1987.
47. *Pravda*, 30 June and, 1 July 1988.
48. *Pravda,* 5 July 1988.
49. *Pravda,* 3 October 1989.
50. *Pravda,* 14 December 1989.
51. *Pravda,* 28 January 1990.
52. *Pravda,* 28 March 1990.
53. *Pravda,* 16 June 1990.
54. *Pravda*, 25 June 1990.
55. *Pravda,* 30 June 1990.
56. *Pravda,* 5 July 1990.

57. *Pravda*, 8 July 1990.
58. *Pravda,* 21 July 1990.
59. *Pravda,* 12 September 1990.
60. *Pravda,* 18 October 1990.
61. Pravda, Alex, "Is There a Soviet Working Class?", *Problems of Communism*, Vol. 31, No. 6, pp., 1–24.
62. *"Report on Soviet Economy"*, Communist Labor Party of the United States of North America.
63. "Russian Directors Urge Old–Fashion Remedies on Kremlin", *Financial Times, 1*4.August.1992.
64. Schlesinger, Rudolf, "The Logic of the Revolution", *Problems in European Civilization. The Stalin Revolution. Fulfilment or Betrayal of Communism?* D.C. Heath & Co., Lexington, Mass., 1965
65. Schonfeld, "Germany II: Privatising the East", *The World Today.* Vol.48.
66. "Siyasal Veriler", *İşçinin Sesi.* Sayı 242, 1983.
67. "Siyasal Veriler", *İşçinin Sesi.* Sayı 244, 1983.
68. Somay, Bülent, "Kontr–Dipnot: SSCB'de Ücretli Emek ve Sermaye", *11.Tez*, Kasım, 1991.
69. *Soviet News*, 2.3.1983.
70. *Soviet News*, 17.8.1983.
71. "Soviet Revolution Cannot Go Backward", *Rally Comrades!* Vol., 11, No. 4, August, 1992.
72. "The Soviet Union, Imperialism and the Future of the Communist Movement", *Rally Comrades!* Vol., 10, 1991.
73. *The Times*, 10 June 1995.
74. "TKP Merkez Komitesi Durum Değerlendirmesi", *İşçinin Sesi*, Sayi 389, 1990.
75. Tredre, Roger, "Whatever Happened to the New Man?", *The Independent On Sunday*, 25 July, 1993.
76. Washington Post, reprinted in *MGW.*, 14 August, 1983.
77. Yürükoğlu, R., "Burjuva Demokrasisi Nedir, Ne Değildir?", *İşçinin Sesi.* Sayı: 299, 1986.
78. Yürükoğlu, R., "İleri Demokratik Halk Devriminde Tekeldışı Burjuvazi", *İşçinin Sesi* Sayı, 115–116, 1979.
79. Yürükoğlu, R., "İşçinin Sesi ve Anti–Sovyetizm", *İşçinin Sesi.* Sayı, 147–148, 1981.
80. Yürükoğlu, R., "Ulusal Burjuvazi Nedir?", İşçinin Sesi Sayı, 113–114, 1979.
81. Zaradov, Konstantin, "Leninism and Some Questions of Internationalism", WMR, April, 1982.

Rıza Yürükoğlu
(İsmail Nihat Akseymen)
4/11/1945 - 11/12/2001

Sovyetler Birliğinin çöküşü ve ardından dünya komünist partilerinde yaşanan kriz, Marksistler için önemli teorik sorular ortaya çıkardı.

Başarılı gider görünen "sosyalist kuruculuk" sonunda neden başarısız oldu? Yanlışlık "Leninci parti"de mi, Marksizmin sosyalizm üzerine fikirlerinde mi, yoksa bu fikirlerin uygulanış biçiminde miydi? Çözüm üretilemeyen sorunlar, sosyalizmin henüz zamanı gelmemiş bir düşünce olması ya da geri bir ülkede uygulanmaya çalışılması anlamında, asıl olarak nesnel miydi, yoksa komünist topluma geçiş sürecini anlayıştaki teorik yetersizlikten kaynaklanarak, asıl olarak öznel miydi?

Sovyetler Birliğinde sosyalizmin çözülüşünün nedenlerini anlamak, kendi ülkemizde nasıl bir sosyalizm amaçladığımızı ve iktidarda hangi adımları atacağımızı ortaya koyabilmek için de zorunludur. Bu da çok önemlidir çünkü, yaşanan büyük yenilgiden sonra tekerlemelerle kendimize karşı da, işçi sınıfına karşı da inandırıcı olamayacağımız açıktır.

Üç kitap olarak hazırlanan "Sosyalizm" ve son makaleleri, Yürükoğlu yoldaşın Türkiye işçi sınıfına ve komünist hareketine önerdiği programın teorik arka plan çalışmasıdır.

Bir başka deyişle bütün bu çalışmalar gelip programla hayata müdahale kılavuzluğuna yükselmiştir.

Onun için "Program" ve "Programatik Tezler"i kitap dizisine "Sonsöz" olarak aldık.

ISBN 975-335-036-8
9 789753 350365